

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÇİN'İN
AFRİKA'YA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Hazırlayan

Aysu VURAL

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Hüseyin EMİROĞLU**

Kırıkkale-2019

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**

**YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÇİN'İN
AFRİKA'YA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Hazırlayan

Aysu VURAL

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Hüseyin EMİROĞLU**

Kırıkkale-2019

KABUL-ONAY

[Danışmanın Adı Soyadı] danışmanlığında [Öğrencinin Adı Soyadı] tarafından hazırlanan “[Tezin/Projenin Adı]” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü [Anabilim/Bilim/Anasanat] Anabilim dalında [Tezin Türü-Yükseklisans veya Doktora] tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../20..

(Tez Savunma Sınav

Tarihi Yazılacak)

(İmza)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../20.. (Ünvan, Adı Soyadı)

Enstitü Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika'ya Yönelik Dış Politikası adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

22.02.2019

Aysu VURAL

İmza

ÖN SÖZ

Çin, son zamanlarda küresel ölçekte ön plana çıkan ülkelerden biri haline gelmiştir. Ekonomik ve siyasi alanlarda yaşadığı gelişmeler sayesinde Çin, uluslararası arenadaki diğer ülkelerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Özellikle Afrika ülkeleri ile kurduğu olumlu ilişkiler, Çin'in küresel anlamdaki etkinliğini artırmış ve Çin'in yumuşak gücünün uluslararası arenada artmasına önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Bu çalışmanın amacı, Çin'in Afrika'ya yönelik siyasetinde yumuşak gücü etkili bir araç olarak nasıl kullandığını açıklamak ve Çin'in bu siyasetten elde ettiği kazanımları ortaya koymaktır.

Bu tez çerçevesinde yapılan araştırmalarda, İngilizce ve Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu noktada, Çin'in Afrika'daki yumuşak güç siyasetinin daha doğru bir şekilde ele alınması için daha çok Çin kökenli yazarların kaynaklarından faydalanılmıştır.

Yüksek lisans tez konumu seçmemde en büyük etkiye sahip olan, tüm çalışma sürecim boyunca desteğini, engin bilgisini ve önerilerini benden esirgemeyen çok değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Hüseyin Emiroğlu'na saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bana hayatım boyunca her konuda maddi ve manevi açıdan destek olan sevgili aileme çok teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Çin'in Afrika'ya yönelik bir yumuşak güç stratejisinin olup olmadığını araştırmak ve varsa Çin'in nasıl bir strateji izlediğini ortaya koymaktır. Bu yapılırken öncelikle uluslararası politikada güç kavramının tam olarak ne ifade ettiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra çalışmada, çalışmanın temelini oluşturan Çin dış politikasının yumuşak güç ile ilişkisi ve Çin'in Afrika'daki yumuşak güç kullanımı tüm boyutlarıyla incelenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada, yumuşak güç kaynaklarının Çin tarafından Afrika'da nasıl etkili bir dış politika aracı olarak kullanıldığı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler çerçevesinde çalışmada, Afrika'nın Çin dış politikasındaki yeri ve önemi ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Böylelikle Çin'in Afrika'ya yönelik yaptığı dış politika hamlelerinin temel dinamikleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Afrika, Yumuşak Güç, Kültür, Siyasi Değerler, Dış Politika.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate whether China has a soft power strategy for Africa and to determine the quality of that strategy. In this process, first of all, the concept of power in international politics has been tried to be explained what it means. In addition to this, in the study, the basis of the study, the relationship of Chinese foreign policy with soft power and the use of China's soft power in Africa have been studied with all dimensions. In this respect, the study evaluated how soft power sources are used by China as an effective foreign policy tool in Africa. In the framework of these evaluations, the importance and place of Africa in China's foreign policy has been examined in detail. In this way, the main dynamics of China's foreign policy moves towards Africa have been tried to be introduced.

Key words: China, Africa, Soft Power, Culture, Political Values, Foreign Policy.

SİMGELER VE KISALTMALAR

- ABD:** Amerika Birleşik Devletleri
- ASEAN:** Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
- BM:** Birleşmiş Milletler
- CCTV:** Çin Merkez Televizyonu
- CNPC:** Çin Ulusal Petrol Şirketi
- CRI:** Uluslararası Çin Radyosu
- COVEC:** Çin Denizaşırı Mühendislik Grubu
- DTÖ:** Dünya Ticaret Örgütü
- EXIM Bank:** Çin İhracat ve İthalat Bankası
- FOCAC:** Çin-Afrika İşbirliği Forumu
- ICBC:** Çin Ticaret Bankası
- IMF:** Uluslararası Para Fonu
- NEPAD:** Afrika'nın Gelişmesi için Yeni Ortaklık
- SARFT:** Ulusal Radyo ve Televizyon Yönetimi
- SSCB:** Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
- TAZARA:** Tanzanya-Zambiya Demiryolu
- UNDP:** Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
- UNEP:** Birleşmiş Milletler Çevre Programı
- UNESCO:** Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
- UNICEF:** Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
- WB:** Dünya Bankası
- WFP:** Dünya Gıda Programı
- WHO:** Dünya Sağlık Örgütü

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
TÜRKÇE ÖZET SAYFASI.....	II
İNGİLİZCE ÖZET (ABSTRACT) SAYFASI	III
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM

ULUSLARARASI POLİTİKADA GÜÇ KAVRAMI

I. Güç Kavramı.....	6
A. Güç Kavramına Genel Bakış	6
B. Gücü Oluşturan Öğeler	9
C. Güç Kavramının Teorik Açından İncelenmesi	15
1.Realizm ve Güç İlişkisi.....	15
2.Liberalizm ve Güç İlişkisi.....	21
3.Konstrüktivizm ve Güç İlişkisi	27
D. Güç Çeşitleri	30
1.Sert Güç	30
2.Yumuşak Güç	32
3.Akıllı Güç	33
II. Uluslararası Politikada Yumuşak Güç Kavramı.....	34

A.Yumuşak Gücün Tanımı.....	34
B.Yumuşak Güç Kavramının Ortaya Çıkışı.....	36
C.Yumuşak Güç-Sert Güç Farkı.....	38
D.Yumuşak Güç Kaynakları	40
E.Yumuşak Gücün Araçları.....	44
F.Yumuşak Güç Stratejisi.....	46
G.Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç	47
H.Konfüçyüs Felsefesi ve Yumuşak Güç.....	49

2. BÖLÜM

ÇİN'İN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI

I.Çin Dış Politikasında Yumuşak Güç Kavramı	52
II. Çin'in Dış Politikasında Yumuşak Güç Kullanımı	58
A.Kültür.....	58
B. Siyasi Değerler.....	68
C. Dış Politika	79

3. BÖLÜM

ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE AFRİKA İLE İLİŞKİLERİ

I.Uluslararası Politikada Afrika'nın Yükselişi.....	96
A. Afrika'nın Coğrafi Yapısı.....	96
B. Afrika'nın Tarihi Geçmişi ve Önemi.....	98
II. Çin-Afrika İlişkileri	102
A. Çin-Afrika İlişkilerinin Arka Planı.....	102
1. Siyasi İlişkiler	102

2. Ekonomik İlişkiler	111
III. Çin'in Afrika'daki Yumuşak Gücü	114
A.Kültür	115
1.Eğitim Faaliyetleri	115
2.Uluslararası Faaliyetler	124
B.Siyasi Değerler.....	130
C.Dış Politika	137
IV. Çin'in Yumuşak Gücünün Afrika'daki Kazanımları	149
A.Stratejik Olumlu Çin Algısı	149
B. Siyasi Kazanımlar	152
C. Ekonomik Kazanımlar	156
SONUÇ	161
KAYNAKÇA	168

YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÇİN'İN AFRİKA'YA YÖNELİK DIŞ POLİTİKASI

Aysu VURAL*

GİRİŞ

Çin, son yıllarda uluslararası arenada yükseliş eğilimi göstermektedir. Çin'in bu yükselişinin arkasındaki temel nedenin kısa sürede gerçekleştirdiği ekonomik atılım olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra sahip olduğu nüfus, askeri güç, doğal kaynaklar ve dış politikayı etkileme kapasitesi, Çin'i uluslararası kamuoyunun gündeminde tutan ve küresel ölçekte yükselişini destekleyen diğer önemli unsurlardır. Söz konusu yükseliş, uluslararası arenada Çin'in kendisini göstermesine önemli derecede katkıda bulunmuştur. Çin, sahip olduğu ekonomik gücün yanında uygulamaya çalıştığı dış politika stratejileriyle birlikte küresel güç rekabetinde önemli bir aktör olarak yerini almıştır.

Çin'in söz konusu ekonomik gücüne katkı sağlayan önemli unsurlardan biri geçmişten beri Afrika ülkeleri ile kurduğu olumlu ilişkilerdir. Bilindiği gibi Afrika, sahip olduğu petrol ve birçok hammadde rezervi bakımından günümüzde uluslararası aktörlerin birbirleriyle rekabet ettikleri önemli bir yer haline gelmiştir. Bu durum, Afrika ülkeleriyle 1950 yılından beri yakın ilişkiler kurmaya çalışan Çin'i olumlu bir şekilde etkilemiştir. Çin, kıta ülkeleriyle farklı alanlarda geliştirdiği ilişkiler sayesinde Afrika'nın doğal kaynaklarından ve geniş pazar olanaklarından yararlanarak ekonomi ve sanayi alanındaki ham madde ihtiyacını bu kıtadan sağlama fırsatı bulmuştur. Bu durum ise Çin'in dünyanın en büyük enerji kullanıcısı haline gelmesine önemli derecede katkıda bulunmuştur. Bu nedenle Çin için Afrika vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Çin'in hızla devam eden ekonomik yükselişi, gelişmekte olan bazı ülkeler tarafından onun model bir ülke olarak örnek alınmasına sebep olmuş ve Çin'in bu ülkelerle olumlu ilişkiler kurmasına imkân sağlamıştır. Bu durumların temelini ise Çin'in hızla devam eden ekonomik yükselişi ile paralel bir ilerleme kaydeden yumuşak güç stratejisi oluşturmuştur. Çin, geçmişte yaşanan birçok olayda gösterdiği tutum

*29138190216, K.Ü, SBE, Uluslararası İlişkiler, Yüksek Lisans Öğrencisi,
AYSU_VURAL@hotmail.com

sonrasında uluslararası toplumda kendisine yönelik ortaya çıkan '*sorumsuz ve ilişki kurulması zor olan bir ülke*'¹ algısını değiştirmek için kendi kültürünün temelini oluşturan Konfüçyüs felsefesiyle bağlantılı olan yumuşak güce önem vermiş ve bu doğrultuda yumuşak gücü bir strateji haline getirmeye çalışmıştır.

Çin, yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Afrika ülkeleri ile olumlu ilişkiler kurmaya büyük özen göstermiştir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, Çin'in ekonomik yükselişinin büyük ölçüde Afrika kıtasındaki kaynaklara bağımlı olmasıdır. Örneğin Çin, petrol alanında ihtiyacının yaklaşık olarak yüzde 30'unu Afrika'dan karşılamaktadır. Bu durumun yanı sıra Afrika, Çin için siyasi bir manevra alanı olarak görülmektedir. Bu nedenle Çin için Birleşmiş Milletler'de (BM) sahip olduğu konumunun güçlendirilmesi konusunda ve kendisinin ekonomik yükselişi ile aynı doğrultuda artan hammadde ile enerji ihtiyaçlarının karşılanması konusunda Afrika ülkeleri önemli bir yere sahip olmuştur. Bu doğrultuda Çin, yumuşak güç olabilmek hedefi çerçevesinde, Afrika kıtasında kültürü, siyasi değerleri ve dış politikayı yumuşak gücün birer kaynağı olarak etkili bir şekilde kullanmaya çalışmıştır.

Bu çalışma, yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Çin'in Afrika kıtasına yönelik nasıl bir dış politika izlediğini ve bu stratejinin kıtada ne ölçüde başarılı olduğunu inceleyecektir. Bu incelemenin yapılabilmesi için Afrika, sosyal, kültürel ve siyasi benzerlikler, uluslararası örgütlere ortak üyelik ve coğrafi süreklilik gibi özelliklere sahip olan bölgesel alt-sistem düzeyi çerçevesinde analiz edilmiştir. Böyle bir analiz düzeyi tercih edilmesinin en önemli nedeni, Afrika kıtasının farklı devletlerden oluşan bir kıta olmasına rağmen, kendi içerisinde bütüncül bir aktör olarak değerlendirilebilmesidir. Afrika'nın üniter bir aktör olarak değerlendirilebilmesi, kıtayı oluşturan ülkelerin sahip olduğu benzer özellikler ile bağlantılı bir durum olarak görülebilir. Özellikle geçmişte kıta ülkelerinin hemen hemen hepsinin Avrupalı devletler tarafından sömürgeleştirilmesi ve söz konusu ülkelerin tarih boyunca yaşadığı ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklar, kıtanın tarihsel ve yapısal benzerlikleri bir arada bulundurduğunun önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bütün bu

¹ Joshua Kurlantzick, *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*, New Haven: Yale University Press, 2007, s. 6.

durumlar, Afrika'nın önemli bir siyasi coğrafya alanı olarak bölgesel alt-sistem düzeyinde analiz edilmesine sebep olan unsurlar olarak görülebilir.

Buna karşılık çalışmada, ikili ilişkilerin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi için Çin'in aktör/devlet düzeyinde analiz edilmesi uygun görülmüştür. Bu durumun nedeni, Çin'in Asya bölgesel alt-sisteminde yer alan ve uluslararası arenada siyasi, sosyo-ekonomik ve kültürel kapasiteye sahip önemli bir küresel aktör konumunda olmasıdır. Ayrıca Çin, Afrika'ya yönelik bölgesel vizyonu çerçevesinde güçlü iç bileşenleri olan bir aktördür. Bu iç bileşenlerin temel yapı taşlarının belirlenmesi için söz konusu aktörün siyasi davranışlarının analiz edilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra Çin'in bir aktör olarak Afrika bölgesel alt-sistemine yönelik politika hedeflerinin olması ve bu hedeflerin ayrıntılı bir şekilde değerlendirilebilmesi, Çin'in bir aktör olarak dış politika davranışlarının derinlemesine incelenmesini mümkün kılmıştır. Söz konusu bu inceleme, Çin'in Afrika siyaseti hakkında yapılacak birçok genellemeye katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla Çin'in bir aktör olarak Afrika bölgesel alt-sistemine ve Afrika bölgesel alt sisteminin Çin'e yönelik politikasını incelemek, Çin'in kıtadaki yumuşak gücünü anlamak bakımından sağlıklı bir çalışma olacaktır.

Çalışmada ifade edilen analiz düzeyleri çerçevesinde, Çin'in Afrika siyasetindeki yumuşak güç faktörünün tespit edilmesi, çalışmanın temel odak noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu bağlamda Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkiler çalışmanın bağımlı değişkenleridir. Buna karşılık yumuşak güç faktörü çalışmanın bağımsız değişkenini oluşturmaktadır. Bu durumun nedeni, Çin'in Afrika'ya göre uluslararası arenada küresel bir güç olma yeteneğinin daha fazla olması ve bunun yanı sıra Çin'in küresel ölçekte yumuşak güç olabilme potansiyelini bünyesinde barındıran bir aktör konumunda olmasıdır. Ayrıca Çin'in Afrika'ya göre uluslararası kamuoyunun gündemini belirleme kapasitesinin daha fazla olması, Çin'in Afrika'daki yumuşak güç siyasetinin anlaşılması bakımından oldukça önemli bir olgu olarak görülebilmektedir.

Çalışmada, Çin'in Afrika'daki yumuşak güç siyaseti ile Konstrüktivist yaklaşım (yapılandırmacılık, inşacılık), ve Realist teori arasında bir ilişki kurulmaya çalışılacaktır. Böyle bir ilişki kurulmaya çalışılmasının nedeni, Çin'in Afrika'ya yönelik dış politika hamlelerinin daha çok ekonomik ve politik çıkarlarıyla ve aynı zamanda sahip olduğu ulusal kimliğiyle ilişkilendirilebilir bir nitelikte olmasıdır.

Özellikle Çin'in ulusal kimliğinin sınırları çerçevesinde, Afrika'da kültürü, siyasi değerleri ve dış politikayı etkili bir şekilde kullanarak bu kıtada olumlu bir Çin kimliği inşa etme çabası, Konstrüktivist yaklaşım ile Çin dış politikası arasındaki ilişkinin anlaşılması bakımından anahtar bir unsur olarak görülebilmektedir. Bunun yanı sıra Çin'in Afrika kıtasına yönelik uzun vadeli çıkarları ve yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Afrika nezdinde güvenilir bir partner olabilme çabası ile Çin dış politikası ve Realist teori arasında bir ilişki kurulabilmektedir.

Elde edilecek veriler doğrultusunda bu çalışma, Çin'in Afrika kıtasında dış politika hedeflerine ulaşmak amacıyla yumuşak gücü bir araç olarak kullandığını savunacaktır. Üstelik çalışma, Çin'in küresel bir aktör olarak kendi çıkarları doğrultusunda yumuşak gücün kaynaklarını Afrika kıtasında etkili bir şekilde kullanmaya çalıştığını gösterecektir. Bunun dışında söz konusu çalışma, Çin'in yumuşak gücün kaynakları aracılığıyla kıtada kendine yönelik '*olumlu bir Çin algısı*' inşa ederek bu kıtadan önemli kazanımlar elde ettiğini vurgulayacaktır. Bu vurgular doğrultusunda, söz konusu çalışmanın Çin'in küresel ölçekte Afrika'ya yönelik yumuşak güç siyasetinin başarısını ve bu başarının çıktılarını göstermesi bakımından açıklayıcı bir çalışma olacağı düşünülmektedir.

Çalışmada konu olarak yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Çin'in Afrika politikasının ele alınması, özellikle 2000'li yıllardan itibaren dış politikada devletler tarafından yumuşak güce gösterilen ilgi ile ilişkilidir. Söz konusu bu ilgi, küresel ölçekte yumuşak güç kavramı hakkında pek çok tanım yapılmasına ve bu kavramın anlam karmaşasına uğramasına neden olmuştur. Bu belirsizliğin giderilmesi amacıyla çalışmada yumuşak güç kavramının net bir şekilde incelenmesi, birçok devletin uluslararası arenada sergilediği tutum ve davranışı anlamak bakımından oldukça önemli bir durum olarak görülmektedir. Özellikle son zamanlarda küresel ölçekte yükselen bir konuma sahip olan Çin'in uluslararası arenadaki dış politika hamlelerinin analiz edilmesi, yumuşak güç kavramının dış politikadaki etkisini göstermek bakımından önemlidir. Bu bağlamda söz konusu çalışmanın yumuşak güç kavramı ve Çin'in Afrika siyaseti hakkında yapılan çalışmalara önemli derecede katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde, uluslararası politikada güç kavramı başlığı adı altında güç kavramı, bu kavramın yumuşak güç kavramıyla ilişkisi ve Konfüçyüs

felsefesi ile yumuşak gc arasındaki ilişki ele alınacaktır. Bu şekilde, gücün devletler tarafından nasıl kullanıldığına bakılacak ve Çin'in devlet kimliğinin oluşmasında en önemli paylardan birine sahip olan geleneksel Konfcys felsefesi ile yumuşak gc arasındaki bağlantının Çin dış politikasına yansımaları açıklanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölümde, Çin dış politikasında yumuşak gc kavramının tam olarak ne ifade ettiği ve Çin'in dış politikada genel olarak yumuşak gc stratejisini kullanmaya neden ihtiyaç duyduğu, bu duruma yol açan etmenlerin neler olduğu analiz edilecektir. Ayrıca Çin'in uluslararası politikada yumuşak gücün kaynaklarını bir araç olarak nasıl kullanmaya çalıştığı ele alınacaktır.

nc bölümde ise ilk olarak, uluslararası politikada Afrika'nın nasıl bir yere sahip olduğu ve Çin ile Afrika lkeleri arasındaki ilişkilerin tarihinin nasıl şekillendiği incelenecektir. Daha sonra, Çin'in yumuşak gc stratejisinin Afrika kıtası üzerindeki yansımalarının ne olduğu ve bu stratejinin Çin'e ne gibi kazanımlar sağladığı ele alınacaktır. Dolayısıyla bütün bu veriler doğrultusunda, Çin'in yumuşak gücünün Afrika'daki karşılığı değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI POLİTİKADA GÜÇ KAVRAMI

I. GÜÇ KAVRAMI

A. Güç Kavramına Genel Bakış

Güç kavramı, uluslararası ilişkilerde tanımını konusunda net bir fikir birliği olmayan ve tartışmaya açık kavramlardan biridir. Bu kavramın anlaşılmasına katkıda bulunan en önemli teorisyenlerden biri Robert Dahl'dır. Dahl gücü, A aktörünün B aktörü üzerinde söz sahibi olması ve A aktörünün kendi yapamayacağı bir şeyi B aktörünü yaptırabilme yeteneği olarak tanımlamıştır.² Uluslararası politikanın önemli teorisyenlerinden biri olan Hans J. Morgenthau ise gücü, devletlerarası politikanın vazgeçilmez aracı olarak tanımlamıştır. Ayrıca Morgenthau gücün devletlerin hedeflerine ulaşabilmeleri için zorunlu bir araç olduğunu ifade etmiştir.³ Başka bir teorisyen olan K. J. Holsti'ye göre güç, bir ülkenin sahip olduğu imkânlar dâhilinde diğer ülkeleri ödül, ceza veya ikna yöntemlerini kullanarak kendi çıkarları doğrultusunda etkileme kabiliyetidir.⁴ Bu tanıma benzer bir şekilde Joseph Nye ise gücü, başkalarının davranışlarını isteklerimiz doğrultusunda etkileyebilme kapasitesi olarak tanımlanmıştır.⁵ Ayrıca genel olarak güç kavramı, her siyasi düzenin zorunlu bir unsuru olarak görülmüştür.⁶ Güç, değişken niteliğe sahip bir kavram olmasının yanı sıra denetim, kontrol, hâkimiyet, otorite, üstünlük, etki ve yönetme gibi ayrı ayrı anlamları içerisinde barındıran kavramları kapsamaktadır.⁷ Nye, gücün tanımı konusunda farklı görüşlerin olması durumunu hava durumuna benzetmiş ve birçok insanın hakkında konuşmasına rağmen çok az insanın gücün işleyişini anlayabildiğini

² Robert A. Dahl, "The Concept of Power", *Behavioral Science*, Sayı:2, 1957, s. 201.

³ H. J. Morgenthau, *Uluslararası Politika*, çev. Baskın Oran- Ünsal Oskay, Ankara, 1970, s. 70.

⁴ K. J. Holsti, "The Concept of Power in the Study of International Relations", *Background*, Sayı:4, 1964, s. 179-180.

⁵ Joseph S. Nye, *Soft Power*, 4. Baskı, Public Affairs, New York, 2004, s. 5.

⁶ Edward Hallett Carr, *Twenty Years Crisis, 1919-1939*, Macmillan, London, 1956, s. 267.

⁷ Ramazan Gözen, "Uluslararası İlişkilerde Güç ve Adalet", *Muhafazakâr Düşünce*, Sayı: 15, Kış 2008, s. 211.

belirtmiştir. Bu durum ise güç konusunda yapılan tanımlamaların eksik kalmasına⁸ sebep olmuştur.

Uluslararası ilişkiler disiplini çerçevesinde güç, devletlerarası çatışmanın özünü oluşturan unsur olarak kabul edilmektedir.⁹ Bu nedenle bu disiplinde gücün tanımı konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin uluslararası politikada güç, bir aktörün başka bir aktörün davranışlarını değiştirebilme yetisi olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede, herhangi bir güçten bahsetmek için aynı alan içerisinde birden fazla aktörün yer alması gerekmektedir. Davranışsal anlayışa göre ise güç, temel olarak iki şekilde kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi, ‘*sopa*’ göstererek veya kullanarak, yani tehdit veya cezalandırma yolu ile kullanılması, ikincisi ise ‘*havuç*’ vadederek, yani ödüllendirme yoluyla kullanılmasıdır.¹⁰ Var olan kuvvetlerin kullanılması yoluyla kazanılan verimlilik ise gücün fiziksel olarak tanımlanmasıdır.¹¹ John J. Mearsheimer ise güç kavramının iç politikanın ya da uluslararası politikanın savaş, güvenlik, zenginlik, korku ve barış ile ilgili konularıyla bağlantılı bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Bu açıklamasıyla bağlantılı olarak Mearsheimer, gücü uluslararası ilişkilerdeki merkezî yönü nedeniyle uluslararası bir para birimine benzetmiştir.¹² Başka bir düşünür olan Bertrand Russel ise gücü, sosyal bilimlerin en temel kavramı¹³ olarak tanımlamıştır.

Uluslararası ilişkiler disiplininde güç konusunda yapılan tanımlamaların birçoğunda ‘*çıkarcı*’ kavramı ayrı bir önem arz etmektedir. Örneğin Steven Lukes’a göre, iki aktör arasında herhangi bir güç ilişkisinden bahsedilmesi için aktörlerden birinin davranış olarak bir diğer aktörü kendi çıkarlarına ters düşecek şekilde yönlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca Lukes’a göre bir aktörün diğer aktör üzerinde davranış değişikliğini sağlayabilme amacı ile kullanabileceği herhangi bir ikna yöntemi güç olarak nitelendirilmemektedir. Bu durumun nedeni, üzerinde davranış

⁸ Roderick Martin, “The Concept of Power: A Critical Defence”, *The British Journal of Sociology*, Sayı:3, 1971, s. 240-241.

⁹ Erik Gartzke, “The Relevance of Power in International Relations”, (Erişim:15.10.2017), <https://pdfs.semanticscholar.org/70ba/c860af8757cd56162f5a3c035ff8dabcb4a0.pdf>, 20 Kasım 2009, s. 1-33.

¹⁰ Şaban Kardaş, Ali Balcı, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Küre Yayınları, İstanbul, 2014, s. 218.

¹¹ Sait Yılmaz, *Güç ve Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2008, s. 42.

¹² John J. Mearsheimer, *Power and Fear in Great Power Politics*, Norton&Company, Newyork, 2004, s. 184-196.

¹³ Bertrand Russel, *Power A New Social Analysis*, London and New York, 2004, s. 1-5.

değişikliği yapılmak istenilen aktörün, davranışını karşı tarafın kullandığı ikna yolu ile kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilme olasılığıdır. Bu durum, taraflar arasında bir uzlaşma durumu olarak görüldüğünden güç tanımı kapsamında yer almamaktadır.¹⁴ Dolayısıyla güç hakkında yapılan tanımlamaların çıkar kavramından bağımsız olarak ele alınması, bu tanımlamanın eksik bir tanımlama olmasına sebep olabilmektedir.

Uluslararası ilişkilerde güç, hem bir araç hem de bir amaç olabilme yeteneğine sahiptir. Hans Morgenthau'ya göre, uluslararası politikanın temel amacı her ne olursa olsun, güç daima bir amaç olarak görülmektedir. Morgenthau, devletlerin çeşitli amaçlarının gerçekleşmesi konusunda uluslararası politikayı araç olarak kullanmaları halinde, gösterdikleri çabalarının sebeplerinden birinin güç elde etmek olduğunu ifade etmiştir.¹⁵ Diğer yandan güç, uluslararası ilişkilerde siyasi düzenin zorunlu ve en önemli unsurudur. Devletlerin yönetim konusunda vazgeçilmez bir araç olarak kullanabileceği en önemli unsurlardan birini güç oluşturmaktadır. Bu doğrultuda devletlerin yönetimlerini uluslararası düzeye taşımaları ile sahip oldukları gücü uluslararası düzeye taşımaları durumları birbirinden farklı şeyler değildir.¹⁶ Dolayısıyla uluslararası sistemde etkin bir güce sahip olmak, devletleri istedikleri amaçlara ulaşabilme konusunda bir adım öne taşımakta ve bir devletin diğer bir devletin üzerinde kullanabileceği davranış değiştirme potansiyelini artırmaktadır.

Uluslararası düzeyde devletlerin sahip olduğu güç, kendilerine herhangi bir ulusal hedef belirleme konusunda da ayrı bir öneme sahiptir. Bir devletin politikasında gerçekleştirmek istediği hedefi, söz konusu devletin gücü ile doğrudan bağlantılı bir konudur. Bu doğrultuda devletler ulusal politika hedeflerini gerçekleştirmek için sahip oldukları gücün bütün olanaklarını kullanarak hedefledikleri şartlar üzerinde kontrol kurmaya çalışırlar.¹⁷ Bu durum ise devletlerin sahip olduğu güç ile hedefleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyar.

¹⁴ Steven Lukes, *Power: A Radical View*, MacMillan Press, London, 1974, s. 32-33.

¹⁵ Morgenthau, *a.g.e.*, s. 30.

¹⁶ Carr, *a.g.e.*, s. 151.

¹⁷ Yılmaz, *a.g.e.*, s. 85-86.

B. Gücü Oluşturan Öğeler

Bir devletin sahip olduğu güç, genel olarak sabit ve değişken faktörler olarak sınıflandırılmaktadır. Bu öğeler somut ve soyut olmak üzere iki ana bölüme ayrılmaktadır. Bir devletin elle tutulabilen somut öğelerini, o devletin coğrafi konumu, nüfus ve işgücü, doğal kaynakları, endüstriyel ve tarımsal alanda potansiyel gelişme düzeyi ile askeri gücü oluşturmaktadır. Bir devletin elle tutulamayan soyut öğelerini ise o devletin ulusal morali, diplomasının kalitesi ve hükümetin niteliği oluşturmaktadır.¹⁸ Ancak bu unsurlar dışında zamanla yeni unsurlar ortaya çıkabilmektedir.

Somut bir öğe olan coğrafya, gücün alt yapısını etkileyen, ona yön veren bütüncü bir unsurdur. Bir ülkenin coğrafi konumu, söz konusu ülkenin potansiyelini ve bu potansiyel doğrultusunda gerekli duyulan düzenlemeleri bildirme konusunda önemli bir yere sahiptir. Sahip olunan coğrafi konum, taşıdığı potansiyeller doğrultusunda, uluslararası ilişkilerde her biri eşit olan aktörler arasında teknoloji, ekonomi ve askeri alanda özel avantajlar sağlamaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) iki dünya savaşından uzak durmasına ve bu savaşlarda Avrupa kadar zarar görmemesine sebep olan unsur coğrafi konumu olmuştur. ABD, sahip olduğu coğrafi konum nedeniyle güneyinden ya da kuzeyinden kendisine yönelik herhangi bir tehdit olmadığı için daha çok kalkınmasına öncelik vermiştir. Bütün bunların dışında, ülkelerin sahip oldukları coğrafi konum, diğer devletlerle yürütülen dış ilişkilerin önceliklerini belirleme noktasında da önemli bir yere sahip olmuştur. Devletlerin dış politikadaki bölgesel oluşumları, işbirliği olanakları ya da rekabet zorunluluklarının yönlendirilmesi konusunda coğrafi konum kilit unsurlardan biri olmuştur. Bu doğrultuda coğrafi konum, devletlerin ileri teknoloji ve pazar ile doğal kaynaklarının oluşumunu, gelişimini ve etkinlik düzeyini yönlendirmektedir. Örneğin, bir ülkenin bölgeler ya da kıtalararası geçiş özelliğine sahip olması durumu, söz konusu ülkede ulaşım teknolojinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bunun dışında bir ülkenin herhangi bir petrol havzasına yakın olması, bu ülkenin sahip olduğu konumu bir güç unsuruna dönüştürebilmesi için enerji alanındaki teknolojiyi

¹⁸ Mehmet Gönlübol, *Uluslararası Politika*, Siyasal Yay, Ankara, 2014, s. 99.

geliştirmesini gerekli kılmaktadır.¹⁹ Bu noktada, devletlerin uluslararası ilişkilerde sahip oldukları coğrafi konumu bir güç unsuru olarak kullanabilmeleri için bu konumu iyi bir şekilde yorumlamaları gerekmektedir.

Gücün önemli bir unsuru olan coğrafya, aynı zamanda devletlerin yüzölçümleri ile bağlantılı olarak diğer devletler karşısında bir güce sahip olmalarına sebep olmaktadır. Bu doğrultuda devletlerin sahip olduğu sınırlar, devletlerin gücünü gösteren önemli unsurlardan biridir. Bu durumun nedeni, geniş sınırlara sahip olan bir devletin başka bir devlet tarafından işgal edilmesinin zor olmasıdır. Örneğin, 1937 yılında Japonya'nın Çin'e yönelik işgalinin Çin'in geniş bir coğrafyaya sahip olması nedeniyle sanıldığı kadar kolay olmaması, bu durumu açıkça göstermektedir. Ayrıca 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'e yönelik saldırısı, Kuveyt'in küçük kara parçasına sahip olması ile de açıklanabilmektedir.²⁰ Dolayısıyla, sahip olunan coğrafyanın büyük olması durumu, coğrafi konumun bir güç unsuru olarak görülmesine neden olmuştur.

Uluslararası ilişkilerde ülkelerin sahip olduğu coğrafi konum, onlara kimi zaman avantaj kimi zaman ise dezavantaj sağlamaktadır. Örneğin Manş Denizi ile Avrupa'dan ayrılan İngiltere'nin sahip olduğu coğrafi konum kendisine birçok konuda avantaj sağlamıştır. Bu konum, geçmişte Sezar'ın, II. Philip'in, Napolyon'un ve Hitler'in adaya verdiği önemin sebeplerinden biri olmuştur. Aynı şekilde Sovyetler Birliği'nin dünya topraklarının büyük bir kısmını oluşturan toprakları, kendisine gücü konusunda birçok avantaj sağlamıştır. Diğer yandan ülkelerin sahip oldukları coğrafi konumlar, güç konusunda onların zayıf kalabilmelerine de olanak tanımaktadır. Sovyetler Birliği'nin Batı yönünde sahip olduğu komşuları ile olan sınırlarının geniş nehir ya da yüksek dağlar aracılığıyla ayrılmaması durumu, karşı taraftan gelebilecek herhangi bir istilaya bir engel oluşturmamaktadır.²¹ Gücün önemli bir ögesini oluşturan coğrafya doğrultusunda ülkelerin sahip olduğu coğrafi konum özelliğinin yanı sıra sahip olunan iklimsel özellikler de güç ile ilişkilendirilmektedir.

Ülkelerin sahip oldukları nüfus ve insan gücü, gücün önemli ögelerinden bir diğerini oluşturmaktadır. Eski çağlarda ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanan

¹⁹ İ. Yaşar Hacısalihoğlu, *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2001, s. 71-72.

²⁰ Zeliha Sağlam, "Güç Kavramı ve Ortadoğu'da Değişen Dengeler Üzerinden Güç Okuması", *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, (Erişim:18.10.2017), <http://insamer.com/>, 9 Şubat 2014, s.4.

²¹ Morgenthau, *a.g.e.*, s. 141-144.

lkeler için nüfus sayısının fazla olması durumu, önemli bir g unsuruydu. Ayrıca gemiŖte asker sayısının savaŖ gcn belirlemesi durumu da nüfus bakımından fazla olan ülkeler için olası bir savaŖ durumunda, önemli bir gce sahip olmayı ifade etmekteydi.²² Gnmzde ise devletler nezdinde bir devletin yaŖ ve cinsiyet dağılımları ile orantılı bir Ŗekilde sahip olduğu fazla nüfus ve insan gc, nüfusun ve insan gcnn az olduğu diğer devletlere oranla daha fazla g anlamına gelmektedir. Bu durumun en gzel örneklerinden birini Çin oluŖturmaktadır. Çin'in ulusal gcnn büyüklüğü ve nüfusunun büyüklüğü arasında doğru bir orantı vardır. Ancak bir ülkenin büyük bir nüfusa sahip olması, söz konusu ülkenin her zaman diğer ülkelere gre daha fazla gli olduğu anlamına gelmemektedir. Bu noktada, sahip olunan nüfusun niteliği ve bununla ilgili olarak insanların sahip olduğu yetenekler, eğitim ve bu insanlara sunulan iyi bir sağlık hizmeti bir ülkenin uluslararası arenada ekonomik, askeri ve kültürel alanda geliŖen ya da geliŖmekte olan bir g konumuna gelmesini sağlayacaktır. Bu durumun en gzel örneklerini, Lüksemburg, Singapur, Belçika ve Danimarka oluŖturmaktadır.²³ Dolayısıyla nüfusun bir devlet nezdinde g olarak kabul edilebilmesi için sadece sayısal anlamda bir faktöre sahip olmak yeterli olmayıp nüfusun, sahip olduğu tüm faktörler çerçevesinde ele alınması gerekmektedir.

Gcn farklı bir ögesini oluŖturan doğal kaynaklar, bir devleti diğer devletlere oranla ön plana çıkarma konusunda ayrı bir öneme sahiptir. Doğal çevrenin, insan gereksinimleri çerçevesinde kullanılabilen varlıklarını içeren doğal kaynaklar, toprak, hava, su ve gneŖ gibi bir insan yaŖamı için vazgeçilmez niteliklere sahiptir. Ancak bir devletin sahip olduğu enerji kaynakları da doğal çevrenin önemli unsurlarından biridir. GemiŖte insanlığın ekonomik, siyasi ve sosyal alanda geliŖiminde bir g unsuru olarak önemli bir paya sahip olan doğal kaynaklar, gnmzde de birçok alanda gli olmanın ve kalkınmanın en önemli araçlarından biri olmaktadır. Bu noktada bir ülkenin doğal kaynakları içinde önemli bir yere sahip olan enerji kaynakları, ülkeler arası siyasi iliŖkilerde en önemli unsurlardan birini oluŖturmaktadır. Özellikle devletlerin sahip olduğu kaynakların tkenebilmesi durumu, devletlerin enerji ihtiyacına sebep olmaktadır. Bu noktada özellikle petrol ve doğalgaz devletler için hayati bir öneme sahip olmaktadır. Bu durum ise devletler arasında enerji havzalarına

²² Kadir Sancak, *G Kavramı ve YumuŖak G*, Nobel Yay. Ankara, 2016, s. 47.

²³ Sağlam, *a.g.e.*, s. 4.

sahip olma yönünde bir rekabete sebep olmaktadır. Hazar Havzası bu durumun en güzel örneklerinden biridir. Soğuk Savaş Dönemi sonrası Hazar Havzası ve Orta Doğu gibi birçok bölge, devletlerarası siyasi ilişkilerde birçok egemenlik mücadelesi yaşanmasına sebep olmuştur. Özellikle Orta Doğu'da petrol konusunda yaşanan bu rekabet, günümüzde de yerini korumaktadır. Ancak bu rekabete sebep olan doğal kaynaklar yalnızca petrol ya da doğalgaz ile sınırlı kalmamıştır. Bu kaynakların dışında, uranyum, altın, su gibi kaynaklar da devletler arasındaki bir güç rekabetine sebep olmakta ve bu kaynaklara sahip olan ülkeler diğer devletlere göre avantaj elde etmektedir. Bu noktada bir ülkenin sahip olduğu doğal kaynakları içeride ve dışarıda kullanabilmesi çok önemlidir.²⁴ Bununla bağlantılı olarak ise bir devletin sahip olduğu doğal kaynakları kullanabilecek teknolojiye de sahip olması gerekmektedir. Örneğin, Kanada ve İngiltere'nin endüstriyel uranyum teknolojisine ve tesislerine sahip olması, bu devletlerin ulusal ve uluslararası alanda güçlerinin artması konusunda etkilidir.²⁵ Ayrıca Amerika'nın demir ve kömür yataklarına ve bu madenleri birer endüstri ürününe çevirebilecek önemli teknolojiye sahip olması, gücünün artmasında ve endüstriyel anlamda kalkınmasında önemli bir etkiye sahiptir.

Güç konusunda somut ve en önemli ögeyi askeri güç unsuru oluşturmaktadır. Askeri güç, devletlerin güvenliklerini sağlama konusunda temel bir işleve sahip olmaktadır. Bir devletin askeri alanda sahip olduğu güç, bu devletin askeri hazırlık derecesiyle ilgilidir. Devletlerin sahip olduğu bu dereceyi, sahip olunan personel ve silah sayısının yanı sıra askeri liderlik, kullanılan silahlardaki teknolojik üstünlük, silahlı kuvvetlerin niteliği ve niceliği ile ordunun eğitim ve disiplin durumu oluşturmaktadır.²⁶ Bunların dışında bir ülkenin uluslararası düzeyde askeri gücünü belirleyen başka önemli faktörler de vardır. Bunlardan birincisi, nükleer silaha sahip olmaktır. İkincisi, bir ülkenin başka ülkelerde askeri varlık bulundurma ve söz konusu ülkelerdeki askeri gücü yönetebilme yeteneğidir. Üçüncüsü, bir ülkenin stratejik ve taktik kabiliyetidir. Dördüncüsü, modern teknolojinin rakipsiz ve karşı konulamayan manevra kabiliyetidir. Beşincisi ise süratli, zamanında ve emniyetli bir şekilde kuvvetlerinin lojistik desteğini ve barınmasını sağlayacak kabiliyetlerdir.²⁷

²⁴ Hacısalıhoğlu, **a.g.e.**, s. 75-76.

²⁵ Morgenthau, **a.g.e.**, s. 149-150.

²⁶ Morgenthau, **a.g.e.**, s. 152.

²⁷ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 51.

Dolayısıyla bir ülkenin askeri gücünden söz edebilmek için bu unsurların yeterli düzeyle sağlanması gerekmektedir.

Askeri güç bir devlet için hayati bir öneme sahiptir. Nye, devletlerin askeri güçlerinin askeri ve ekonomik unsurlardan oluştuğunu ifade etmiştir.²⁸ Christian Wagner, askeri gücün devletlerin komşu ülkelere karşı uyguladığı, zorlayıcı diplomasi, ekonomik yaptırımlar ve askeri müdahale kavramları ile ilişkili olduğunu belirtmiştir.²⁹ Edward Hallett Carr ise Yirmi Yıl Krizi adlı eserinde, devletler için askeri gücün çok ayrı bir öneme sahip olduğunu ve uluslararası arenadaki en önemli savaşların bir ülkeyi askeri alanda daha güçlü yapmak ya da bir ülkenin askeri alanda zayıf olmasını sağlamak amacıyla yapıldığını ifade etmektedir.³⁰ Çin, Rusya, ABD gibi silahlı ordu gücüne sahip olan devletler, uluslararası ilişkilerde diğer devletlerden daha fazla ön plana çıkmaktadır. Ancak büyük bir orduya sahip her devletin uluslararası arenada güçlü olduğu söylenememektedir. Bu durumun nedeni, bir devletin büyük bir orduya sahip olmasının her zaman her istediğini elde etmesi anlamına gelmemesidir. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nda ve Soğuk Savaş'ta güçlü ordulara sahip birçok ülkenin gücünü başka ülkelere kabul ettirme konusunda zorlanması, bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ancak bir devletin askeri bir güce sahip olmadan sadece ekonomi alanında ya da diğer alanlarda tek başına büyük bir dünya gücü olması da söz konusu değildir.³¹ Dolayısıyla askeri güç unsuru, gücün diğer unsurlarından tam olarak bağımsız değildir.

Gücün elle tutulamayan soyut öğelerinden biri olan ulusal moral, ulusal gücün ruhu³² olarak görülmekte ve genel olarak bir ulus hükümeti tarafından savaş ya da barış zamanında dış politikada gösterilen kararlılık derecesi olarak ifade edilmektedir. Ulusların sahip olduğu moral durumları birbirinden farklıdır. Bununla bağlantılı olarak her ulus, içeride ya da dışarıda yaşadığı olaylardan farklı bir şekilde etkilenmektedir. Özellikle yaşanan bir savaş durumunda bir ulusun sahip olduğu moral daha fazla önem kazanmaktadır. Örneğin bazı uluslar, savaş sırasında yaşanan mağlubiyet nedeniyle mücadeleyi bırakırken, bazı uluslar ise aksine sonuna kadar mücadele

²⁸ Nye, **a.g.e.**, s. 5-6.

²⁹ Christian Wagner, "From Hard Power to Soft Power?", *German Institute for International and Security Affairs*, Berlin, 2005, Sayı: 26, s. 2.

³⁰ Carr, **a.g.e.**, s. 108.

³¹ Sağlam, **a.g.e.**, s. 5.

³² Sancak, **a.g.e.**, s. 49.

etmeye çalışmaktadır. Bu durumun en güzel örneği, Fransızların İkinci Dünya Savaşı'ndaki durumudur. Hitler'in karşısında mağlup olan Fransızların gücü kırılırken, aynı savaşta durumun tersine dönmesiyle birlikte Almanlar, savaşın sonuna kadar mücadele etmiştir. Bu doğrultuda bir ulusal moralin az ya da çok olmasına sebep olan bazı faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerden belki de en önemlisi, toplumun içindeki bazı kesimlerin dışlanması ya da ötekileştirilmesinin ulusal morali olumsuz bir şekilde etkilemesidir. Dışlanan bu kesimlerin toplumda sayıca çok olması, hükümete verilen desteğin doğrudan azalmasına ve söz konusu hükümetin dış politikada sergileyeceği davranışın sınırlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, devletlerin dış politikada sahip olduğu başarıdan çok içteki istikrarı sağlaması gerekmektedir. Bu doğrultuda, devletlerin sahip olduğu değerleri halkına göstermesi³³ ve halkı, sivil liderleri ve gazetecileriyle sürekli iletişimde bulunması gerekmektedir.³⁴ Söz konusu devlet ancak bu şekilde kitlelerin ulusal moralini ölçebilecek ve ulusal morali bir güç kaynağı olarak dış politikada etkili bir şekilde kullanabilecektir.

Gücün soyut unsurları arasında yer alan kaliteli diplomasi ve hükümetin niteliği ise devletlerin dış politika hedeflerinin gerçekleşmesinde son derece önemli unsurlardır. Bu durumun nedeni, özellikle diplomasinin ulusal gücün beyni olarak görülmesi ve savaş zamanında askeri liderlerin rolünü, barış zamanında diplomatların almasıdır.³⁵ Bu noktada diplomatların dış politikada olaylara bakış açıları ve olayları yorumlama şekilleri ayrı bir önem arz etmektedir. Uluslararası ilişkilerde olayları iyi değerlendirebilen diplomatlar, ülkelerini diplomatik açıdan zayıf ülkelere göre bir adım ön plana çıkarabilmektedirler. Bunun için de devletlerin sahip oldukları güç kaynaklarını doğru bir şekilde kullanmaları gerekmektedir. Güç kaynaklarını başarılı bir şekilde kullanan bir devletin diplomaside başarı oranı doğal olarak yüksek olacaktır. Bu nedenle de bir ülkenin dış politikasında uluslararası hukuk kurallarına uyma, uluslararası işbirliğine ve anlaşmalara katılma ve dış politikada çok taraflılığı temel alma konusunda istekli olması gerekir.³⁶ Bu durumların sağlanması halinde

³³ Mingjiang Li, *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, Lexington Books, United Kingdom, 2009, s. 9-11.

³⁴ Kennon H. Nakamura ve Matthew C. Weed. "U.S. Public Diplomacy: Background and Current Issues", *Congressional Research Service*, Nova Science Publishers, New York, 2010, s. 2-4.

³⁵ Sancak, a.g.e., s. 50.

³⁶ Giulio M. Gallarotti, "Soft Power: What it is, Why it's Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used", *Social Sciences*, 2011, s. 23-25.

devletler, uluslararası arenada kendi aleyhine olan durumları kendi lehlerine çevirebilecek ve uluslararası arenada güçlü ülkelerden biri haline gelebileceklerdir. Bir ülkenin sahip olduğu hükümetin etkili politikalar üretmesi ise devletlerin dış politika hedeflerinin gerçekleşmesinde son derece önemlidir. Herhangi bir devletin başında etkili politikalar yürüten bir hükümetin bulunması, söz konusu devletin dış politika hedeflerinin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi konusunda, diğer devletlere göre önemli bir ayrıcalık sağlaması anlamına gelmektedir. Bu etkili politikaları belirleyen ögeler ise hükümetin halkın desteğini alması, iktidarı oluşturan kaynaklar ile dış politika hedefleri arasında ve iktidar kaynakları arasında bir denge kurulmasıdır. Bu noktada bir hükümetin gücü doğrultusunda dış politika hedefleri belirlemesi ve gücünün yetmeyeceği dış politika hedeflerinden kaçınması gerekmektedir.³⁷ Ayrıca bir hükümetin izlediği dış siyasetin geniş çaplı ve ileri görüşlü bir politika açılımı sağlaması ve diğer ülkeleri kendine çekmesi gerekmektedir.³⁸ Aksi takdirde uluslararası düzende birçok devlet nezdinde güçlü bir devlet olarak görülmesi mümkün değildir.

C. Güç Kavramının Teorik Açından İncelenmesi

Uluslararası ilişkilerde teorik alanda çalışmalar yürüten pek çok düşünür gücü farklı şekilde ele almakta ve farklı analiz düzeyleri ortaya koymaktadır. Bu analiz düzeyleri güç kavramının uluslararası ilişkilerdeki yerini ve anlamını doğru bir şekilde ortaya koyma noktasında önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda gücün Realizm, Liberalizm ve Konstrüktivizm ile olan ilişkisini anlamak faydalı olacaktır.

1.Realizm ve Güç İlişkisi

Siyasal gerçeklik adı verilen realizm, teoriler arasında güç kavramına en fazla önem veren ve uluslararası ilişkilere güç kavramını kazandıran teoridir.³⁹ Realist teorinin en eski temsilcilerinden birinin Thucydides (MÖ 471-400) olduğu bilinmektedir. Klasik realizm ve neo-realizm kavramlarının fikrî temellerini atan

³⁷ Gönübol, a.g.e., s. 106-107.

³⁸ Nye, a.g.e., s. 22-24.

³⁹ Tayyar Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, MKM Yayıncılık, Bursa, 2012, s. 172-178.

Thucydides, Peloponezya Savaşları isimli çalışmasında, bu iki teoriyi de insan doğası üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Bu teorilerle bağlantılı olarak ise devletlerin karakterlerini ve uluslararası ilişkilerin anarşik yapısını incelemektedir. Thucydides'in neo-realizmi, devletlerin siyasi çıktıları ile uluslararası sistemin yapısal karakteristiği arasında ilişki kurmaktadır.⁴⁰ Thucydides'in realizmi ise uluslararası arenanın temel argümanının devletlerin güç peşinde koşma amacı çerçevesinde oluştuğunu savunmaktadır. Bununla doğrultulu olarak Thucydides, söz konusu eserde realizmin iki önemli özelliği olduğunu ifade etmektedir. Bu özellikler, devletlerin kendi kendilerine yetebilen bir karakteri olması ve uluslararası arenanın yapısının anarşik olmasıdır. Ayrıca Thucydides'in bu eseri siyasi ve askeri bir güç mücadelesinin ele alındığı ilk örnek çalışma olarak görülmektedir. Thucydides bu eserinde, Peloponezya Savaşları'nın nedeninin Atina'nın güçlenmesinin Sparta'da yarattığı güvenlik kaygısı olduğunu ileri sürmüştür. Bu güvenlik kaygısının nedeninin ise var olan güç dengesinin bozulması ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Bu durum karşısında Sparta, ittifaklar oluşturmaya ve gücünü artırmaya çalışmış ve Atina'dan aynı karşılığı almıştır. Bu durum ise savaşa yol açmıştır.⁴¹ Dolayısıyla devletlerin kendi ulusal çıkarlarını koruma güdüsü bu noktada önemli bir savaş unsuru olarak görülmüştür.

Realist paradigma çerçevesinde çalışmalar yapan ve realizmin önemli düşünürleri arasında yer alan diğer düşünürler Niccolo Machiavelli ve Thomas Hobbes'tur.⁴² Bu iki düşünürün de insan doğasına yönelik bakış açısı olumsuzdur. İki düşünür de gücün hakkı doğuracağını ileri sürmüşlerdir.⁴³ Machiavelli '*Prens*' isimli eserinde, bir devlet için öncelikli olarak gücün nasıl kazanılacağı, nasıl korunacağı ve sonrasında nasıl devam ettirileceğinin önemli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bir devlet tarafından fethedilen kent ya da eyaletlerin elde tutulmasının en iyi yolunun söz konusu kentlerin ya da eyaletlerin yerle bir edilmesi ile mümkün olduğunu savunmaktadır. Machiavelli, bu eserinde iki tür ahlak anlayışına dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, kişinin kendini korumasıyla ilişkilendirilen bireysel ahlaktır. İkincisi ise prensin ülke çıkarlarını ve güvenliğini sağlamasına yönelik olan ahlaki

⁴⁰ Annette Freyberg-Inan, *What Moves Man*, State Universty of New York Press, New York, 2004, s. 185.

⁴¹ Peter J. Ahrens Dorf, "Thucydides' Realistic Critique of Realism", *Macmillan Journals*, Sayı:2, 1997, s. 233.

⁴² Sancak, a.g.e., s. 13.

⁴³ Arı, a.g.e., s. 175-179.

sorumluluktur. Ayrıca Machiavelli, bir prensin iyi ve olumlu duygulara sahip olabileceğini fakat gerektiğinde bu durumun tam tersine dönebilmesi gerektiğinin üzerinde durmaktadır. Bütün bunların dışında bir prensin çevresine gösterdiği davranışlar nedeniyle saygı ve büyük bir ün kazanacağını, bu ünün ise onu güçlü kılacağını altını çizmektedir.⁴⁴ Machiavelli, elde edilen bu gücün ise bir devletin öncelikli hedefi olan hayatta kalabilme ile ilişkili olduğunu ifade etmiştir.

Bir İngiliz siyaset felsefecisi olan Hobbes ise '*Leviathan*' isimli eseri ile realizme önemli katkıda bulunmuştur. Hobbes, bu eserinde insan doğasından yola çıkarak evreni açıklamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda Hobbes, *Leviathan*'da insanların doğuştan eşit ve bazı zihinsel yeteneklere sahip olduğunu ifade etmiştir. Bununla bağlantılı olarak eşitliğin olduğu her yerde bir güvensizlik ortamı oluştuğunu ve bu güvensizlik ortamının savaşa neden olduğunu ileri sürmüştür.⁴⁵ Bu noktada ise uluslararası arenada ortaya çıkabilecek bir çatışma ya da savaşın kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir.⁴⁶ Ayrıca Hobbes, bu ortamda devletlerin insanlar gibi güvensiz bir ortamda bulunmaları nedeni ile sadece güçlerine güvenebileceğini belirtmiştir.

Hobbes, insanın doğasına dair yaptığı incelemelerde üç çeşit savaş nedeni olduğunu belirtmiş, bunların rekabet, güvensizlik ve şan ile şeref olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan rekabet, başka insanların sahip olduğu egemenliği ele geçirmek için şiddet kullanmaktadır. İkincisi, insanların kendilerini korumak için şiddet kullanmasıdır. Sonuncusu ise insanların kendi kişiliklerine yönelik herhangi bir aşağılanma durumunda gücü yani şiddeti kullanmasıdır. Bununla bağlantılı olarak bir gücün yani devletin varlığı gerekmektedir. Çünkü devletin olmadığı bir ortamda bütün insanlar bir savaş halindedir. Bu savaşın olması durumu toplumda adaletli bir yapıyı temsil etmektedir. Bu durumun nedeni, Hobbes'in herhangi bir toplumda gücün olmaması durumunun aynı zamanda o toplumda yasa da olmaması anlamına geldiğini ve yasa olmayan yerde de adaletin olmadığını ifade etmesi ile ilişkilidir.⁴⁷ Dolayısıyla bu durumda güçlü olmak için yapılacak savaş, Hobbes için büyük bir erdemdir.

⁴⁴ Niccolo Machiavelli, *Prens*, Çev. Nazım Güvenç, Anahtar Kitaplar Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 56-129.

⁴⁵ Thomas Hobbes, *Leviathan*, Çev. Semih Lim, YKY, İstanbul, 2007, s. 93-95.

⁴⁶ Ari, *a.g.e.*, s. 175-179.

⁴⁷ Hobbes, *a.g.e.*, s. 94-96.

Realist teoriye kavramsal bir çerçeve oluşturan, bu teoriyi sistematik bir şekilde açıklayan ve aynı zamanda realizmin babası olarak anılan kişi Hans Morgenthau olmuştur. Morgenthau, realizmin önde gelen teorisyenlerinden biri olan E. H. Carr ile birlikte 1940, 1950 ve 1960'lı yıllarda çok etkili olmuştur. Ayrıca Morgenthau sonrasında Reinhard Niebuhr, Nicholas Spykman, Arnold Wolfers⁴⁸ gibi realizmin önemli teorisyenleri ortaya çıkmıştır.

Morgenthau, uluslararası ilişkilerde devletlerin dış politika hedeflerine ulaşabilmesinin söz konusu devletlerin sahip oldukları potansiyel güç ile mümkün olduğunu ifade etmiştir. Bununla bağlantılı olarak Morgenthau, bir ulusun siyasi gücünü meydana getiren en önemli faktörün, potansiyel gücü olduğunu belirtmiştir.⁴⁹ Ayrıca Morgenthau, uluslararası ilişkilerde barışın korunmasının güç dengesi ile mümkün olduğunun fakat en önemli olan noktanın ise devletler arasındaki oluşabilecek bir konsensüs olduğunun altını çizmiştir. Bu konsensüsün oluşabilmesinin ise ancak diplomasi yolu ile sağlanabileceğini ifade etmiştir.⁵⁰ Bu durumda, diplomasiye etkili bir şekilde uluslararası arenada kullanılması durumunda devletlerin herhangi bir savaşa gerek duymayacakları açıktır.

20. yüzyılın başlarından beri realist teorisyenler,⁵¹ devletlerin anarşik bir ortamda ulusal çıkarları peşinde koştuğunu ve devletlerarası ilişkilerin incelenirken savaş ihtimalinin hesaba katılması gerektiğine vurgu yapmaktadır.⁵² Bu doğrultuda, realist teorisyenler, devletlerin sahip olduğu kapasite ile askeri gücü özdeşleştirmektedir. Ancak yine de bir devletin ulusal gücünü yalnızca askeri unsurların oluşturmadığını aynı zamanda askeri olmayan unsurları da kapsadığını belirtmektedirler. Realist teoriye göre, güç uluslararası ilişkilerin anlaşılması konusundaki en temel kavramlardan biridir. Bu doğrultuda realist teorisyenler, uluslararası ilişkilerde gücün doğru bir şekilde kullanılması ile devletler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünün sağlanacağını ve uluslararası düzende istikrarın sağlanacağını ifade etmektedirler. Bununla bağlantılı olarak realistler, devletlerin

⁴⁸ Sancak, a.g.e., s. 21.

⁴⁹ Morgenthau, a.g.e., s. 32.

⁵⁰ Arı, a.g.e., s. 185-186.

⁵¹ Robert Schuett, "Classical realism, Freud and human nature in international relations", *History of Human Sciences*, Sayı:2, 2010, s. 21.

⁵² Jonathan Kirshner, "The tragedy of offensive realism: Classical realism and the rise of China", *European Journal of International Relations*, Sayı:1, 2010, s.55.

sahip olduğu güç ile insan doğası arasında bir ilişki kurarak uluslararası politikayı insan doğası ile açıklamaktadırlar. Bu doğrultuda realistlere göre, insan saldırgan, çıkarıcı, kötü ve ilişkilerinde devamlı olarak gücü ön plana çıkaran bir doğaya ve aynı zamanda açgözlü ve hırslı bir yapıya sahiptir.⁵³ Realizme göre, uluslararası politika insan doğasından bağımsız değildir. İnsanın bireysel ilişkilerinde gücü temel alması doğrultusunda devletler de uluslararası ilişkilerde diğer devletler ile olan ilişkilerinde gücü ve çıkarı ön planda tutmaktadırlar.

Realist teori, devletlerin güçlerini maksimize etmeye yönelmeleri halinde bir yandan kendi güçlerini artırmaya bir yandan ise diğer devletlerin kendileri ile aynı tutumda bulunmalarına engel olmaya çalıştıklarını savunmaktadır. Bununla bağlantılı olarak ise realizm, herhangi bir devletin uluslararası arenada diğer devletlerin güçlerini artırmalarına karşılık olarak savaşa başvurmasını meşru olarak görmektedir. Realistler, genel olarak savaşı haklı ya da haksız olarak nitelendirmemekte ve devletlerin ulusal çıkarları çerçevesinde savaşabilmelerini bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu nedenle devletlerin birbirlerinin güçlenmesini engellemek amacı ile mücadele etmeleri sonucunda bir güç dengesinin ortaya çıktığını ileri sürmektedirler.⁵⁴ Bu doğrultuda realist teorisyenlere göre, oluşan bu güç dengesi sayesinde uluslararası arenada anarşik bir yapı ve akabinde istikrarlı bir düzen ortaya çıkmaktadır.

Realist teorinin başka bir temel dayanağı, ulusal güvenlik konularının uluslararası ilişkilerin en önemli gündem konularından birini oluşturduğudur. Bu durumun nedeni devletlerin kendi güvenliklerini artırma yönünde tedbir almalarıdır. Bir devletin kendi güvenliğini artırmaya yönelik aldığı bir tedbir, genel olarak diğer devletlerin güvenliğini azaltmaktadır. Bu durumun nedeni ise devletlerin kendi hayatta kalabilme şanslarını artırmaya çalışmalarının diğer devletlerin hayatta kalma şanslarını tehdit etmesi durumudur.⁵⁵ Bu nedenle de realistler, askeri ve siyasi konuları en önemli konular olarak görmektedirler. Ayrıca bu durumla bağlantılı olarak ulusal güvenliği kapsayan konuları yüksek politika, mali, ticari ve sağlık gibi konuları kapsayan konuları ise alçak politika olarak ayırmaktadırlar.⁵⁶ Dolayısıyla güvenlik

⁵³ Arı, a.g.e., s. 159-160.

⁵⁴ Sancak, a.g.e., s. 23.

⁵⁵ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, Norton&Company, New York, 2001, s. 36.

⁵⁶ Arı, a.g.e., s. 163.

çerçevesinde değerlendirilen konular, realistlere göre öncelikli ve daha üst seviyede değerlendirilmektedir.

1960'lı yıllarda realist teoriye çeşitli eleştiriler yöneltilmiş ve bu eleştiriler ışığında Kenneth Waltz öncülüğünde Neorealizm adı verilen bir paradigma ortaya çıkmıştır. Waltz, bir diğer adı yapısal realizm olan neorealizmin kurucusudur. Waltz, klasik realizmin uluslararası ilişkileri açıklaması konusunda odaklandığı insan doğasından uzaklaşarak, uluslararası arenada yaşanan olayları sistemin yapısıyla yani anarşi kavramıyla açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca Waltz, uluslararası sistemin temel teorisinin güç dengesi üzerinden şekillendiğini belirterek, bu sistemde iki kutupluluğu ve çok kutupluluğu birbirinden ayırmıştır. Bu doğrultuda çok kutuplu bir sistemin iki kutuplu sisteme göre daha güvenli ve istikrarlı olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷ Bununla birlikte Waltz, uluslararası ilişkilerde devletler arasında işbirliğinin olabileceğinin altını çizmiştir. Ancak bu işbirliğinin güvenlik konuları ile sınırlı olduğunu belirtmiştir.⁵⁸ Bu noktada devletlerin sahip olduğu temel kaygıların ise güvenliği sağlamak ve hayatta kalmak olduğunu ifade etmiştir.

Waltz'ın neorealist teorisi, klasik realizmden birçok noktada ayrılmaktadır. Bu ayrımlardan birincisi, neorealizmin klasik realizmden farklı olarak bilim felsefesinin ilkelerini temel alarak yapısalcı bir yaklaşımı ele alması ve bireysellikten ayrılarak uluslararası yapıya öncelik vermesidir. İkinci ayırım, iki teorisinin güç kavramına olan bakışıdır. Realist teori güç kavramını bir ülkenin sahip olduğu askeri kapasite ile ölçerken, neorealist teori gücün askeri kapasite ile birlikte ekonomik, siyasi, teknolojik ve sosyal kapasite ile ölçüleceğini savunmuştur. Ayrıca realistler, gücü devlet için bir 'amaç' olarak tanımlarken, neorealistler gücü bir 'araç' olarak tanımlamaktadır. Üçüncü ayırım, neorealistlerin uluslararası ilişkilerde herhangi bir olguyu analiz ederken sonuçlardan ziyade sebeplere önem vermesidir. Bu iki teori arasında dördüncü ayırım ise kullanılan yöntem ile alakalıdır. Realistler yaptıkları analizlerde genel olarak tümevarımcı yöntemi kullanırken, neorealistler tümden gelimci bir

⁵⁷ Kenneth N. Waltz, "The Origins of War in Neorealist Theory", *The Journal of Interdisciplinary History*, Sayı: 4, 1988, s. 615.618.

⁵⁸ John Baylis, "Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, 2008, s.72.

yöntemi kullanmaktadır.⁵⁹ Ancak yine de her iki paradigma da uluslararası sistemi anarşik olarak ele almaktadır.

2.Liberalizm ve Güç İlişkisi

Realist teorinin önermelerine karşılık ortaya çıkan liberalizm, uluslararası ilişkileri ulusal veya iç siyasi yapıdaki politikaların devamı olarak gören bir uluslararası ilişkiler teorisidir. Bu doğrultuda tanımlanan liberal dünya düzeni ise özgürlük, sorumluluk, sosyal adalet ve fırsat eşitliği gibi liberal değerler üzerine kurulu olan bir dünya düzenidir.⁶⁰ Liberalizm, Birinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası düzende barış ile güvenliği sağlama ve devletler arasındaki çatışmaları önleme amacıyla ortaya çıkmış bir teoridir.⁶¹ Liberalist teori, diğer teorilere oranla insan özgürlüğüne daha fazla önem veren ve kanunları özgürlükleri tahrip etmekten çok özgürlüklerin sağlanması konusunda önemli bir yardımcı olarak gören bir teoridir.⁶² Ayrıca liberalist teori söz konusu kanunların ve uluslararası antlaşmaların sahip olduğu bağlayıcı koşulların değişmesi durumunda bireylerin özgürlüklerinin zarar görebileceğine ve bu nedenle devletlerin bu antlaşma ve kanunlara uyması gerektiğine vurgu yapmaktadır.⁶³ Bu yönleriyle liberalizm, bireyi temel noktasına alarak dış politikayı ve uluslararası ilişkileri yorumlamaya çalışmaktadır.

Liberal teorinin birçok önemli temsilcisi bulunmaktadır. Bu teorinin en önemli temsilcilerinden biri John Locke'dur. Locke, liberal bir sistem oluşturmak için doğa durumunu, toplum sözleşmesini ve insan hakları kavramlarını bir araya getirmiştir.⁶⁴ Locke, söz konusu doğa durumunun açıklanabilmesi için insanların özgür bir şekilde yaşayacağı bir düzenin olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu doğrultuda doğa durumu, insanların doğal yasalar çerçevesinde herhangi bir otoriteden izin isteme ve herhangi bir otoriteye bağlı kalmadan sahip oldukları malları birbirine serbest bir şekilde satabildiği bir ortam olarak tanımlamıştır. Bu noktada doğa durumu, siyasal

⁵⁹ Hasret Çomak, Caner Sancaktar, *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar*, Beta Yay, İstanbul, 2013, s. 74-76.

⁶⁰ Georg Sorensen, "Liberalism of Restraint and Liberalism of Imposition Liberal Values and World Order in the New Millennium", *University of Aarhus*, Sayı:3, 2006, s. 254.

⁶¹ Mehmet Şahin, Osman Şen, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Kripto Yay., Ankara, 2014, s. 67-87.

⁶² David Conway, "Klasik Liberalizm", *Liberal Düşünce Dergisi*, s. 85.

⁶³ Edwin van de Haar, "Classical Liberalism and International Relations", *Policy*, Sayı: 1, 2009, s. 37.

⁶⁴ Charles Siegel, *Classical Liberalism*, Preserve Institute, California, 2011, s. 69.

güç ile ilişkilendirilerek siyasal gücün temelini oluşturmaktadır. Siyasal gücün temelini oluşturan doğa durumunda tüm insanların birbiriyle eşit ve özgür olması gerekmektedir. İnsanların sahip olması gerektiği bu özgürlüğü sadece doğa yasası yani akıl yasası sınırlandırabilmektedir.⁶⁵ Söz konusu doğa yasası ise insanların kendi rızasıyla oluşmaktadır.

John Locke, bütün bunların dışında insanların doğuştan bir takım vazgeçilmez haklara sahip olduklarını ve var olan siyasal düzenin en önemli amacının hürriyetleri korumak olduğunu ifade etmiştir. Locke, insanların sahip oldukları malları, özgürlükleri ve hayatlarını koruyabilmeleri için yaşadıkları doğa durumundan uygar topluma geçtiklerini belirtmiştir. Bu durumun nedenlerini ise doğa durumunda insanların arasında çıkabilecek herhangi bir anlaşmazlığı çözebilecek bir yasa olmaması, herhangi bir yasaya uygun olarak hareket edebilecek bir yargıcın olmaması ve doğa durumunda yargıyı gerektiğinde destekleyebilecek bir erkin olmaması olarak sıralamıştır.⁶⁶ Bu nedenlerden dolayı da insanların doğa durumunda huzurlu olmadıkları için uygar topluma geçmeleri gerektiğine vurgu yapmıştır.

Liberalizmin önemli teorisyenlerinden birisi Adam Smith'dir. Smith, "*Ulusların Zenginliği*" isimli eserinde liberalizm üzerinde belirlediği ilkelere açıklık getirmiştir. Smith, uluslararası ilişkilerde devletlerin bazı öncelikli görevleri olduğunu ifade etmiştir. Smith'e göre, bu görevlerden birincisi, devletin toplumunu diğer devletlerden gelebilecek herhangi bir şiddet olayından korumaktır. Smith, bir devletin bu görevi sağlayabilmesinin söz konusu devletin askeri güce sahip olması ile bağlantılı bir durum olduğunu belirtmiştir. Smith'e göre devletin ikinci görevi, toplum içindeki her bireyi diğer bireylerden gelebilecek baskıya karşı korumaktır ki Smith, bunun için bir devletin adaletli bir yargı sistemine sahip olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Devletin üçüncü görevi ise toplumda vatandaşların refah içinde yaşayabilmesi için gerekli olan kamu hizmetlerinin sağlanmasıdır.⁶⁷ Smith, söz konusu kamu hizmetlerinin ise öncelikli olarak güvenlik ve adalet konularını temel almasını vurgulamıştır.

⁶⁵ John Locke, *Hükümet Üzerine İki Tez*, Çev. Aysel Doğan, İlya Yay., İzmir, 2000, s. 29-43.

⁶⁶ Atilla Yayla, *Liberalizm*, Liberte Yayınları, Ankara, 2000, s. 26-34.

⁶⁷ Adam Smith, *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, The University of Chicago Press, Chicago, 1976, s. 213-241.

Liberalizmin başka bir önemli temsilcisi David Hume'dur. Hume, insanların ilk halinin aile olduğunu öne sürmüştür. Ve diğer liberalistlerin ele aldığı doğa durumunu bencil duyguların henüz var olmadığı bir durum olarak ifade etmiştir.⁶⁸ Hume, bazı liberal teorisyenler gibi doğa yasasını ele alarak, üç temel doğa yasasından bahsetmiştir. Hume bu doğa yasasının belirli kuralları olduğunu ve bu kuralların kişiye özel olmadığını, aksine tüm insanlığa yönelik olduğunu ifade etmiştir. Hume, söz konusu bu yasalar çerçevesinde insanların birbirlerinin haklarına ve mülkiyetlerine saygı duyduğunu ifade etmiştir. Bu durumun ise bütün insanlığın yararına olduğunu belirtmiştir.⁶⁹ Ayrıca Hume, diğer liberal teorisyenlerin de ifade ettiği gibi doğada kendiliğinden var olan düzene devletin herhangi bir müdahalede bulunmaması gerektiğini ve adaletin en iyi bu şekilde sağlanabildiğini vurgulamıştır.

Hume, bir bakıma liberalizmde savunduğu düşünceler çerçevesinde 'fayda' kavramı üzerine yaptığı incelemeler ile faydacı teorinin kurucusu olarak nitelendirilmiştir. Bu doğrultuda Hume, insan aklının ahlak kurallarının oluşması konusunda kapasitesinin yetersiz kaldığını ve bu nedenle insan aklının ahlak kurallarını ortaya çıkarmadığını belirtmiştir. Bu nedenle Hume'a göre ahlak kuralları insan doğasında doğuştan var olmamış ve insanların yaşamları boyunca edindiği tecrübeler yoluyla var olmuştur.⁷⁰ Ayrıca Hume, bu kuralların insanlara yaşamlarında sadece fayda sağlamaları halinde geçerli olacağını çizmiştir.

Genel olarak liberal teorisyenler, bireylerin özünde mükemmel olduğunu savunmakta ve uluslararası yapıda bireylerin mükemmelliğinin gelişmesi konusunda demokrasinin gerekliliğine vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca liberaller, demokrasinin hâkim olduğu uluslararası sisteme temel aktör olarak ulus devletini yanı sıra çok uluslu şirketleri ve uluslararası organizasyonları dâhil etmektedir. Bununla bağlantılı olarak liberaller tarafından uluslararası düzende devletlerin egemenliği yasal boyutta olup, uygulamada herhangi bir kararın alınmasında tüm aktörlerin etkili olması

⁶⁸ Mehmet Türkan, "David Hume's Criticism of the Doctrine of Natural Law and Contract Theory" *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, Sayı:6, 2016, s. 176.

⁶⁹ Friedrich August von Hayek, *Studies in Philosophy*, The University of Chicago Press, Chicago, Londra, 1967, s.113.

⁷⁰ David Hume, *İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma*, Çev. Selmin evrim, Milli Eğitim Basım., İstanbul, 1945, s. 46.

savunulmaktadır.⁷¹ Bu durum ise uluslararası arenada devletler arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisini ortaya koymaktadır.

Liberalistler, insanları doğal olarak iyi, ilerlemeci ve radikal olarak görmeleri sebebiyle uluslararası düzende ortaya çıkan herhangi bir savaş nedeni olarak insanların kötü olmasını görmemekte, buna karşılık uluslararası yapıdaki kötü kurum ve yapısal düzenlemeler ile devletlerin kendilerini otoriter ve mutlakiyetçi olarak görmelerini neden olarak görmektedirler.⁷² Bu nedenle de devletlerin uluslararası ilişkilerde çıkarlarını birbirleri ile uyumlu hale getirmeleri ve işbirliği yapmaları halinde savaş durumunun ortaya çıkmayacağını savunmaktadırlar.

Liberalistlerin genel olarak savunduğu bu görüşler ele alındığında, realist ve liberalist teori, politikanın nasıl işlediğini anlama yönünde çalışmalar yapmıştır. Ancak bu iki teori arasında savunulan düşünceler bakımından birçok fark olduğu ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, realizmin uluslararası ilişkilerde temel aktör olarak devleti ele almasına karşılık, liberalizm ulus devlet ile birlikte uluslararası kurumlar ve şirketler gibi birçok aktörü ele almaktadır. Bu doğrultuda realist teori devleti üniter bir aktör olarak ele alırken, liberalist teori devlet içindeki farklı grupları da dâhil ederek devletin üniter bir yapıda olmadığını savunmaktadır. İkinci olarak, realist teorinin daha çok güvenlik konusuna verdiği öneme karşılık, liberalist teori sosyal ve ekonomik konulara da ağırlık vermektedir. Üçüncü olarak, liberalistler uluslararası ilişkilerde devletlerin kuvvet kullanmasına karşı çıkmaktadır. Bu doğrultuda liberalistler için savaş, devletlerin ulusal çıkarlarına ulaşmak için kullandıkları bir araç olup, devletler için kaçınılmaz bir niteliğe sahip değildir. Buna karşılık realistler için savaş, kaçınılmaz bir niteliğe sahip olup, uluslararası düzenin gerekliliklerinden biridir. Dördüncü ve sonuncu olarak, realistlerin uluslararası ilişkilerde askeri gücü ön plana çıkarmasına karşılık, liberalistler askeri gücün devletlerarası ilişkilerde en aza indirgenmesinin yolu üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu doğrultuda, askeri gücün ve doğal olarak savaşın engellenmesi için uluslararası ilişkilerde silahlanma mücadelesinin bitirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.⁷³ Ayrıca liberalist teori,

⁷¹ Yılmaz, a.g.e., s. 10-11.

⁷² Şahin, Şen, a.g.e., s. 70.

⁷³ Nicolas Watson, "Liberalism and Realism", *British Middle-East Center for Studies & Research*, Sayı:5, 2013, s. 1-4.

savaşların bitmesi halinde, uluslararası arenada daha çok işbirliğine yönelik çalışmalar yapılabileceğini vurgulamıştır.

Liberal teorinin zaman içerisinde değişim göstermesi ve çeşitli konularda eleştiriler alması ile birlikte bir dönüşüm yaşanmış ve neoliberalizm adlı bir teori ortaya çıkmıştır. Bu noktada Friedrich A. von Hayek, neoliberalizmin en önemli temsilcilerinden biri olarak uluslararası ilişkilerde yer almıştır. Hayek, Adam Smith'in başlattığı liberal geleneğe katkıda bulunmuştur. Bu doğrultuda Hayek, devletin kurumsal çıkarları orta sınıftan gizleyen bir kavram olduğunu öne sürmüştür. Ona göre devlet, kamu hazinesi yoluyla zenginliğin dağıtılmasını amaçlayan ve demokratik süreci kontrol eden orta sınıfın gücünden kurtulmanın bir aracıdır. Bununla ilişkili olarak Hayek, devletin görevinin temel değişim kurallarını garanti eden yasal bir çerçeve oluşturmak olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Hayek, neoliberal teorinin amacının ise devlet müdahalesinin en az seviyede olduğu kendiliğinden işleyen bir piyasa ekonomisi inşa edilmesi olduğunu belirtmiştir. Böyle bir yapı olması halinde insanların daha özgür bir yaşama sahip olacağını ifade etmiştir. Bu doğrultuda Hayek özgürlüğü, bir insanın başka bir insan tarafından düşüncelerine yapılacak herhangi bir müdahale olmaksızın kendi karar ve planlarına uygun bir şekilde hareket etmesi olarak tanımlamış⁷⁴ ve gerçek özgürlüğü sadece bu durumun temsil ettiğini belirtmiştir.

Neoliberalizmin günümüzdeki önemli temsilcilerinden biri olan James M. Buchanan ise bir toplumun özgür olabilmesi için devletin sahip olduğu gücün ve yetkilerin anayasal düzende sınırlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Söz konusu bu anayasal düzenin ise insanların ortak gayreti ile olabileceğini belirtmiştir. Bu doğrultuda anayasaların birer toplumsal sözleşme olduğunu ifade etmiştir. Buchanan, uluslararası ilişkilerde demokrasinin yozlaşmasının tek nedeni olarak devletin büyümesini görmektedir.⁷⁵ Bu nedenle de devletin minimal düzeyde olması gerektiğini vurgulamıştır.

Neoliberal teoriyi benimseyenler, realistlerden farklı olarak yaklaşımın temeline güç kavramını koymamışlardır. Ancak yine de güç konusuna büyük önem

⁷⁴ Friedrich August von Hayek, *The Constitution of Liberty*, Routledge&Kegan Paul, London, 1990, s. 12-14.

⁷⁵ Coşkun Can Aktan, "Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:28, Sayı:1,1995, s. 31-32.

vermişlerdir. Neoliberaler uluslararası yapının anarşik olduğunu kabul etmişlerdir. Ancak realistlerden farklı olarak anarşik yapının devletler arasındaki iş birliğine engel olmadığını ve devletler arasında iş birliğine zemin hazırladığını savunmuşlardır. Güç unsurları arasında yaptıkları sıralama içerisinde ise liberaller, ekonomik unsurlara öncelikli olarak yer vermekte ve gücü başka devletlerin politikalarının maliyetlerinden değişen davranışlar aracılığıyla kurtularak kendi istediklerini yapabilme olarak tanımlamaktadırlar. Bunun dışında liberaller, uluslararası arenada herhangi bir kuvvet kullanımına engel olabilecek hukuk kurallarının, uluslararası kuruluşların ve rejimlerin olması durumunda devletlerin kuvvete başvurmaları için bir neden olmayacağını ve devletlerin hedeflerini barışçıl bir şekilde gerçekleştirebileceğini savunmaktadır.⁷⁶ Ayrıca realist yaklaşımın askeri ve ekonomik güç ile bağlantılı olarak kullandıkları sert gücün aksine, neoliberaler daha çok siyasi, kültürel ve benzeri unsurları içinde barındıran yumuşak gücü ön planda tutmaktadırlar.⁷⁷ Dolayısıyla da devletlerin dış politikada etkili olabilmeleri ile yumuşak güç arasında bir bağlantı kurmaktadırlar.

Realist teori ile neoliberalist teori arasındaki farklılıkların dışında, liberal teori ile neoliberal teori arasında da bazı farklar vardır. Liberalizmin neoliberalizmden en önemli farkı, uluslararası sisteme bakışı ile ilgilidir. Liberalizm, uluslararası sistemin anlaşılabilmesi için öncelikle devletlerin genel karakterlerinin analiz edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Devletlerin karakterlerinin iyi bir şekilde analiz edilmesinin ise devletlerin iç yapısının incelenmesi ile mümkün olabileceğinin altını çizmektedir. Buna karşılık neoliberalizm, uluslararası sistemin doğrudan hegemon bir devlet tarafından değil, uluslararası rejimler tarafından oluşan bir sistem olduğunu öne sürmüştür. Bu uluslararası rejimleri ise sistemdeki aktörlerin beklentileriyle ilişkilendirilen normlar, kurallar ve karar alma biçimleri olarak ifade etmiştir. Ayrıca neoliberaler bu rejimin birleşmeyi ve bütünleşmeyi temsil ettiğini vurgulamış ve söz konusu hegemonun ise uluslararası rejimlerin arka planında kaldığını vurgulamıştır. Bu iki teori arasındaki bir başka fark, neoliberalizmin devletin toplumun refahı için eğitim, sağlık gibi hizmetleri karşılaması ve toplumdaki sınıflar arasında var olan

⁷⁶ Ali Bilgin Varlık ve Sertif Demir, “Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı”, (Erişim:07.01.2019), academia. edu.tr, s. 3.

⁷⁷ Sancak, **a.g.e.**, s. 26-27.

ekonomik eşitsizliğin en aza indirilmesi görevini üstlenmesi gerektiğidir. Buna karşılık liberalizm, bireysel özgürlüğü temel alan gerekli hizmetleri sunan bir devletin olması gerektiği fakat bu görevin haricindeki bütün fonksiyonların serbest piyasa ekonomisine bırakılması gerektiğini savunmaktadır.⁷⁸ Bu noktada neoliberalizmin devlete liberalizme göre daha fazla görev yüklediği görülmektedir.

3.Konstrüktivizm ve Güç İlişkisi

Konstrüktivizm, 1980'lerin sonuna doğru gelişme gösteren ve 1990'lardan itibaren uluslararası ilişkilerde etkili olmaya başlayan bir teoridir. Bu teori, yapısalcılığın epistemoloji olarak bilginin toplumsal inşası olduğunu, ontolojik olarak ise toplumsal gerçekliğin inşası olduğunu ifade etmektedir.⁷⁹ Konstrüktivizm kavramı, ilk defa Nicholas Onuf tarafından ortaya atılmıştır. Onuf, gerçekleştirdiği çalışmalarla uluslararası ilişkileri yeniden yapılandırmıştır.⁸⁰ Bu doğrultuda Onuf, konstrüktivizmi, uluslararası ilişkilerde her türlü sosyal ilişkileri incelemenin bir yolu olarak tanımlamıştır. Onuf, konstrüktivist çerçevede insanların toplumu, toplumun ise karşılıklı olarak insanları oluşturduğunu ifade etmiştir. Bununla bağlantılı olarak Onuf, konstrüktivizimin bir toplum için önemli olan ve onlara ne yapmaları gerektiğini gösteren sosyal kuralları oluşturduğunu⁸¹ ve aynı zamanda bu teorinin insanların ve toplumun süreçlerini oluşturduğunu ifade etmiştir. Onuf, bu sürecin oluşmasında ise kimliğin büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Onufa'ya göre kimlik, ulusal ve uluslararası çıkarlar temelinde yatmaktadır. Ayrıca Onuf'a göre kimlik, bir devletin sahip olduğu kurumları, uygulamaları, uluslararası arenada sergilediği davranışları ve değişimleri anlama konusunda kritik bir öneme sahiptir.⁸² Onuf gibi diğer konstrüktivist teorisyenler de uluslararası politikada düzenin ve önceden

⁷⁸ Stephen D. Krasner, "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables", *International Organization Journal*, Cilt 36, Sayı: 1982, s. 186.

⁷⁹ Stefano Guzzini, "A Reconstruction of Constructivism in International Relations", *European Journal of International Relations*, Sayı:2, 2000, s. 147.

⁸⁰ Ronen Palan, "A world of their making: an evaluation of the constructivist critique in International Relations", *Review of International Studies*, No:26, 2000, s. 593.

⁸¹ Nicholas Onuf, "Constructivism: A User's Manual", (Erişim:24.10.2017), https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/517797/mod_resource/content/1/516687_onuf_constructivism%20users%20manual.pdf, s. 3.

⁸² Walter Carlsnaes, Thomas Rise and Beth A. Simmons, *Handbook of International Relations*, 2. Baskı, London: SAGE, 2013, s. 127.

öngörülebilirliğin sağlanabilmesi için kimliğin gerekli olduğuna vurgu yapmaktadır.⁸³ Dolayısıyla da kimliğin uluslararası çatışma ve uluslararası işbirliğini anlamada da büyük etkisi vardır.

Konstrüktivizmin başka bir önemli temsilcisi olan Alexander E. Wendt, “*Anarchy is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics*” adlı makalesinde anarşiyi devletlerin karşılıklı ilişkileri sonucunda devletler tarafından inşa edilen bir sistem olarak tanımlarken, neorealist akımın teorisyenlerinden biri olan Waltz’ın anarşi anlayışına eleştiriler getirmiştir.⁸⁴ Wendt’e göre, neorealistlerin kullandığı anarşi kavramı, konstrüktivistler nezdinde mutlak bir gerçeklik olarak ele alınmamaktadır. Konstrüktivizme göre anarşi, kalıcı bir durum değildir. Ayrıca konstrüktivist teori, neorealist teoride özne olarak ele alınan ulusal çıkar ve güvenlik ikilemi gibi temel noktaları nesne haline getirmiştir. Bu eylemi ise sosyal olguları kullanarak gerçekleştirmiş ve sistemdeki bütün sosyal ilişkilere insanların birer sosyal varlık olduğu tezi ile yaklaşmıştır. Wendt, bu tezle bağlantılı olarak kimlik ile çıkar arasında bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Buna göre, aktörün kimliği aktörü yansıtırken, aktörün ne istediği ise onun çıkarını yansıtmaktadır. Bu durum, konstrüktivist teorinin kimlik ve çıkar arasındaki bağlantısını net bir şekilde göstermektedir.

Konstrüktivist teori, uluslararası ilişkilerde ahlak toplumu sosyolojisini ön plana çıkarmaya çalışmaktadır.⁸⁵ Bu doğrultuda, konstrüktivist teori, uluslararası ilişkilerin daha çok sosyal yanına vurgu yaparak, uluslararası ilişkilerde devletlerin davranışlarını şekillendiren temel unsurun çıkarlar ve fikirler olduğunu öne sürmektedir. Ancak buradaki çıkar kavramı somut bir şekilde ele alınmamakta ve realist yaklaşımdan farklı olarak maddi güç ile özdeşleştirilmemektedir. Konstrüktivizm, çıkarları fikir ve kanılarla özdeşleştirmekte ve çıkarların algılar, tercihler ve fikirler tarafından şekillendirildiğini öne sürmektedir. Konstrüktivizm, bu unsurlar etrafında şekillenen çıkarlar olmadan ise gücün tek başına herhangi bir anlam ifade etmeyeceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda Wendt’e göre, devletlerin

⁸³ Ted Hopf, “The Promise of Constructivism in International Theory”, *International Security*, Sayı:1, 1998, s. 174.

⁸⁴ Alexander E. Wendt, “Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:10, Sayı:39, 2013, s. 7.

⁸⁵ Richard Price, Christian Reus, “Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism”, *European Journal of International Relations*, Sayı: 4,1998, s. 259.

uluslararası ilişkilerde sergilediği davranışları anlamak için öncelikle çıkar dağılımlarına bakılmalıdır. Bu durumun nedeni, devletlerin sahip oldukları tarihsel deneyimlerdir. Devletler sahip oldukları geçmiş ve sahip oldukları kimlik ile çıkarlar doğrultusunda bazı devletleri kendilerine yönelik bir tehdit olarak görürken bazı devletleri tehdit olarak görmezler. Bu durumun bir sonucu olarak da konstrüktivizm, neoliberal teorinin savunduğu gibi uluslararası sistemde devletlerin her zaman birbirleriyle bir çatışma halinde olmadığını ve zaman zaman devletler arasında işbirliği de olabildiğini savunmaktadır.⁸⁶ Bu durum, konstrüktivizm ile neoliberalizm arasında bir benzerlik olduğunu gösteren bir durumdur.

Konstrüktivist teorinin diğer teorilerden farklı olarak güç kavramına bakışı farklıdır. Konstrüktivist teori, diğer teorilerin aksine uluslararası ilişkilerde gücü bir araç ya da bir amaç olarak görme eğiliminde değildir. Buna karşılık, gücün uluslararası ilişkilerde hangi bağlamda ve ne zaman kullanılması gerektiği ile ilgilenmektedir. Bu doğrultuda konstrüktivist teorisyenler, gücün bir amaç ya da araç olması durumunu çıkarların dağılması ile ilişkilendirmektedir.

Konstrüktivist teorinin temel yapı taşlarından birini “*yapının ikiliği*” kavramı oluşturmaktadır. Bu kavram, uluslararası ilişkilerde aktörlerin ve yapının birbirine karşılıklı olarak bağımlılığını ifade etmektedir. Konstrüktivist teoriye göre, aktör ve yapı arasındaki ilişki diyalektiktir ve aktör ile yapı toplumsal değişimin yönlendirilmesi konusunda birbirleriyle sürekli olarak bir değişim halindedir. Bu doğrultuda, uluslararası ilişkilerdeki aktörler toplumun yapılanması konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca bu teoriye göre, birey ile toplum arasındaki ilişki de aynı şekilde ifade edilebilmektedir.⁸⁷ Aktör ve yapı ilişkisinde olduğu gibi birey ile toplum arasındaki ilişkide de karşılıklı bir inşa etme durumu söz konusudur. Dolayısıyla bu teoriye göre, bireyler toplumu, toplum ise bireyleri oluşturma konusunda bir araç görevi üstlenmektedir.

Konstrüktivist teori, rasyonalizmden birçok konuda ayrılmaktadır. Rasyonalizm, uluslararası ilişkilerde aktörleri birbirlerinden kopuk ve sadece kendi

⁸⁶ Haluk Özdemir, “Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:3, Cilt:63, 2008, s. 134.

⁸⁷ Davut Ateş, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Ortayol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 217-218.

çıkarları peşinde koşan bir varlık olarak görmektedir. Buna karşılık konstrüktivistler, aktörleri birer sosyal varlık olarak görmektedirler. Ayrıca rasyonalistlerin toplumu, aktörlerin kendi çıkarlarını gerçekleştirdikleri stratejik bir alan olarak görmelerine karşılık, konstrüktivistler toplumu aktörleri oluşturan ve onların var olmasını sağlayan inşa edici bir alan olarak görmektedir.⁸⁸ Ayrıca rasyonel yaklaşımların genel olarak anarşi kavramına çeşitli anlamlar yüklemesine rağmen konstrüktivizm, anarşiyi sadece bir kural olarak görmektedir. Bununla bağlantılı olarak ise kuralın olmadığı bir ortamı kaos ortamı olarak görmektedir.⁸⁹ Dolayısıyla görüldüğü gibi konstrüktivizm, rasyonel yaklaşımlardan farklı olarak dünya siyasetini farklı şekillerde ele alarak, farklı boyutlarla açıklamaya çalışmaktadır.

D. Güç Çeşitleri

Güç, günlük hayatta insanlar ya da devletler tarafından sıklıkla kullanılan kavramlardan biridir. Özellikle uluslararası ilişkiler disiplininde güç, bu disiplinin en temel kavramlardan birini oluşturmaktadır. Bu durumun nedeni, tarihin en eski çağlarından beri devletler arasında yaşanan mücadelelerin temelini gücün oluşturmasıdır. Devletler eski dönemlerden beri dış politikalarında gücü farklı boyutlarıyla kullanarak diğer devletler karşısında üstünlük elde etmeye çalışmıştır. Günümüzde de bu durum farklı olamayıp dünya siyasetini belirleyen temel politikayı güç oluşturmaktadır. Devletler, diğer devletlerden gelen tehditleri önlemek ve hayatta kalabilmek için güce ihtiyaç duymaktadır. Bu doğrultuda devletler, dış politika hedefleri çerçevesinde gücü sert güç, yumuşak güç ya da akıllı güç olarak kullanarak üstünlük elde etmeye çalışmaktadır.

1.Sert Güç

Uluslararası arenada sert güç denildiğinde akla ilk gelen kavram askeri güçtür.⁹⁰ Joseph Nye, bu kavramla ilgili olarak sert güç kavramını dünyadaki herkesin

⁸⁸ S. Burchill, A. Linklater, R. Devetak, J. Donnelly, T. Nardin, M. Paterson, C. Reus-Smit ve J. True, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Çev. Ali Aslan, M. Ali Ağcan, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s. 293.

⁸⁹ Sezgin Kaya, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 101-102.

⁹⁰ Roth Ariel Ilan, *Leadership in International Relations the Balance of Power and the Origins of World War II*, Macmillan, New York, 2010, s. 19-20.

bildiğini ve sert güç denilince akla ilk olarak tehdit ya da teşvik kavramının geldiğini ifade etmiştir.⁹¹ Askeri güç, geçmişte ülkelerin ulusal gücün en önemli unsuru olarak gördüğü bir güç çeşididir. Günümüzde ise silahlı kuvvetler, ülke güvenliğinin sağlanması konusunda en önemli unsurlardan biridir. Bir devletin dış politikasında güvenliği sağlamak amacıyla askeri gücü etkili bir şekilde kullanabilmesi, sahip olduğu silahlı kuvvetlere bağlıdır. Bu nedenle uluslararası arenada ön planda olmak isteyen ülkeler, genellikle güçlü ordulara sahip olmaya büyük önem göstermekte⁹² ve sahip oldukları kapasitenin üzerinde bir askeri güce sahip olmayı hedeflemektedir.

Sert güç kavramı genel olarak bir aktörün istediğini elde edebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Sert güç, esasında ekonomik gücü ya da askeri gücü kullanma yoluyla diğerlerini tehdit ederek, onlara karşı bir üstünlük kurmayla alakalıdır.⁹³ Özellikle küreselleşme ile birlikte ekonomik gücün öneminin artması ve uluslararası politikada devletlerin ticari anlamda birbirlerine bağımlı hale gelmesi durumu, sert güç kavramıyla ilişkili olan ekonominin önemli bir güç haline gelmesine sebep olmuştur. Bu durumun önemli sebeplerinden birisi ise ekonomik gücün, operasyonlarda kullanılan askeri güce oranla daha az maliyet içermesi olmuştur. Dolayısıyla ekonomik gücün uluslararası politikada kullanımının artmasında maliyetin önemli bir unsur olduğu görülmektedir.

Sert güç, ulusal gücün en somut unsurudur. Devletlerin uluslararası politikada somut bir unsur olarak sert gücü kullanma sebeplerinden biri, bağımsızlığın kazanılması ve korunmasıdır. Bu noktada sert gücün sabit güç ile bağlantılı olduğu ve bu yönüyle de realist teoriye benzediği söylenilebilir.⁹⁴ Ancak devletler, dış politikada genel olarak sert gücü doğrudan kullanmamaktadır. Devletler, dış politikada çoğu zaman sert gücün diğer devletler üzerindeki caydırıcılık özelliğini kullanarak, uluslararası politikada savaşmadan ve büyük maliyetler ödemedi başarılı olmaya çalışmaktadır.

Bir devletin sert gücünü etkileyen en önemli unsurlar arasında sahip olunan silahların niteliği, niceliği ve bunların ordunun bölümleri arasındaki dağılımı yer

⁹¹ Nye, **a.g.e.**, s. 3.

⁹² Yılmaz, **a.g.e.**, s. 47-52.

⁹³ Matteo Pallaver, "Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart", *The London School of Economics and Political Science*, 2011, s. 81.

⁹⁴ Pallaver, **a.g.e.**, s. 84.

almaktadır. Geçmişte ve günümüzde yaşanan uluslararası olaylar, devletlerin uluslararası politikada var olabilmelerinin sadece tek bir silaha bağlı olmadığını açıkça göstermektedir. Bu durumun en güzel örneklerinden biri, ABD'nin en güçlü silahlara sahip olmasına rağmen, yaşadığı Vietnam yenilgisidir. Bu durum, Amerika Birleşik Devleti'nin sahip olduğu büyük askeri gücün uluslararası siyasette tek başına yeterli olmadığı açıkça göstermektedir.

Bir devletin sert gücünü etkileyen en önemli unsurlardan biri de askeri liderliktir. Bir devletin sahip olduğu askeri gücü etkili bir şekilde kullanabilmesi için bu gücün tekniğini ve stratejisini bilmesi gerekmektedir. Örneğin, on sekizinci yüzyılda Prusya, büyük bir askeri güce sahip olmuştur. Prusya'nın böyle etkili bir güce sahip olmasının nedeni, Büyük Frederik tarafından ortaya atılan teknikler ve onun stratejik görüşleridir. Buna karşılık, Mısır Devlet Başkanı Abdül Nasır'ın, İsrail ve Araplar arasında gerçekleşen Altı Gün Savaşı sırasında, herhangi bir savaşa hazırlıklı olmadığı halde Sina Yarımadasındaki BM güçlerinin çekilmesi yönündeki isteğinin bir savaş nedeni olması ve bu savaşta Mısır'ın ağır yenilgi alması,⁹⁵ liderliğin askeri güçteki önemini açıkça göstermektedir.

2.Yumuşak Güç

Yumuşak güç kavramı, 1980'lerin sonunda ortaya çıkmış ve bu kavram Joseph Nye tarafından bir ülkenin başka ülkeleri herhangi bir zorlama ya da baskı durumu olmadan ikna etme kabiliyeti olarak tanımlanmıştır. Ayrıca Nye, yumuşak güç aracılığıyla uluslararası ortamda bir aktörün askeri ve ekonomik gücü kullanmasından ziyade sahip olduğu kültürün cazibesini kullanarak, dış politikada istediği amaçlara ulaşabileceğini ifade etmiştir.⁹⁶ Bu tanımdan yola çıkarak uluslararası arenada yumuşak güç kullanılmasının diğer ülkeler üzerinde zorlayıcı bir etkisinin olmadığı, buna karşılık kültürün çekici bir unsur olarak diğer ülkeler nezdinde ikna etmede önemli bir etkisinin olduğu söylenilebilir.

Yumuşak güç, başkalarının tercihlerini şekillendirme yeteneğine dayanmaktadır. Güç, çekicilik ve cazibeyi bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin, iş

⁹⁵ Gönlübol, a.g.e., s. 103.

⁹⁶ Joseph Nye, "Soft Power: the means to Success in World Politics", *Foreign Affairs*, 2004, s. 1.

dünyasında var olan akıllı bir yönetici, liderliğin yalnızca komut vermek olmadığını aynı zamanda iyi bir liderliğin, diğerlerini kendi istekleri doğrultusunda yönlendirme becerisi olduğunu çok iyi bilmektedir. Yine aynı şekilde herhangi bir büyük organizasyonu komuta ile yönetmek oldukça zordur. Bu nedenle bu organizasyonun iyi bir şekilde yönetilmesi için organizasyonun sahip olduğu değerlerin başkaları tarafından benimsenmesi gerekmektedir.⁹⁷ Görüldüğü gibi bütün bu durumlar, yumuşak güç ile doğrudan bağlantılıdır. Diğer bütün güç çeşitlerinin aksine yumuşak güç, insanlar üzerinde herhangi bir tehdit unsuru oluşturmak ve insanları zorlamak yerine, onlarla işbirliği yapmayı gerekli kılmaktadır.

Yumuşak güç, günümüzde birçok devlet tarafından kullanılmaktadır. Yumuşak gücü dünyada en fazla kullanan devletlerden birisi şüphesiz ABD'dir. Bu durumun nedeni, ABD'nin şirketlerinin, vakıflarının, üniversitelerinin, kiliselerinin ve sivil toplumunun yumuşak gücün oluşumunda etkisinin çok olmasıdır. Ayrıca bu durum, ABD'nin bilim, kültür, akademik gibi alanlarda bir cazibe merkezi haline gelmesi ve ABD'nin müzik, sinema ve televizyon gibi popüler kültür ürünlerinin dünyada geniş kitleler tarafından benimsenmesi ile de doğrudan orantılıdır. Örneğin ABD, dünyanın birçok bölgesinde örnek bir lider ülke olarak görülmektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri, ABD'nin demokrasi ve insan hakları gibi değerleri geniş kitlelere ihraç etmesidir.⁹⁸ Bütün bunların dışında, ABD'nin birçok ülkeye yaptığı yardımların da uluslararası arenada ABD'nin yumuşak gücünün artmasına etkisi olmuştur.

3.Akıllı Güç

Akıllı güç, Nye tarafından sert gücün ve yumuşak gücün birleştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamada ABD'nin uyguladığı siyasetin etkisi olmuştur. ABD'nin uluslararası arenada izlediği politikanın hem sert gücü hem de yumuşak gücü kapsamaması ve bu yönde bir strateji geliştirmesi akıllı gücün ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda, akıllı güç kavramı, askeri yapının güçlü olması, ABD'nin nüfuzunun artırılması ve dış politikada attığı adımların meşru sayılması amacıyla bazı büyük kurum ve ortaklıklara yatırımlar yapması ile de ilişkili

⁹⁷ Nye, **a.g.e.**, s. 5.

⁹⁸ Nye, **a.g.e.**, s. 1.

bir kavram olmuştur.⁹⁹ Ayrıca sert güç ve yumuşak güç kaynaklarına sahip olan ABD'nin 2003 yılındaki Irak işgalinden sonra Bush'un politikaları sonucu bozulan imaj ve itibarını düzeltmeyi ve yeniden yükseltmeyi amaçlaması da akıllı güç kavramıyla ilişkilendirilebilen bir durum olmuştur.

Uluslararası ilişkilerde akıllı güç politikası iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlardan birincisi, güce hâkim olan tarafın güç kullanımı konusunda diğer aktörlere göre daha serbest hareket etme kabiliyetiyle ilişkilidir. Söz konusu tarafın gücü, yumuşak gücün ötesinde gücün kullanılması için uygun ortamı hazırlayarak daha akıllıca kullanması ile ilişkilidir. İkinci kullanım ise gücün aktörler tarafından istenildiği şekilde kullanılması ile ilişkili olup gerektiği zaman sert gücün de kullanılabileceğini öngörmektedir. Bu doğrultuda genel olarak ikinci kullanımı ön plana çıkaran ABD, akıllı gücü bir strateji olarak kullanmıştır. Akıllı güç, özellikle Obama'nın temel dış politika ilkesi haline gelmiştir. Bu durumu Obama, Amerika'nın gücünün her yönüyle bütünleştirilmesini ve sivil kapasitesinin geliştirilmesini amaçladığını belirttiği bir konuşmasında açıkça ifade etmiştir.¹⁰⁰ Bu doğrultuda Obama, bu strateji doğrultusunda müttefik kazanmaya öncelik vermiştir.

II. ULUSLARARASI POLİTİKADA YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

A.Yumuşak Gücün Tanımı

Yumuşak güç kavramı, ilk olarak 1990 yılında Joseph S. Nye tarafından kullanılmıştır. Nye, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte yapılan küresel güç hakkında yapılan tartışmalar çerçevesinde gücün yumuşak güç olarak adlandırılan farklı bir yönü olduğunu ifade etmiştir. Nye, daha sonra yumuşak güç kavramını geliştirerek, bu kavramın uluslararası ilişkiler disiplinde tartışılan bir kavram olmasına sebep olmuştur. Joseph Nye, yumuşak güç kavramını bir aktörün istediği hedefleri gerçekleştirmek için diğer aktörler ile işbirliği yapması veya çekicilik unsurunu kullanması olarak tanımlamıştır.¹⁰¹ Bu doğrultuda yumuşak güce sahip olan

⁹⁹ Joseph Nye, "Get Smart", *Foreign Affairs*, 2009, s. 1-3.

¹⁰⁰ Pallaver, **a.g.e.**, s. 103.

¹⁰¹ Nye, **a.g.e.**, s. 5-6.

devlet, dış politika hedeflerinin gerçekleşmesi konusunda diğer ülkelere göre bir adım öne çıkmış olacaktır.

Bir başka yumuşak güç teorisyeni olan Geun Lee, ülkelerin dış politika amaçlarını gerçekleştirebilmeleri için yumuşak gücü uygulama şekillerini beş kategoriye ayırmıştır. Bu kategorilerden birincisi, bir ülkenin barış yanlısı ve çekici bir imaj yansıtarak dış güvenliğini sağlamak için yumuşak gücü kullanmasıdır. İkincisi, bir ülkenin dış ve güvenlik politikalarını destekleme ve diğer ülkeleri harekete geçirme konusunda yumuşak gücü kullanmasıdır. Üçüncüsü, diğer ülkelerin düşünce ve tercihlerini değiştirmek için yumuşak gücün kullanılmasıdır. Dördüncüsü, ülkelerin toplumlarını veya vatandaşlarını korumak için yumuşak gücü kullanmasıdır. Sonuncusu ise bir hükümetin iç desteğini ya da bir liderin kabul görme derecesini artırmak için yumuşak gücü kullanmasıdır. Bu doğrultuda Lee, yumuşak güç kaynaklarının askeri ya da ekonomik unsurları içeren sert kaynaklar olmadığını, aksine yumuşak güç kaynaklarının eğitim, kültür ve söylem gibi yumuşak kaynaklar olduğunu belirtmiştir.¹⁰² Bu durumun nedeni, bu kaynakların diğer ülkeler üzerinde çekici birer unsur olarak kullanılmasıdır.

Başka bir yumuşak güç teorisyeni olan Alexander L. Vuving ise yumuşak gücü, başkalarının istenilen yönde hareket etmelerinin sağlanması ya da kabul etmelerinin sağlanması olarak tanımlamıştır. Vuving, yumuşak gücün sert güce karşı olarak ortaya çıktığını ve yumuşak gücün diğerlerinin davranış ve tercihlerini etkileme yeteneği olduğunu altını çizmiştir. Ayrıca Vuving, kültürel etkinliklerin, değişim programlarının, basın, bir ülkenin dilinin başka ülkelerde öğretilmesinin ya da başka bir ülkenin toplumu ve kültürüne yönelik çalışmaların yumuşak gücün bir kaynağı olarak kullanılabilmesini ifade etmiştir.¹⁰³ Yumuşak güç teorisyenlerinin yaptığı tanımlara ve açıklamalara bakıldığında, yumuşak güç kaynaklarının yapılan tanımlarda ortak bir nokta olduğu açıkça görülmektedir.

Nye'ye göre, yumuşak gücü dış politikada kullanabilen bir ülke, diğer aktör ya da aktörlerin tercihleri ve tanımlanan çıkarlarını, kendi çıkar ve tercihleri ile uyumlu

¹⁰² Geun Lee, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy", *Korean Journal of Defense Analysis*, s. 208.

¹⁰³ Alexander L. Vuving, "How Soft Power Works", *American Political Science Association Annual Meeting*, 2009, s. 5-13.

hale getirmiş olur. Bu doğrultuda Nye, bir devletin gücünü diğer devletlere meşru olarak gösterebilmesinin kendi isteklerinin gerçekleşmesi ve diğer devletlerden daha az tepki alması konusunda çok önemli bir yere sahip olduğuna vurgu yapmaktadır. Ona göre, devlet bu durumda herhangi bir kuvvet kullanmadan ve maliyet ödemediği diğer devlet ya da devletler üzerinde var olan hedeflerini gerçekleştirmiş¹⁰⁴ ve yumuşak gücü etkili bir şekilde kullanmış olacaktır.

Nye, bir ülkenin bilgi çağında yumuşak güce sahip olması için gereken belirli unsurlar olduğunu belirtmiştir. Bu unsurlar: liberalizm, çoğulculuk ve otonomi gibi küresel normlara yakın kültür ve fikirlere sahip olmak, uluslararası arenada etki ve gündem oluşturabilecek kitlesel iletişim kanallarına sahip olmak ve ülke içi ve uluslararası ortamda küresel saygınlık kazanmayı sağlayacak faaliyetlerde bulunmaktır.¹⁰⁵ Bu unsurlara sahip olan ülkeler, yumuşak gücü dış politikalarında kullanmaya hazır niteliktedirler.

B.Yumuşak Güç Kavramının Ortaya Çıkışı

Tarihte yumuşak gücün kullanımı, devletler arası ilişkilerde diplomasi kullanılmasından daha öncelere dayanmaktadır. Yumuşak güç, bir devletin diğer devletler üzerinde bir çekicilik¹⁰⁶ ya da hayranlık uyandırması ile ilişkilendirilirse, bu kavramın kullanıldığı dönem, devlet kavramının ortaya çıktığı dönemlere kadar dayanmaktadır. Örneğin eski dönemlerde köklü medeniyetlere sahip devletler, baskı ve kuvvet yolunu kullanmayarak diğer devletler üzerinde büyük bir nüfuz yaratmışlardır. Buna karşılık, başka devletleri baskı ve güç yoluyla etkilemeye çalışan devletler, kısa sürede yıkılmış ya da kültürlerini devam ettirememişlerdir.¹⁰⁷ Bu durum ise onların diğer devletler üzerindeki etkilerinin ortadan kaybolmasına sebep olmuştur.

Yumuşak gücün, farklı ülkeler tarafından kullanıldığına dair birçok örnek bulunmaktadır. Örneğin, ABD yumuşak gücü kullanan ülkelerin başında gelmektedir. Uluslararası ilişkilerde ABD'nin yumuşak gücü kullanarak sert güçle ulaşamayacağı

¹⁰⁴ Nye, **a.g.e.**, s. 114.

¹⁰⁵ Joseph S. Nye, **Power in a Global Information Age**, Re-Ordering the World, Oxford, 2002, s. 6-8.

¹⁰⁶ Robert Keohane, "Power and Governance in a Partially Globalized World", **Routledge**, New York, 2002, s. 213.

¹⁰⁷ Demir, **a.g.e.**, s. 99-100.

yerlere geldiği ve güneşin batmadığı bir imparatorluk olduğu iddia edilmiştir.¹⁰⁸ Başka bir örnek olarak, antik dönemde yaşamış ve Çin'in en önemli stratejistlerinden biri olan Sun Tzu'nun “*en iyisi, savaşmadan kazanmaktır*”¹⁰⁹ ifadesi, yumuşak güce yapılan vurguyu açıkça göstermektedir. Çin, dış politikasında yumuşak güç uygulamalarına büyük bir önem vermiştir. Çin'den başka yumuşak güç uygulamaları, Romalılar, Persler, Katolik Kilisesi, Osmanlılar ve daha birçok ülke tarafından geçmişte kullanılmıştır. Özellikle 20. yüzyılın gelmesiyle birlikte, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının yaygın olarak kullanılması ve uluslararası sistemde ideolojilerin egemen olmasıyla birlikte yumuşak güç kullanımının önemi artmıştır. Soğuk Savaş döneminde yumuşak güç, ABD ve Sovyetler Birliği tarafından da kullanılmıştır. Özellikle ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı üstünlük sağlamasında, kullandığı yumuşak gücün etkisi oldukça önemli olmuştur. Bu durumun en açık ifadesi, Che Guevera'nın arkadaşlarından biri olan Regis Debray'ın “*Blue-jeanların ve rock'ın roll'un gücü, tüm bir Kızıl Ordu'nun gücünden fazla*”¹¹⁰ ifadesidir. Yine Soğuk Savaş döneminde Doğu Berlin'den Batı Berlin'e birçok insanın kaçış yapması, Varşova Paktı içinde bulunan birçok ülkenin NATO'ya üye olmaya çalışması ve birçok ülke nezdinde Doğu'ya karşılık Batı'nın önemli bir cazibe merkezi olarak görülmesinde yumuşak gücün etkisi vardır. Joseph Nye 1990 yılında yayınladığı ‘*Bound To Lead: The Changing Nature of American Power*’ adlı kitabında ABD'nin sahip olduğu büyük gücün sadece askeri ve ekonomik alanda olmadığını, ABD'nin uluslararası arenada istediklerini elde edebilme noktasında, onun başka ülkeleri cezbetme yeteneğinin de önemli bir katkısı olduğunu ifade etmiştir.¹¹¹ Bu yetenek sayesinde ABD, birçok ülkeyi istekleri doğrultusunda yönlendirebilmiştir.

Uluslararası ilişkilerde yumuşak güç kavramının insanlar nezdinde popüler hale gelmeye başlaması ABD'nin 11 Eylül saldırıları ile birlikte olmuştur. Bu dönemde, ABD'nin ekonomik ve askeri alanda büyük bir süper güç olmasına rağmen, neden bu saldırının bir tarafı olduğuna yönelik tartışmalar başlamıştır. Aynı zamanda ABD'nin bu saldırıda neden hedef alındığı hakkında sorular sorulmaya başlanmıştır. Bu bağlamda yapılan değerlendirmeler, ABD'nin yumuşak gücü dış politikada

¹⁰⁸ Joffe Josef, “Who's Afraid of Mr. Big?”, *The National Interest*, 2001, s.43-46.

¹⁰⁹ Sancak, **a.g.e.**, s. 64-66.

¹¹⁰ Sancak, **a.g.e.**, s. 64-66.

¹¹¹ Sancak, **a.g.e.**, s. 64-66.

kullandığı yönünde olmuştur. Bu doğrultuda 2005 yılında, Google’da “*soft power*” kavramı 60 bin kere aranırken, bu sayı 2006 yılında 67 milyona ulaşmıştır. Buna karşılık Çin, ABD’ye yumuşak gücün kullanımı konusunda önemli bir rakip olarak ortaya çıkmıştır. Çin’de yumuşak güç kavramına, özellikle akademisyenler ve siyasetçiler büyük bir ilgi göstermiştir. Örneğin, Çin lideri Hu Jintao, 2007 yılında gerçekleşen Çin Komünist Partisi’nin 17. Kongresi’nde yumuşak güç alanına daha fazla yatırım yapılması gerektiğine vurgu yapmıştır.¹¹² ABD ve Çin’den başka Rusya, Hindistan, Fransa ve Türkiye gibi birçok ülke de yumuşak güç kavramına büyük bir ilgi göstermiş ve dış politika uygulamalarında bu kavrama yer vermiştir.

C.Yumuşak Güç-Sert Güç Farkı

Sert güç, yumuşak güçten farklıdır. Sert güç, tipik olarak askeri ‘*sopalar*’ ya da ekonomik olarak teşvik etmeyi temsil eden ‘*havuç*’u içeren bir oyuncunun tehdit veya ödül kullanımı yoluyla diğerini etkileme yeteneğidir. Bu güçte zorlama ya da teşvik ön plana çıkmaktadır. Güçlü güç, olarak da adlandırılan sert güç, realistler tarafından iktidarın en önemli ölçüsü olarak görülür. Örneğin, Amerika’nın sayısal olarak ekonomik ve askeri değerleri incelendiğinde, bu devletin önemli bir sert güç olduğu görülmektedir.¹¹³ Bu doğrultuda ABD’nin diğer ülkeler üzerinde zorlama ya da teşvik unsurunu kullanma potansiyeli olduğu söylenebilmektedir.

Yumuşak güç ile sert güç arasındaki farklar konusunda dikkat edilmesi gereken noktalardan biri gücün ölçülmesidir. Birçok insana göre sert güç, kaynaklar açısından ekonomik ve askeri sayılarla ölçülebilirken, yumuşak gücün ölçülebilmesi mümkün değildir. Ancak bu yargı doğru değildir. Bu durumun nedeni, yumuşak gücün hedef ülkelerde kaynakların etkisi bakımından ölçülebilmesidir. Bu ölçüm, anket ve belirli periyodlarla yapılacak görüşmeler yoluyla yapılabilmektedir. Buna karşılık, sert güç ile ilişkili olarak yapılan sayısal ölçütler, her zaman yüzde yüz gerçeği yansıtmayabilir. Bu durumun en açık örneği, ABD ve Vietnam arasındaki savaşı Vietnam’ın kazanmasıdır. Vietnam, o dönemde sayısal olarak güçsüz ordular arasında yer

¹¹² Sancak, a.g.e., s. 67-68.

¹¹³ Damian Levis, “Distinguish, using examples, between hard and soft power”, *Government and Politics*, Sayı:3, 2013, s.2.

almasına rağmen, bu savaştan zaferle ayrılmıştır.¹¹⁴ Dolayısıyla, bir devletin gücünü ölçmede sadece kaynaklar bakımından yapılan ölçümlere güvenilmesi doğru olmayacaktır.

İki güç arasındaki yapılacak ayırmda dikkat edilmesi gereken noktalardan biri, yumuşak güç kaynaklarının kullanımı ve bu kaynakların kontrolünün sert güç kaynaklarının kullanımından ve kontrolünden daha zor olmasıdır. Bu durumun nedeni, yumuşak güç kaynaklarının üzerinde tam bir hâkimiyet sağlanamamasıdır. Bu durumun en açık örneği, demokrasidir. Demokratik ülkelerde hükümetlerin bir takım konulardaki kontrolü sınırlıdır. Özellikle devletler, yumuşak gücün önemli bir kaynağı olan kamu diplomasisi faaliyetleri, üniversiteler, vakıflar ve sivil toplum kuruluşları gibi araçlar üzerinde tam olarak kontrolü sağlayamamaktadır.¹¹⁵ Buna karşılık ülkelerin sert güç kaynakları üzerinde tam bir kontrol sağlanması mümkündür.

Yumuşak güç ile sert güç arasında pek çok fark bulunmasına rağmen, bu iki gücün birbirinden tamamen bağımsız olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu iki güç birbiriyle ilişkilidir. Örneğin, bir ülkenin silahlı kuvvetlerinin yumuşak güç amacıyla bir başka ülkede kullanılması mümkündür. Ayrıca bir ülkenin ordusunu güçlendirerek uluslararası arenada yenilmez orduya sahip bir ülke algısı yaratması, bu ülkenin başka ülkeler nezdinde cazibe unsuru haline gelmesine neden olabilir. Bu durumun tarihteki en açık örneği, Stalin ve Hitler'dir. Ayrıca sert güç, yumuşak gücü beslemektedir. Ancak bu iki gücün birbirinin yansıması olduğu söylenemez. Örneğin, Sovyetler Birliği'nin Çekoslovakya'yı işgali, onun askeri gücünün ileri bir seviyede olduğunu ve dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin sert gücünü açıkça göstermektedir. Buna rağmen bu işgal, Sovyetler Birliği'nin yumuşak gücüne büyük bir darbe vurmuştur.¹¹⁶ Dolayısıyla sert güç kaynaklarının geliştirilmesinin yumuşak güce katkı sağlayabildiği söylenilebilir.

¹¹⁴ Nye, *Soft Power*, s. 36.

¹¹⁵ Giulio M. Gallarotti, "Soft Power: What it is, Why it's Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used", *Division II Faculty Publications*, 2011, s. 24-28.

¹¹⁶ Sancak, *a.g.e.*, s. 83-84.

D.Yumuşak Güç Kaynakları

Yumuşak gücün uluslararası ilişkilerde etkili bir şekilde kullanılabilmesi için belirli kaynaklara sahip olunması gerekmektedir. Nye, bir ülkenin yumuşak güce sahip olması için öncelikle üç kaynağı etkili olarak kullanması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Nye, bu kaynakların söz konusu ülkenin kültürü (başka devletlere cazip gelmesi halinde), siyasi değerleri (devletin ülke içi ve ülke dışında bu değerlere göre yaşaması halinde) ve dış politikası (ahlaki otoriteye sahip ve meşru olarak görülmesi halinde) olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷ Geun Lee ise yumuşak gücün kaynaklarının ülke imajı, düşünceler, söylemler, gelenekler, kültür, eğitim ve ülkenin ulusal ya da küresel sembolleri olduğunu ve yumuşak gücün bu kaynaklar doğrultusunda kullanıldığını belirtmiştir.¹¹⁸ Dolayısıyla yumuşak gücün kaynakları konusunda ortaya çıkan ifadeler, kaynaklar açısından birbirlerinden bağımsız değildir.

Kültür: Yumuşak gücün önemli bir kaynağı olarak görülen kültür, bir ülke için anlam ifade eden değerler ve bu değerler doğrultusunda yapılan uygulamaların toplamı olarak ifade edilmektedir. Küreselleşme ile birlikte devletler arası iletişimin artması ve ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkması durumu devletlerin birbirlerinin sahip olduğu kültürleri tanınmasına olanak sağlamıştır. Ayrıca kültür, bir ülkenin sahip olduğu çıkarların ve hedeflerin anlaşılması konusunda önemli bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Örneğin, diplomatlar herhangi bir ülkeyi ziyaret etmeden önce ilk olarak o ülkenin kültürünü inceleyip ülke hakkında genel bir kanıya sahip olurlar. Nye, bir ülkenin kültürünün evrensel değerleri içermesi durumunda ve dolayısıyla o ülkenin izlediği politikanın başka ülkelerin çıkarları ve değerleri ile uyumlu olması halinde, ülke tarafından istenilen sonuçların elde edilmesi ihtimalinin artacağını ifade etmiştir.¹¹⁹ Örneğin, bir devletin insan haklarının gelişmesi konusunda bir adım atması, diğer ülkelerden dış politikada destek bulmasına sebep olabilir. Buna karşılık, dış politikada çatışmacı bir tavır sergileyen devlet diğer ülkelerle dış politikada kolay

¹¹⁷ Nye, *Soft Power*, s.11.

¹¹⁸ Lee, *a.g.e.*, s. 6.

¹¹⁹ Nye, *Soft Power*, s. 11.

bir şekilde uzlaşma sağlayamaz.¹²⁰ Dolayısıyla bir ülkenin sahip olduğu ulusal değerlerin ülke dış politikasına yansıtılması bu noktada önemlidir.

Yumuşak gücün en temel kaynaklarından biri olan kültürün insanlar arasındaki iletişimin sağlanabilmesi konusunda çeşitli yolları vardır. Bu yollara kişisel temaslar, ziyaretler veya alışverişler gibi birçok örnek verilebilir. Örneğin, çeşitli ülkelerden gelerek Amerikan üniversitelerinde eğitim gören yarım milyondan fazla yabancı öğrencinin zihninde taşınan fikirler ve değerler, yumuşak güç aracılığıyla söz konusu ülkelerin üst sınıflarına ulaşabilmektedir. Bu öğrenciler aracılığıyla üst sınıflara ulaşma imkânı bulan bu fikir ve değerler ise ülke dış politikasına önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Bir ülkenin kültürel değeri, dil, edebiyat, sinema ve eğitim gibi birçok unsuru kapsamaktadır.¹²¹ Bu doğrultuda, bir toplum çerçevesinde oluşturulan değerlerin ve yapılan uygulamaların bir bütünü olarak kültür, üst kültür ve popüler kültür olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Üst kültür, genel olarak seçkinlere hitap eden sanat, edebiyat, eğitim gibi unsurları içermektedir. Buna karşılık popüler kültür, eğlenceye yönelik uygulamaları içermektedir.¹²² Ancak burada kültürün üst ve popüler kültür olarak ayrımının yapılması gerekmektedir. Bu durumun nedeni, popüler kültürün tam olarak yumuşak güç ile uyduğu söylenememesidir. Özellikle popüler kültürün daha çok eğlenceye yönelik olması ve her bölgede aynı etkiyi gösterememesi, bu durumun kaynağıdır. Örneğin, Amerikalı yapımcılar tarafından yapılan filmlerin, Afganistan veya İran gibi Amerikan karşıtlığının çoğunlukla etkili olduğu ülkelerde bir yumuşak güç etkisi yaptığından bahsetmek mümkün değildir. Ancak bu filmlerin tamamen yumuşak güçten uzak bir yönünün olduğundan bahsedilemez. Yapılan filmlerin ilgi çekmesi yönüyle yumuşak güce katkı yaptığı söylenilebilir. Bunun dışında, Çinli yapımcıların filmlerinin Afrika ülkeleri üzerindeki etkisi yumuşak güce önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.¹²³ Buna karşılık, üst kültürün unsurunu oluşturan eğitim projelerinin ve ülkeler tarafından diğer ülkelerde açılan

¹²⁰ Laura Roselle ve Alister Miskimmon and Ben O'Loughlin, "Strategic narrative: A new means to understand soft power", *Media, War & Conflict*, Sayı:7, 2014, s. 72.

¹²¹ M. Turgut Demirtepe, Hasan Selim Özertem, "Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları", *Bilig*, Sayı: 65, 2013, s. 99.

¹²² Nye, *Soft Power*, s. 44-54.

¹²³ L.H.M. Ling, "Beyond Soft Power: Cultural Power from India and China Today through Film", *Sage Publications*, London, 2017, s. 172-176.

üniversitelerde verilen eğitimlerin, ülkenin kendi zihniyeti ve siyasi amaçları doğrultusunda gerçekleştirilmesi durumu, yumuşak güce önemli derecede kaynaklık etmektedir. Bu durum, eğitimin yumuşak güç stratejisi çerçevesinde nasıl bir kaynak olarak kullanıldığını açıkça göstermektedir.

Siyasi Değerler: Bir hükümetin ulusal ve uluslararası politikada savunduğu siyasi değerler, uluslararası arenadaki diğer devletlerin tercihlerini önemli derecede etkileyerek, yumuşak gücün başka bir potansiyel kaynağını oluşturmaktadır. Özellikle küreselleşme süreci ile birlikte siyasi değerler, devletleri doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu doğrultuda bir ülkenin sahip olduğu insan hakları ve demokrasi gibi değerler, diğer devletler üzerinde çekici birer unsur olarak kullanılabilir. Ancak bu değerlerin çekici bir unsur olarak kullanılabilmesi için öncelikle devletin kendisinin bu değerleri uygulaması gerekmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin insan hak ve özgürlüklerine önem vermesi, hukuku üstün tutması, dünyanın birçok bölgesindeki ülkelere insani yardım göndermesi ve çevre gibi birçok önemli konularda hassasiyetli olması, o ülkenin yumuşak gücünün uluslararası ortamda artmasını da beraberinde getirecektir. Buna karşılık, insan haklarına önem vermeyen, hukukun üstünlüğünü sağlamayan ve otoriter ile totaliter bir yapıya sahip olan bir ülkenin uluslararası ortamda yumuşak gücü kullanabilme potansiyeli gittikçe zayıflayacaktır.¹²⁴ Dolayısıyla bir ülkenin yumuşak gücü dış politikasında kullanabilmesi için demokrasiyi, insan haklarını ve hukukun üstünlüğünü kapsayan bir ülke yapısına sahip olması gerektiği görülmektedir.

Siyasi değerlerin uluslararası arenada temel anlamda bir yumuşak güç kaynağı olarak kullanılması için farklı ülke ve topluluklar arasında siyasi değerler açısından farklılıklar bulunması gerekmektedir. Ayrıca siyasi değerleri iç ve dış politikada etkili bir şekilde kullanmak isteyen ülkelerin, milli karakterlerini yansıtan, milletin kültürünü oluşturan değer, inanç ve pratikleri uluslararası politikada uygulaması gerekmektedir.¹²⁵ Bu durum, siyasi değerlerin yumuşak gücün bir kaynağı olarak kullanılabilmesi için dış politikaya yansımalarının gerektiğini vurgulamaktadır.

¹²⁴ Nye, *Soft Power*, s. 55-60.

¹²⁵ Emrah Aydemir, *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2016, s. 142

Dış Politika: Dış politika, yumuşak gücün bir diğer kaynağı olarak kullanılmaktadır. Devletlerin uluslararası ortamda attığı dış politika adımları, o devletin diğer devletler tarafından algılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Devlet tarafından dış politikada atılan adım birçok devleti kendisine yaklaştırırken ve aynı zihniyette düşünmelerine sebep olurken, birçok devletin de kendisinden uzaklaşmasına neden olabilmektedir. Örneğin, Amerika'nın 1950'li yıllarda uyguladığı ırkçı politikaları, Afrika üzerinde Amerika'nın yumuşak gücünün azalmasına sebep olmuştur. Ayrıca ABD'de ölüm cezasının uygulanması ve silah kontrolü hakkındaki yasaların yeterli düzeyde olmaması durumu, günümüzde ABD'nin Avrupa üzerindeki yumuşak gücünü azaltmaktadır. Yine ABD'nin 2003 yılındaki Irak İşgali ve geçmişte Vietnam Savaşı, onun dünyadaki popülerliğinin azalmasına neden olmuştur. Buna karşılık, Asya ve diğer bölgelerdeki daha küçük ülkeler yumuşak güçten faydalanmışlardır. Özellikle Güney Kore ve Tayland ekonomik ve demokratik ilerleme sayesinde birçok ülkeyi kendilerine çekmişlerdir.¹²⁶ Çin, 2003 yılının sonlarından itibaren dış politikasında yaptığı '*barışçıl yükseliş*' vurgusuyla uluslararası ilişkilerde iyimser bir yanı olduğunu belirtmeye çalışmış ve bunun karşılığında birçok ekonomik işbirliği faaliyetinde bulunarak önemli kazanımlar elde etmiştir.¹²⁷ Dolayısıyla bu ülkelerin bu alanlarda sağladığı gelişmeler çekici bir unsur olarak, dünya üzerindeki birçok devlet nezdinde söz konusu ülkelere yönelik olumlu bir algının şekillenmesine neden olmuştur.

Joseph Nye, bu kaynakların haricinde askeri ve ekonomik araçların da bir yumuşak güç kaynağı olabileceğine vurgu yapmıştır. Bu konuda Nye, kalkınma yardımlarının yumuşak gücün bir unsuru olabileceğini ifade etmiştir. Bu durum, hükümetin politikaları çerçevesinde yardım yapmayı ve yatırım yapmayı, siyasi amaçlarına ulaşmada bir araç olarak kullanması dâhilindedir. Ayrıca Nye, ordunun da insani müdahale ya da herhangi bir barış operasyonunda kullanılması halinde bir yumuşak güç unsuru olabileceğini belirtmiştir.¹²⁸ Dolayısıyla bu doğrultuda, insan haklarına aykırı eylemlerde bulunan herhangi bir devlete başka bir devlet tarafından yapılabilecek bir müdahale, yumuşak güç çerçevesinde ele alınmaktadır.

¹²⁶ Nye, *Soft Power*, s. 60-68.

¹²⁷ Sook-Jong Lee, "China's Soft Power: Its Limits and Potentials", *East Asia Institute*, 2009, s. 3-7.

¹²⁸ Nye, *Soft Power*, s.61.

E.Yumuşak Gücün Araçları

Nye, yumuşak gücün kullanılmasının sert gücün kullanılmasından daha fazla zaman aldığını belirtmiştir. Ayrıca yumuşak gücün dünya üzerinde sert güce göre daha yaygın bir kullanımı olduğunu ifade etmiştir. Yumuşak güç kaynaklarının kullanımının ise belirli vasıtalar yoluyla yapıldığına vurgu yapmıştır. Bu vasıtaların ise hükümet dışı organizasyonlar, medya ve sivil toplum örgütleri olduğu belirtilmiştir.¹²⁹ Ancak bu vasıtaların bir kaynak olarak kullanılması için uluslararası toplum üzerinde büyük bir etki yaratabilecek kapasiteye sahip olmaları gerekmektedir.

Hükümet Dışı Organizasyonlar: Küreselleşme, mevcut yapıların örgütlenmesini kökten değiştirmekle birlikte toplumsal ve siyasal anlamda yeni bir gerçeklik inşa etmektedir. Bununla birlikte günümüzde hükümet dışı organizasyonların uluslararası ilişkilerde önemi gittikçe artmaktadır. Bu doğrultuda, uluslararası ilişkilerde yumuşak gücünün artmasını isteyen ülkeler, hükümet dışı organizasyonu kullanarak yumuşak gücünü arttırmaya çalışmaktadır. Bu durum, söz konusu ülkelerin hükümet dışı organizasyonların faaliyetleri kapsamında uluslararası arenada pozitif bir algı yaratmasında oldukça etkili olmaktadır. Örneğin, yumuşak güç üreten Birleşmiş Milletler Örgütü (BM), uluslararası düzende anlaşmazlıkların barışçıl şekilde çözümü konusunda faaliyetlerini sürdüren bir devlet dışı aktördür. Dünya Ticaret Örgütü, (DTÖ) uluslararası kuruluşlarla işbirliği sağlayarak, gelişmekte olan ülkeler üzerinde yumuşak güç oluşturan başka bir devlet dışı aktördür.¹³⁰ Bu örgütler, ülkelere üye olmaları dâhilinde belirli yükümlülükler getirerek, ülkelerin birçok alanda gelişmesine katkıda bulunmakta ve kullandıkları yumuşak güç aracılığıyla ülkelerin birçok alanda ilerlemesine sebep olmaktadır.

Medya: Yumuşak gücün kullanılması açısından medya, insanların düşüncelerinin ve davranış biçimlerinin gelişmesinde, değişmesinde ve uluslar arasındaki güvensizliğin giderilmesinde büyük bir rol oynamaktadır.¹³¹ Özellikle yeni kullanılmaya başlayan teknolojiler, devletlerin zamana hükmedebilme yeteneğini elinden alması sebebiyle haber ajanslarının uluslararası düzeyde etkisinin artmasına

¹²⁹ Demir, a.g.e., s. 64.

¹³⁰ Nye, *Soft Power*, s.66-67.

¹³¹ Jian Wang ve Tsan-Kuo Chang, "Strategic Public Diplomacy and Local Press: How A High-Profile 'Head-of-state' Visit Was Covered in America's Heartland", *Public Relations Review*, Sayı: 1, 2004, s. 11.

sebeptir.¹³² Bu doğrultuda medya, yeni kültürel değerlerin ve kimliklerin oluşmasını sağlayarak ülkeler arasında etkileşim yaratmaktadır. Bu doğrultuda, uluslararası arenada yumuşak gücü kullanmak isteyen ülkeler, sahip oldukları medya ve iletişim araçlarını etkili bir şekilde kullanarak, kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmek istediği ülkeler üzerinde farkındalık yaratmaktadır. Bu durumun nedeni, medyanın dış politikada sahip olunan değerleri ve fikirleri diğer ülkelere yayma konusunda bir araç olmasıdır. Örneğin, 1922 yılında kurulan BBC ve 1910 yılından itibaren Hollywood'da çekilen filmler¹³³ bağlı oldukları ülkelerin değerlerinin yayılması konusunda önemli bir rol üstlenmektedir.

Sivil Toplum Örgütleri: Yumuşak gücün kullanılması açısından sivil toplum örgütleri, devletlere ve iş adamlarına politikaların değiştirilmesi yönünde baskı yaparak doğrudan, devletlerin ve şirketlerin yapmaları gerektiği konusunda halkın görüşleri üzerinde etkili bir şekilde dolaylı olarak faaliyet gösteren önemli bir yumuşak güç aracıdır.¹³⁴ Özellikle devletlerin ulusal ve uluslararası politikada yetersiz kaldığı bazı durumlarda sivil toplum örgütleri bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Ayrıca, uluslararası ilişkiler alanında uzmanlaşmış olan bazı sivil toplum örgütleri, yerel politikanın uluslararası alana aktarılmasında, devletler arası etkileşim alanlarının artmasında, yabancı bir ülke kamuoyunun etkilenip olumlu bir algı yaratılmasında ve politik ikna sürecinde devletlere destek olmakta ve siyasi bilgilerin kitle iletişim araçları sayesinde duyurulmasında önemli bir rol oynamaktadır.¹³⁵ Söz konusu sivil toplum örgütleri bu faaliyetleri, hedef ülkelerde yapılan organizasyonlar sayesinde gerçekleştirmektedir.¹³⁶ Gerçekleştirilen bu organizasyonlar, sivil toplum kuruluşlarının hedef ülke halkının güvenini bir devlete göre daha kolay kazanması konusunda ayrı bir öneme sahiptir.¹³⁷ Bu organizasyonları gerçekleştiren sivil toplum örgütleri ülkeler üzerinde büyük bir yumuşak güç etkisi yaratmaktadır.

¹³² S. Rhonda Zahara, *Changing Dynamics an Strategic Vision*, Palgrave Macmillan, 2010, s. 85-87.

¹³³ Nye, *Soft Power*, s.12-53.

¹³⁴ Demir, *a.g.e.*, s. 65.

¹³⁵ Aydemir, *a.g.e.*, s. 152.

¹³⁶ Mark, Leonard, *Public Diplomacy*, The Foreign Policy Centre, London, 2002, s. 55-58.

¹³⁷ Jian Wang, "Localising public diplomacy: The role of sub-national actors in nation branding", *Place Branding*, Sayı:1, 2005, s. 35-37.

F.Yumuşak Güç Stratejisi

Devletler, sahip oldukları kaynaklar doğrultusunda yumuşak gücü dış politikada etkili bir şekilde kullanabilmek için bir yumuşak güç stratejisine sahip olup bu stratejiyi geliştirmektedir. Bu yumuşak güç stratejisi, devletlerin dış politikada belirlediği hedeflere özel olmaktadır. Bu şekilde düşünüldüğünde uluslararası arenada sayısız yumuşak güç stratejisi vardır. Örneğin, küresel ya da ulusal normları yaymak, belirli mesajları insanlara iletmek ve ulusal ya da küresel alanda sloganlar atmak¹³⁸ bu stratejilerden bazılarıdır. Bu doğrultuda, Geun Lee, devletler tarafından genel olarak kullanılan yumuşak güç stratejilerini beş grupta toplamıştır.

Lee, ilk olarak, devletlerin güvenlik ortamlarını iyileştirmek için kendi imajlarını yaratmasının veya manipüle etmesinin bir yumuşak güç stratejisi olduğunu ifade etmiştir. Bu durumun örneklerinden biri, Japonya'nın 2. Dünya Savaşı'ndan sonra askeri harcamalarını azaltması ve kendini kısıtlaması bu duruma örnek olarak gösterebilmektedir. Diğer yandan, bir ülkenin imajının dış politikada daha iyi bir şekilde yansıtılması, söz konusu ülkenin bireylerinin ikamet ettikleri farklı bir ülkede daha az ayrımcılık görmesine ve haklarına daha fazla saygı duyulmasına sebep olacaktır.

İkinci olarak, başka ülkelerin sahip olduğu imajı zedeleme yoluyla alıcı ülkelerden destek sağlamaktır. ABD, bu durumu önemli bir strateji olarak kullanmaktadır. Ayrıca, Sovyetler Birliği'ni "*Kötü İmparatorluk*" olarak tanımlamak ya da İran, Irak ve Kuzey Kore'yi "*Kötülük Ekseni*" olarak tespit etmek bu stratejinin tipik örneklerdir.

Üçüncü olarak, ağ etkisi stratejisi yumuşak gücün başka bir stratejisidir. Bu stratejinin merkez noktası, devletlerin davranış kodlarını ve ortak referans noktalarını yaymaktır. Bu stratejinin amacı ise hâlihazırda standartlara, normlara, kurallara veya kurumlara alışmış ülkeleri, şirketleri veya çıkar gruplarını destekleyen bir dış çevre oluşturmaktır. Örneğin, küresel standartların yaygınlaştırılması, Washington Konsensüsü, İngilizcenin uluslararası dil haline getirilmeye çalışılması, geçmişte neo-

¹³⁸Aysu Vural, "Devletlerin savaşa karşı barış ya da insan hakları gibi değerleri kendi kültürünün bir unsuru olarak dış politikada yayması, alıcı ülkelerde nüfuz sağlama amacıyla karşı tarafa olumlu mesajlar ileterek söz konusu ülkede olumlu bir bakış açısı yaratması ve devletlerin kendilerine Çin örneğinde olduğu gibi, "barış içinde bir arada yaşama" şeklinde bir dış politika sloganı oluşturması birer yumuşak güç stratejisidir."

liberalizm veya Japon modeli gibi belli gelişme modelleri, alıcı ülkelerde düşünme biçimlerini değiştirerek belli ülkeler, şirketler ve diğer aktörler lehine belirli ağlar yaratmaktadır.

Dördüncü olarak, durum değişikliğinin hızlandırılması stratejisi başka bir yumuşak güç stratejisidir. Bu strateji, hedef ülke bir kriz ya da dengesiz bir süreç geçirdiğinde ve aynı zamanda yumuşak kaynak uygulayan ülkenin güvenilir bir güç yeteneğine sahip olması durumunda mümkündür. Bu stratejinin tipik örneği, sözlü müdahaledir. ABD Federal Rezerv Kurulları tarafından belirli para birimlerine değer kazandırılması ya da değer kaybettirilmesi bu stratejinin önemli bir örneğidir.

Son olarak, kahraman ya da ünlülerin kullanılması stratejisidir. Bu strateji, söz konusu kahramanların hükümetleriyle iş birliği yaparak ya da onlardan bağımsız olarak belirli ulusal veya uluslararası hedefleri gerçekleştirmek için uluslararası bir gündem belirleyebilmesini ve ulusalcı birleşmeyi kısıktırmasını ya da hükümetlerine geniş çapta destek vermesini içermektedir.¹³⁹ Ayrıca, söz konusu ünlülerin veya kahramanların, evrensel değerlere uygun modeller oluşturmasını ve bu konuda yorum yapmasını içermektedir.

G.Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç

Kamu diplomasisi kavramı, İngilizcede “*public diplomacy*” olarak kullanılan bir kavram olup, ilk kez 1965 yılında Edmund Gullion tarafından kullanılmıştır. Gullion, bu kavram çerçevesinde, devletlerin dış politikalarının oluşturulmasında kamuya yönelik olan tavırların etkisi olduğunu öne sürmüştür.¹⁴⁰ Bu doğrultuda Gyorgy Szondi tarafından kamu diplomasisinin temel amacı, “*hedef ülkelerdeki insanları etkilemek ve onların kendi hükümetlerini iç ve dış politikayı değiştirmesi için baskı altına almak, dış politika amaçları ve ulusal çıkarları savunmak için yenilikçi bir çevre yaratmak amacıyla kamuoyu oluşturmak*”¹⁴¹ olarak belirtilmiştir. Bu duruma ek olarak, kamu diplomasisi kavramı, bazı akademisyen ve araştırmacılar arasında yumuşak güç olarak tanımlanan bir kavramdır. Dolayısıyla yumuşak güç kavramı,

¹³⁹ Lee, a.g.e., s. 10.

¹⁴⁰ J.N. Cull, *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009, s.18

¹⁴¹ Gyorgy Szondi, “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences”, *Netherlands Institute of International Relations ‘clingendael’*, 2008, s. 7-8.

kamu diplomasisinin esasını oluşturmak bakımından bu kavram ile ilişkidir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle devletlerin sahip olduğu askeri ve iktisadi güçlerden ziyade kültürün çekiciliğini kullanarak uluslararası düzende hedeflerini gerçekleştirebilmesini ifade eden ve aynı zamanda kamu diplomasisinin temelini oluşturan yumuşak güç, kamu diplomasisi için büyük bir önem taşımaktadır. Bu doğrultuda iki kavram da uluslararası düzende kullandıkları kaynaklar bakımından büyük ölçüde benzerlikler içermektedir. Kamu diplomasisi de yumuşak güç gibi devletler arasında olumlu bir imajın sağlanabilmesi amacıyla yönelik olarak, yumuşak güç kaynakları olan kültür, sanat, eğitim ve ticaret gibi kaynakları kullanmaktadır. Bu kaynaklara ek olarak, devletler arasında yürütülen spor faaliyetleri ve akademik ilişkiler de yine kamu diplomasisinin uygulama alanlarına girmektedir. Kamu diplomasisi bu kaynakları kullanarak, başka ülke halkları nezdinde imaj oluşturma, imaj yönetimi ve kamuoyunu ikna etme gibi birçok amacı gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda devletler, uluslararası arenada kendi hedeflerinin gerçekleşmesi ve yumuşak gücü politikalarında etkili bir şekilde kullanma amacı ile kamu diplomasi uygulamalarına önem vermektedir. Bu noktada, ülkelerin başka bir ülke halkları nezdinde kendileri hakkında olumlu bir imaj ya da algı yaratmak amacı ile kullandıkları bir kavram olan imaj yönetimi kavramı büyük bir önem taşımaktadır.¹⁴² Bu yönüyle imaj yönetimi kavramı, uluslararası ilişkilerde son zamanlarda genel olarak yumuşak güç kavramı ile ilişki olarak sıklıkla gündeme gelmektedir.

Yumuşak gücü bir dış politika stratejisi haline getirmiş olan ülkeler, esasında kendi hedefleri ve çıkarlarının başka aktör ya da aktörlerin hedef ve çıkarları ile aynı olduğunu gösterme konusunda, kaynakları etkili bir şekilde kullanarak bu ülke halkları nezdinde kendi imajlarının olumlu ya da olumsuz olmasını yönetebilme yeteneğine sahip olurlar. Bu durumun en güzel örneklerinden birini Çin oluşturmaktadır. Çin'in yıllardır diğer ülkelere gerçekleştirdiği ziyaretler ve yaptığı ortak politika açıklamaları, ziyaret edilen ülkelerdeki Çin imajını olumlu yönde etkilemiştir. Çin tarafından üçüncü dünya ülkelerine yapılan ziyaretler, bu durumun örneklerinden birini oluşturmaktadır.¹⁴³ Buna karşılık, yumuşak gücü kullanmak isteyen ülkeye yönelik,

¹⁴² Demir, a.g.e., s. 293-294.

¹⁴³ Yiwei Wang, "Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power", *The Annals of the American Academy*, 2008, s. 263-265.

diğer ÷lke ya da ÷lkelerin kamuoyunda yanlış bir algılama veya yanlış bir imaj hâkimse, kamu diplomasisi bu yanlış algıları ve imajı düzeltmek konusunda devreye girmektedir. Bu noktada özellikle sosyal medyayı etkili bir şekilde kullanarak halklar nezdinde olumlu bir imaj yaratabilen aktör, yumuşak gücü politikasında büyük ölçüde başarılı bir şekilde uygulamış olacaktır.

H.Konfüçyüs Felsefesi ve Yumuşak Güç

Konfüçyüs felsefesinin Çin'in günümüzde izlediği dış politika tutumunda oldukça önemli bir yeri vardır. Bu nedenle bu felsefenin kökenini anlamak, Çin'in dış politikasını anlamak konusunda ayrı bir öneme sahiptir. Çin, geçmişte pek çok isyanlar ve hanedan sorunları yaşamıştır. Ancak Çin, varlığını yapılan cezalandırılmalarından ziyade, kökenini halktan alan değerler (aile, etik değerler, bireysellikten ziyade grup olabilme ve uyumun sağlanması)¹⁴⁴ sayesinde korumayı başarmıştır. Çin'in sahip olduğu bu değerler, Kong Fu-zi ya da Latinceleşmiş biçimiyle “*Konfüçyüs*” olarak tanınan bir filozof tarafından üretilmiştir. Konfüçyüs, Niccolo Machiavelli gibi o dönemde hayatta kalma mücadelesi veren prenslerden birine danışman olmak istemiştir. Ancak Konfüçyüs, Machiavelli'den farklı olarak, iktidarda yaşanan entrikalardan ziyade sosyal bir uyum sağlamayı ve bu uyumu geliştirmeyi amaçlamıştır.¹⁴⁵ Konfüçyüs'ün istediği hedefe ulaşmadan hayatını kaybetmesine rağmen, onun kaydedilen öğretileri hayatta kalmayı başarmış ve Han Hanedanlığı tarafından Konfüçyüs öğretileri Çin'in resmi devlet politikası olarak benimsenmiştir. Konfüçyüs düşüncesinin temel noktasını ise ahlak, erdem ve barışa sahip ‘*büyük uyum*’ toplumunun yaratılması düşüncesi oluşturmuştur. Bu noktada ahlaka ve erdeme sahip olan bir yönetici, var olan geleneksel değerleri iç ve dış politikada uyguladığı süreçte halk tarafından benimsenmiştir.

Günümüzde Çin dış politikası “*uyum*” (harmony) ve “*gelişme*” (*development*) üzerine inşa edilmiştir. Bu durum ve Çin'in uluslararası ilişkilerde yaşanan sorunlara adalet, denge, uyum, işbirliği, erdem, ahlak ve diğer devletlerle olumlu ilişkiler

¹⁴⁴ Young Nam Cho, Jong Ho Jeong, “China's Soft Power: Discussions, Resources, and Prospects”, *Asian Survey*, Sayı:3, 2008, s. 470.

¹⁴⁵ Henry Kissinger, *Çin Düünden Bugüne Yeni Çin*, Çev. Nalan Işık Çeper, Kaknüs Yay., İstanbul, 2015, s. 35-37.

kurarak yaklaşması, Çin'in Konfüçyüs kültürü ile bağlantılı olmuştur. Bu durumun nedeni Konfüçyüs'ün, uluslararası arenada barışın sağlanması konusunda devletlerin dostane ilişkiler kurmasını ve uyum ile işbirliği içinde olmasının önemini vurgulamış olmasıdır. Bu noktada iktidar, yapılan bu önemli vurgular aracılığıyla insanların akıllarının ve kalplerinin kazanılmasını amaçlamıştır. Özellikle Çin'in dış politikada en önemli ilkelerden biri olan “barış içinde bir arada yaşama ilkesi” başka devletlerin içi işlerine karışmama, ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, eşitlik, karşılıklı fayda ve saldırmazlık ilkelerini bir arada bulundurarak, diğer devletler nezdinde çekici bir etki yaratmıştır.¹⁴⁶ Ayrıca, Konfüçyüs felsefesinin sahip olduğu değerler, özellikle Çin ile Doğu Asya toplumlarının kurdukları ilişkilerde uyum, istikrar ve zenginlik ile bağlantılı olan Asya değerlerinin oluşmasında büyük bir öneme sahip olmuştur.¹⁴⁷ Dolayısıyla bu felsefeyi dış politikada etkili bir şekilde öne çıkarmak isteyen Çin, yumuşak gücün önemli kaynaklarından biri olan siyasi ve ahlaki değerleri dış politikada aktif bir hale getirmeye çalışmaktadır.

Konfüçyüs felsefesinin dış politikada yumuşak güce başka bir etkisi kültür alanındadır. Bilindiği gibi kültür, yumuşak gücün en önemli kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Bu noktada Çin medeniyeti, kültürün yumuşak güce etkisini gösteren en önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle Çin hükümeti tarafından dünyanın birçok ülkesinde faaliyete geçirilmiş olan Konfüçyüs Enstitüleri, Çin dilinin ve kültürünün tanıtılması konusunda oldukça büyük bir öneme sahiptir. Çin, Konfüçyüs Enstitülerinin ülke dışında Çin'in kültür ve dilinin tanıtılması amacıyla kullanılmasına 2002 yılında karar vermiştir. Ancak, 2015 yılına kadar dünyada yerel üniversite ve kolejlerle yapılan işbirlikleri sayesinde 491 Konfüçyüs Enstitüsü açılmıştır.¹⁴⁸ Birçok kişi Konfüçyüs Enstitülerinin sayılarındaki bu artışı, Çin'in yumuşak gücünün artışı olarak görmektedir. Birçok kişi ise enstitülerin sayılarındaki bu artışı Çin'in kültürel zorlaması olarak görmektedir. Bu farklı görüşlere karşılık olarak Çin hükümeti, Çincenin ülke dışında yayılması amacıyla bir program belirlemiş ve Konfüçyüs Enstitüleri bu programın önemli bir parçası olmuştur. Program

¹⁴⁶ Yusuf Sayın, “Konfüçyüs'ün Yeniden Keşfi ve Çin'in Dış Politikasında Dönüşüm”, *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*, 2013, s. 223-233.

¹⁴⁷ Alan Hunter, “Soft Power: China on the Global Stage”, *The Chinese Journal of International Politics*, 2009, s. 380.

¹⁴⁸ Zhenjie Yuan, Junwanguo Guo ve Hong Zhu, “Confucius Institutes and the limitations of China's Global Cultural Network”, *SAGE Journals*, Sayı:3, 2016, s.335-336.

çerçevesinde bu enstitüler, Hanban adı verilen bir organizasyona bağlanmıştır. Hanban, Çin'deki on iki bakanlık ve komisyon temsilcilerinden oluşmaktadır.¹⁴⁹ Hükümet Hanban programı çerçevesinde bu organizasyona bazı görevler vermiştir. Bu görevlerden birincisi, Çin'in öz dilinin uluslararası düzeyde temsil edilmesi için gerekli plan ve politikaları yapmaktır. İkincisi, diğer ülkelerdeki eğitim kurumlarında Çince dil programlarını desteklemektir. Üçüncüsü, Konfüçyüs Enstitüsü Merkez Konseyine yön vermek ve dünyanın çeşitli yerlerinde Konfüçyüs Enstitüleri kurmaktır. Dördüncüsü, Çin dilinin gelişimini ve öğretimini sağlamaktır. Beşincisi ve sonuncusu ise uluslararası düzeyde bir Çin öğretim ağı oluşturmak ve Çin dili ile ilgili sınavların gelişimine katkıda bulunmaktır.¹⁵⁰ Bu doğrultuda Nye, Hanban'a verilen bu görevlerin gerçekleşmeye başlamasıyla birlikte Çin'in uluslararası arenadaki yumuşak gücünün arttığını ifade etmiştir.

¹⁴⁹ Falk Hartig, "Communicating China to the World: Confucius Institutes and China's Strategic Narrative", *Political Studies Association*, Sayı:3, 2015, s. 246.

¹⁵⁰ Zhe Ren, "The Confucius Institutes and China's Soft Power", *Institute of Developing Economies*, Sayı:330,2012, s. 1-4.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI

I.ÇİN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ KAVRAMI

Çin Halk Cumhuriyeti, kurulduğu yıl olan 1949'dan Mao Zedong (1946-1976) döneminin sonuna kadar uluslararası ilişkilerde dışa kapalı bir politika izlemiştir. Mao, Çin ekonomisi için bazı önemli adımlar atmıştır.¹⁵¹ Bu doğrultuda Mao, Sovyetler Birliği'nin teknik desteği ile birlikte 1953 yılında birinci beş yıllık kalkınma planını yürürlüğe koymuştur. Bu plan doğrultusunda Çin, Sovyetler Birliği'nden spor, mimarlık, eğitim kurumları, endüstri mühendisliği ve bilimsel araştırma gibi birçok alanda yardım almış ve ekonomik büyüme konusunda başarı sağlamıştır.¹⁵² Daha sonra Mao, 1958 yılında ikinci beş yıllık kalkınma planını (İleriye Doğru Büyük Hamle) ilan etmiştir. Bu plan çerçevesinde Mao, feodalizmden komünizme geçişi hedeflemiş ve bu doğrultuda ülkede özel tarım üretimini yasaklamıştır. Ayrıca Mao, bu plan çerçevesinde toplumu komünler şeklinde ayırmış, bu komünlerin demir-çelik endüstrisini geliştirmesini ve ürettikleri fazla ürünleri devlete vermesini istemiştir. Bu doğrultuda Mao, Çin toplumunun tarım toplumundan sanayi toplumuna geçmesini hedeflemiştir.¹⁵³ Ancak, bu plan ile istenilen sonuca ulaşılmamıştır.

Sonrasında Mao, 1966 yılında üçüncü beş yıllık kalkınma planını yürürlüğe koymuş ve Çin'de Kültür Devrimi adı altında yeni bir dönem başlamıştır. 1979 yılına kadar süren bu dönemde Çin, Kültür Devrimi'nin etkisiyle iç ve dış politikada diğer devletler ile ilişki kurmaktan çekinerek, uluslararası ilişkilerde kendini izole eden bir politika izlemiştir. Ekonomik açıdan Çin bu dönemde, ulusal savunmayı ön plana çıkarmış ve üçüncü beş yıllık kalkınma planı çerçevesinde Çin'in çıkabilecek herhangi bir savaşa karşı hazır olması hedeflenmiştir.¹⁵⁴ Bu plan, büyük ölçüde başarılı olmuştur.

¹⁵¹ Men ve Barton, *a.g.e.*, s. 1-41.

¹⁵² Barry Naughton, *The Chinese Economy Transitions and Growth*, The MIT Press, İngiltere, 2007, s. 66.

¹⁵³ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, Alkım Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 575.

¹⁵⁴ Ümit Çalık, "Çin Ekonomisi", *Liberal Düşünce*, Sayı:64, 2011, s.191.

1971-1980 yılları arasında dördüncü ve beşinci kalkınma planları ilan edilmiştir. Özellikle 1977 yılına kadar Çin ekonomisinde dalgalı bir büyüme gerçekleşmiştir. Sonrasında gelen reform aşaması, (1979-1988), özellikle 1979 yılı Çin için önem arz eden bir yıldır. Çünkü bu yıl, kültürel devrimin sonu ve Mao'nu ölüm yılıdır. Kültürel devrim, Çin için bir felaket olarak görülmektedir. Bu devrim, ülkenin kaos ortamına sürüklenmesi ve ekonomisinin bozulması ile sonuçlanmıştır. Aynı zamanda Çin'in Afrikalı ülkelere yönelik dış yardımını da büyük ölçüde azaltmıştır. Bu durum sonucunda Çin, ekonomik gelişimini hızlandırmak için gelişmekte olan kapitalist ülkelere kapılarını açmıştır. Onlarla ortak ilişkiler kurarak dış yatırımı çekmeye çalışmıştır. Japonya bu noktada Çin'e önemli ölçüde ekonomik destek vermiştir. 1979 yılında Deng Xiaoping, Çin'in dış dünyaya açılacağını duyurmuş ve Çin'in sosyalist özelliklerini kullanarak Çin'i pazar ekonomisi politikasını kullanma konusunda ikna etmiştir. Geçiş aşamasında (1989-2004), 1989 yılında Doğu Avrupa'da komünizm çökmüştür. Bu durum, Çin içerisinde sosyal ve siyasi alanda bir endişe yaratmıştır.¹⁵⁵ Tiananmen Meydanı'ndaki olaylardan sonra ABD öncülüğündeki batı tarafından Çin'e ekonomik yaptırım ve askeri ambargo kararı uygulanmıştır.

Bütün bu gelişmelerden sonra Çin tarafından uygulamaya konulan '*açık kapı politikası*' (*Open Door Policy*) Çin için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu politika, Çin'in gelişmiş ülkeler ile olumlu ilişkiler kurmasına neden olmuştur. Esasında Çin için bu politika, iki temel politika değişikliğinden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, coğrafi bölgelerin dış yatırımlara açılmasıdır. İkincisi ise Çin kurumlarının ülke dışında açılmasıdır. Bu değişiklikler doğrultusunda, Çin'de özel ekonomik bölgeler oluşturulmuş,¹⁵⁶ dış ticarete katkıda bulunacak kurumlar farklı ülkelerde açılmış, sermaye akışının sağlanması için ortak girişim yasaları çıkarılmıştır. Ayrıca Çin, 1970'lerin sonundan 1990'ların ortasına kadar en büyük ticaret yapan dünya ülkeleri arasında 11. olmuş ve GSYİH yüzdesi yüzde 17'den yüzde 40'a yükselmiştir.¹⁵⁷ Ayrıca Çin, bu politika dâhilinde önemli adımlar atmıştır. Bu adımlara

¹⁵⁵ Men ve Barton, *a.g.e.*, s. 1-41.

¹⁵⁶ Armin Bohnet, Zhong Hong ve Frank Müller, "China's open-door policy and its significance for transformation of the economic system", *INTERECONOMICS*, 1993, s. 191.

¹⁵⁷ James K. Galbraith, "Sustainable Development and the Open-Door Policy in China", *UTIP Working Paper*, Sayı:16, 2000, s. 9-10.

bakıldığında, ilk olarak, Çin Hükümeti, yerel veya bölgesel dış ticaret şirketlerine ihracat ve ithalat konusunda bağımsız olarak karar verme yetkisi vermiştir. İkinci olarak, Çin, ithalat, ihracat, kota ve tarife alanlarında var olan idari kısıtlamalar konusunda değişiklikler yapmıştır. Üçüncü ve son olarak ise ülke içinde özellikle yabancı yatırımlar konusunda yapılan döviz kontrolleri gevşetilmiştir.¹⁵⁸ Bütün bu durumlar, Çin'in dış dünyaya açılmasına büyük katkıda bulunmuştur.

Yaşanılan gelişmelerden sonra yumuşak güç kavramının Çin'in sosyal bilimlerine aktarılması, 1992 yılında He Xiaodong'un Nye'in *Bound To Lead* kitabını çevirmesiyle mümkün olmuştur. 1994 yılında ise Çin'de sert güce karşı yumuşak güç kavramı akademik tartışmalarda yer almıştır.¹⁵⁹ 2000'li yıllara gelindiğinde Çin'de yumuşak güç kavramı konusunda birçok makale yazılmış ve dergiler yayınlanmaya başlanmıştır. Bütün bu durumlar, yumuşak güç kavramının ülke gündeminde yer almaya başlamasına neden olmuştur. Çinli bilim adamları ve analistler, yumuşak güç kavramını maddi ve ölçülebilir olmayan veya manevi güç olarak tanımlamışlardır. Daha spesifik olarak ise başkalarını 'ahlak' unsurunu kullanarak ikna etme yeteneği olarak tanımlamışlardır.¹⁶⁰ Yumuşak güç kavramını ülke gündemine taşıyan ilk devlet adamı Hu Jintao olmuştur. Sonraki yıllarda Çinli devlet adamları tarafından yapılan toplantılarda, yumuşak güç kavramının Çin'in uluslararası arenada bir tehdit unsuru olarak algılanması durumunun değiştirilmesi konusunda önemli bir kavram olduğuna dair önemli vurgular yapılmıştır. Bu durumda, Çin kültür ve medeniyetinin temelini oluşturan Konfüçyanizmin Çin'in uluslararası ilişkilerde kendine düşmanca bir tutumla yaklaşan ülkelere karşı ılımlı bir tavırda bulunması gerektiğine dair vurgu yapmasının önemi büyüktür. Bu durum, yumuşak güç ve Konfüçyanizm arasındaki ortak noktalardan birini oluşturmaktadır. Bu duruma ek olarak, Konfüçyanizm ve yumuşak güç kavramı arasındaki en önemli ortak noktalardan birisi de her ikisinin asıl amacının devletin düzeninin sağlanması ve bütün dünyada barışın yayılmasıdır.¹⁶¹

¹⁵⁸ Shang-Jin Wei, "The Open Door Policy and China's Rapid Growth: Evidence from City-Level Data", *National Bureau of Economic Research*, 1995, s. 75.

¹⁵⁹ Sheng Ding, *The Dragon's Hidden Wings: How China Rises with Its Soft Power*, Lexington Books, New York, 2008, s. 26.

¹⁶⁰ Wang Hongying ve Lu Yeh-Chung, "The Conception of Soft Power and its Policy Implications: a comparative study of China and Taiwan", *Journal of Contemporary China*, 2008, s. 427.

¹⁶¹ Daniel A. Bell, "War, Peace and China's Soft Power: A Confucian Approach", *DIAGENES*, 2009, s. 27-30.

Esas olarak bu ortak noktalar, Konfüçyanizm ve yumuşak güç arasındaki ilişkiyi açık olarak göstermektedir.

Yumuşak güç kavramının Çin dış politikasında etkili olarak kullanılmasının çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenlerden biri, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının Çin üzerinde yarattığı etkidir. Sovyetler Birliği'nin büyük bir dünya gücü iken çeşitli nedenlerle yıkılması durumu, Çin'in dünya üzerindeki gücünün sorgulanması konusunda itici bir güç olmuştur. Bu durum sonucunda, Çin'de siyaset bilimciler ve dış politika yapıcılar tarafından birçok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmalar sonucunda Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının nedeninin ABD kadar yumuşak gücü dış politikasında etkili olarak kullanamaması olduğu ortaya çıkmıştır.¹⁶² Bu durum, Çin'in uluslararası ilişkilerde itibarını sağlaması konusunda dış politikasında sert gücün yanında yumuşak güce de önem vermesi gerektiğini göstermiştir.

Çin dış politikasında yumuşak gücün kullanılmasının başka bir nedeni, yaşanan birçok olay sonrasında Çin'e karşı uluslararası arenada olumsuz bir algının oluşması ve bu algının değiştirilmeye çalışılmasıdır. Çin'in dış politikasında özellikle 1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda yaşanan olaylarda gösterdiği tepkiler, uluslararası ilişkilerde Çin'in '*ilişki kurulması zor ülke*' olarak algılanmasına neden olmuştur.¹⁶³ Bu algının oluşmasında en büyük etkiye sahip olan olay, 14 Haziran 1989 tarihinde yaşanan Tiananmen Olaylarıdır. Bu olayın nedeni, 15 Nisan'da Çin Komünist Partisi Genel Sekreteri Hu Yaobang'ın ölümü sonrasında Çinli öğrencilerin Hu'yu anmak amacı ile Tiananmen meydanında toplanmalarıdır. Bu olayda yer alan öğrenciler ve işçiler, nisan ayının ortalarına doğru Tiananmen alanında demokrasi yanlısı bir hareket başlatmıştır. Bu hareket çerçevesinde öğrenciler ve işçiler, aylar boyunca çeşitli protestolar ve açlık grevleri yapmışlardır.¹⁶⁴ Bu protesto ve grevlerin en önemli nedenleri ülkede Çin Komünist Partisi'nin baskıcı yönetimi altında yaşanan enflasyon ve yozlaşma olmuştur. Ülkede yaşanan bu durumlardan rahatsız olan işçi ve öğrenciler çeşitli konularda haklar talep ederek Tiananmen Meydanı'nda

¹⁶² Michael Barr, *Dünyanın Büyüyen Çin Korkusu Kim Korkar Çin'den*, Tekin Yay., İstanbul, 2013, s. 58-59.

¹⁶³ Kurlantzick, *a.g.e.*, s. 6.

¹⁶⁴ Chin-Chuan Lee, Hongtao Li ve Francis L. F.Lee, "Symbolic Use of Decisive Events: Tiananmen as a News Icon in the editorials of the elite U.S. press", *International Journal of Press/Politics*, 2011, s. 338.

toplanmışlardır.¹⁶⁵ Ancak daha sonra gerçekleştirilen bu toplanmanın amacı değişiklik göstermiştir. Bu öğrenciler ve işçiler; yolsuzlukla mücadele edilmesi, ülkede yapılan reformların hızlandırılması, özgürlüklerin garanti altına alınması ve basın ile ilgili bir kanun çıkarılması için hükümete yönelik bir bildiri yayımlamışlardır. Sonrasında ise ülkede var olan rejimi eleştirerek, bu yönde gösteriler gerçekleştirmiştir. Bu olaylara karşılık Çin’de dönemin lideri olan Deng Xiaoping, bu durumun karşılıklı görüşmeler yoluyla çözülebileceği yönünde bir tutum sergilemiştir. Ancak olayın etkisini daha fazla artırması ve Doğu Avrupa’da komünizmin etkisini yitirmesi ile birlikte Çin, bu olaya çok sert bir şekilde karşılık vermiştir. Bu durum sonucunda olayda yer alan birçok öğrenci hayatını kaybetmiştir. Ayrıca uluslararası arenada birçok ülke tarafından Çin’e karşı askeri ve ekonomik ambargo uygulanmıştır.¹⁶⁶ Yaşanan bütün bu durumlar, Çin’in dünya üzerindeki imajının olumsuz bir çizgide ilerlemesine neden olmuştur. Bu durum ise Çin dış politikasında yumuşak güç kullanılmasını gerekli kılmıştır.

Uluslararası ilişkilerde Çin’e karşı olumsuz bir algı oluşmasında etkili olan başka bir olay, Çin’in özellikle Afrika kıtasında yaşanan krizler karşısında gösterdiği tavidir. Özellikle 2003 yılında yaşanan Darfur Krizi, bu durumun en açık örneğidir. Bu krizin nedeni, ülkede yaşanan özerklik talepleri ve siyasi konularda yaşanan birçok iç sorundur. Bu sorunlar, merkezi hükümet ile Sudan’ın güneyinde yer alan gruplar arasında bir mücadele yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum ise doğal olarak merkez hükümetin ülkenin bazı bölgeleriyle ilgilenmesini engellemiştir. Bu bölgelerden birisi de Batı Sudan’dır. Merkezi hükümet, yaşanan olaylar nedeniyle Batı Sudan’ın (Darfur) kalkınmasını diğer bölgelere göre ihmal etmiştir. Bu durum, Batı Sudan halkını rahatsız etmiş ve bölgede hükümete karşı şiddet olaylarının yaşanmasına neden olmuştur.¹⁶⁷ Bu olaylar ise iki taraf arasında mücadele yaşanmasına ve bu mücadelenin etkisinin gittikçe artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla bu olaylarla birlikte yaklaşık iki milyon kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁶⁸ Darfur’da yaşanan bu krizi,

¹⁶⁵ Robert H. Emerton, “Beijing ’89: The Duration of the Event”, *Space and Culture*, Sayı:2, 2017, s. 210-211.

¹⁶⁶ Marc Lanteigne, *Chinese Foreign Policy*, Routledge, USA, 2009, s. 96.

¹⁶⁷ Darren Brunk, “Dissecting Darfur: Anatomy of a Genocide Debate”, *International Relations*, 2008, 25-30.

¹⁶⁸ Olusola Ojo ve Sheriff Folarin, “The Limits of State Sovereignty: Darfur Crisis and the Unites Nations”, *SAGE Publications*, 2008, s.248.

diğer devletler ilk olarak çok fazla önemsememiştir. Ancak olayların şiddetinin büyümesi ve ölen insan sayısının artmasıyla birlikte Sudanlı öğrenciler olaya dikkat çekmişlerdir. Bu durum sonrasında Amerika Dışışleri Bakanı tarafından bölgeye bir ziyaret gerçekleştirilmiş ve bu ziyaretle birlikte yaşanan kriz uluslararası kamuoyunda yer almıştır. 2004 yılına gelindiğinde, BM Güvenlik Konseyi bu konuyla ilgili bir görüşme gerçekleştirmiş ve bu görüşme sonrasında bölgeye bir araştırma komisyonu göndermiştir. Söz konusu komisyonun bölgede yaptığı gözlemler sonucunda yayınlanan raporda, yaşanan olaylarda birçok sivilin hayatını kaybettiği ve birçok insanın evinden edildiği yer almıştır. Bu nedenle de Darfur'da yaşananların bir savaş suçu olduğu ifade edilmiş ve BM Güvenlik Konseyi tarafından olaylara müdahale edilmesine yönelik bir karar alınmıştır. Ancak Çin, konseyde bulunduğu konum itibariyle bu karara karşı çıkmıştır. Bu durumun nedeni, Çin'in dış politikasında yer alan "*iç işlerine karışmama*" ilkesidir. Bu ilke çerçevesinde Çin, Sudan'ın bu sorunu kendi içerisinde çözebileceğini savunmuştur.¹⁶⁹ Bu gelişmelerden sonra Çin, Sudan'a bu sorunu barışçıl yollarla çözmesi gerektiğine dair bir öneri sunarak, Sudan'la olan ekonomik ve ticari ilişkilerini devam ettirmiştir. Bu durum, uluslararası ilişkilerde Çin'e yönelik insan haklarına ve demokrasiye önem vermediği yönünde bir algı oluşmasına neden olmuştur.¹⁷⁰ Yaşanılan bu gelişmeler ise Çin'in uluslararası ilişkilerde kendine yönelik olumsuz algıyı değiştirebilmesi için dış politikasında yumuşak gücü kullanmasını gerektirmiştir. Bu nedenle Çin, Sudan Hükümeti'nin rızasının alınması koşuluyla Darfur'da BM birliklerinin konuşlandırılmasını kabul etmiş¹⁷¹ ve Sudan'ı bu konuda ikna etmiştir.

Çin'in yumuşak güç kullanma gereksiniminin başka bir boyutu ise son zamanlarda elde edilen ekonomik kalkınma sürecinin devam ettirilmesidir. Ekonomik açıdan yükselişi, Çin'in günümüzde uluslararası ilişkilerde önemli bir aktör olarak ortaya çıkmasındaki en önemli nedenlerden biridir. Çin, bu yükselişi devam ettirebilmek amacıyla yumuşak gücü dış politikada kullanmaya büyük önem vermektedir. Çin, ekonomik kalkınma ihtiyacını sağlayabilmek için birçok ülke ile

¹⁶⁹ Rainer Sütfeld, "BM'den Darfur Misyonuna Onay", (Erişim:21.08.2018), <http://www.dw.com/tr/bmden-darfur-misyonuna-onay/a-2717310>, 1 Ağustos 2007, s. 1.

¹⁷⁰ Men ve Barton, **a.g.e.**, s. 105-127.

¹⁷¹ Mürsel Bayram, "Çin'in Darfur Politikası", *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:3, 2017, s. 241-242.

ekonomik ilişkiler kurmakta ve çeşitli anlaşmalar imzalamaktadır. Çin, bütün bu faaliyetleri dış politikasında sürekli olarak ‘barışçıl kalkınma’ vurgusu yaparak yürütmekte ve bu vurgu çerçevesinde doğrudan yumuşak gücü dış politikada kullanmaktadır.¹⁷² Bu doğrultuda Çin, uluslararası ilişkilerde diğer devletlere güvenilir, barışın sağlanması için çabalayan ve sorumlu bir ülke olduğunu göstermeye çalışmaktadır.¹⁷³ Bütün bu hedefleri gerçekleştirmek için ise Çin, dış politikada yumuşak güç kullanmaya ihtiyaç duymuştur.

II. ÇİN’İN DIŞ POLİTİKASINDA YUMUŞAK GÜÇ KULLANIMI

Çin, dış politikasında yumuşak gücü etkili bir şekilde kullanmak için yumuşak gücün kaynakları olan kültürü, siyasi değerleri ve dış politikayı uluslararası ilişkilerde ön plana çıkararak, diğer devletler nezdinde ‘çekici’ bir ülke konumuna gelmeye çalışmaktadır.

A.Kültür

Kültür, yumuşak gücün bir kaynağı olarak yumuşak güç teorisyenleri tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu teorisyenlerden Nicholas J. Cull, kültürel diplomasiyi, kamu diplomasisinin bir alt kümesi ve bir aktörün uluslararası çevreyi kendi kültürel kaynaklarını kullanarak yönetme girişimi olarak tanımlamıştır. Başka bir teorisyen olan N. K. Otmazgin, bir yumuşak güç stratejisi olan kültürü, halkla ilişkiler aracı ve bir ülkenin nüfuzunu güçlendirmek ile ilgili bir yöntem olarak tanımlamıştır. John Holden ise kültürü, bir stratejik hedefler hiyerarşisi olarak tanımlamıştır.¹⁷⁴ Bütün bu yapılan tanımlar, kültürün yumuşak güç stratejisi çerçevesinde bir ülkenin diğer ülkeler nezdinde kendi nüfuzunu artırma yeteneği olduğunu göstermektedir.

Uluslararası ilişkilerde yumuşak gücü dış politikada etkili bir şekilde kullanmayı hedefleyen her egemen devlet, askeri ve ekonomik güce önem verdiği

¹⁷² Barr, a.g.e., s. 59-60.

¹⁷³ Melissen Jan, *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, Macmillan Press, New York, 2005, s. 93-95.

¹⁷⁴ Terry Flew, “Evaluating China’s aspirations for cultural soft power in a post-globalisation era”, *Media International Australia*, 2016, s. 36.

kadar sahip olunan kültürel unsurların küresel olarak ön plana çıkarılmasına da özen göstermektedir. Çin de bu devletlerden biri olarak yumuşak gücün bir kaynağı olan kültürü dış politikada etkili bir şekilde kullanmaya çalışmaktadır. Bu durum, İnşacı yaklaşım ile doğrudan orantılıdır. Bu durumun nedeni, Çin'in devlet kimliğinin inşa edilmesi konusunda önemli unsurlardan biri olan kültürü, dış politikada etkin bir şekilde kullanarak küresel ölçekte kendisine yönelik bir nüfuz oluşturma isteğidir. Bu doğrultuda Çin, yumuşak gücü uluslararası arenada kullanmak isteyen diğer ülkelere göre kültürel açıdan oldukça önemli avantajlara sahiptir. Bu avantajlardan en önemlisi Çin'in sahip olduğu beş bin yıllık gelenek ve kültür birikimidir.¹⁷⁵ Çin, sahip olduğu bu kültürel birikimini özellikle 20. yüzyıldan itibaren diğer ülkelere yaymaya çalışarak uluslararası arenada yükselen bir güç olma yeteneği elde etmektedir.

Çin, söz konusu geleneksel kültürünün dünya üzerinde yayılması amacıyla birçok ülkede çeşitli sergiler düzenlemiş ve kültürünün dünya ülkelerine tanıtılması konusuna devlet hazinesinden önemli derecede bütçe ayırmıştır. Bu doğrultuda, Fransa ve Rusya'da Çin yılı ilan edilmiştir. Ayrıca, ABD'de Çin kültürünün tanıtılması amacıyla sergiler düzenlenmiştir. 2006 yılında Çin'in kültürel faaliyetlere ayırdığı pay, merkez bütçesinin yüzde 23,9'una kadar ulaşmıştır. Çin'in yumuşak güç siyaseti çerçevesinde diplomatik alanda yürüttüğü kültürel faaliyetler ise 2007 yılında yüzde 37,3 oranında artış göstermiştir. Ayrıca Çin hükümeti, kültürel alanda Çin'in yumuşak gücünün geliştirilmesi kapsamında görev yapan düşünce kuruluşlarını desteklemiş ve 2006 yılında Çin, kültürel gelişim için Beş Yıllık Plan hazırlamıştır. Söz konusu bu plan, Çin kültürünün uluslararası alanda kapsamını ve etkisini genişletmeyi amaçlamış ve bu doğrultuda güçlü propagandaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bütün bunların dışında Çin hükümeti, kültürel tanıtımın yapılması amacıyla medya alanında 45 milyar yuanlık bir yatırım yapmış ve 24 saat İngilizce, İspanyolca ve Fransızca dillerinde yayın yapacak uluslararası televizyon kanalının açılışını yapmıştır.¹⁷⁶ Kültürel alanda yapılan bütün bu faaliyetler, Çin hükümetinin yumuşak güç siyasetinde kültüre verdiği değerin açık bir göstergesidir.

¹⁷⁵ John King Fairbank, *Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, Harvard University Press, Cambridge, 1968, s.2-3.

¹⁷⁶ Bonnie S. Glaser ve Melissa E. Murphy, "Soft Power with Chinese Characteristics", (Erişim:21.08.2018), http://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/090310_chinesesoftware__chap2.pdf, s.16-17.

Hu Jintao, 24 Ekim 2007 tarihinde gerçekleşen 17. Çin Ulusal Kongresi'nde Çin'in yumuşak güç versiyonunun dört yönden oluştuğunu ifade etmiştir. Bunlardan birincisi, “*sosyalist değerler sistemi*”; ikincisi, uyumlu bir kültür ve ahlaki açıdan dürüstlük ve dürüstlüğe dayalı bir toplum oluşturulması; üçüncüsü, geleneksel Çin kültürünü teşvik etmek ve tanıtmak, dördüncüsü ise kültürel üretim gücünün sağlanmasıdır. Hu'nun yumuşak güç konusundaki bu ifadesinde bütün kaynakların dışında kültürün bir kaynak olarak önemine ayrı olarak değinmiş ve Çin'in kültürel gücünün artırılması konusunda yeni stratejiler oluşturulması gerektiğini belirtmiştir.¹⁷⁷ Bu durum, kültür kavramının devlet politikasındaki önemini açıkça göstermektedir.

Çin, sahip olduğu kültürü yumuşak gücün bir kaynağı olarak kullanma konusunda dış politikada çeşitli araçlar kullanmaktadır. Bu araçlardan biri şüphesiz eğitim faaliyetleridir. Çinli yetkililer 2004 yılında Çin kültür ve dilinin yaygınlaşması için ‘*Çin Köprü Projesi*’ adı altında bir plan oluşturmuştur. Bu plan çerçevesinde Çin kültür ve dilinin uluslararası arenaya yayılmasında en önemli paya sahip olan Konfüçyüs Enstitülerinin ilk olarak Güney Kore ve Seul olmak üzere dünya çapında kurulması konusunda kararlar alınmıştır. Söz konusu enstitüler, Çince dil okullarıdır. Bu enstitüler kısa sürede dünya çapında sayıca artmıştır. Yılda ortalama 73 tane Konfüçyüs Enstitüsü açılmaktadır. Bu enstitülerin hızla büyümesi öyle bir noktaya gelmiştir ki Ağustos 2011 itibariyle dünya üzerinde 353 Konfüçyüs Enstitüsü açılarak 104 ülkede ve çeşitli bölgelerde 473 Konfüçyüs Sınıfı kurulmuştur. Konfüçyüs Enstitülerinin bu şekilde hızla büyümesi, Çin'in yumuşak gücünün artması anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda, yumuşak güç kavramını ortaya koyan Harvard Üniversitesi Profesörü Nye, bu enstitüleri yumuşak gücün önemli bir aracı olarak görmektedir. Bu enstitülerin yumuşak gücün önemli bir aracı olarak görülmesinin arkasında Çince'nin dünya çapında etkili olmasının payı büyüktür. Dünya çapında 2500'den fazla üniversitede bugün 40 milyondan fazla öğrenci Çin dilini öğrenmeye çalışmaktadır. Çin diline bu kadar ilgi olmasında en önemli sebep şüphesiz dünya çapında yayılan Çinli ekonomik şirketler ve bunların yarattığı iş imkânlarıdır. Çin hükümeti, Konfüçyüs Enstitülerinin dünya çapında geliştirilmesi ve sayısının artması konusunda çalışmalarını artırmaktadır. Bu doğrultuda, farklı ülkelerde açılan enstitü

¹⁷⁷ Wendy Su, “New strategies of China's film industry as soft power”, *Global Media and Communication*, 2010, s. 317.

açılışlarına üst düzey yönetici ve bakanlar gitmektedir. Bu açılışlarda ortaya çıkan enstitülerin genel olarak masraflarının karşılanması konusunda Çin hükümeti, söz konusu ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarıyla ya da kamu kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktadır.¹⁷⁸ Bu işbirlikleri sayesinde masrafların yarıya inmesi, bu enstitülerin açılışının ülke ekonomisine yük olmadığını açıkça göstermektedir.

Konfüçyüs Enstitülerinin Çin'in yumuşak güç politikasına önemli derecede katkıları olmuştur. Bu katkılardan biri, ölçeği giderek artan enstitülerin Çin'in küresel ağının gelişmesi konusunda önemli bir paya sahip olmasıdır. Bu katkılardan ikincisi, söz konusu enstitülerin gelişimi ile Çin'in ekonomik gelişiminin paralel olarak ilerlemesidir. Bu durumun en açık göstergesi, 2014 yılında Çin'in yeni ticaret ortaklarına sahip olmasıdır. Bu katkılardan üçüncüsü ise Konfüçyüs Enstitülerinin 2010 yılına kadar Güney Doğu ve Orta Asya bölgelerine kadar ilerlemesidir.¹⁷⁹ Bu ilerleme sayesinde Çin, bölgede düzenin yeniden şekillenmesi konusunda etkili bir aktör olmuştur.

Eğitim faaliyetleri konusunda özellikle son yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nın uluslararası alanda yürüttüğü çalışmalar da Çin'in yumuşak güç siyaseti bakımından oldukça önemlidir. Söz konusu bu bakanlık, yabancı ülkelerdeki üst düzey yetkililer ve siyasi liderlerle, çok uluslu şirketlerin yöneticileriyle, uluslararası burs veren kurumların başkanlarıyla çeşitli görüşmelerde bulunarak uluslararası arenada eğitim alanında işbirliğini güçlendirecek ve değişim programlarını sağlayacak projeler üretmektedir. Ayrıca söz konusu bakanlık, uluslararası alanda eğitim konusunda yapılan toplantı ve konferanslara katılmaktadır. Bunlardan bazıları, 2009 yılında gerçekleşen Çin-ABD Bilim Uzmanları Toplantısı, Çalışma Konferansı, Çin-Avustralya Yüksek Eğitim Forumu ve 2010 yılında gerçekleşen Uluslararası Çin Derneği Eğitim Konferansı'dır. Bütün bunların dışında Çin, araştırma ve teknoloji transferi gibi konularda personel eğitiminin sağlanması için birçok şirketle anlaşmalar imzalamıştır. Bu doğrultuda, Çin ve ABD arasında Şangay'da yeni bir üniversite kurulması çerçevesinde yapılan törene de katılmıştır.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Ren, a.g.e., s. 1-13.

¹⁷⁹ Yuan, a.g.e., s.339.

¹⁸⁰ James Paradise, "International Education: Diplomacy in China", *The Brown Journal of World Affairs*, 2012, s. 195.

Çin tarafından yapılan bu faaliyetler sonrası birçok öğrenciye burs verilmiş ve üretilen projelerden yararlanan öğrenciler Çin kültürünü tanıma fırsatı bulmuştur.

Öğrenci değişim programları, Çin'in yumuşak gücünün artmasına neden olan unsurlardan başka biridir. Nye, yumuşak gücün diğer insanları etkileme ve onları kendine hayran bırakma noktasında ele alındığında, söz konusu değişim programlarının yumuşak güce önemli derecede hizmet ettiğini ileri sürmektedir.¹⁸¹ Söz konusu değişim programları sayesinde birçok Çinli öğrenci çeşitli ülkelere gitmektedir. Özellikle ABD'ye giden Çinli öğrenciler, ülkelerine döndüklerinde edindikleri bilgiler ile Çin'in gelişimine önemli katkılarda bulunarak, Çin'in dış politikasına alternatif yollar sunmaktadır.¹⁸² Aynı zamanda farklı ülkelerden Çin'e gelen öğrenciler, Çin kültür ve dilini öğrenmekte ve Çin kültürünün farklı ülkelere yayılmasında büyük bir rol üstlenmektedir. Söz konusu öğrenciler genel olarak Çin'de çağdaş Çin kültürü ve Çin hakkında özel konular ile ilgili ders almakta¹⁸³ ve Çin'in kültürel ve tarihi mekânlarını görerek Çin kültürünü özümsemektedir. Bu şekilde, Çin ile ilgili birçok konuda bilgi ve tecrübe sahibi olarak ülkelere dönmektedirler.

Çin tarafından diğer ülkelere yönelik gerçekleştirilen değişim programları yalnızca öğrencileri kapsamamaktadır. Söz konusu değişim programlarında yabancı ülkelerin bürokratları ve basın mensupları da yer almaktadır. Özellikle farklı ülke basın mensuplarına verilen eğitimler ve bu eğitimler çerçevesinde gerçekleştirilen geziler, Çin'in tarihi yerlerinin dünya basınında yer almasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır.¹⁸⁴ Ayrıca Çin, kendi ülkesinde eğitim gören öğrenciler ve araştırmacılar için gerekli düzenlemeler yapmaktadır. Bu düzenlemelerden biri, Çin Eğitim Bakanlığı tarafından 2000 yılında yapılan düzenlemedir. Söz konusu düzenleme çerçevesinde, Çin'de eğitim gören öğrenciler için eğitimde kaliteden ödün vermeme, güçlü yönetim yapısı ve öğrencilere yönelik olumlu davranışlar sergilenmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu düzenleme çerçevesinde, ülkeye gelecek öğrencilere verilecek derslerde devletin dış politikası, ulusal egemenlik ve

¹⁸¹ Nye, *Soft Power*, s. 5-6.

¹⁸² Arthur H. Miller, "Promoting Democratic Values in Transitional Societies through Foreign Aid", *Annual Meeting of Midwest Political Science Association*, Chicago, 2006, s. 3-8.

¹⁸³ Jack Jinghui Liu, "Assessing Students' Language Proficiency", *Journal of Studies in International Education*, Sayı:5, 2010, s. 534-536.

¹⁸⁴ McGiffert Carola, "Chinese Soft Power and Its Implications for the United States", *Center for Strategic and International Studies*, Washington, 2009, s.2-4.

kamu yararının ön planda tutulması gerektiği vurgulanmıştır.¹⁸⁵ Ayrıca yapılan farklı düzenlemelerle Çin hükümeti, ülkeye gelen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için çalışabilmeleri konusunda yasa çıkarmıştır. Bu doğrultuda, Çin’de eğitim görmek isteyen öğrencilerin sayısında büyük bir artış olmuş ve bu öğrencilerin birçoğu Çin hükümeti tarafından burs almıştır.

Çin’in akademik ve teorik anlamda gerçekleştirdiği çalışmalar, Çin’in eğitim konusunda yumuşak gücünün uluslararası ilişkilerde etkili olmasının başka bir boyutudur. Esasında Çin’in akademik ve teorik anlamda çalışmalar yapmasının önemli bir nedeni, kendisine ait bir uluslararası ilişkiler teorisinin olmadığı yönünde yapılan eleştirilerdir.¹⁸⁶ Bu eleştirilere karşılık olarak Çin, devletler arası ilişkilerde sergilediği tavırları bir zemine oturtmak amacıyla akademik ve teorik çalışmalarda ‘*Barış içinde bir arada yaşama*’ gibi doktrinler geliştirmiştir.¹⁸⁷ Bu ve benzeri doktrinler çerçevesinde Çinli akademisyenler, bu doğrultuda çalışmalar gerçekleştirerek ülkesine eğitim amacıyla gelen öğrencilere, Çin’in barışçıl bir ülke olduğuna dair mesajlar vermeye çalışmıştır.

Çin’in kültürel bağlamda yumuşak gücünün uluslararası arenada artmasında etkili olan başka bir unsur medya faaliyetleridir. Çin, kendi sahip olduğu geleneksel kültürün dünya üzerinde tanıtılması ve dış dünyaya gerekli mesajların iletilmesi konusunda medyayı aktif olarak kullanmaktadır. Bu doğrultuda, Çin’de var olan Devlet Konseyi Bilgi Bürosu, Dışişleri Bakanlığı Bilgi Bürosu, Xinhua Haber Ajansı ve daha birçok uluslararası ajanslar, dünyaya Çin’in politikalarını ve gelişimini tanıtmak için her türlü yolu kullanmakta ve yabancı ülke vatandaşlarının Çin’in faaliyetlerini anlaması konusunda yardımcı olmaktadır.¹⁸⁸ Bu durum, Çin’in uluslararası bir aktör oluşunu hızlandırmaktadır. Özellikle televizyonların dijitalleşmesi, yeni kanalların çoğalması, internet kullanımının yaygın hale gelmesi, cep telefonlarının sayısında büyük bir artış yaşanması ve Çin’in medya endüstrilerinin

¹⁸⁵ “Rules on Foreign Students Enrollment in China’s Colleges & Universities”, (Erişim:18.05.2018), http://www.chinadaily.com.cn/m/jiangsu/wuxi/2017-06/12/content_29722111.htm, 12 Haziran 2017, s. 1.

¹⁸⁶ Chengxin Pan, “Of Envy and Complacency: ‘Why There Is No Chinese IR Theory’ Revisited”, *Deakin University Studies*, s. 1-6.

¹⁸⁷ Zheng Bijian, “China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status”, *Council on Foreign Relations*, Sayı:5, 2018, s. 18-23.

¹⁸⁸ Wang, *a.g.e.*, s. 265.

gelişmesi, Çin medyasına yabancı katılım oranını artırmaktadır. Hızla gelişmekte olan yeni medya, kitlelerin düşüncelerinin değişmesinde kilit bir rol oynamaktadır.¹⁸⁹ Çin, bu doğrultuda dünyanın birçok ülkesinde radyo istasyonu kurmayı amaçlamaktadır. Özellikle Avustralya'da Çin, 24 saat boyunca yayın yapan ilk ticari radyo istasyonunu kurmuş ve daha sonra gerçekleştirdiği antlaşmalar çerçevesinde bu istasyonun yayın sayısını artırmıştır.

Çin'de yerel kültürel unsurların dünyaya aktarılması konusunda rol üstlenen başka bir önemli araç Çin'in resmi haber kanalı China Radio International, (CRI) Çin'in yumuşak gücünün artmasında ayrı bir öneme sahiptir. Bu durumun nedeni, CRI'nın 70 denizaşırı ülkeye bağlı radyo istasyonuna sahip olması ve Çin içinde ve dışında günde 3.200'den fazla yayın yapmasıdır. Ayrıca, CRI'nın yurt dışında 61 dilde yayın yapması ve dünya üzerinde kitleleri kapsama alanının fazla olması nedeniyle dünyanın en büyük uluslararası radyo ve televizyon istasyonlarından biri haline gelmesi Çin'in yumuşak güç politikasının etkisi ile doğrudan bağlantılıdır.¹⁹⁰ Bunun dışında geliştirdiği iki popüler ağ sayesinde dünya üzerinde yaklaşık 40 milyon izleyiciye sahip olan CCTV (China Central Television), Vietnam, Tayland, Güney Kore, Myanmar, Hong Kong, Makao ve Tayvan gibi dünyanın birçok yerinde yayın yaparak kitleleri etkilemektedir. Çin medyası, bütün bunların dışında Çin tarafından farklı ülkelerde yapılacak olan sanat sergilerinin, sanatsal performansların, uluslararası oyunların ve festivallerin tanıtım ve reklamının yapılmasında da büyük bir etkiye sahiptir. Ayrıca, New York, Paris, Sydney ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde gerçekleştirilen Çin yeni yıl kutlamalarının reklamının ve broşürlerinin yapımında medyanın rolü büyüktür.¹⁹¹ Bütün bunların dışında, Çin halk müziği, popüler müzikten farklı olarak kendine has bir izleyici kitlesine sahiptir. Çin film endüstrisi, *Crouching Tiger, Hidden Dragon* gibi filmler aracılığıyla da Çin'in tarihi zenginlikleri ve kültürel özellikleri yansıtılmaktadır. Dolayısıyla medyada ve sanatta gerçekleştirilen bu faaliyetler ise kitleler üzerinde pozitif bir Çin kimliği yaratılması sürecinde büyük bir rol oynamaktadır.

¹⁸⁹ Kevin Latham, "Media, the Olympics and the Search for the "Real China", *Cambridge University Press*, Sayı:197, 2009, s. 35-37.

¹⁹⁰ Duan Peng, *International Communication Strategies of Chinese Radio and TV Networks*, Springer, Beijing, 2017, s. 84.

¹⁹¹ Wanning Sun, "Motherland Calling: China's Rise and Diasporic Responses", *Society for Cinema & Media Studies*, Sayı:3, 2010, s. 126-129.

Kültürel açıdan Çin'in yumuşak güç politikasına etki eden başka bir unsur, dindir. İnanç merkezli din, kültürel tarih, entelektüel gelişim ve insanların düşünce yapısıyla yakından bağlantılı olduğu için sosyal gelişim sürecinde çok özel bir kültürel olgudur. Tüm dünya nüfusu üzerinde yapılan araştırmalar sonucu açıklanan istatistiklere göre, dünya nüfusunun 2/3'nin ya da 4.5 milyar insanın Hıristiyanlık, Katoliklik, Ortodoks, İslam, Hinduizm, Budizm, Taoizm gibi dini inanç biçimi vardır. Çin'de ise ibadet yerlerine kayıtlı 139.000 olmak üzere yaklaşık 100 milyon insan bir inanca sahiptir. Ayrıca Çin'de sayısı 100'den fazla dini kurum mevcuttur. Bu durum, Çin'de dinin etkisinin çok geniş olduğunu göstermektedir. Çin, içinde etkili olan dinlerin çoğu insanlara iyi olmaları konusunda yönlendirme yapmaktadır. Bu yönüyle din, yumuşak güce katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Çin hükümeti, dini faaliyetleri yasalara göre düzenlemektedir. Söz konusu yasalar çerçevesinde ülkede yaşayan vatandaşların dinlerini desteklemesi ve yayması konusunda idari yönetim rehberi hazırlanmıştır. Bu rehber doğrultusunda, yabancıların dini egemenliğe tabi olması desteklenmiştir.¹⁹² Çin tarafından izlenilen bu politikanın kültürel anlamda yumuşak güç politikasına olumlu bir etkide bulunduğu söylenilebilir.

Bir ülkenin dünya çapında gerçekleştirdiği uluslararası organizasyonlar, uluslararası arenada kültürel açıdan bir algı yaratılmasında önemli bir yere sahip olan başka bir unsurdur. Bu doğrultuda Çin'in 2008 yılında gerçekleştirdiği Pekin Olimpiyatları, Çin'in dış dünyadaki imajını büyük ölçüde etkilemiştir. Bu platform aracılığıyla Çin, kendi ekonomik ve teknolojik gelişimini tüm dünyaya gösterme imkânı bulmuştur. Ayrıca platformda oynanan oyunların dünya üzerinde tüm ülkelerde izlenmesi, Çin'in bu platform aracılığıyla dünyaya mesajlar vermesi ve Çin kültürünün kitlesel olarak tanıtılması sebebiyle Çin'in yumuşak gücünün artmasına katkıda bulunmuştur.¹⁹³ Pekin Olimpiyatları, dünya nüfusunun yüzde 70'i tarafından izlenmiş ve dünyada 4,7 milyardan fazla televizyonda yayınlanarak, dünyada en çok izlenen olimpiyat oyunu olmuştur.¹⁹⁴ Çin, bu platform çerçevesinde dış dünya ağlarını yenilemek için 6,6 milyar dolar harcamıştır. Bu doğrultuda, Çin'in merkezi

¹⁹² Guozuo Zhang, *Research Outline for China's Cultural Soft Power*, Social Sciences Academic Press, China, 2017, s. 64-65.

¹⁹³ Jean-Marc F. Blanchard ve Fujia Lu, "Thinking Hard About Soft Power: A Review and Critique of the Literature on China and Soft Power", *Asian Perspective*, Sayı:4, 2012, s. 571.

¹⁹⁴ Xiang (Robert) Li, "The Impact of the 2008 Beijing Olympic Games on China's Destination Brand: A U.S.-Based Examination", *Journal of Hospitality & Tourism Research*, Sayı:2, 2013, s. 237.

televizyonu, Xinhua Haber Ajansı ve China Daily gazetesi,¹⁹⁵ uluslararası arenada, olumlu bir Çin imajı yaratmak amacıyla çeşitli çalışmalar yapmıştır.

EXPO 2010 Şanghay da Pekin Olimpiyatları gibi kitlesel bir etkiye sahip olmuştur. EXPO 2010 konusunda Çin, gerekli altyapı ve güvenlik hizmetlerinin sağlanması için birçok harcama yapmıştır. EXPO çerçevesinde hazırlanan reklam ve broşürlerle Çin, dünyaya çeşitli mesajlar vermiştir. Bu doğrultuda, birbirleriyle kucaklaşan üç kişiden oluşan bir aileyi ön plana çıkaran Çin, sen, ben ve o karakterlerini kullanarak tüm devletler için ortak mutluluğu simgelemiştir. Bu şekilde, dış dünyaya ‘barışçıl’ bir yapıda olduğuna dair bir işaret vermiştir. Bunun dışında Çin’in EXPO’da kullandığı maskot olan Haibao, Çin kültürünün farklı ülkelerden gelen insanları hep birlikte kucakladığını simgelemiş ve farklı ülkeler üzerinde olumlu bir algı yaratmıştır. Bu algılar genel olarak, Çin’in başka ülkelerle uyum içinde yaşayan, güven veren, yardımsever ve yükselen bir ülke olduğu yönündedir. Ayrıca Çin, EXPO çerçevesinde, çevre konusunda bilinçli olduğunu ifade eden ‘*daha iyi çevre, daha iyi yaşam*’ sloganını kullanmıştır.¹⁹⁶ Bütün bu sloganlar ve semboller, Çin’in dünyadaki yumuşak gücünün artmasına katkıda bulunmuştur.

Çin kültürünün kitlelere yayılmasında büyük bir etkiye sahip olan başka bir unsur, hükümet ve yetkililer tarafından uluslararası arenada gerçekleştirilen konuşmalarda yapılan vurgulardır. Çin hükümeti, kültürün önemi konusunda dış dünyaya sürekli önemli mesajlar vermektedir. Birçok uzman, Çin hükümetinin bu yolu sıklıkla kullanmasının nedeninin Çin’in sahip olduğu kültürün etkili bir yapıya sahip olması ve bu durumun diğer yollara oranla daha düşük maliyetli olması olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, 2007 yılında Cumhurbaşkanı Hu Jintao, Komünist Parti 17. Ulusal Kongresi’nde ülkenin kültürü olan Çin kültürünün harekete geçirilmesi gerektiğini ve kültürün daha çok ulusal uyum ve yaratıcılık kaynağı olduğunu ifade etmiştir. Jintao, bu nedenle de Çin kültürünün artan rekabette çok önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Jintao, insanların kültürel hak ve çıkarlarını daha iyi garanti altına almak için yumuşak gücün gerekliliğini ve yumuşak gücün sağlanması için ise sorumlu bir medyanın gelişmesini, iyi bir internet kültürü ve siber ortamın

¹⁹⁵ Sheng Ding, “Is Human Rights the Achilles' Heel of Chinese Soft Power? A New Perspective on Its Appeal”, *Asian Perspective*, Sayı:4, 2012, s. 641.

¹⁹⁶ Astrid Nordin, “How Soft Is “Soft Power”? Unstable Dichotomies at Expo 2010”, *Lynne Rienner Publishers*, Sayı:4, 2012, s. 591-609.

sağlanmasını, kültürel hak ve çıkarlarla ilişkili kar amacı gütmeyen kültürel programların, kültürel endüstrilerin ve pazarların oluşturulmasını önermiştir. Bu doğrultuda, Jintao'nun konuşmasının amacının, kültürün Çin toplumunun birlik ve sadakatine katkıda bulunacak şekilde tanımlanması olarak algılanabilir. Jintao'nun odak noktası, kültürün bir endüstri olarak ekonomik boyutunu ve Çin kültürünün yayılmasını kolaylaştıracak bir ticaret simgesi olduğunu ön plana çıkarmaktır.¹⁹⁷ Jintao tarafından gerçekleştirilen bu söylemlerde, medya ve internete yönelik yapılan vurgu, çekicilik unsurunun yaratılması ve kitlelerin düşünce yapısının şekillendirilmesi konusunda yumuşak güce hizmet etmektedir.

Kültürel diplomasi, Çin dış ilişkilerinde bir güven ve cazibe sergileme aracı olarak görülen bir diğer yumuşak güç unsurudur. Söz konusu unsur, Çin'in 1957 yılından beri diğer ülkeler ile işbirliğini geliştirme, Çin'in gerginlik yaşadığı ülkeler ile arasındaki ilişkileri yumuşatma ve uluslararası ilişkilerde Çin'in imajını olumlu olarak etkileme konusunda oldukça etkilidir. Bu doğrultuda, panda diplomasisi, Soğuk Savaş gerginliklerini azaltma ve Çin'in 1980'lerde dünya sahnesine girmesini kolaylaştırma amacını taşımıştır. Bu diplomasiğin panda diplomasisi adını almasının sebebi ise yabancı devlet liderlerine pandaların bir barış sembolü olarak verilmesidir. Aslında, devlet başkanları ile hükümdarlar arasında atlar, kuşlar veya köpekler gibi hediyelerin verilmesi söz konusu diplomasiğin kullanılmasından öncesine dayanmaktaydı. Ancak panda, diğer hayvanlardan farklı olarak Çin'in iyi niyetini yabancı toplumlara siyasi mesajlar çerçevesinde sunan Çin anlayışındaki en büyük armağan olarak görülmüştür. Başka bir deyişle, pandalar Çin diplomasisinin kültürel simgeleri haline gelmiştir.¹⁹⁸ Çin, panda diplomasisini yaklaşık olarak 60 yıldır kullanmaktadır. Ancak son zamanlarda panda diplomasisinin tekrar uluslararası arenada gündeme gelmesi, G20 Liderler Zirvesi öncesi, Çin Devlet Başkanı Şi Cinping'in Almanya'ya gönderdiği pandalar aracılığıyla olmuştur.¹⁹⁹ Bu şekilde Çin, Almanya ile arasındaki dostluğu pekiştirmeyi amaçlamış ve dış dünyaya olumlu bir imaj vermeye çalışmıştır.

¹⁹⁷ "Hu Jintao calls for enhancing "soft power" of Chinese culture", *People Daily*, (Erişim:03.06.2018), <http://english.people.com.cn/90002/92169/92187/6283148.html>, 9 Şubat 2014, s.1.

¹⁹⁸ Kate McGeown, "China's Panda Ambassadors", (Erişim:04.06.2018), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4508873.stm>, 3 Mayıs 2005, s. 1.

¹⁹⁹ "Çin'in Diplomat Pandaları", (Erişim:06.06.2018), <https://tr.sputniknews.com/yasam/201707121029243380-cin-diplomatik-pandalar/>, 12 Temmuz 2017, s. 1.

B. Siyasi Değerler

Siyasi değerler, uluslararası arenada ülkeler tarafından kullanılan yumuşak güç politikasının başka bir önemli potansiyel kaynağıdır. Nye, bir ülkenin yumuşak gücünün iç ve dış politikada uygulanabilmesinin, söz konusu ülke içerisinde ön planda olan siyasi değerler ile bağlantılı olduğunu vurgulamaktadır. Bu doğrultuda Nye, Çin'in siyasi değerlerinin yumuşak güç politikasında etkili bir şekilde kullanılabilmesi için bu değerlerin hangi temelde ele alındığının ve uluslararası kamuoyu nezdinde ne kadar güvenilir olduğunun ortaya çıkarılması gerektiğini savunmaktadır.²⁰⁰ Ancak bu şekilde, Çin'in siyasi değerlerinin uluslararası alanda var olan evrensel değerlerle uyumlu olup olmadığı anlaşılacaktır.

Çin'in devlet kimliğinin oluşmasında ve siyasi değerlerinin ortaya çıkmasında birçok etken vardır. Ancak bu etkenlerden en önemlileri, Konfüçyüsçülük ve Maoizmdir.²⁰¹ İlk olarak Konfüçyüsçülük, Çin'de insanlar tarafından gündelik yaşamın en önemli parçalarından birini oluşturmaktadır. Konfüçyüsçülük, yalnızca Çin kültürünün değil aynı zamanda Çin'in siyasi hayatında da kalıcı bir faktör olmuştur.²⁰² Konfüçyüsçülüğe göre, göre tanrı, her zaman insanlarla beraberdir ve insanları korur. Çin dış siyaseti, geleneksel Konfüçyanist felsefe çerçevesinde “uyum” (*harmony*) ve “gelişme” (*development*) temelleri üzerine konumlandırılmıştır.²⁰³ Bu çerçevede Konfüçyanizm, uyumlu bir toplum ve barış toplumunu kurmayı hedefleyen bir siyasal sistem olarak tanımlanmıştır.²⁰⁴ Bu tanımlama ise Konfüçyüsçülüğün ahlaki boyutu çerçevesinde oluşturulmuş, Çin'in diğer ülkelere karşı gösterdiği tavrın belirleyicisi olmuş ve Çin'in uluslararası arenada inşa etmeye çalıştığı devlet kimliğinin sahip olduğu medeniyet paradigmasıyla ilişkili olduğunu açıkça göstermiştir.

Konfüçyüs felsefesi resmi anlamda Çin politikasının temelini, Han sülalesi döneminde oluşturmaya başlamıştır. Daha sonra gelişerek Çin'in resmi devlet dini

²⁰⁰ Nye, *Soft Power*, s. 11-13.

²⁰¹ Richard Hooker, “World Civilizations”, *Washington State University Distant Learning Resources*, 2009, s. 1-3.

²⁰² Yida Zhai, “Traditional Values and Political Trust in China”, *Journal of Asian and African Studies*, Sayı:53, 2018, s. 353-360.

²⁰³ May Sim, “Confucian Values and Human Rights”, *The Review of Metaphysics*, Sayı:1, s. 1-8.

²⁰⁴ Doh Chull Shin, *Confucianism and Democratization in East Asia*, Cambridge University Press, 2012, s.73-74.

olarak benimsenmiştir. Önceleri birçok çevre tarafından eleştirilen Konfüçyanizm, daha sonra gelişimini devam ettirerek komünizm ile bütünleşmiş ve Çin siyasetinde kalıcı olarak yerini almıştır.²⁰⁵ Toplumda uyumlu ve barışçıl bir yapı kurulmasını amaçlayan Konfüçyanizme göre dünya; gökler, yeryüzü ve insanlar tarafından çevrelenmiştir. Bir araya gelen bütün bu güçler, her şeyin temelini oluşturmuştur. Bu noktada, Çin’i yöneten kişinin insanlar ve doğa arasında bir köprü görevi gördüğüne dair bir inanç oluşmuştur. Çin’i yöneten bu kişiye ise Göklerin oğlu denilmiştir. Ülke içerisinde görülen herhangi bir doğal afetten Göklerin oğlu sorumlu tutulmuştur.²⁰⁶ Zaman geçtikçe ülkeyi yöneten kişinin toplumdaki konumu sürekli olarak güçlenmiş ve bununla birlikte Konfüçyanist felsefe de herkes tarafından benimsenmiştir.

Konfüçyanizm, insanlar arasındaki ilişkilerin belirli ilkeler çerçevesinde ortaya çıktığını savunmaktadır. Söz konusu bu ilkeler aynı zamanda bireylerin, devletlerin, barışın ve istikrarın temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Konfüçyüs, özümlediği ahlak anlayışını iki temel üzerine kurmuştur. Bu ilkelerden ilki, iyilik ve erdemdir. Konfüçyüs’e göre erdem, başkaları tarafından öğrenilebilen bir ilkedir. Diğer ilke ise doğruluktur. Bu ilke ise insanın herhangi bir şeyi yaparken kendi iç sesine göre hareket etmesi ile ilgili bir ilkedir. Bu ilkeye göre, insan bir şeyi yapmadan önce herhangi bir kar ya da zarar durumunu hesaba katmadan yalnızca işin ahlaki boyutunu dikkate alarak hareket etmelidir.²⁰⁷ Ayrıca Konfüçyanizm, insanoğlunun hiçbir zaman açgözlü, sahtekâr, kötü niyetli ve nankör olduğuna inanmamakta ve bir toplumda vatandaşların barış içinde ve refah bir ortamda yaşamalarının sadece iyilik ve erdemle mümkün olabileceğini savunmaktadır.²⁰⁸ Söz konusu bu öğretinin Çin dış politikasına yansıdığı açıkça görülmektedir. Bu durumun göstergesi, Çin’in dış politikasında ülkelere karşı oldukça ılımlı bir tavır sergilemesidir.

Konfüçyanizmin etkisiyle Çin, uluslararası arenada çeşitli siyasi değerleri ön plana çıkararak yumuşak güç politikasını uygulamaya çalışmaktadır. Özellikle “uyum” (*harmony*) ilkesi ile ilgili Çin, iç ve dış politikada sürekli olarak vurgu yapmaktadır. Özellikle 2009 yılında Çin Halk Cumhuriyeti’nin 60. kuruluş

²⁰⁵ Jeffrey N.Wasserstrom, *21. Yüzyılda Çin-Çin Hakkında Bilmek İstedığınız Her Şey*, Çev. Hür Güldür, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2011, s. 21-32.

²⁰⁶ Shin, a.g.e., s. 71-75.

²⁰⁷ Rodney L. Taylor, *Religions of the World: Confucianism*, Chelsea House Publishers, 2004, s. 5-8.

²⁰⁸ Lu Jiande, “Confucian Politics and Its Redress: From Radicalism to Gradualism”, *Diogenes*, Sayı:56, 2009, s. 86.

yıldönümünde düzenlenen etkinlikler çerçevesinde Çin halkına yönelik yapılan açıklamalarda, uyum içinde bir toplum inşa edilmesi ve toplum içinde eşitlik ve adaletin sağlanması konusunda çeşitli vurgular yapılmıştır. Ayrıca Konfüçyanizmin savunduğu önemli ilkelerden biri olan barış çerçevesinde geliştirilen “*barışçıl yükseliş*” ilkesi çerçevesinde Çin, ülkeler arasında uyum ve işbirliğini inşa edecek faaliyetlerde bulunmaktadır.²⁰⁹ Dolayısıyla bütün bu durumlar, Çin’in yumuşak gücünün dünya üzerinde artmasına sebep olmuş ve Konfüçyanizmin sadece Çin’de değil aynı zamanda farklı ülkelerde de bilinen bir düşünce olması sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Çin’de siyasi değerlerin şekillenmesinde önemli olan başka bir unsur Maoizmdir. Batılı değerlerin dünya üzerinde ön plana çıkması ile birlikte Çin düşünce sisteminin uluslararası arenada etkisi azalmıştır. Ancak 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti’nin Mao Zedong tarafından kurulmasıyla birlikte Çin değerleri, dünya üzerinde etkisini göstermeye başlamıştır.²¹⁰ Mao, Çin’in dış politikasının gelişmesi için üç temel ilke ortaya çıkarmıştır. Bu ilkeler: tek bir tarafa yaslanma, üç dünya kuramı ve barış içinde bir arada yaşamadır. İlk olarak tek bir tarafa yaslanma ilkesi, “*bizden olamayan, bize karşıdır.*”²¹¹ şeklinde ifade edilmiş ve Çin Komünist Partisi anma çerçevesinde yapılan konuşmalarda, uluslararası arenada herhangi bir başarının sağlanması için tek bir seçim yapılması yani tek bir tarafa yaslanılması gerektiğine dair vurgu yapılmıştır. Bu durumun açıklaması ise bir tarafta emperyalizmin diğer tarafta ise sosyalizmin olduğu ve ortada olmanın ya da farklı bir yol bulmanın mümkün olmaması şeklinde ifade edilmiştir.²¹² Bu ilke çerçevesinde yapılan ilk ve en önemli eylem, Çin ve Sovyetler Birliği arasında yapılan dostluk anlaşması olmuştur. Bu anlaşma ile Çin, Komünizm ile bütünleşerek ABD’ye karşı güçlü görünmeyi amaçlamış ve bu şekilde kendisine ABD’den ya da farklı ülkelere gelebilecek herhangi bir müdahaleye engel olmaya çalışmıştır. Bu durum ise doğal olarak, Çin ve

²⁰⁹ Wasserstrom, **a.g.e.**, s. 28-40.

²¹⁰ Hans J. Morgenthau, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Library of Congress Cataloging, New York, 1978, s. 195-197.

²¹¹ Mao Tsetung, “On the People’s Democratic Dictatorship”, *In Commemoration of the Twenty-eighth Anniversary of the Communist Party of China*, (Erişim:21.07.2018), https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-4/mswv4_65.htm,30 Haziran 1949, s. 1.

²¹² Tsetung, **a.g.e.**, s. 1.

ABD arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiş ve ABD'nin Çin'e ticaret ambargosu uygulamasına neden olmuştur.

Maoizm çerçevesinde oluşturulan ikinci ilke, üç dünya kuramıdır. Mao Zedong'un üç dünya teorisi, 1940 ve 1950'li yıllarda bir ara bölge düşüncesinden türemiştir. Bu düşünce ile Mao, özellikle savaş sonrası dönemde ABD ve Sovyetler Birliği'nin Avrupa, Asya ve Afrika'da var olan sömürge topluluklarını içerisinde barındıran farklı ve geniş bir bölge ile birbirinden ayrıldığını savunmuştur. Mao'nun üç dünya kuramı 1960'lı yılların ortasına kadar olan dönemde uluslararası arenadaki değişim ile birlikte yerini iki ara bölge kuramına bırakmıştır. 28 Eylül 1963'te Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin Çalışma Konferansı'nda Mao, dört çeşit bölgeyi iki ara bölge olarak düzenlemiştir. Bunlardan birincisi, Asya, Afrika ve Latin Amerika iken, ikincisi, Avrupa'dır. Ayrıca bu kurama göre, ABD bir bölgeyi, Sovyetler Birliği diğer bölgeyi oluştururken, söz konusu diğer iki bölge ise ara bölgeyi oluşturmaktadır. Ancak uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler ışığında Mao, 1970'li yıllarda üç dünya kuramını oluşturmuştur. Mao, bu kuram çerçevesinde uluslararası arenada hâkim olan sosyalizm ve emperyalizmden etkilenmemiş ve uluslararası sistemde kendi bağımsızlıklarını koruma amacıyla olan ülkeleri '*üçüncü dünya*' olarak nitelendirmiştir. Birçok uzmana göre, Çin'in bu kuramı oluşturmasının sebebi, uluslararası yapının sürekli değişmesi ve bununla bağlantılı olarak Çin ve Sovyetler Birliği arasındaki olumlu ilişkilerin bozulmasıdır.²¹³ Bu doğrultuda Çin, kendi konumunu uluslararası sahada üçüncü dünya ülkesi olarak nitelendirmiş ve uluslararası kamuoyuna kendisinin diğer ülkelerden siyasi, kültürel ve ideolojik olarak farklı bir konumda olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Maoizm çerçevesinde oluşturulan üçüncü ilke ise barış içinde bir arada yaşama ilkesidir. Bu ilke, 1954 yılında Birmanya, Hindistan ve Çin tarafından öne sürülen bir ilkedir. Barış içinde bir arada yaşama ilkesi, ülkeler arası ilişkilerde egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı, başkalarının iç işlerine karışmama, birbirine saldırmama, eşitlik ve karşılıklı yarar ilkelerinden oluşmaktadır.²¹⁴ Daha sonra 1955 yılında birçok Asya ve Afrika ülkelerinin katılımıyla gerçekleşen Bandung Konferansı'nda bu beş

²¹³ Jiang An, "Mao Zedong's 'Three Worlds' Theory: Political Considerations and Value for the Times", *Social Sciences in China*, Sayı:1, 2013, s.36-42

²¹⁴ Chen Qimao, *Çin'in Güvenlik Anlayışı ve Politikası*, Çev. Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü, İstanbul, 2005, s. 57.

ilkenin kapsamı genişletilmiş ve sayısı on ilkeye çıkarılmıştır. Bu doğrultuda beş ilkeye BM Sözleşmesi ilkelerine ve temel insan haklarına saygı, her devletin kendini başka bir devlete karşı savunma hakkına saygı, adalete ve uluslararası yükümlülüklere saygı, herhangi bir ülkeye baskı içerikli hareketlerden kaçınılması ve tüm uluslararası sorunların ve çatışmaların barışçıl çözümü ilkeleri eklenmiştir.²¹⁵ Bu ilkeleri Çin, zamanla kendi dış politikasıyla bütünleştirmiş ve diğer ülkeler ile ilişkilerinde söz konusu ilkeleri ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Bu şekilde uluslararası sistemde yumuşak güç politikasının etkisini artırmıştır.

Çin, temellerini Konfüçyanizm ve Maoizmin oluşturduğu demokrasi ve insan hakları kavramlarına önem vermeye çalışmıştır. İlk olarak demokrasi kavramına bakıldığında, demokrasinin Konfüçyüs düşüncesinin önemli bir unsuru olduğu görülmektedir. Konfüçyüs'e göre, herkes doğduğunda eşittir fakat daha sonra zamanla eğitim gibi dış faktörler nedeniyle farklılaşmaktadır.²¹⁶ Çin'e demokrasinin yerleşmesinin iki önemli aşaması vardır. Bunlardan birincisi 1970'lerde reform ile başlamış ve 1980'lerin sonuna kadar entelektüeller ve öğrenciler tarafından geliştirilmiştir. İkincisi aşama ise Çin hükümetinin seçimler aracılığıyla '*demokratik haklar*' kavramını hayata geçirmesidir. Çin'de bu iki aşamayla demokrasinin ülke içinde gelişimi başlamış ve 2003 yılı Çin tarafından hakları koruma yılı olarak ilan edilmiştir.²¹⁷ Bu doğrultuda Çin hükümeti tarafından demokrasinin önemine yönelik vurgular da iç ve dış politikada yerini almaya başlamıştır. Örneğin, Çin Başbakanı Jiabao, Çin'in demokrasiyi daha fazla geliştirmesi gerektiğine dair birçok vurgu yapmıştır. Jiabao'ya göre, tüm toplumun maddi zenginliğinin büyük ölçüde artması için toplumdaki üretici güçleri serbest bırakmak, bu güçlerin gelişimi ve ülke içinde sosyal uyumun ve adaletin sağlanabilmesi için insan hakları gereklidir. Ayrıca birçok uzmana göre, Çin Başbakanı'nın konuşmalarında demokrasiye önemli ölçüde vurgu yapmasının nedeni, 1980'li yıllarda Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve 1989 yılında yaşanan Tiananmen krizidir.²¹⁸ Onlara göre, yaşanan bu olaylardan sonra ülke içinde

²¹⁵ "Final Communiqué of the Asian-African conference of Bandung", (Erişim:21.07.2018), http://franke.uchicago.edu/Final_Communique_Bandung_1955.pdf, 1955, s. 1.

²¹⁶ J. Bruce Jacobs, "Democracy and China", *Economic and Political Weekly*, Sayı:33, 1991, s. 1906.

²¹⁷ Li Fan, "Is Chinese Democracy Sustainable?", *International Journal*, Sayı:2, 2006, s. 360-361.

²¹⁸ Fred C. Bergsten, Charles Freeman, NR Lardy ve Mitchhell, *China's Rise: Challenges and Opportunities*, Washington, 2008, s. 59-61.

ve ülke dışında var olan olumsuz algının yok edilmesi ve halkın güveninin yeniden sağlanması için demokrasi gereklidir.

Çin'in yumuşak gücü bağlamında siyasi değerlerin önemli bir ögesi olan demokrasinin etkisinin ölçülebilmesi konusunda uluslararası kamuoyunun algısı çok önemlidir. Joshua Cooper Ramo, bu algının ölçülebilmesi için ortaya '*Pekin Konsensüsü*' kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu kavram, Washington Konsensüsü'nden farklı olarak uluslararası sistemde yalnızca büyümeyi ve gelişmeyi değil aynı zamanda toplumsal koşulları ve çevre sorunlarının da ön plana alınarak büyümeyi hedeflemektedir.²¹⁹ Bu doğrultuda iç ve dış politikada faaliyet gösteren Çin, Batı'yı takip etmek istemeyen başka ülkelere, kendi geleneklerini ve özgün yapısını koruyarak bağımsızlığın nasıl sağlanacağı, bir ülkenin kendi yolunu nasıl çizebileceği ve uluslararası yapıya nasıl entegre olunabileceği konusunda örnek bir model olmuştur.

İnsan hakları kavramı, Çin'in yumuşak güç politikası çerçevesinde önem verdiği ayrı bir konudur. Çin Komünist Partisi iktidarda olduğundan beri Çin'de otoriter bir yapı hâkim olmuştur. Özellikle Mao döneminde Çin'de ekonomik ve politik hakların neredeyse tamamı ihlal edilmiştir. Daha sonra ülke içinde yaşanan siyasi mücadeleler nedeniyle birçok insan hayatını kaybetmiş ya da zor koşulları olan çalışma kamplarına gönderilmiştir. Yaşanan bu olaylar, uluslararası kamuoyuna da olumsuz bir şekilde yansımıştır.²²⁰ Bu olumsuz algının değişmesi için Çin, dış politikada birçok faaliyette bulunmuştur. Çin, bu doğrultuda 1979 yılında BM İnsan Hakları Komisyonu'nun yaptığı toplantılara gözlemci olarak katılmaya başlamış, 1982 yılında ise bu kuruluşa üye olmuştur. Daha sonra Çin, göçmen hakları, çocuk hakları, işçi ve işkence konularını içeren ayrımcılığın önlenmesi ve azınlıkların korunması ile ilgili kurumun alt komisyonuna üye olmuştur. Ayrıca, Afganistan ve Şili'de yaşanan insan hakları ihlallerine yönelik soruşturmalarda Çin, BM lehine oy vermiştir. Bununla birlikte Çin, mültecilerin hakları ile ilgili düzenlemeleri içeren protokolleri ve soykırım suçlarının önlenmesi ve bu suçların cezalandırılmasını içeren sözleşmeleri

²¹⁹ Joshua Cooper Ramo, *The Beijing Consensus*, The Foreign Policy Center, U.K, 2004, s.3.

²²⁰ Adaora Osondu-Oti, "China and Africa: Human Rights Perspective", *Africa Development*, Sayı:1, 2016, s. 60-61.

imzalamıştır.²²¹ Çin tarafından yapılan bu faaliyetler, olumlu algı yaratılmasına katkıda bulunmuştur.

Ancak Çin'in insan hakları konusunda yaptığı bu düzenlemeler, Çin'in yumuşak güç politikasının tam olarak başarıya ulaşmasında yeterli olmamıştır. Bu durumun açık bir örneği, Uluslararası Af Örgütü tarafından yapılan uluslararası bir ankette 1993 yılından itibaren insanların infaz edilme oranı en yüksek olan ülkelerin başında Çin'in yer almasıdır. Ayrıca, 2005 yılına kadar Çin'in dünya üzerinde en fazla protestoların yapıldığı bir ülke haline gelmesidir. 1990 ve 1991 yılına kadar Komünist Parti nedeniyle insan hakları sözleşmelerine girmekten kaçınan Çin, bu yıllarda insan hakları politikası hakkında bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenleme ile Çin, insan haklarına olan bağlılığını vurgulamıştır. Daha sonra Çin, 1997 ve 2001 yıllarında, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ni kapsayan Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamıştır.²²² Bu sözleşmenin imzalanması ile Çin Tiananmen Olayları nedeniyle uluslararası kamuoyunda var olan olumsuz algının ortadan kalkmasını hedeflemiştir.

Çin tarafından insan hakları konusuna ülke içinde de ayrı bir önem verilmektedir. 1990'larda insan hakları konusu eğitim faaliyetlerine dâhil edilmiştir. Ayrıca bu yıllarda “Çin'in İnsan Hakları Konusunda İlerlemesi” başlıklı bir dizi makale yazılmış ve bu makalelerde Çin'in insan hakları konusundaki ulusal girişimleri anlatılmıştır. Bu bağlamda, özellikle 1986 yılından itibaren ulusal çapta yasal olarak yürütülen farkındalık kampanyası başlatılmıştır. Bütün bunların dışında, insan hakları konusu okulların ve kolejlerin müfredatının bir parçası haline gelmiş ve hâkim, savcı ve politika yapan bireylerin insan hakları konusunda zorunlu bir kurs alması gerekmiştir. Bu gelişmeler dışında, 1993 yılında Çin İnsan Hakları Çalışmaları Kurumu, 1994 yılında ise Çin İnsan Hakları Kalkınma Vakfı kurulmuştur. Çin'in politikalarında ise insan hakları kavramı, pratik ve teorik çerçevede ulusal eylem planları içerisinde yer almıştır. Bu bağlamda, devlete bağlı tüm eğitim sektörlerinin insan haklarının önemini kavramak, insan haklarını yaygınlaştırmak ve insan haklarının önemi hakkında farkındalığı artırmak konusunda faaliyetlerde bulunması

²²¹ Andrew J. Nathan, “Human Rights in Chinese Foreign Policy”, *Cambridge University Press on behalf of the School of Oriental and African Studies*, Sayı:139, 1994, s. 623-630.

²²² Osondu-Oti, a.g.e., 60-61.

beklenmektedir.²²³ Bütün bu durumlar, Çin'in insan hakları konusunu içselleştirme konusunda çalışmalar yaptığını açıkça göstermektedir.

Çin, insan hakları konusunda BM Genel Kurulu nezdinde olumlu bir imaj çizmiş ve bu durum Çin'in yumuşak güç politikasına olumlu bir etki etmiştir. Kurul'a göre Çin hükümeti, insan haklarına dayalı bir rejime sahip olunması konusunda istekli bir duruş sergilemektedir. Bu durumun nedeni, Çin'in BM Genel Kurulu'nda insan hakları konusu çerçevesinde destek verdiği uygulamalardır. Genel Kurul'a göre, Çin BM Güvenlik Konseyi beş daimi üyesi arasında en yüksek düzeyde insan hakları konusuna önem veren ülkedir. Ayrıca Kurul'a göre Çin, uluslararası insan hakları sistemi ve bu sistemin dayandığı normlara uyma ve nükleer silahların yayılmasını önleme konusunda da olumlu bir tavır sergilemektedir.²²⁴ Dolayısıyla bütün bu durumlar, Çin'in uluslararası insan hakları rejimini kabul etme konusundaki istekliliğinin bir göstergesidir.

Buna karşılık siyasi değerlerin yumuşak güç politikasında başarılı bir şekilde kullanılması, Çin için sıkıntılı bir süreç olmuştur. Çin, uluslararası arenada demokrasi ve insan hakları konularına önem vermemesi nedeniyle sürekli farklı ülkeler tarafından eleştirilmiştir. Özellikle Batı ülkeleri Çin'i Tiananmen olaylarındaki tavırları nedeniyle çok sert bir şekilde eleştirmektedir. Söz konusu ülkelere göre, dünyanın en büyük ülkelerinden biri olan Çin'in insan hakları konusunda tarihin en kötü kayıtlarına sahip olan ülke olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle Çin'in insan haklarının korunma derecesinin en düşük olduğu ülkeler arasında olduğunu belirtmektedirler.²²⁵ Ayrıca dünya üzerinde birçok insan, Çin'in otoriter bir rejime sahip olduğunu düşünmektedir. Bu durumun nedeni, Çin'in kendi içinde var olan otoriter yapısı, azınlıklara yönelik uyguladığı politikalar ve insan hakları konusunda gösterdiği olumsuz tavidir.²²⁶ Ayrıca Çin, ülke toplumunun dışa açılmasını engellemek için basın üzerinde birçok kısıtlama yapmaktadır.²²⁷ Söz konusu bu durum ise Çin'in farklı

²²³ Weihong Liang, "China's search for human rights education in secondary schools", UNESCO, 2017, s.43-44.

²²⁴ Christopher B. Primiano ve Jun Xiang, "Voting in the U.N: a Second Image of China's Human Rights", *Journal of Chinese Political Science*, 2016, s. 301-319.

²²⁵ Nathan, a.g.e., s. 623.

²²⁶ Xin Li, Verner Worm, "Building China's Soft Power for a Peaceful Rise", *Journal of Chinese Political Science*, 2010, s. 77.

²²⁷ Joseph Nye, "Çin'in Yumuşak Güç Potansiyeli", (Erişim:26.07,2018), <http://www.surecanaliz.org/tr/makale/joseph-nye-cinin-yumusak-guc-potansiyeli>, s. 1.

lkeler tarafından eleştirilmesine ve 2008 Pekin Olimpiyatları gibi Çin'in düzenlediği organizasyonların farklı ülkeler tarafından boykot edilmesine neden olmaktadır.

Batı lkelerinin insan hakları konusunda temel olarak Çin'i eleştirdiği dört nokta vardır. Bunlar: 2004 yılından 2008 yılına kadar yaşanılan Darfur Krizi, 2008 yılında Tibet'te yaşanılan olaylar, 2009 yılında Şincan bölgesinde yaşanılan olaylar ve son olarak 2010 yılında Liu Xiaobo'ya karşı Çin tarafından gösterilen tavırdır. Çin'in Darfur Krizi dışında bu olaylara gösterdiği duruş, uluslararası arenada geniş bir Şekilde yankı uyandırmıştır. İlk olarak 2008 yılında yaşanan olaylara bakıldığında, bu yılda Çin yönetimini protesto etmek için toplanan göstericilere karşı Çin tarafından gösterilen Şiddet içerikli tavırlar, dünya üzerindeki tüm ilginin Çin zerine çekilmesine neden olmuştur. Çin medyası ve Çin hükümeti, yaşanılan olaylar nedeniyle Tibetlileri Şiddet içeren bir Şekilde tasvir etmiş ve barışçıl nitelikte olan protestolara olumlu bir karşılık vermemiştir. Buna karşılık uluslararası kamuoyu tarafından kendisine karşı yapılan olumsuz eleştirilere cevap vermek isteyen Çin hükümeti, Pekin Olimpiyatları'nı eleştirilerin etkisini azaltma konusunda bir araç olarak kullanmak istemiştir. Söz konusu olimpiyatlarda Çin hükümeti sürekli olarak Tibet'te yaşanılan olaylara yönelik barışçıl vurgular yapmıř²²⁸ ve yurt içinde ve yurt dışında yaşayan Çin hükümeti yanlıları tarafından güçlü bir Şekilde desteklenmiştir.

Çin'e karşı uluslararası kamuoyu nezdinde geniş yankı uyandıran ikinci olay, 2009 yılında Şincan bölgesinde yaşanılan olaylardır. Bu olay kapsamında Şincan'ın başkentinde büyük bir isyan meydana gelmiş ve bu isyanda Uygurlar hedef alınarak birçok insan hayatını kaybetmiştir. Hükümet tarafından yapılan açıklamalara göre, bu olaylarda 197 kişi ölmüş ve 1700'den fazla kişi ise yaralanmıştır. Bu isyanların çıkma nedeni, Çin hükümetinin bu bölgede yaşayan Uygurların İslami faaliyetlerini kısıtlaması ve hükümet tarafından Uygurlara uygulanan politikaların adaletli olmamasıdır. Bu nedenle ayaklanan Müslüman Uygurlara karşı Çin hükümetinin Şiddet içerikli hareketleri uluslararası kamuoyunda büyük bir tepki uyandırmıştır.²²⁹ Çin ile yaptıkları ticaret nedeniyle Orta Doğu ve büyük lekli Müslüman nüfusa sahip birçok ülke Çin'in bu tutumuna ses ıkarmazken, Türkiye, Şincan'da yaşanılan

²²⁸ Christopher B. Primiano, "The Impact of International Perception on China's Approach to Human Rights", *East Asia*, Sayı:32, 2015, s. 401-410.

²²⁹ Lillian Craig Harris, "Xinjiang, Central Asia and the Implications for China's Policy in the Islamic World", *Cambridge University Press*, Sayı:133,1993, s. 111-129.

olayların soykırımı eş değer olduğunu ifade etmiş ve BM Güvenlik Konseyi'ne bu durum ile ilgilenilmesi gerektiği yönünde bir çağrı yapmıştır. Bu çağrı, Çin hükümeti tarafından hoş karşılanmamıştır. Buna karşılık, Çin Devlet Konseyi tarafından düzenlenen bir basın toplantısında Uygurların yaptığı ayaklanmaların nedeninin Şincan bölgesinin Çin'den ayrılması olduğunu ve Çin hükümetinin bu olayda herhangi bir dini ya da etnik politika izlemediğini ifade etmiş ve ilerleyen yıllarda Şincan bölgesi için 100 milyar dolarlık bir ekonomik kalkınma paketi hazırlamıştır. Ancak, Çin'in bu tutumuna karşı olarak İnsan Hakları İzleme Örgütü, Çin'in şiddet içerikli politikalarını sona erdirmesi konusunda bir rapor hazırlamıştır.²³⁰ Bu durum, Çin'e karşı uluslararası arenada olumsuz bir algı oluşmasına neden olmuştur.

Çin'in siyasi değerler bağlamında uluslararası arenada yumuşak güç politikasına zarar veren başka bir olay ise Çin'de siyasi reform talep eden bir raporu imzaladığı için hapse atılan Liu Xiaobo'ya karşı Çin hükümetinin yaptıklarıdır. Çin hükümeti, 2010 yılında Nobel Komisyonu tarafından kendisine Nobel Barış Ödülü verilen Liu Xiaobo'yu insan hakları konusunda yaptığı çalışmalar nedeniyle huzur bozucu ve vatana haini bir kişi olarak nitelendirmiş ve bu yönde çeşitli kampanyalar yürütmüştür.²³¹ Bu kampanyalar nedeniyle Liu ve ailesi kendi adlarına düzenlenen törene katılamamış ve ödül alamamışlardır. Çin'in bir bakıma Nobel ödülünü boykot etmesi durumu uluslararası kamuoyu nezdinde Çin'in imajını olumsuz yönde etkilemiştir. Buna karşılık Çin, daha fazla olumsuz yönde dikkat çekmemek için bu konunun bir ulusal egemenlik meselesi olduğunu öne sürmüştür.

Çin, insan hakları konusunun dışında demokrasi konusunda da birçok eleştiri almaktadır. Bu eleştiriler çoğunlukla Çin'in ülke içindeki uygulamalarından kaynaklıdır. Yapılan eleştirilere göre, Çin'in taban demokrasisinde birçok sorun vardır. Bu sorunlardan bazıları, yapılan seçimlerde oy satın alınması, ortaya çıkan seçim anlaşmazlıkları, seçim prosedürlerinde yaşanan sıkıntılar ve ilçelerde seçim kontrolü konusunda yaşanan problemlerdir.²³² Uluslararası arenada Çin'e karşı yapılan bir diğer eleştiri, Çin'in iktidar partisinin işkence ve kötü muamele içeren politikalarıdır. Ayrıca ülkede akademik araştırmalara, kamu yayınlarına, internete ve

²³⁰ Primiano, **a.g.e.**, s. 112-113.

²³¹ Joseph J Alvaro, "Discursive representations of a dissident: The case of "Liu Xiaobo" in China's English press", *Discourse & Society*, Sayı:3, 2013, s. 289-295.

²³² Fan, **a.g.e.**, s. 360-361.

basına uygulanan sansürlerdir. Bunun dışında, Çin hükümetinin avukatlara, aktivistlere ve insan hakları savunucularına karşı sergilediği olumsuz tavır, ülke içinde engelli kişilere karşı uygulanan ayrımcı politika ve ülke içinde din ve ifade özgürlüğü konusunda yaşanan kısıtlamalar, Çin'e karşı uluslararası sistemde olumsuz algıların oluşmasının başka bir nedenidir.²³³ Çin, bu eleştirilere karşılık olarak, ülkede seçim konusunda özellikle kırsal kesimde yaşayan insanların haklarını içeren konularda gerekli düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerden en önemlisi ülke içerisinde sivil toplum kuruluşlarını geliştirmesi ve bu kuruluşların sayısını artırmasıdır. Bu kuruluşların resmi sayısı, 160.000 olmuştur. Resmi olmayan raporlar göre ise bu kuruluşların sayısı bir milyondan fazladır.²³⁴ Bu kuruluşlar, ülkede demokrasinin ve insan haklarının sağlanması konusunda çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Ayrıca Çin, farklı ülkeler tarafından yapılan eleştiriler doğrultusunda, insan hakları konusunda olumlu adımlar atmaya çalışmıştır. Bu adımlar, engelli insanlar için üniversite sınavlarına giriş hakkının tanınması, kadın ve erkek eşitliğinin sağlanması ve siviller için ve siyasi haklar konusunda yapılan uygulamalardır.²³⁵ Bu adımlar aracılığıyla Çin, dış politikada olumlu bir algı yaratmaya çalışmıştır.

Çin hükümeti, kendi tarihinde var olan olumsuz insan hakları uygulamalarını ortadan kaldırmak için insan hakları konusunda uluslararası kuruluşların Çin hakkında yaptıkları olumlu raporları dış politika gündeminde tutmaya çalışmaktadır. Söz konusu bu raporlardan biri de 2014 yılında Devletler Konseyi Bilgi Ofisi tarafından Çin'in insan hakları konusunda ilerlemesi ile ilgili yayınladığı rapordur. Bu rapor, Çin'in insan hakları konusunda önemli başarılar kaydettiğini vurgulamaktadır. Raporun birinci maddesi, Çin halkının ekonomik, sosyal, kültürel haklarının ve ülke içinde vatandaşların haklarının adil bir şekilde gelişiminin garanti altına alındığıdır. İkinci maddesi, Çin halkının sağlığı açısından gıda ve gıda üretimi üzerinde denetimin artırılması ve bu konuda yasaların düzenlenmesidir. Üçüncü maddesi, son düzenlenen anayasaya göre iktidarın demokratik hakları göz ardı etmeden ve demokratik mekanizmalar yoluyla ülkeyi yönetmesidir. Dördüncü maddesi, ülke içinde bağımsız ve tarafsız bir yargı sisteminin var olmasıdır. Beşinci maddesi, etnik azınlık haklarının

²³³ Yunong Huang ve Guanghuai Zheng, "Human rights and social work in China: Dilemmas and lessons from other countries and areas", *International Social Work*, 2017, s. 2-3.

²³⁴ Fan, *a.g.e.*, s. 360-361.

²³⁵ Huang ve Zheng, *a.g.e.*, s. 3.

güvence altına alınması ve bu azınlıkların ülke içindeki yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir. Altıncı maddesi, kadınların, çocukların ve yaşlıların temel haklarının daha ileri düzeyde eşit bir yapıda kurulmasıdır. Yedinci maddesi, halkın çevreye duyarlı olması, çevrenin ve ekosistemin korunması ve geliştirilmesi konusunda yasal düzenin sağlanmasıdır. Son maddesi ise insan hakları konusunda uluslararası işbirliği mekanizmalarına üye olunması ve bu yönde faaliyetler yapılmasıdır.²³⁶ Söz konusu bu maddeler, Çin dış politikasında yumuşak gücün etkisinin artması konusunda ‘çekici’ birer unsur olarak kullanılmaktadır.

C. Dış Politika

Çin’in yumuşak güç stratejisi çerçevesinde araç olarak kullandığı bir diğer kaynak dış politikadır. Çin için dış politikanın etkili bir şekilde kullanımı oldukça önemlidir. Bu durumun nedeni, dış politika kullanım kapsamının geniş olmasıdır. Dış politika kapsamında Çin’in diğer ülkelere yönelik yaptığı yaptırımlar, yardımlar, işbirliği amacına yönelik katıldığı örgütler, yaptığı söylemler ve Çin diplomasisi, dünya üzerinde yumuşak gücünün artmasına sebep olmaktadır.

Çin’in yumuşak güç politikası içinde yer alan dış politika çerçevesinde Çin tarafından farklı ülkelere yapılan yatırımlar, söz konusu ülkeler nezdinde ‘çekici’ bir etki yaratmıştır. Geçmişte özellikle 1970’lerin ortalarına kadar dışa kapalı bir devlet olan Çin, zamanla yaşadığı dönüşüm ile birlikte dışarıya karşı açık ve farklı ülkelere çeşitli yatırımlar yapan bir ülke haline gelmiştir.²³⁷ Çin, özellikle dışa açık bir ülke haline gelme ve ihracata yönelik yabancı gelişimin kolaylaştırılması kapsamında Shenzhen, Zhuhai, Shantou ve Xiamen olmak üzere dört özel ekonomik bölge kurmuştur.²³⁸ 1979 yılında başlayan açık kapı politikası çerçevesinde Çin, 1995 yılına kadar 260 bin yabancı yatırım işletmesi sayesinde toplam 135 milyar dolar yatırım gerçekleştirmiştir. Çin tarafından özellikle gelişmekte olan ülkelere yönelik gerçekleştirilen bu yatırımlar, Çin’in günümüzdeki ekonomik yükselişinin temelini

²³⁶ Huang ve Zheng, **a.g.e.**, s. 3.

²³⁷ “White Paper on China’s Peaceful Development Road”, *The State Council Information Office*, Sayı:42, s. 2, 2006.

²³⁸ Xiaolin Pei, “The Genesis of China’s Economic Transition”, *China Information*, Sayı:21, 2005, s.25.

oluşturmaktadır.²³⁹ Birçok uzmana göre, Çin tarafından diğer ülkelere yönelik yapılan yatırımların nedeni, Çin’de istikrarlı bir döviz kurunun sağlanması, ihracatta sürdürülebilirliğin sağlanması, hızlı ekonomik büyüme, yabancı teknolojilerin elde edilmesi ve ulusal güvenlik çıkarlarının sağlanmasıdır.²⁴⁰ Onlara göre, bu amaçlar çerçevesinde Çin, gerçekleştirdiği yatırımlar aracılığıyla bugünkü ekonomik yükselişini devam ettirmeye odaklanmıştır.

Geçmişten günümüze Çin’in dış ticaret hacmi gittikçe büyümektedir. Yapılan araştırmalar çerçevesinde oluşturulan resmi kayıtlara göre, Çin’in dış ticaret hacmi 1978 yılında 20,6 milyar dolarken 2010 yılına gelindiğinde bu rakamın 3 trilyona ulaştığı görülmektedir. Yine bu kayıtlara göre, 2011 yılına gelindiğinde Çin’in ticari olarak yatırım yaptığı ülke sayısı 163 olmuş ve dış yatırım toplamı 1 trilyon doları geçmiştir.²⁴¹ Ayrıca Çin tarafından Latin Amerika ve Karayipler’e yönelik yapılan yatırımlar 2010 yılından önce yıllık 5 milyar dolardan az iken, bu miktar daha sonra 25,3 milyar dolara çıkmıştır.²⁴² Financial Times gazetesi tarafından yapılan araştırmalar sonucu hazırlanan rapora göre, Çin’in Avrupa’ya yapılan yatırımları 2015 yılında 23 milyar dolara ulaşarak rekor kırmıştır. Ayrıca Çin tarafından ABD’ye yönelik yapılan yatırımlar ise 12,8 milyar dolardan 15 milyar dolara çıkmıştır.²⁴³ 2017 yılına gelindiğinde ise Çin’in dış ticaret hacmi artmış ve Çin tarafından farklı ülkelere yönelik yapılan ihracat 2 trilyonu aşmıştır.²⁴⁴ Tüm bu durumlar, Çin yatırımlarının uluslararası arenadaki etkinliğini açıkça göstermektedir.

Çin tarafından yapılan bu yatırımlar, Çin’in küresel ölçekte yumuşak güç stratejisinin etkisini artırmaktadır. Bu durumun en açık göstergesi Çin’in yatırımlar sonrası elde ettiği kazanımlardır. İlk olarak Çin, farklı ülkelere gerçekleştirdiği yatırımlar karşılığında, yurt içinde var olan kaynak eksikliğini tamamlamaktadır. Örneğin, kendi ülkesinde var olan balıkçılık sektörü konusundaki yetersizlikleri telafi

²³⁹ Haishun Sun ve Frank Tıpyon, “A Comparative Analysis of the Characteristics of Direct Foreign Investment in China, 1979-1995”, *The Journal of Developing Areas*, 1998, s. 160.

²⁴⁰ Charles Wolf, Brian Chow, Gregory Jones ve Scott Harold, *China’s Expanding Role in Global Mergers and Acquisitions Markets*, 2011, s. 27.

²⁴¹ “White Paper on China’s Peaceful Development Road”, s.4.

²⁴² “Does China dominate global investment?”, (Erişim:11.08,2018), <https://chinapower.csis.org/china-foreign-direct-investment/>, s.1.

²⁴³ “Çin’in Yatırımları Rekor Kırdı”, (Erişim:11.08,2018), <http://www.fortuneturkey.com/cinin-yatirimlari-rekor-kirdi-29724>, 10 Mart 2016, s. 1.

²⁴⁴ “China trade statistics”, (Erişim:11.08,2018), <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/CHN>, s.1.

etmek için farklı ülke ve bölgelerde birçok şirket kurmuştur. Özellikle Hint, Pasifik ve Atlas Okyanuslarında balık ürünleri miktarını yürüttüğü çeşitli çalışmalar sonucu önemli miktarda artırmıştır. Ayrıca Çin, balıkçılık dışında yetersizlik yaşadığı başka bir alan olan ormancılık alanında da farklı ülkelerle giriştiği işbirlikleri sayesinde birçok kereste fabrikası açmış ve bu alandaki eksikliklerini gidermiştir. İkinci olarak Çin, yaptığı yatırımlar karşılığında yurt dışı fon kullanımını artırmaktadır. Üçüncü olarak, Çin yaptığı yatırımlar sonrası ihracat pazarlarını geliştirmekte ve genişletmektedir. Son olarak Çin, yaptığı yatırımlar aracılığıyla dövizlerini güvence altına almaktadır.²⁴⁵ Bunlar, Çin'in yumuşak güç politikasının önemli bir ölçüde başarıya ulaştığının göstergeleridir.

Çin tarafından yumuşak gücün bir aracı olan dış politika çerçevesinde atılan başka bir adım, farklı ülkelere yapılan yardımlardır. Morgenthau, dış yardımın dış politikanın bir aracı olarak diplomaside ortaya çıkmasının yeni olduğunu ifade etmiştir.²⁴⁶ Bu doğrultuda dış yardım, dış politikada yumuşak güç siyaseti uygulamak isteyen ülkeler için önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu durumun nedeni, söz konusu devletlerin istikrarsız ve gelişmemiş devletlere çeşitli konularda yardımlarda bulunarak kendi rejimlerini güvence altına almak istemesi ve bu yardımlar aracılığıyla zayıf olan ülkeleri kendilerine çekerek dış politika hedeflerini gerçekleştirmek istemesidir.

Çin, 1950 ve 1978 yılları arasında, ekonomisi fazla gelişmemiş olmasına rağmen farklı ülkelere ekonomik ve teknik yardımlarda bulunmuştur. 1956 ve 1965 yılları arasında Çin tarafından farklı ülkelere yapılan yardımların 942 milyon dolarlık bir paya ulaştığı görülmektedir. Zamanla Çin tarafından başka ülkelere yapılan yardım faaliyetlerinin kapasitesi genişlemiş ve Çin'den çeşitli konularda yardım alan ülke sayısı artmaya başlamıştır. Özellikle 1964 yılında Çin tarafından komünist bir rejime sahip olmayan Pakistan ve Mısır'a sırasıyla 60 ve 80 milyon dolarlık yardımlar yapılmıştır. Çin tarafından yapılan yardımlar genel olarak, az gelişmiş ülkelere yönelik olarak verilen faizsiz ya da çok düşük faiz oranı olan kredileri, söz konusu bu ülkelerdeki endüstriyel projelerde hızlı işlemlerin sağlanması amacıyla yapılan

²⁴⁵ Hsiu-Ling Wu ve Chien-Hsun Chen, "An Assessment of Outward Foreign Direct Investment from China's Transitional Economy", *Europe-Asia Studies*, Sayı:8, 2001, s. 1249-50.

²⁴⁶ Hans Morgenthau, "A Political Theory of Foreign Aid", *American Political Science Review*, Sayı: 2, 1962, s. 301.

yatırımları ve Çinli teknisyenlerin az gelişmiş ülkelere gönderilmesini kapsamıştır.²⁴⁷ Özellikle gelişmemiş ülkelere gönderilen Çinli teknisyenler, gittikleri ülkelerdeki meslektaşlarıyla aynı seviyede yaşamış ve yapılmakta olan projelerde önemli görevler üstlenerek Çin kimliğini başarılı bir şekilde temsil etmişlerdir.

Çin tarafından gelişmemiş ülkelere yapılan yardımlar genel olarak askeri ve ekonomik alanları kapsamıştır. Çin'den yardım alan ülkelere biri Endonezya'dır. Çin, 1950 yılından beri hızla artan ticaret açığının kapanması için 1956 yılında Endonezya'ya 16 milyon dolarlık yardımda bulunmuştur. Yine bu yıllarda Nepal'a Çin tarafından 44 milyon dolarlık yardım yapılmıştır. Çin tarafından yardım alan başka bir ülke Kamboçya'dır. Kamboçya, 1963 yılında Çin'den 50 milyon dolarlık hibe alarak, gerçekleştirmeyi hedeflediği birçok projeyi Çin'e devretmiştir. Mısır da Çin'den yardım alan ülkelere biridir. Özellikle Bandung Konferansı ile Çin tarafından Mısır'a 4.7 milyon dolarlık hibe verilmiştir. Bu ülkelerin dışında Çin tarafından Orta Doğu ve Afrika'da birçok köprü yapılmıştır. 1959 yılının sonuna doğru Afrika kıtası ülkeleri ile Çin arasında çeşitli yardım anlaşmaları imzalanmaya başlamıştır. Özellikle bu dönemde Gine'ye 25 milyon dolarlık kredi verilmiştir. Çin tarafından 1966 yılında ise Mali'ye yeni kredi ve 1960'lı yıllarda Suriye'ye 22 milyon dolar kredi verilmiştir.²⁴⁸ Verilen bu krediler ile söz konusu ülkelerin dış ticaret açıklıkları kapatılmaya çalışılmıştır.

1978 yılında reform politikalarının kabul edilmesinden sonra Çin, gelişmekte olan ülkelere ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalamış ve bu kapsamda farklı ülkelere yönelik ekonomik yardımlarını sürdürmüştür. Bu yıldan sonra özellikle dış yardım konusunda Çin hükümeti tarafından çeşitli düzenlemeler yapılmış ve yardım projelerinin ekonomik ve uzun vadeli etkilerine daha fazla özen gösterilmiştir. Ayrıca yardım projelerine daha çeşitli ve esnek yollarla eklemeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, yardım yapılacak ülkelerin koşulları ve ihtiyaçları daha fazla dikkate alınmış ve Çin'in yapısına uyan bir kalkınma yolu seçilmiştir. 1990'larda Çin, planlı ekonomiden sosyalist piyasa ekonomisine geçiş sırasında dış yardım konusunda reform yapmak için bir dizi tedbir almıştır. Bu doğrultuda 1993 yılında Çin hükümeti, gelişmekte olan

²⁴⁷ Peter Andrews Poole, "Communist China's Aid Diplomacy", *Asian Survey*, Sayı:11, 1966, s. 622-623.

²⁴⁸ Poole, *a.g.e.*, s. 625.

lkeler ile ortak girişimler için Yabancı Yardım Fonu kurmuştur. 1995 yılına gelindiğinde ise Çin ithalat ve ihracat bankası, orta ve uzun vadeli, düşük faizli kredi vermeye başlamıştır. 21. yüzyılda özellikte 2004 yılından bugüne kadar Çin, gelişmiş ve hızlı bir ekonomik gelişme yaşayan bir güç haline gelmiştir. Çin'in bu süre içinde dış yardıma ayırdığı mali kaynak hızlı bir şekilde artmış ve 2004 yılından 2009 yılına kadar yüzde 29.4'e yükselmiştir. Ayrıca Çin, BM bünyesinde yapılan birçok uluslararası ve bölgesel konferanslarda yer alan çeşitli konulardaki yardım projelerinde yer almıştır. Bunun dışında Çin, Kalkınma için Finansman st Düzey Toplantısı, Çin-Afrika İşbirliği Forumu, şangay İşbirliği Organizasyonu, Çin-ASEAN Liderleri Toplantısı, Çin-Karayıpler Ekonomik ve Ticari İşbirliği Forumu, Çin-Pasifik Ada lkeleri Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Forumu ve Ekonomik ve Ticari İşbirliği Forumu gibi kuruluşlarda görüşülen yardım konularına destek vermiştir.²⁴⁹ Bu girişimler, uluslararası arenada Çin'in yumuşak güç siyasetinde başarılı bir profil çizmesi konusunda önemli bir etkiye sahip olmuştur.

Çin tarafından farklı ülkelere yönelik yapılan yardımlar yalnızca ekonomik ve askeri alanla sınırlı kalmamış, tıp ve demiryolu gibi alanlarda da birçok ülkeye Çin tarafından yardım yapılmıştır. Özellikle Tanzania-Zambiya demiryolu projesi için Çin, önemli miktarlarda yardımda bulunmuştur.²⁵⁰ Ayrıca bunun dışında Çin, az gelişmiş birçok ülkede gerçekleştirilen altyapı projelerine destek vererek bu ülkelerde ulusal ve bağımsız ekonominin geliştirilmesi için sağlam bir temel oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Tıp alanında ise Çin, birçok tıbbi ekibi az gelişmiş ülkelere göndererek, bu ülkelere ücretsiz tıbbi ilaç ve cihaz desteği vermiştir. Bu kapsamda ilk olarak 1963 yılında Cezayir'e ilk tıbbi ekibi göndermiştir. Daha sonra Çin, Asya, Afrika, Avrupa, Latin Amerika, Karayıpler ve Okyanusya'da yer alan 69 ülkeye sağlık ekibi göndermiştir. Söz konusu bu ekipler, genellikle ülkelerin az gelişmiş bölgelerinde görev almışlardır. Bu bölgeler, tıbbi hizmetlerden ve ilaçlardan yoksun, ciddi hastalıkların yaşandığı ve ciddi hastaların olduğu bölgelerdir.²⁵¹ Bu bölgelere gönderilen ekipler, bu ülkelerdeki yerel tıbbi hizmetleri ve sağlık hizmetlerini

²⁴⁹ "China's Foreign Aid", (Erişim:15.08,2018),

https://www.unicef.org/eapro/China_White_Paper_on_Foreign_Aid.full_text.pdf, s.2-3.

²⁵⁰ Bartke Wolfgang, "China's Economic Aid", *Economic and Political Weekly*, Sayı:15, 1976, s. 556.

²⁵¹ "China's Foreign Aid", s.9-10.

geliştirmeye yardımcı olmakta ve sahip oldukları yüksek sorumluluk duygusu ve misyonla Çin'i en güzel şekilde temsil etmektedir.

Çin hükümeti, 2009 yılının sonuna kadar 21.000'den fazla sağlık çalışanını farklı ülkelere göndererek, 260 milyon hastanın tedavi edilmesine imkân sunmuştur. Ayrıca 2009 yılında, 1324 üyeden oluşan 60 Çin tıbbi yardım ekibi, gelişmekte olan ülkelerdeki 130 sağlık kurumunda görev almıştır. Bütün bunların dışında bir ülkede ya da bölgede ciddi bir insani ya da doğal afet yaşandığında söz konusu bölgeye Çin tarafından acil insani yardım, nakit para ve yardım malzemesi sağlanmış ve afetin yaşandığı bölgelerde felaketin yol açtığı zorlukların üstesinden gelmek için mağdur ülkeye yardım edilmiştir. Çin'in zamanla uluslararası düzeyde insani acil yardım faaliyetlerinde aktif olarak yer alması, dünya üzerinde yumuşak gücünün artmasında büyük rol oynamıştır. Özellikle 2004 yılında Çin hükümeti, yabancı ülkelerde acil insani yardımın sağlanması konusunda bir mekanizma kurmuştur. Bu doğrultuda, Hint Okyanusu'nda 2004 yılında meydana gelen tsunami olayına karşı Çin, tarihinin en büyük acil yardım operasyonunu başlatmıştır. Çin, bu tsunamiden etkilenen ülkelere 700 milyon yuan yardım sağlayarak,²⁵² bu ülkelerin önemli ölçüde güvenini kazanmıştır.

Çin, birçok ülkeye tıbbi yardım kapsamında çeşitli hastalıklar konusunda da destek vermiştir. Özellikle Güneydoğu Asya ülkelerinde kuş gribi ve kolera gibi hastalıkların ve Meksika'da H1N1 virüsünün önlenmesi konusunda Çin, önemli tıbbi yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca, İran, Pakistan, Haiti ve Şili'de yaşanan depremler sonrası Çin, bu ülkelere çeşitli yardımlar göndermiştir. Madagaskar'da yaşanan fırtınadan sonra Burma ve Küba'da yaşanan fırtınalarda ve Pakistan'da yaşanan selde de Çin, bu ülkelere yardım ekipleri göndermiştir. Bunun dışında, Bangladeş, Nepal, Afganistan, Burundi, Lesoto, Zimbabve, Mozambik ve başka birçok ülkeye Çin, acil gıda yardımında bulunmuştur.²⁵³ Ayrıca Çin, küresel sıtma hastalığına karşı önlem almış ve bu hastalığın önüne geçmek için anti-sıtma merkezleri kurmuştur. Sıtma konusunda çalışmalar yaparak Nobel Ödülü'nün ilk sahibi olan Tu Youyou, sıtma tedavisinin keşfedilmesi ve önlenmesi için Çin'in geleneksel tıbbi ekiplerini kullanmıştır. Bu doğrultuda yıllar boyunca Çin tarafından özellikle 35 Afrika ülkesine

²⁵² "China's Foreign Aid", s.9-10.

²⁵³ "China's Foreign Aid", s.10.

200 milyondan fazla anti-sıtma ilaçları bağışlanmışır.²⁵⁴ Çin tarafından yapılan bu yardımlar, diğer ülkeler üzerinde Çin'e karşı olumlu bir algı yaratılması konusunda oldukça önemli bir yere sahip olmuştur.

Çin, kendisi tarafından farklı ülkelere yaptığı yardımlar kapsamında 1964 yılında sekiz temel prensip ilan etmiştir. Bu prensiplerden ilki, Çin'in diğer ülkelere yapılan bütün yardımlarda '*eşitlik ve karşılıklı fayda*' ilkesine odaklandığıdır. İkincisi, Çin tarafından yardım yapılan ülkelerin öncelikle egemenlik haklarına saygı duyulduğu ve karşı tarafa yardım yapılması konusunda herhangi bir siyasi koşul sunulmamasıdır. Üçüncüsü, Çin'in yardım yaptığı ülkelere kendisi tarafından verilen faizsiz ya da faizi düşük olan kredilerin geri ödenmesi konusunda süreyi oldukça uzun tutmasıdır. Dördüncüsü, Çin'in yaptığı yardımlarda yardım yapılan ülkenin kendisine bağımlı olması gibi bir amaç gütmemesi ve söz konusu ülkenin ekonomisinin kalkınması konusunda yeterli düzeyde destek vermesidir. Beşincisi, Çin'den yardım alan ülkelerin yatırım miktarı az olan ve hızlı bir şekilde sonuç alınabilecek projeler için elinden geleni yapmaya çalışmasıdır. Altıncısı Çin'in dünya üzerinde son teknoloji ile üretilmiş malzemeleri ve ekipmanları uluslararası piyasadan sağlamasıdır. Yedincisi, Çin'in kendisi tarafından yardım alan ülke personellerini teknoloji konusunda nitelikli olarak görmesidir. Sonuncusu ise Çin tarafından farklı ülkelere yardım amacıyla gönderilen uzmanların gittikleri ülkelerin yaşam standartlarında hayat sürdürmesi ve ekstra herhangi bir istekte bulunmamasıdır.²⁵⁵ Çin, bu prensipler aracılığıyla yardım yaptığı ülkelere herhangi bir karşılık beklemediğini uluslararası kamuoyuna açıkça deklere etmiştir. Bu doğrultuda Çin, kendisine yönelik yapılan '*sömürgeci devlet*' şeklindeki eleştirilere bir tür cevap vermiştir.

Çin, dış politikada yalnızca gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere yardım yapmakla kalmamış, aynı zamanda katıldığı uluslararası platformlarda dış yardım konusunda diğer ülkelere çeşitli çağrılarda bulunmuştur. Bunlardan belki de en önemlisi, 2008 yılında Başbakan Wen Jiabao tarafından BM Üst Düzey Kalkınma Hedefleri Toplantısı'nda yapılan konuşmadır. Bu konuşmada Jiabao, dünya üzerinde yoksulluğun ortadan kaldırılması konusunda her ülkenin koşullarını geliştirmesi

²⁵⁴ Long Wang ve Joshua Bateman, "China's Medical Aid in Africa", (Erişim:14.08.2018), <https://thediplomat.com/2018/03/chinas-medical-aid-in-africa/>, 14 Mart 2018, s.1.

²⁵⁵ "China's Foreign Aid", s.1.

konusunda vurgu yapmıştır. Bu konuda özellikle gelişmiş ülkelere büyük sorumluluk düştüğünü ifade eden Jiabao, az gelişmiş ülkelere uluslararası yardımların yapılması gerektiğini belirtmiştir. Jiabao, yapılması gereken bu yardımların ise şartsız olması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Jiabao, WFP'nin (Dünya Gıda Programı) gelecek yıllarda dış yardım konusunda katkılarını iki katını çıkarması gerektiğini savunmuş ve Çin'in de yardım konusunda yapılacak projelere çok taraflı bir şekilde destek vereceğini belirtmiştir. Bu bağlamda, Çin'in yumuşak güç politikası çerçevesinde yaptığı yardımların iki önemli sonucu olmuştur.

Bunlardan birincisi, Çin'in özellikle son zamanlarda artan ulusal gücünden daha fazlasını çok taraflı yardımlar için harcaması, Çin için ekonomik açıdan önemli derecede bir gelişmeye neden olmuştur. Bu durumun nedeni ise Çin tarafından gelişmekte olan ülkelerin büyümesi konusunda yapılan katkılardır. İkincisi ise Çin'in yaptığı yardımlar ile birlikte uluslararası toplumun gelişmesidir. Özellikle son 30 yılda Çin, uluslararası işbirliğinden faydalanmış ve küresel olarak devletler tarafından yapılan yardımlar listesinde ilk sıralarda yer almıştır.²⁵⁶ Bütün bu durumlar, gelişmiş ülkelerin yanında Çin tarafından yardım gören ülkeler nezdinde çekici bir etki yaratarak Çin'in yumuşak güç politikasının başarıya ulaşmasında önemli bir paya sahip olmuştur.

Çin tarafından uluslararası arenada farklı ülkelere yapılan yardımlar, Çin'e yönelik çeşitli eleştirilerin yapılmasına neden olmuştur. Bu durumun nedenine bakıldığında, bilindiği gibi Çin, dünyanın en büyük ikinci petrol tüketicisidir. Aynı zamanda Çin; nikel, kalay, çinko ve demir gibi maddelerin tüketimi konusunda dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Çin, bu ihtiyaçlarını yaptığı işbirliği sayesinde Orta Asya, Orta Doğu ve Latin Amerika ülkelerinden karşılamaktadır. Ayrıca Çin, Etiyopya, Nijerya ve Zambiya gibi Afrika ülkelerine milyar dolarlık yatırımlar yapmaktadır. Buna karşılık, birçok eleştirmen Çin'in bu yatırımlarının özellikle gelişmekte olan ülkelerin kaynaklarına yönelik olduğunu ve Çin'in bu ülkelere kredi karşılığında kaynak aldığını ifade etmektedir. Bu nedenle de Çin'in kaynak odaklı ilişkilerinin insan hakları açısından yoksun olduğunu ve söz konusu

²⁵⁶ Hong Zhou, *China's Foreign Aid 60 Years in Retrospect*, Springer Press, Singapore, 2017, s. 60-65.

ilişkilerin sömürmeye dayalı olduğunu belirtmektedir.²⁵⁷ Bu eleştirilere karşılık Çin, kendisi tarafından farklı ülkelere yapılan yardımların koşulsuz bir niteliğe sahip olduğunu savunmaktadır.

Çin'in yumuşak güç siyasetinde dış politikayı kullanımı konusunda başka bir önemli konu işbirliği amacıyla uluslararası arenada üye olunan örgütlerdir. Çin, uluslararası sistemde çok taraflı örgütlere üye olarak, dünya ülkelerine dış politikada çatışmadan uzak, işbirliğine yakın bir ülke görüntüsü vermeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Çin, dış politika vizyonunu '*uyumlu bir dünyanın inşa edilmesi*' olarak belirlemiş ve bu doğrultuda büyük küresel güçlerle ve komşularıyla işbirliğine dayalı ilişkiler kurmaya çalışmıştır. Bakıldığında Çin'in dış politikasında işbirlikçi ve barış yanlısı bir ülke olmak için bölgesel ve uluslararası kurum ve kuruluşlarda aktif bir rol oynamaya çalıştığı görülmektedir. Bu kuruluşlardan ilki, Sovyetler ile Çin arasında var olan sınır güvenliği sorununun çözülmesi amacıyla 1991 yılında kurulan Şangay Beşlisi'dir. Bu kuruluş, Orta Asya'nın ABD egemenliğine girmesini engellemek amacıyla Çin, Rusya, Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistan tarafından kurulmuştur. 2001 yılında ise Özbekistan'ın katılımıyla birlikte Şanghay İşbirliği Örgütü adını almıştır.²⁵⁸ Çin, bu örgüt çerçevesinde çok önemli görevlere sahip olmuştur.

Şanghay İşbirliği Örgütü, Çin'in kuruluşunda önemli bir paya sahip olduğu tek bölgesel organizasyondur. Bu nedenle Çin, özellikle Orta Asya'da çıkarlarını uygulamak için bu organizasyonu etkili bir şekilde kullanmıştır. Özellikle Çin, Şincan'ı Çin'den ayırmaya çalışan ayrılıkçı grupların içinde yer aldığı Doğu Türkistan konusunda yaşadığı güvenlik endişesini çözmeye çalışmıştır. Söz konusu bu örgüt, Çin'in güvenlik konusunda var olan çıkarlarını ve Çin'in bölgesel olarak güvenlik alanında katıldığı işbirliği mekanizmalarını garanti altına almıştır. Bu doğrultuda, Çin'in girişimleriyle Şanghay İşbirliği Örgütü üyeleri, '*üç kötü güç*' terimini kabul etmişlerdir. Bu terimler: terörizm, ayrılıkçılık ve aşırılıktır. Bu üç terim, Şanghay İşbirliği Örgütü'nün güvenlik endişelerini yansıtmaktadır. Ayrıca, Çin ve Şanghay İşbirliği Örgütü, ikili işbirliğine yönelik ilişkileri geliştirmek amacıyla Yeni İpek Yolu

²⁵⁷ Jean-Marc F. Blanchard, "Harmonious World and China's Foreign Economic Policy: Features, Implications, and Challenges", *Journal of Chinese Political Science*, Sayı:2, 2008, s. 180-182.

²⁵⁸ Khalid Rahman, "Central Asia, Energy Security and Shanghai Cooperation Organization", *Pluto Journals*, Sayı:1, 2011, s. 65.

ve Orta Asya Serbest Ticaret Alanı gibi projelerde ortak olarak yer almaktadır. Çin ve Şanghay İşbirliği Örgütü'nün işbirliği içinde yer aldığı önemli olaylardan bir başka biri de Şincan bölgesinde 2009 yılında ortaya çıkan Urumçi isyanıdır. Bu isyan, Çin ve Şanghay İşbirliği Örgütü arasındaki işbirliğini açıkça göstermektedir. Söz konusu örgüt, bu isyan patlak verdikten sonra Çin hükümetinin tekrar istikrara kavuşması konusunda kamuoyuna destek vermiştir.²⁵⁹ Bu nedenle Çin, önemli bir uluslararası organizasyon olan Şanghay İşbirliği Örgütü ile ilişkilerini olumlu bir çizgide devam ettirmeye çalışmaktadır.

Çin'in uluslararası işbirliğine yönelik olarak üye olduğu bir başka kuruluş, ASEAN (Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği)'dir. Çin ve ASEAN arasında 2003 yılında Bali'de yapılan ASEAN-Çin Zirvesi'nde Refah ve Barış için Stratejik Ortaklık Beyannamesi imzalanmıştır. Bu beyanname kapsamında Çin ve ASEAN öncelikli olarak tarım, bilgi ve iletişim teknolojisi, insan kaynakları alanında gelişme, yatırım, enerji, ulaşım, kültür, halk sağlığı, turizm ve çevre konularında işbirliği için anlaşmışlardır. 2012 yılında Çin, ASEAN'a ilk büyükelçisini atamıştır. İkili ilişkilerin gelişmesiyle birlikte 2016 yılında Çin-ASEAN ilişkilerinin 25. yılı kutlanmış ve bu doğrultuda üye devletler arasında bir dizi etkinlik düzenlenmiştir.²⁶⁰ Gelişen ilişkilerin ardından Çin'den ASEAN ülkelerine giden turist sayısı 2001 ve 2008 yılları arasında 2.4 milyondan 4.4 milyona çıkmıştır. Öte yandan turistler dışında ASEAN ülkelerinde yaşayan iş adamları ve üst düzey yetkililer tarafından Çin'e yapılan ziyaret sayısında önemli derecede artış olmuştur. Ayrıca, Çin ve ASEAN arasında ekonomi konusunda önemli bir uyum sağlanmış ve bu uyumun yanı sıra ticaret alanında da sıkı bir işbirliğini öngören Hizmet Ticaret Anlaşması imzalanmış²⁶¹ ve ilişkiler hız kesmeden devam etmiştir.

Yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Çin'in bünyesinde yer aldığı en önemli kuruluşlardan biri de BM'dir. Özellikle Çin'in BM Güvenlik Konseyi kapsamında sahip olduğu veto yetkisi, diğer ülkeler nezdinde Çin'in yumuşak gücünün artması konusunda önemli bir yere sahiptir. Özellikle Çin ve BM Güvenlik Konseyi daimi

²⁵⁹ Zhao Huasheng, "China's View of and Expectations from the Shanghai Cooperation Organization", *Asian Survey*, Sayı:3, 2013, s. 437.

²⁶⁰ "Overview of ASEAN-China Dialogue Relations", (Erişim:16.08.2018), <http://asean.org/storage/2016/01/Overview-of-ASEAN-China-Relations-April-2017.pdf>, s. 1-3.

²⁶¹ Debashis Chakraborty ve Animesh Kumar, "ASEAN and China: New Dimensions in Economic Engagement", *China Report 48*, Sayı:3, 2012, s. 329-30.

üyeleri arasında var olan dostane ilişkilerin dünya barışına önemli derecede katkıda bulunması bu durumun en açık örneğidir. Aynı zamanda, Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi ve Basra Körfezi krizi konusunda Çin'in barışçıl bir çözüm arayışında olması,²⁶² uluslararası ilişkilerde Çin'in etkisini göstermesi konusunda oldukça önemlidir.

Son yıllarda Çin'in BM'ye verdiği destek büyük ölçüde artmıştır. Şu anda Çin, BM'nin bütçesine katkı yapan ve BM bünyesinde barışı koruma operasyonlarında en fazla yer alan ülkelerin başında gelmektedir. İlk olarak, 1990 yılında barışı koruma operasyonlarına katılan Çin, bu operasyonlara o dönemde sadece beş asker göndermiştir. Bu sayı, 2015 yılının ortasına kadar 3.084 kişiye yükselmiştir. 2018 yılının başından itibaren bu yana ise sadece Çin tarafından BM barış koruma operasyonlarına 2.500'den fazla personel göndermiştir. Çin tarafından gönderilen bu personeller sadece operasyonlara aktif bir şekilde katılmakla kalmayıp, genel olarak tıbbi hastaların tedavi edilmesi, lojistik destek sağlanması, altyapı inşa edilmesi ve askeri nitelikli patlayıcıların temizlenmesi gibi görevleri yerine getirmektedir. Ayrıca Çin, BM Güvenlik Konseyi çerçevesinde alınan kararlarda üye olduğu 1971 yılından itibaren 12 kez veto hakkını kullanarak, üyeler arasında en düşük veto oyu kullanan ülke olma unvanını kazanmıştır.²⁶³ Çin'in BM ile ilişkileri çerçevesinde yürüttüğü bu davranışlar, Çin hükümetinin küresel yönetime katılımını artırmış ve Çin'in uluslararası arenada imajının gelişmesine önemli derecede katkıda bulunmuştur.

Çin'in dış politika uzmanları arasında yer alan Bates Gill ve Chin-hao Huang, özellikle 2000'li yıllarda Çin'in barışı koruma konusunda yaptığı faaliyetlerin artması sonrası Çin'in uluslararası ilişkilerde üç önemli kazanım elde ettiğini ifade etmişlerdir. Bunlardan birincisi, Çin'in ülke dışında diğer ülkelere karşı 'uyumlu' bir ülke imajını sunması, ikincisi; savaş dışı operasyonlara katılan ve bu operasyonları geliştiren ülke algısının yaratılması ve üçüncüsü; uluslararası sistemde isyan ve savaş kontrolünü başarılı bir şekilde kontrol altına alan ülke imajının yaratılmasıdır.²⁶⁴ Bütün bu kazanımlar, Çin'in diğer ülkeleri kendisine çekme noktasında oldukça önemli bir yere sahip olup Çin'in yumuşak gücüne doğrudan hizmet etmektedir.

²⁶² Zhang Wenpu, "Improving China-United States Relations", *Proceedings of the Academy of Political Science*, Sayı:2, s.183.

²⁶³ "Is China Contributing to the United Nations Mission?", (Erişim:17.08.2018), <https://chinapower.csis.org/china-un-mission/>, s.1.

²⁶⁴ "Is China Contributing to the United Nations Mission?", s.1.

Çin, dış politika alanında BM bünyesinde yaptığı uluslararası platformlarda sürekli olarak işbirliğine vurgu yapmaktadır. Çin BM büyükelçisi Liu Jieyi tarafından yapılan açıklamalarda bu vurgu açıkça görülmektedir. Liu, Çin'in uluslararası hukukun normlarını güçlendirmeyi taahhüt ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca Liu, Çin'in uluslararası ilişkilerde kazan-kazan siyaseti çerçevesinde işbirliğini teşvik ettiğini, uluslararası sistemde karşılıklı saygı ve eşitliğin sağlanması ve medeniyetler arasında karşılıklı olarak bir öğrenme süreci çerçevesinde çalışılması gerektiğini belirtmiştir. Bu nedenle de Çin'in 2015 sonrası dönemde uluslararası arenada barış ve kalkınma konusunda BM ve Çin ortaklığının kritik bir role sahip olduğunu ifade etmiştir.²⁶⁵ Dolayısıyla bu durum, ikili ilişkilerin devamlılığının sağlanması konusunda önemlidir.

Çin'in BM bünyesinde üye olduğu önemli örgütlerden biri de UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)'dur. Ekim 1972'de Çin, UNESCO'nun 17. Genel Konferansına ilk kez katılmış ve yönetim kurulu üyesi olarak seçilmiştir. Bu tarihten itibaren Çin, UNESCO'nun bütün konferanslarına katılmıştır. 1979 yılında Çin Ulusal UNESCO Komisyonu kurulmuştur. Çin, UNESCO kapsamında farklı ülkelere yaptığı ziyaretlerde işbirliğine yönelik çeşitli vurgular yapmıştır. Çin Devlet Konseyi Başbakan Yardımcısı Li Lanqing tarafından Paris'teki UNESCO Genel Merkezi'ne yapılan ziyarette Lanqing, karşılıklı işbirliğine yönelik vurgularda bulunmuştur. Ayrıca Lanqing, Çin'in her alanda UNESCO ile işbirliğini sürdürme isteğini ifade etmiş ve BM'nin rolünün yalnızca politik alanda sınırlandırmaması gerektiğini, bunun yerine eğitim, bilim ve teknolojinin yanı sıra kültürel alanda insani ilerlemenin kolaylaştırılmasında daha büyük bir rol oynaması gerektiğini belirtmiştir.²⁶⁶ Çin'in uluslararası platformlarda yaptığı bu vurgular, diğer ülkelerin Çin'e karşı algılarının şekillenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Çin, bütün bu örgütlerin dışında UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), WHO (Dünya Sağlık Örgütü) ve IMF (Uluslararası Para Fonu) gibi kuruluşlar kapsamında 2010 ve 2012 yılları arasında yürütülen projelere 281 milyon dolara yakın harcamalarda bulunmuştur. Ayrıca Çin, Afrika Kalkınma Bankası, Asya

²⁶⁵ "China's Role in the United Nations: Past, Present and Future", (Erişim:16.08.2018), <http://www.trincoll.edu/NewsEvents/NewsArticles/Pages/Ambassador-Liu-Jieyi-Delivers-McGill-Lecture-.aspx>, s.1.

²⁶⁶ "Relations between China and United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)", (Erişim:17.08.2018), <http://www.china-un.ch/eng/zmjg/jgjbic/t85565.htm>, 19 Nisan 2004, s.1.

Kalkınma Bankası, Karayipler Kalkınma Bankası gibi kuruluşlara altyapı, eğitim, sağlık ve çevre düzenlemesi alanlarında çeşitli katkılarda bulunmuştur.²⁶⁷ Ayrıca Çin, Çin-Afrika İşbirliği Forumu, Doğu Asya Zirvesi, Asya-Pasifik İşbirliği Forumu, Dünya Bankası (WB) ve daha birçok uluslararası örgütte aktif bir şekilde yer almaktadır.

Dış politika kapsamında yumuşak güç unsuru olabilecek bir diğer unsur Çin tarafından yapılan söylemlerdir. Özellikle eski Çin Cumhurbaşkanı Hu Jintao'nun Çin'in 60. Kuruluş Yıldönümü Zirvesi çerçevesinde yaptığı konuşmada ifade ettiği '*uyumlu dünya inşa edilmesi*' kavramı dünya üzerinde geniş bir yankı bulmuştur. Jintao, bu kavramın içeriğini doldurarak dünyada uyumun oluşturulması için bazı gerekçeler olduğunu ifade etmiştir. Jintao'ya göre bu gerekçelerden biri, dünya üzerinde çok taraflılık konusunda ortak bir güvencenin sağlanması ve desteklenmesi gerektiğidir. Jintao'ya göre bu konuda BM, özellikle küresel güvenliğin sağlanması ve uluslararası işbirliğinin gelişmesi konusunda vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. İkincisi, bütün uluslar tarafından uluslararası anlaşmazlıkların çözülmesi konusunda gerekli teşviklerin, istişarelerin ve müzakerelerin sağlanması gerektiğidir. Üçüncüsü, dünya üzerinde geliştirilmiş ortak refahın elde edilmesi için ülkeler arasında koordineli ve dengeli bir sorumluluk üstlenilmesi gerektiğidir. Dördüncüsü ise bütün uygarlıkların uyum içinde bir arada yaşadığı bir dünya inşa etmek için kapsayıcılık ruhunun desteklenmesi gerektiğidir.²⁶⁸ Ayrıca, Jintao'ya göre, söz konusu dünya ulusal kalkınmanın gelişmesi, ekonomik yararın sağlanması ve dünya düzeninin korunması konusunda reformlar üzerine inşa edilecektir. Bu söylem, Çin'in kendisine özgü bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bu kapsamda Çin, yeni stratejisini çatışma ve zorlama anlayışının dışında barışçıl bir yükseliş ile açıklamaya çalışmaktadır.²⁶⁹ Çin'in hedeflediği söz konusu uyumlu dünya bu kapsamda tarafsız ve barışa yönelik olacaktır.

Çin'in dış politikada hemen hemen her fırsatta dile getirdiği bir başka söylem de '*barış içinde bir arada yaşama*' ilkesidir. Bu söylem içerisinde, karşılıklı saygı,

²⁶⁷ "China's Foreign Aid", s.1.

²⁶⁸ Sheng Ding, "To Build A "Harmonious World": China's Soft Power Wielding in the Global South", *Journal of Chinese Political Science*, Sayı:2, 2008, s.197.

²⁶⁹ Shi Yonghong, "China's Peaceful Rise is All about Soft Power", China Daily, (Erişim:16.08.2018), http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2007-06/14/content_894052.htm, 14 Haziran 2007, s.1.

karşılıklı saldırmazlık, iç işlerine karışmama, eşitlik ve karşılıklı yarar ve barışçıl bir şekilde bir arada yaşama ilkelerini barındırmaktadır. Bu söylem, Çin dış politikasının temel yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. Çin, bu söylem çerçevesinde oluşturduğu çeşitli ilkelerle kendisine bir dış politika stratejisi yaratmıştır. Bu stratejinin temelinde ise devlet egemenliğine saygı ilkesi vardır. Çin, devlet egemenliğine saygı ilkesi çerçevesinde herhangi bir devletin iç işlerine müdahale etmenin uluslararası kanunlara göre bir ihlal niteliğinde olduğunu belirtmektedir. Bu doğrultuda, herhangi bir devletin iç işlerine yapılabilecek bir müdahalenin uluslararası arenada kınanması gerektiğine vurgu yapmaktadır.²⁷⁰ Ayrıca Çin, uluslararası platformlarda devletler arasında sağlıklı ilişkilerin kurulması için karşılıklı saygıya dayalı uluslararası ilişkileri yöneten, egemenliği ve toprak bütünlüğünü koruyan normların devamlılığına değinmektedir.

Çin'in dış politika uzmanlarının birçoğu '*barış içinde bir arada yaşama*' ilkesi çerçevesinde Çin diplomasisinin üç temel dayanağa sahip olduğunu ifade etmektedir. Bunlar: dünya üzerindeki ulusların bağımsızlığını desteklemek, dünya barışını korumak ve ortak gelişmenin teşvik edilmesidir.²⁷¹ Bütün bunların dışında Çin, özellikle son yıllarda yakaladığı hızlı yükselişi de barış kavramı ile bütünleştirerek kendisine '*barışçıl yükseliş*' adı altında yeni bir söylem oluşturmuştur. Bu söylem ile Çin, komşu ülkelere ve uluslararası topluma Çin'in hegemonya peşinde olan revizyonist bir devlet olmadığını, aksine Çin'in iyi huylu bir devlet olduğunu göstermeyi amaçlamıştır. Ayrıca Çin, bu söylem çerçevesinde yükselişinin uluslararası ilişkiler açısından sıfır toplamlı bir oyun olmadığını, buna karşılık Çin'in yaptığı bütün dış politika faaliyetlerinin ve diğer ülkelerle kurduğu bütün ilişkilerin karşılıklı bir kazanım durumu çerçevesinde kurulduğunu göstermeye çalışmıştır. Bu duruma örnek olarak ise Çin, 2000 yılından itibaren özellikle ABD ve diğer ülkeler ile arasındaki istikrarlı ilişkileri ve Asya'daki komşularıyla arasındaki ilişkileri göstermektedir.²⁷² Bütün bu unsurlar, Çin'in özellikle barış kavramına yaptığı vurguyu

²⁷⁰ Ren Yue, "Sovereignty in Chinese Foreign Policy: Principle and Practice", *Chinese University Press*, 1996, s.145-157.

²⁷¹ G P Deshpande, "Towards a New Foreign Policy Discourse", *China Report*, 1999, s.114.

²⁷² Mikael Weissmann, "Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer "Striving For Achievement", *JCIR*, Sayı:1, 2015, s.160.

açıkça göstermekte ve Çin'in yumuşak güç politikasında barış kavramının önemli bir yer edindiğini açıkça göstermektedir.

Çin'in yumuşak güç siyasetinin dış politika bağlamında başka bir önemli unsuru Çin diplomasisidir. Çin'in dış politika uzmanlarından biri olan Zhiqun Zhu'ya göre, Çin'in diplomasi alanında faaliyetlerde bulunmasının nedeni, enerji, hammadde ve pazar arayışıdır.²⁷³ Son yıllarda Çin diplomasisi küresel bir etkiye sahip olmuştur. İzole edilmiş bir ulusken son kırk yılda uluslararası topluma entegre olan Çin diplomasisi, bugün 175 ülke ile ilişki içerisindedir. Ayrıca söz konusu bu diplomasi, Çin'in 150 uluslararası kuruluşu üye olmasına ve 300'den fazla çok taraflı antlaşmaları imzalamasına doğrudan etki etmiştir. Bu etki sayesinde Çin'i her yıl büyük oranda yabancı ziyaret etmektedir.²⁷⁴ Birçok dış politika uzmanına göre, Çin diplomasisi kaynağını Çin kültüründen almaktadır. Bu nedenle de Çinli siyasetçilerin çoğu diplomasi konusunda kültürel gelişmenin stratejik önemini vurgulamaktadır. Onlara göre, Çin kültürü Çin ulusu için itici bir güç olup, Çin diplomasisinin kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle Çin kültürünün tanıtılması konusunda diplomasi ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle Çin medeniyetinin temel yapı taşlarını oluşturan siyasi erdem, barışçıl yaklaşım, iyi komşuluk ve uyum kavramları, diplomaside ve diğer ülkeler nezdinde çekici bir etki yaratma konusunda oldukça etkilidir.²⁷⁵ Ayrıca bu kavramlar, Çin dış politikasının temelini oluşturmakta ve Çin'in yumuşak güç politikasına doğrudan olumlu etki etmektedir.

Çin, özellikle son yıllarda daha çok ağırlık verdiği '*yeni diplomasi*' anlayışı çerçevesinde Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkeleri ile ilişkilerini hızlandırmış ve bu doğrultuda birtakım istikrarlı stratejiler ortaya çıkarmıştır. Bu stratejilerden birincisi, "*kazan-kazan*" stratejisidir. Bu stratejiye göre Çin, diğer ülkelerin iç işlerine müdahale etmeden kendisinin uluslararası arenadaki yükselişinden diğer ülkelerin faydalanmasını amaçlamaktadır. Aynı zamanda Çin, iç işlerine karışmama ilkesi çerçevesinde gelişmekte olan ülkeler için büyük öneme sahip olan Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği gibi bölgesel örgütleri desteklemektedir. Bu stratejilerden ikincisi,

²⁷³ Ghulam Ali, "Zhiqun Zhu (ed.), China's New Diplomacy: Rationale, Strategies and Significance", *Journal of Chinese Political Science/Association of Chinese Political Studies*, 2012, s. 445.

²⁷⁴ David Shambaugh, "The Illusion of Chinese Power", *The National Interest*, Sayı:132, 2014, s. 40.

²⁷⁵ Jesús Solé-Farràs, "A Discourse Called China and the PRC's Foreign Policy and Diplomacy", *Journal of Chinese Political Science/Association of Chinese Political Studies*, 2016, s.295-296.

Çin'in 'yeni diplomasi' anlayışı çerçevesinde hemen hemen dünyadaki bütün ülkeler ile dostane ilişkiler kurmaya çalışmasıdır. Bu strateji doğrultusunda Çin, kendisi için herhangi bir konuda gerekli gördüğü bir devlet ya da politik aktörle ilgilenmektedir. Örneğin, Çin hükümeti Nepal'de kendi çıkarları doğrultusunda monarşiye destek vermiştir. Bu stratejilerden sonuncusu ise Çin'in "kazan-kazan" anlayışı çerçevesinde, ticaret, ekonomi ve güvenlik alanlarında birçok anlaşma imzalaması ve kendisine çeşitlik alanlarda stratejik ortaklar bulmasıdır. Ayrıca, bu strateji kapsamında Çinli liderlerin uluslararası alanda daha çok aktif hale gelerek, birçok ülkeye ziyaret yapması da Çin'in yeni diplomasi anlayışını büyük oranda yansıtmaktadır. Çinli yetkililerin 2004 yılında Tayland ve Kamboçya'ya yaptığı ziyaretler bu durumun en açık göstergesidir.²⁷⁶ Bu ziyaretler ve bu ziyaretler sırasında imzalanan çeşitli anlaşmalar, Çin'in yumuşak güç siyasetini uluslararası kamuoyu nezdinde büyük ölçüde olumlu olarak etkilemiştir.

Çin'in kültür, siyasi değerler ve dış politika kaynaklarını kullanarak uluslararası arenada izlediği yumuşak güç politikasının ne derece başarılı olduğuyla ilgili uluslararası anketler yapılmaktadır. Bu anketlerden en çok dikkat çeken, BBC tarafından yapılan anket olmuştur. Söz konusu bu anket, özellikle komşu ülkelerde Çin'in yumuşak güç siyasetinin başarılı olduğunu desteklemektedir. Örneğin, Hindistan'da yaşayan insanların yüzde 66'sı Çin'in yumuşak güç politikasına yönelik olumlu bir bakış açısına sahipken, ABD'de yaşayan insanların aynı konudaki görüşlerinin oranı yüzde 54'tür. Başka bir komşu eyalet olan Rusya'da yapılan ankette Çin'in uluslararası kamuoyu nezdinde nüfuzunun artması konusunda olumlu görüşe sahip olanların oranı yüzde 42'dir. Çin'in yükselişiyle birlikte Rusya ve Orta Asya'daki eski Sovyet Cumhuriyetlerinin, Orta Asya'da ABD'nin etkisini azaltmak ve terörizmi ortadan kaldırmak amacıyla Çin ile işbirliği içerisinde olmasının bu oranda önemli bir etkisi olmuştur. Doğu Asya'da ABD'nin en önemli müttefiklerinden olan Japonya ve Güney Kore'de Çin'in artan yumuşak gücüne bakıldığında; Güney Kore'de bu oran yüzde 47 olumlu, yüzde 47 olumsuzken, Japonya'da insanlar yüzde 22 oranında olumlu, yüzde 25 oranında olumsuz bir görüşe sahip olmuşlardır. Japonya ve Güney Kore'nin bu tutumlarına karşılık, Güneydoğu Asya'da Çin, oldukça olumlu

²⁷⁶ Joshua Kurlantzick, "China's New Diplomacy and Its Impact on the World", *Brown Journal of World Affairs*, Sayı:1, 2007, s.225.

bir imaja sahiptir. Bu nedenle Filipinler’de Çin’in yumuşak güç siyasetinin olumlu olduğunu düşünenlerin oranı, yüzde 70, Endonezya’da ise yüzde 68’dir.²⁷⁷ Bütün bu oranlara bakıldığında, Çin’in uluslararası arenada yumuşak güç siyaseti konusunda başarılı bir çizgide ilerlediği görülmektedir.

Çin’in yumuşak güç politikasının dünya üzerinde başarılı bir çizgide ilerlediğinin başka bir göstergesi, Avustralya ve Malezya gibi ülkelerin Çin’i ticaret ve yatırım konusunda önemli bir ortak olarak görmesidir. Bu durumun nedeni ise Çin’in bu ülkelere önemli derecede ekonomik fırsatlar sunmasıdır. Özellikle Çin’in yürüttüğü kampanyaların başarıya ulaşması Singapur, Malezya ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde Çin’in olumlu imajını artırmıştır. 2003 yılında ABD Dışişleri Bakanlığı Araştırma Ofisi tarafından söz konusu ülkeler üzerinde yapılan anket sonucu bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ankete göre, özellikle Avustralya’da Çin’in politikalarına karşı yüzde 67 oranında olumlu bir bakış söz konusudur. Ayrıca Doğu Asya’da var olan birçok ülke Çin’i uluslararası arenaya barış ve istikrar konusunda katkı sağlayan bir ülke olarak görmektedir. Buna karşılık, bu ülkeler ABD’yi barışı teşvik eden bir ülke olmaktan ziyade uluslararası sistemde gerilimi artıran bir ülke olarak görmektedir.²⁷⁸ Bu durum, Çin’in yumuşak güç stratejisi çerçevesinde izlediği politikalar nedeniyle dünya üzerinde artan etkisine karşılık ABD’nin zamanla negatif bir kimliğe sahip olduğunu göstermektedir.

²⁷⁷ Yanzhong Huang ve Sheng Ding, “Dragon’s Underbelly: An Analysis of China’s Soft Power”, *EAST ASIA*, Sayı:4, 2006, s.37.

²⁷⁸ Jean A. Garrison, “China's Prudent Cultivation of "Soft" Power and Implications for U.S. Policy in East Asia”, *Asian Affairs*, Sayı:1, 2005, s.28.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN'İN YUMUŞAK GÜÇ STRATEJİSİ ÇERÇEVESİNDE AFRİKA İLE İLİŞKİLERİ

I. ULUSLARARASI POLİTİKADA AFRİKA'NIN YÜKSELİŞİ

A. Afrika'nın Coğrafi Yapısı

Afrika, 35 derece güney ve 37 derece kuzey enlemleri arasında yer alan ve ekvator tarafından neredeyse eşit olarak ikiye bölünen bir bölgedir. Bölgenin güneyinde ve doğusunda Hint Okyanusu, batısında Atlas Okyanusu, kuzeydoğusunda ise Kızıldeniz yer almaktadır. Afrika kıtası, yıllar boyunca farklı şekilde adlandırılmıştır. Önceleri 'İfrikıye' kelimesi ile adlandırılan kıta, daha sonra Mısır'ın batısında yer alan ülke anlamına gelen 'Mağrib' (Batı ülkesi), olarak adlandırılmıştır. Zaman geçtikçe kıtanın özellikle güneyi 'Sahra' olarak adlandırılmıştır. Sonraları ise kıtaya gelen çeşitli sömürgeci devletler tarafından günümüzdeki adıyla Afrika olarak adlandırılmıştır.²⁷⁹ Afrika isminin kökeni, bilim adamları tarafından sıklıkla tartışılan konulardan biri olmuştur. Çoğu bilim adamı, sözcüğün kaynağının Yunanlılar ve Romalılar tarafından ortaya atıldığını düşünmekte ve kelimenin anlamının "güneşli" veya "soğuk algınlığı" olduğunu ifade etmektedir.²⁸⁰ Ancak yine de kelimenin tam olarak ne anlama geldiği halen bilinmemektedir.

Afrika kıtası, 30.218.000 metrekarelik alanıyla yüzölçümü bakımından dünya üzerindeki en büyük bölgelerden biridir. Kıta, genel olarak Doğu, Batı, Kuzey, Güney, Orta, Doğu Afrika Boynuzu ve Mısır olmak üzere yedi bölgeye ayrılmaktadır. Bunun dışında, Afrika kıtası günümüzde doğurganlığın ve nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu bölgelerden biridir. Söz konusu kıta nüfusu hakkında yapılan araştırmalara göre, bu bölgenin nüfusu, 1950 yılında dünya nüfusunun yüzde 7'si iken, 2050'de bu nüfusun yüzde 21 olacağı ve bu oranın 3000 yılına kadar yüzde 33'e çıkacağı tahmin

²⁷⁹ Köksal Aydoğan, *Afrika Coğrafyası I: Genel Coğrafyasıyla Güney Afrika ve Madagaskar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1976, s. 12-13.

²⁸⁰ "Africa:Resources", (Erişim: 22.08.2018), <https://www.nationalgeographic.org/encyclopedia/africa-resources/>, s.1.

edilmektedir.²⁸¹ Aynı zamanda, içerisinde bu kadar nüfusu barındırması nedeniyle kıta, büyük oranda etnik çeşitliliğe sahip olmuştur. Bu etnik çeşitlilik çerçevesinde kıta, Buşmanlar, Hotantolar, Dinkalar ve Masailer gibi 850 civarında farklı toplumu içerisinde barındırmış²⁸² ve tarih boyunca etnik yapıdan kaynaklanan birçok çeşitli soruna şahit olmuştur.

Afrika kıtası, farklı iklim tiplerine ev sahipliği yapmaktadır. Söz konusu kıtada, tropikal, savan, çöl ve Akdeniz iklimleri hâkimdir. Özellikle Ekvator, Gine Körfezi ve Doğu Madagaskar kıyıları boyunca tropikal iklim koşulları etkilidir. Sıcaklıklar yıl boyunca 27 °C civarındadır. Yıllık yağış miktarı ise 152 ve 330 santimetre arasında değişmektedir. Söz konusu bu iklim yapısı, Afrika'nın en önemli ekonomik faaliyeti olarak görülen tarımı büyük ölçüde etkilemektedir. Özellikle tropikal ıslak bölgelerde yetişen muz, ananas, kahve, kakao ve yağ bitkileri iklimden önemli derecede etkilenmektedir. Tarımın dışında başka bir önemli ekonomik faaliyet olan deniz balıkçılığı, Afrika kıtası için oldukça önemlidir. Özellikle Batı Afrika, dünyada ekonomisi balıkçılığa dayanan en önemli bölgelerden biridir. Bunun dışında, Namibya ve Güney Afrika da balıkçılığın geliştiği bölgelerin başında gelmektedir. Başka bir ekonomik faaliyet olan madencilik, kıta için ayrı bir önem taşımaktadır. Afrika'nın en önemli ve en karlı iki maden kaynağı altın ve elmadır. Gana, Gine, Mali ve Tanzanya Afrika'nın altın üretiminin yarısını oluşturmaktadır. Özellikle 2008 yılında Afrika kıtası, yaklaşık olarak 483 ton altın üreterek, dünya toplam üretiminin yüzde 22'sine ulaşmıştır. Bunun dışında, kıta dünyanın en önemli metal ve mineral üreticilerden biridir. Bu doğrultuda, Afrika ülkeleri tarafından ihraç edilen metaller arasında nükleer enerji üretmek için kullanılan uranyum; takı ve endüstriyel uygulamalarda kullanılan platin; nikel, paslanmaz çelik, mıknatıs, madeni para ve şarj edilebilir piller,²⁸³ boksit, ana alüminyum cevheri ve renk pigmentlerinde kullanılan kobalt yer almaktadır.

Afrika kıtası, aynı zamanda dünyada nadir olarak bulunan toprak malzemelerine ve palmye ağacı gibi önemli orman ürünlerine sahip olan ve içerisinde Nijerya gibi petrol ve doğalgaz üretimi konusunda dünyanın önde gelen ülkelerini

²⁸¹ John Cleland, "AFRICA: The growing continent", *Royal Institute of International Affairs*, Sayı:2, 2013, s. 46.

²⁸² Steve Olson, *Hepimizin Kökeni Afrika*, Çeviren: Filiz Kart, Ankara, Yurt Yayınevi, 2008, s. 384.

²⁸³ Africa:Resources, **a.g.e.**, s.1.

barındıran bir kıtadır.²⁸⁴ Kıta ülkeleri, özellikle 2007 yılında dünyanın toplam petrol üretiminin yüzde 12,5'ini, toplam doğalgaz üretiminin ise yüzde 6,45'ini üretmiştir. Ayrıca, kıta ülkeleri son yıllarda petrol araştırmalarına ayrı bir önem vermekte ve birçok ülke ilk kez petrol üreticisi olma yolunda adım atmaktadır.²⁸⁵ Bu nedenle de Afrika, dünyadaki petrol rezervlerinde en hızlı büyüme oranına sahip kıta olmuştur.

B. Afrika'nın Tarihi Geçmişi ve Önemi

Afrika kıtası, bugün sömürgecilik ve köle ticareti denildiğinde akla gelen ilk kıtadır. 1800'lü yıllarda bu kıtada yaşayan milyonlarca insan köle ticaretinde kullanılmıştır.²⁸⁶ Bu doğrultuda özellikle 1529 ve 1850 yılları arasında 12 milyondan fazla Afrikalı, köle ticareti nedeniyle farklı ülkelere zorla gönderilmiştir. Yalnızca 1780 ve 1790 yılları arasında 80.000 Afrikalı kölenin farklı ülkelere taşınması, durumun ciddiyetini açıkça göstermektedir. Söz konusu ticareti, ilk olarak Portekizliler başlatmış ve uzun yıllar boyunca devam ettirmişlerdir. Portekizlilerin dışında İngiltere, Fransa ve ABD de bu ticareti devam ettiren ülkeler arasında yer almıştır.²⁸⁷ Köle ticaretinin uzun yıllar devam etmesi, kıtada yaşayan genç ve yetenekli insanların başka ülkelere sürülmesine ve kıta nüfusunun büyük oranda azalmasına neden olmuştur. Köle ticareti boyunca kıta nüfusunun yaklaşık olarak 100 milyon azalması ve dünya nüfusu içerisinde Afrika kıtasının 1500'lerde yüzde 15 olan payının 1900'lerde yüzde 7'ye düşmesi bu durumun en açık göstergesidir. Zaman geçtikçe köle ticareti, Avrupalı devletler nezdinde ekonomik açıdan karlı, siyasi açıdan sürdürülebilir olmaktan çıktığı için kıta 1884 yılında Berlin Konferansı ile İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika, Portekiz, İspanya ve İtalya²⁸⁸ arasında paylaştırılmıştır. Sonraki 80 yıl boyunca ise kıtada sömürgecilik faaliyetleri başlamış ve bu doğrultuda Avrupalı devletler, Afrikalıları kendi ülkelerine çeşitli alanlarda endüstri ve gıda ürünleri üretmesi konusunda zorlamıştır.²⁸⁹ Özellikle 1890 ve 1910 yılları arasında

²⁸⁴ Kwamina Panford, *Africa's Natural Resources and Underdevelopment*, USA, Palgrave Yay., s.53.

²⁸⁵ C.G. Knight ve G. J. Ojo, "Resources and Development in Africa", *GeoJournal*, s.388-392.

²⁸⁶ Yan Yu, "China-Europe-Africa Cooperation: Chances and Challenges", *Shanghai Institutes for International Studies*, 2008, s.71.

²⁸⁷ Graziella Bertocchi, "The legacies of slavery in and out of Africa", *Journal of Migration*, Sayı:5, 2016, s.2.

²⁸⁸ Heather J. Sharkey, *African Colonial States*, Oxford University Press, Oxford, 2015, s.2.

²⁸⁹ Yu, a.g.e. s. 70-71.

Afrika kıtasının neredeyse tamamında sömürge sistemleri kurulmuş ve kıta emperyalist güçler tarafından işgal edilmiştir. Bu doğrultuda, Batı Afrika, Fildişi Sahili, Gana, Benin, Nijerya ve daha birçok yer Avrupalı devletlerin egemenliği altına girmiştir. Örneğin, Cezayir 1880 yılında, Tunus 1881 yılında Fransa tarafından, Mısır 1882 yılında İngiltere tarafından sömürgeleştirilmiştir. Dolayısıyla bu dönem, Afrikalılar için köle ticareti döneminden daha zor geçmiştir.

Sömürgecilik döneminde en düşük maliyetle maksimum düzeyde ekonomik yarar sağlamayı amaçlayan Avrupalı devletler, Afrika kıtasını ekonomik ve kültürel olarak sömürmüş ve kıta ülkelerinin sahip olduğu kaynakları kendi çıkarları doğrultusunda kullanarak, önemli miktarda gelir toplamışlardır. Ayrıca, bu devletler Afrikalıların en verimli topraklarına el koyarak, kıta insanlarını bu topraklarda ya da kendi ülkelerinde yer alan çiftlik ve yollarda çalışmaya zorlamışlar ve onlardan büyük oranlarda vergiler almışlardır. Ancak bu olumsuz durumlara rağmen Afrikalılar, sömürgeci güçlerin baskıları altında kendilerini bazı alanlarda geliştirmişlerdir. Bu alanlar, yüksek ve modern binaların yapımı, bankacılık, demiryolları ve yollardır.²⁹⁰ Özellikle demiryolu yapımında kendilerini oldukça geliştiren Afrikalılar, sömürge toplumları ile onların ihtiyaç duydukları kaynak ve mahsullerin olduğu yerleri birbirine bağlama konusunda bütün yeteneklerini ortaya koymuşlardır.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesi ile birlikte Afrika ülkeleri, sömürgecilik ile mücadele etmeye başlamıştır. Soğuk Savaş'ın doruk noktasının yaşandığı 1960'lı yıllarda bu ülkeler, bağımsızlıklarını kazanmaya başlamıştır. Afrika ülkeleri, daha sonra Soğuk Savaş'ın iki temel aktörü olan ABD ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) arasındaki mücadelenin önemli nesnelere bir haline gelmiş ve bu nedenle de kendi dış politikalarını uluslararası şartlar dâhilinde sürdürmek zorunda kalmıştır. Özellikle ABD, Afrika'yı savaş boyunca arka plana itmeden Batı Avrupa ülkelerinin sorumluluğuna bırakmıştır. Buna karşılık SSCB, kendi yürüttüğü çevreleme politikası çerçevesinde Afrika'ya stratejik açıdan ayrı bir önem vermiştir. Bu doğrultuda SSCB, Afrika kıtasında, ABD ve Batı Avrupa ülkelerine karşı gelen devletlere siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda çeşitli destekler vererek, uluslararası

²⁹⁰ William H. Worger, L. Clark ve Edward A. Alpers, *Africa and the West: Volume 2: From Colonialism to Independence, 1875 to the present*, Reshaping Africa, 2010, s.2.

areanada etkinliğini artırmayı amaçlamıştır.²⁹¹ Buna karşılık Afrika ülkeleri, savaş esnasında var olan ABD-SSCB arasındaki rekabetten faydalanarak, kendilerine sunulan siyasi ve ekonomik yardım fırsatlarını değerlendirmiştir. Ayrıca bu ülkeler, dış politikalarında herhangi bir taraf tutmadan Bağlantısızlar Hareketi içerisinde yer almışlar ve özellikle Hindistan, Yugoslavya ve Mısır'ın başını çektiği bu hareket çerçevesinde kendi ilke ve söylemlerini yayarak,²⁹² uluslararası arenada emperyalizmin son bulmasına yönelik politikalar takip etmeye çalışmışlardır.

1970'li yıllarda Afrika ülkeleri büyük ölçekli bir küresel kriz ile karşı karşıya gelmiştir. 20. yüzyılda Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte, bu krizler gittikçe artmış ve kıta içerisinde iç çatışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle Soğuk Savaşla birlikte gücünü büyük ölçüde kaybeden SSCB'nin dağılması, Afrika kıtasına yönelik yardımlarının önemli derecede azalmasına neden olmuştur.²⁹³ Bu durum, kıta ülkelerinin ekonomisinin durağanlaşmasına ve bu ülkelerin diğer ülkelere veya kuruluşlara olan borçlarının artmasına neden olmuştur. Özellikle 1985 yılında Afrika ülkelerinin Dünya Bankası'na toplam borcu 150 milyar dolar olmuştur.²⁹⁴ 1990'lı yıllara gelindiğinde Afrika kıta ülkelerinin ekonomisi düşük bir büyüme kaydetmiş ve beklentileri karşılayamaz hale gelmiştir. Bu nedenle uluslararası arenada var olan devletlerin ilgisi 1990'ların sonunda Uzak Doğu'ya kaymaya başlamıştır.

2000'li yıllara gelindiğinde Afrika kıtası, ekonomik açıdan büyük bir ilerleme kaydetmiştir. Bu durumun en önemli nedeni, özellikle 2001 ve 2010 yılları arasında dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisine sahip ülkelerin çoğunun bu kıtadan çıkmasıdır.²⁹⁵ Kıta ülkelerinde ortaya çıkan petrol ve doğal kaynaklar nedeniyle gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülke kıtaya önemli oranlarda yatırımlar yapmaya başlamıştır. Özellikle bu dönemde kıta ile yakından ilgilenen Çin'in yanında ABD, Hindistan, Brezilya ve Türkiye gibi ülkeler de kıtanın sahip olduğu doğal kaynaklar

²⁹¹ Henry Bienen, "Soviet Political Relations with Africa, *The MIT Press*, Sayı:4, 1982, s. 153-173.

²⁹² Melek Fırat, "Hindistan'ın Afrika Politikası", *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Sayı:1, 2012, s.42.

²⁹³ Fırat, *a.g.e.*, s.42.

²⁹⁴ Henry F. Jackson, "US Policy Toward Africa in the 1990's: Challenges, Changes, and Constraints", *Harvard International Review*, Sayı:3, 1989, s.133.

²⁹⁵ "Africa's Impressive Growth", (Erişim:22.07.2018), http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/01/daily_chart, s. 1.

için rekabet etmiştir.²⁹⁶ Bu durumun sonucunda ise kıtada yer alan ülkelerin ekonomileri dünya ortalamasının üstünde bir büyüme oranına sahip olmuştur.

21. yüzyılda Afrika ülkeleri, ekonomik gelişmenin yanı sıra uluslararası nitelikte birçok örgüt kurmuş ve birçok örgüte üye olmuşlardır. Bu doğrultuda, 2002 yılında 53 ülkenin katılımıyla kurulan Afrika Birliği, kıtada olası bir çatışmanın ortaya çıkmasını önleme, var olan herhangi bir çatışmayı çözme ve yönetmeden sorumlu olup, uluslararası kamuoyu nezdinde Afrika kimliğinin ön plana çıkarılması konusunda oldukça önemli bir kuruluştur.²⁹⁷ Aynı dönemde kurulan bir başka kuruluş NEPAD (Afrika'nın Gelişmesi için Yeni Ekonomik Ortaklık)'dır. NEPAD, kıta ülkelerinin sürdürülebilir kalkınmayı sağlamasını ve kıtanın yoksulluktan tamamen kurtulmasını amaçlamıştır. Ayrıca NEPAD, tarım ve teknolojide altyapı boşluğunu ortadan kaldırarak, kıtada sermaye akışının kolay bir şekilde yapılmasını hedeflemiştir. NEPAD, bütün bu hedefleri gerçekleştirebilmek için barış, güvenlik, demokrasi, insan hakları ve iyi yönetim kavramları çerçevesinde faaliyetler göstermiştir.²⁹⁸ Bu kuruluşlar gibi daha birçok uluslararası kuruluş, dünya ülkeleri nezdinde Afrika kıtasının öneminin daha fazla artmasına sebep olmuştur.

Günümüzde Afrika kıtası, bir yandan Sudan ve Somali gibi iç savaşların, açlığın, yoksulluğun ve birçok salgın hastalığın yaşandığı bir kıta durumundayken, diğer yandan sahip olduğu doğal kaynaklar, iş ve yatırım olanakları ile ilgiyi üzerine toplayan bir kıtadır.²⁹⁹ Özellikle Avrupalı ülkeler, kıtaya kendi dış politikalarında ayrı bir yer vermektedir. Bu durumun nedenlerinden birincisi, Afrika kıtasının çöllerinin, ormanlarının, ovalarının ve bozkırının doğal gıda ürünlerine, zengin minerallere ve gübrelere sahip olmasıdır. Bu nedenlerden ikincisi ise bölgede bulunan enerji kaynaklarıdır.³⁰⁰ Buna karşılık ABD'nin Afrika ülkeleri ile olumlu ilişkiler kurmak istemesinin ve dış politikasında kıtayı ön planda tutmasının üç önemli nedeni vardır. Bunlardan birincisi, Afrika kıtasında yer alan petrol kaynaklarını kontrol altına alma

²⁹⁶ Serhat Orakçı, "Afrika'da Küresel Rekabet ve Türkiye", *TİKA Avrasya Etüdüleri*, 2011, s.75-76.

²⁹⁷ Kristiana Powell ve Thomas Kwasi Tiekou, "The African Union's new security agenda", *International Journal*, 2005, s.937.

²⁹⁸ Bronwen Manby, "The African Union, NEPAD, and Human Rights: The Missing Agenda", *The Johns Hopkins University Press*, Sayı:4, 2004, s. 987-990.

²⁹⁹ "Sub-Saharan Africa Resilience and Risks", (Erişim:25.08.2018), file:///C:/Users/hp/Downloads/_sreo1010pdf.pdf, s. 1.

³⁰⁰ Harry H. Johnston, "The Importance of Africa", *Journal of the Royal African Society*, Sayı:67, s.180.

isteğidir. Bu konuda birçok Amerikalı uzman, ABD'nin gelecekte özellikle petrol konusunda kıtaya daha fazla bağımlı hale geleceğini ifade etmektedir. İkinci neden, kıtada her fırsatta karşısına çıkan Çin'in kıtadaki etkinliğini azaltma ve kıtada Çin'in gerçekleştirdiği faaliyetlere karşı geride kalmama isteğidir. Üçüncü neden ise ABD'nin 11 Eylül sonrasında terör konusunda yaşadığı sıkıntıların giderilmesi konusunda kıtanın önemli bir üs olarak kullanılması yönündeki istektir.³⁰¹ Bu hedefler doğrultusunda Afrika politikasını oluşturmaya çalışan ABD, Afrika mallarının en büyük alıcılarından biridir. Ayrıca ABD, kıtanın en büyük silah satıcısı olan ülkedir.³⁰² Bütün bu durumlar, kıtanın dünya ülkeleri için ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermektedir.

II. ÇİN-AFRİKA İLİŞKİLERİ

A. Çin-Afrika İlişkilerinin Arka Planı

1. Siyasi İlişkiler

Çin ve Afrika arasındaki ilişkilerin ne zaman başladığına dair iki önemli görüş mevcuttur. Birinci görüşe göre, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki siyasi ilişkilerin temeli MÖ 206 ve 220 yılları arasında hüküm süren Han Hanedanı dönemine dayanmaktadır. İkinci görüşe göre ise bu ilişkilerin temeli, 1950'li yıllara dayanmaktadır. Özellikle Ming hanedanı döneminde (1368-1644) Amiral Zheng He tarafından Afrika'ya yapılan seyahat ve 1955 yılında gerçekleşen Bandung Konferansı, ikili ilişkilerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.³⁰³ İlk olarak Han Hanedanı dönemine bakıldığında, bu dönemde Çin tarafından Afrika'nın doğusuna çeşitli ziyaretler gerçekleştirildiği ve iki taraf arasında ihracat yapıldığı görülmektedir.³⁰⁴ İkinci olarak Bandung Konferansı'na bakıldığında, konferansa Afrika'dan 29 devletin

³⁰¹ Jahi Issa ve Salim Faraji, "The Obama Administration: Revisiting and Reconsidering AFRICOM", *The Journal of Pan African Studies*, Sayı:9, 2009, s.260-261.

³⁰² Kent Hughes Butts ve Brent Bankus, "China's Pursuit of Africa's Natural Resources", *Collins Center Study*, 2009, s.9-11.

³⁰³ Adams Bodomo, "Africa-China Relations: Symmetry, Soft Power and South Africa", *The China Review*, Sayı:2, 2009, s. 169.

³⁰⁴ "Chinese Investments in Africa", (Erişim:21.11.2018), https://www.fnv.nl/site/over-de-fnv/internationaal/mondiaal-fnv/documenten/english/publications/Chinese_investments_in_Africa_final_report1.pdf, s. 16.

katıldığı görülmektedir. Bu devletlerden bazıları, Mısır, Etiyopya, Gana, Liberya, Libya ve Sudan'dır. Bu konferansta Çin, üçüncü dünyanın bir üyesi olarak yeni kimliğini tanıtmış ve Afrikalı ülkelere ekonomik ve siyasi hedefler konusunda işbirliğine yönelik çağrılarda bulunmuştur.³⁰⁵ Ayrıca bu konferans sonrasında Çin tarafından Afrika ülkelerine yönelik yapılan yatırımlar ve Afrikalı ülkelerin bu yatırımlara olumlu bir şekilde karşılık vermesi, ikili ilişkilerin ılımlı bir şekilde ilerlemesine neden olmuştur. Bunun dışında, Çinli liderlerin Afrika kıtasına gerçekleştirdiği gezi ve ziyaretlerde 'yoksul dostlar' şeklinde yaptığı söylemler, konuşmalar ve Çin'in nüfus ve yüzölçümü açısından büyüklüğüne yaptıkları vurgular,³⁰⁶ Afrikalı ülkeler üzerinde Çin'e yönelik olumlu bir devlet kimliği inşa edilmesi sürecinde büyük bir paya sahip olmuştur.

Birçok dış politika uzmanına göre, Çin ve Afrika ülkeleri arasında ilişkilerin başladığının üç temel göstergesi vardır. Bunlardan birincisi, Çin ve Afrika hükümetleri arasında devlet başkanları ve bakanlık düzeyinde yapılan ziyaret ve toplantılardır.³⁰⁷ Örneğin, Çin komünist parti önderlerinden Zhou Enlai, görevi sırasında ilk ziyaretini 1963 ve 1964 yılında Afrika'ya yapmıştır. Zhou Enlai, Arap ve Afrika ülkeleriyle olan ilişkilerinde bazı ülkelere rehberlik etmiş ve Çin'in dış yardımına katkıda bulunmuştur. Bu ülkeler, egemenliğe saygı ve egemenliğe müdahale etmeme, iyi yaşam standartları ve yardım konularındır. Daha sonra Afrika'yı ikinci kez ziyaret etmiş ve Afrika'nın Çin için önemini tekrar belirtmiştir. Aynı zamanda, Çin'in Afrika ile olan işbirliğinde eşitlik ve karşılıklı yarar ve ortak gelişime katkıda bulunmak gibi ilkelerin önemini tekrar vurgulamıştır. Yapılan bu vurgular, iki taraf arasındaki işbirliği ve gelişime oldukça katkıda bulunmuştur.³⁰⁸ Bu doğrultuda, 1957 yılında Afro-Asyalı Halkların Birlik Organizasyonu kurulmuş ve bu organizasyon Çin-Afrika ilişkilerinin olumlu bir şekilde ilerlemesinde etkili olmuştur.³⁰⁹ İkinci gösterge, Afrika ülkelerinin ve Çin'in ticari ilişkilerinin önemli bir düzeyde artmasıdır. Örneğin, Çin hükümetinin ve Çinli işletmecilerin kıtaya yönelik yatırımları, 2000 yılından itibaren neredeyse üç katına

³⁰⁵ Piet Konings, "China and Africa: Building a Strategic Partnership", *Journal of Developing Societies*, Sayı:3, 2007, s.344.

³⁰⁶ Mürsel Bayram ve Hüseyin Emiroğlu, "Afrika'da Artan Çin Nüfuzunun Çok Yönlü Sonuçları", *The Journal of Academic Social Science*, Sayı: 28, 2016, s. 503.

³⁰⁷ Bodo, *a.g.e.*, s.170.

³⁰⁸ Men-Barton, *a.g.e.*, s. 23-41.

³⁰⁹ Marilyn B. Young, "Third World Politics: China and the Afro-Asian People's Solidarity", *Journal of the American Oriental Society*, Sayı:3, s.677.

çıkmıştır. Çin ve Afrika ülkeleri arasında ilişkilerin başladığının üçüncü göstergesi ise Çin ve Afrika ülkeleri arasında hızlı bir şekilde göçmen topluluklarının kurulmasıdır.³¹⁰ Özellikle bu toplulukların kurulması, ikili ilişkilerin olumlu olduğunu açıkça göstermektedir.

Afrika ülkeleri ile Çin arasındaki ilişkilerin tarihi genel olarak üç boyutta incelenmektedir. İlk boyut, 1949 ve 1965 yılları arasındaki dönemdir. Bu dönemde Çin'in Afrika'ya yönelik çalışmalarının yoğunlaşmaya başladığı dönemdir. Çin'de bu dönemde açılan üniversiteler, Kuzey ve Orta Afrika ile ilgili birçok konuda araştırma yapmaya başlamıştır. Ayrıca Mao Zedong döneminde, 27 Nisan 1961'de Afrika ve Asya'dan gelen birçok grup Çin'i ziyaret etmiştir. 1960'ların başında Çin-Afrika Halk Dostluğu Derneği kurulmuştur. 4 Temmuz 1961 tarihinde ise Orta Asya-Afrika Araştırmaları Enstitüsü ve Çin Bilimleri Akademisi kurulmuştur. Söz konusu enstitünün ilk müdürü ise Çin-Afrika ilişkileri konusunda uzman olan Zhang Tiesheng olmuştur. Ayrıca Çin Bilimleri Akademisi'nde Afrika ülkeleri ile ilgili birçok araştırma yapılmış ve Afrika ile ilgili birçok bölüm açılmıştır. Buna karşılık, Afrika ülkelerinde bu dönemlerde yayınlanan birçok kitap Çinceye çevrilmiştir.³¹¹ Bütün bunların dışında bu dönemde Çin, Afrikalı ülkelere stadyum, hastane ve konferans merkezleri yapma konusunda birçok yardım yapmış ve Afrika ülkelerinin neredeyse tamamıyla diplomatik ilişkiler kurmuştur.³¹² Ayrıca Çin, bu dönemde Gana, Gine, Mali, Zambiya ve Tanzanya gibi Afrikalı ülkelerin bağımsızlık mücadelelerini desteklemiştir.

1960'lı yıllarda Soğuk Savaş'ın etkisiyle Çin'in üçüncü dünya politikası daha sert bir şekilde ilerlemiştir. Bu doğrultuda Çinli liderler, dış politikada özellikle Afrika'ya daha çok öncelik vermeye çalışmıştır. Bu nedenle de Çin, kıta üzerinde Avrupalı devletlerin yanı sıra ABD ve Sovyetler ile ideolojik bir mücadelede bulunmuştur. Bu dönemde özellikle Güney Afrika'ya diplomatik ve askeri destek vermiştir. Örneğin, bu bölgede Çin Sovyetler Birliği'ne karşı kurtuluş mücadelesi veren güçleri desteklemiş ve Afrika kıtasına yönelik olarak gerçekleştirilebilecek herhangi bir sömürgeci harekete karşı çıkmıştır. Bu durumun nedeni, Çin'in uluslararası arenada büyük bir güç olarak tanınma isteği ve dünyada sosyalist devrime

³¹⁰ Bodomo, **a.g.e.**, s.170.

³¹¹ Li Anshan, "African Studies in China in the Twentieth Century: A Historiographical Survey", **Cambridge University Press**, Sayı:1, 2005, s. 63-64.

³¹² Li Anshan, "China and Africa: Policy and Challenges", **China Security**, 2007, s. 71-72.

öncülük etme arayışıdır. Bu doğrultuda Çin, özellikle 1964 yılında altı Afrika ülkesiyle sekiz anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmalar, genel olarak iletişim, teknik destek ve ekonomi alanlarını kapsamıştır. Bu anlaşmalar çerçevesinde Çin, Afrika ülkelerine krediler vermiş ve o dönemde kıtaya verilen kredilerin toplamda yüzde 53'nden sorumlu olmuştur. Verilen bu kredilerden ise herhangi bir faiz istememiştir.³¹³ Çin'in bu faaliyetleri, özellikle Sovyetler Birliği'nin kıtada Çin'i baş düşman olarak görmesine neden olmuştur.

Afrika ülkeleri ve Çin arasındaki ilişkilerin tarihinin ikinci boyutu, 1966 ve 1976 yılları arasındaki dönemdir. Çin, bu dönemde meydana gelen Kültür Devrimi sırasında büyük bir gerileme dönemi geçirmiştir. Bu durumun nedeni, kültür devriminin Çin için bir felaket olarak görülmesidir. Bu devrim, ülkenin kaos ortamına sürüklenmesi ve ekonomisinin bozulması ile sonuçlanmıştır. Aynı zamanda Çin'in Afrikalı ülkelere yönelik dış yardımını da büyük ölçüde azaltmıştır. Bu durum sonucunda Çin, ekonomik gelişimini hızlandırmak için gelişmekte olan kapitalist ülkelere kapılarını açmıştır. Onlarla ortak ilişkiler kurarak dış yatırımı çekmeye çalışmıştır. Japonya bu noktada Çin'e önemli ölçüde ekonomik destek vermiştir.³¹⁴ Ayrıca Çin, kültür devrimi döneminde yaşadığı bu gelişmelere rağmen, Afrika ülkeleri ile ilişkilerini bozmamaya çalışmış ve bu dönemde Afrika'da Çin konulu 117 kitabın yayınlanmasını sağlamıştır.³¹⁵ Bütün bunların dışında Çin, 1970'li yılların başında Afrika ülkelerinden aldığı oylar sayesinde BM'de gelişmekte olan devletleri temsil etmeye başlamış,³¹⁶ dünyadaki pek çok ülke tarafından tanınmış³¹⁷ ve BM Güvenlik Konseyi'nde önemli bir güç olarak ortaya çıkmıştır.

Çin'in dış politika uzmanlarına göre, 1970'li yıllarda Çin ve Afrika arasındaki ilişkilerin dört temel özelliği vardır. Bunlardan birincisi, Çin'in diplomatik ilişki kurduğu Afrika ülkelerinin sayısının bu dönemde artmasıdır. Bakıldığında, 1967 yılında Çin, 13 ülke ile diplomatik ilişkilerde bulunurken, 1974 yılına kadar bu sayı

³¹³ Chris Alden and Ana Cristina Alves, "History & Identity in the Construction of China's Africa Policy", *Review of African Political Economy*, Sayı:115, s.48-49.

³¹⁴ Men-Barton, *a.g.e.*, s. 23-42.

³¹⁵ Anshan, *a.g.e.*, s. 66.

³¹⁶ Gerald Segal, "China and Africa", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1992, s.120.

³¹⁷ George T. Yu, "China's Role in Africa", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1977, s.97.

30'a yükselmiştir. İkincisi, Çin'in Afrika kıtasının hemen hemen her yerinde prestijli projelere imza atmasıdır. Bu dönemde yapılmaya başlanan Tanzanya-Zambiya demiryolu bu durumun en açık göstergesidir. Üçüncüsü, Çin'in bu kıtada bağımsızlık ve emperyalizme karşı milliyetçi hareketleri desteklemeye devam etmesidir. Sonuncusu ise Çin'in bu dönemde süper güçlere karşı Afrika'daki gelişmemiş ya da geliştirmekte olan ülkelerin hayatta kalma mücadelelerini desteklemesidir.³¹⁸ Bütün bu durumlar, Afrika kıtasında Çin'in olumlu bir imaj çizmesinde oldukça etkili olmuştur.

Afrika ülkeleri ile Çin arasındaki ilişkilerin tarihinin üçüncü boyutu ise 1977 ve 2000 yılları arasındadır. Bu yıllar arasında devletler arasındaki ziyaretler hız kesmeden devam etmiştir. Örneğin, 1980'li yıllarda Afrika ülkelerinin hükümetleri Çin'i 51 kez ziyaret etmiştir. 1990 ve 1998 yılları arasında 15 Afrikalı Başbakan ve 53 Afrikalı Devlet Başkanı Çin'i ziyaret etmiş ve çeşitli konularda birçok anlaşma imzalamıştır.³¹⁹ Buna karşılık, Çin Başbakanı Zhao Ziyang, 11 Afrika ülkesini ziyaret etmiştir.³²⁰ Yapılan bu ziyaretler çerçevesinde özellikle 1995 yılında büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerden en önemlisi iki taraf arasındaki ticaret hacminin yüzde 50'ye ulaşmasıdır. Bu durumdan kıta ülkeleri de Çin de olumlu bir şekilde etkilenmiştir. Sonrasında 1996 yılında Jiang Zemin tarafından Afrika ülkelerine yapılan ziyaretlerde ikili ilişkilere rehberlik edecek beş temel ilke açıklanmıştır. Bu ilkeler: eşitlik, karşılıklı saygı, dostluk, uluslararası işbirliği ve istişaredir.³²¹ Ayrıca Zemin, bu ilkeler çerçevesinde birçok Afrika ülkesiyle birçok anlaşma imzalamış ve bu sayede iki tarafın birbirine olan bağımlılığını artırmıştır.

Bu dönemde ikili ilişkilerin gelişmesi için Çin-Afrika Çalışmaları Derneği (1979) ve Çin-Afrika Tarihi Araştırmaları Derneği (1980) gibi birçok kurum kurulmuştur. Özellikle bu iki kurum sayesinde Çin, Afrika çalışmaları konusunda çok büyük ilerleme kaydetmiştir. Bunun dışında, 1995 yılında Asya ve Afrika Enstitüsü kapsamında Güney Afrika Çalışmaları Merkezi kurulmuş, 1998 yılında ise Pekin

³¹⁸ Judith van de Looy, "Africa and China: A Strategic Partnership?", *ASC Working Paper*, 2006, s. 1-3.

³¹⁹ Li Anshan, "The Forum on China-Africa Cooperation: From a Sustainable Perspective", *Centre for African Studies Peking University*, 2012, s. 7-8.

³²⁰ Looy, *a.g.e.*, s.5.

³²¹ "Visit by President Jiang Zemin to Six Countries in Europe, Africa and Asia", (Erişim:27.08.2018), http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18049.shtml, s.1.

Üniversitesi'nde Afro-Asya Araştırmaları Enstitüsü kurulmuştur.³²² Bu enstitüler sayesinde Çin, Afrika ülkeleri hakkında bilgi sahibi olmuş ve bu durumu politikalarına yansıtmıştır.

1990'lardan sonra, Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin kalıcılığını ve iki tarafın da işbirliğine dayalı bir kalkınma süreci geçirebilmesini sağlamak için kurumsal bir yapı kurulması gerekmiştir. Bu nedenle, 1999 yılında Çin Devlet Başkanı, Afrika ülkelerine bir mektup yazarak, Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin ticari, kültürel ve diplomasi alanlarını kapsayan merkezi bir yapı çerçevesinde oluşturulması ile ilgili bir davet göndermiştir. Buna karşılık Afrikalı ülkeler, Çin'in bu davetine olumlu bir şekilde destek vermiş ve iki taraf arasında Çin-Afrika İşbirliği Forumu (FOCAC) oluşturulmuştur. Bu yapının oluşturulmasıyla Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ilişkiler yepyeni bir boyut kazanmıştır. Bu yapı, Çin ve Afrika arasında teknik, ekonomik ve politika alanlarında işbirliğini sağlama konusunda kurumsal bir araç olarak nitelendirilmiştir. Bu doğrultuda, 2000 yılından beri Pekin, Addis Ababa, Etiyopya ve Mısır'da önemli toplantılar gerçekleştirmiş ve 2000 yılında gerçekleşen ilk toplantısından itibaren eşitlik, karşılıklı fayda ve Güney-Güney işbirliğine yönelik vurgular yapmış³²³ ve iki taraf arasında işbirliği ve ortaklığın gelişmesi için 27 üyeden oluşan bir FOCAC İzleme Komitesi kurmuştur.

FOCAC aracılığıyla Pekin, Afrika kıtası üzerinde stratejik girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerden biri, 'kapitalist devlet' yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre devlet, Afrika kıtasındaki şirketlere geniş kapsamlı sermaye ve teknik yardım sağlayarak, bu şirketler üzerinde nüfuzunu artırmayı ve iki taraf arasında karşılıklı anlayış ve fikir birliğini genişletmeyi amaçlamaktadır.³²⁴ Bu amaç çerçevesinde gerçekleştirilen FOCAC zirvelerinde eğitim, bilim ve teknoloji alanında işbirliği, Çin ve Afrika arasında yatırım ve ticaret, Çin ve Afrika ülkelerinde yapılan reformlarla ilgili tecrübe alışverişi ve ikili ilişkiler çerçevesinde yoksulluğun azaltılması ve uzun süreli kalkınmanın sağlanması konularında temalar seçilmekte ve farklı konularda

³²² Anshan, **a.g.e.**, s. 67.

³²³ Johanna Jansson, "The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)", *Centre for Chinese Studies*, 2009, s. 1.

³²⁴ Larry Hanauer ve Lyle J. Morris, *Chinese Engagement in Africa*, RAND Corporation, Washington, 2014, s.19-21.

eylem planları yapılmaktadır.³²⁵ Örneğin, 2004 ve 2006 yılları arasında iki taraf arasında çevre koruma konusunda Addis Ababa Eylem Planı yapılmıştır. Bu plan dâhilinde FOCAC İzleme Komitesi ve UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) temsilcilerinin katıldığı Çin-Afrika Çevre İşbirliği Konferansı yapılmıştır. Bu konferansta Çin hükümeti, Afrika ülkeleriyle çevre konusunda işbirliğini geliştirmeye ve ilgili alanlarda eğitim vermeye istekli olduklarını belirtmiştir. Aynı zamanda 2006 yılında Çin hükümeti, Afrika ile hızlı bir teknolojik değişim sağlayarak iklim değişikliği, su kaynaklarını koruma, çölleşme, biyoçeşitlilik ve diğer çevresel alanlarda işbirliğini teşvik etmeyi taahhüt etmiştir.³²⁶ Bu durum, iki taraf arasındaki ilişkilerin farklı alanlara yayılmasına büyük katkıda bulunmuştur.

2006 yılında Pekin’de gerçekleştirilen üst düzey yetkililerin katıldığı FOCAC zirvesinde iki taraf için oldukça önemli kararlar alınmıştır. Bu zirveye Afrika ülkelerinden 48 Devlet Başkanı katılmıştır. Bu zirve çerçevesinde Pekin Eylem Planı yayınlanmıştır. Bu planda Çin tarafından Afrika ülkelerine yönelik yapılan kalkınma yardımlarının 2006’dan 2009 yılına kadar iki katına çıkarılması taahhüt edilmiştir. Ayrıca bu planda, Çin-Afrika Kalkınma Fonu’nun kurulması, 15.000 Afrikalının Çin’de eğitilmesi, Afrika kıtasında 10 tarımsal teknoloji tanıtım merkezinin kurulması, 30 hastane ve 100 okul binasının inşa edilmesi, Çin tarafından Afrikalılara verilen burs sayısının 4000’e çıkarılması³²⁷ ve Çin tarafından Afrika ülkelerine tarım konusunda uzmanların gönderilmesi yer almıştır.

Çin tarafından Afrika ülkelerine yönelik verilen bu vaatler, uluslararası arenada geniş bir yer edinmiştir. Örneğin, bu zirveyi yakından takip eden Almanya Başbakanı Angela Merkel, zirve sonrası Avrupalı ülkelerin Afrika’yı Çin’e bırakmaması ve Avrupalı ülkelerin Afrika’da bir duruş sergilemesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca Merkel konuşmasında, Avrupa’nın Afrika’ya yönelik politikasında dikkate alması gereken konulardan birinin “*Afrika’nın doğal kaynakları ile adil bir şekilde ilgilenmek*”³²⁸ olduğuna dikkat çekmiştir. Almanya’da tanınan bir gazete yorumcusu

³²⁵ “China-Africa Relations Board The Ship Of A New Century”, (Erişim:03.09.2018), <http://www.focac.org/eng/bjzl/t404145.htm>, s.1.

³²⁶ Li Anshan, “The Forum on China-Africa Cooperation: From a Sustainable Perspective”, (Erişim:30.08.2018), http://awsassets.panda.org/downloads/the_forum_on_china_africa_cooperation_1.pdf, s.21.

³²⁷ Jansson, **a.g.e.**, s. 1-2.

³²⁸ Julio Godoy, “China Swaggers into Europe’s ‘back yard’”, *China Business*, 2006, s.1.

olan Maritta Tkalec ise Afrika kıtasındaki doğal kaynaklara ve ekonomik çıkarlara erişimin Avrupa tarafından kıtaya yönelik oluşturulacak herhangi bir politikada öncelikli olarak yer alması gerektiğini ifade etmiş ve Avrupa'nın Afrika tarafından kendisine sunulan bir takım şeyleri görmezden geldiğini belirtmiştir.³²⁹ Bu durumlar, Çin'in Afrika politikasının uluslararası kamuoyu tarafından takip edildiğini ve bu politikanın özellikle Avrupalı devletleri rahatsız ettiğini açıkça göstermektedir.

2009 yılında Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki siyasi ilişkiler, kültürel alanda ilerleme göstermiştir. Pekin Zirvesi'nden sonra 15 Afrika ülkesi, kültür alanında uzmanlaşmış yetkililerini Çin'e göndermiştir. Söz konusu yetkililer ve Çin hükümeti arasında kültürel alanda çeşitli anlaşmalar imzalanmıştır. Bu anlaşmalar kapsamında Mısır, Benin ve Morityus gibi birçok Afrika ülkesinde Çin Kültür Merkezi açılmış ve Çin'in birçok yerinden gelen 734 sanatçı bir araya gelerek, Afrika'yı ziyaret etmiştir. Ziyaret sonrasında ise bu sanatçılar, Afrika ülkelerinde düzenlenen kutlamalara ve festivallere katılmıştır. Bunun dışında, Çin ve Afrika ülkeleri tarafından iki taraf arasında kültürel bağların gelişmesi için '*Culture in Focus*'³³⁰ adı altında çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiş ve 2009 yılında Mısır'da düzenlenen FOCAC Bakanlar Konferansı'nda birçok işbirliği anlaşması imzalanarak iki taraf arasındaki olumlu ilişkiler pekiştirilmiştir.

2012 yılında Arap Baharı'na ve Libya'daki rejim değişikliğine karşı toplanan FOCAC Bakanlar Konferansı, Afrika kıtasında faaliyet gösteren Çin'in ekonomik çıkarlarına yönelik riskleri beraberinde getirmiştir. Çin, dış politikada izlediği iç işlerine karışmama ilkesine rağmen, bu konferansta kıtada barış ve istikrarın sağlanması konusunda daha fazla ilgilenilmesi gerektiğini belirtmiştir.³³¹ Ayrıca, bu konferans sonrasında bir eylem planı açıklanmıştır. Bu eylem planında, Afrika ülkelerinin Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşlarda söz sahibi olmasına yönelik vurgular yapılmıştır. Bunun dışında bu planda, daha önceki zirvelerdeki gibi iki taraf arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi, Çin ve Afrika arasında deniz ve hava yolunun ulaşımının güçlendirilmesi, Afrikalı öğrencilere burslar verilmesi, Afrika'ya sağlık çalışanlarının gönderilmesi, iki taraf arasındaki medya

³²⁹ Godoy, **a.g.e.**, s.1.

³³⁰ Anshan, **a.g.e.**, s. 40-41.

³³¹ "China-Africa Relations", (Erişim:04.09.2018), <http://www.saiia.org.za/toolkit/factsheet-china-africa-relations/>, s.1.

kuruluşları arasında işbirliğinin artırılması gibi maddeler de yer almıştır.³³² Ayrıca, konferans kapsamında konuşma yapan Hu Jintao, Çin ve Afrika ülkeleri arasında ortak kalkınmayı sağlamak ve iki tarafın halkları arasında dostluk ilişkilerini artırmak için ‘Çin-Afrika Halklar Arası Dostluk Hareketi’ni başlatmayı önermiştir. Bu hareket çerçevesinde, kadınlara ve gençlere yönelik değişim ve işbirliği programları hazırlanması ve akabinde bu programların geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Jintao, iki taraf arasında işbirliğine yönelik ilişkilerin kurulması konusunda saygı ve karşılıklı güvenin çok önemli unsurlar olduğunu ifade etmiştir.³³³ Dolayısıyla bu konferans, iki taraf arasındaki ilişkilerin daha sağlam bir zeminde ilerlemesine neden olmuştur.

Üç yıl sonra 2015 yılında Güney Afrika’da yapılan FOCAC Zirvesi’nde “Çin-Afrika Birlikte İlerliyor” temasını içeren bir eylem planı açıklanmıştır. Bu zirvede, Afrika Birliği’nin 50 yıllık eylem planını kapsayan Gündem 2063 hedefleri konuşulmuş ve Çin ile Afrika ülkelerinin kalkınma planlarının birbiriyle uyumlu olduğu belirtilmiştir.³³⁴ Zirvenin en önemli konuşmasını Çin Başkanı Xi Jinping, yapmıştır. Başkan konuşmasında, iki taraf arasında gelecekte yapılacak işbirliğinin ana varsayımlarını sunmuş ve 2016 ve 2018 yılları arasında uygulanacak olan eylem planını açıklamıştır. Bu eylem planı çerçevesinde Çin, Afrika ülkelerine özellikle eğitim ve altyapı konusunda kendisi tarafından verilen desteğin devam edeceğinin sinyallerini vermiş ve birçok Afrikalı personele teknik konularda eğitim vereceğini ifade etmiştir.³³⁵ 2018 yılında gerçekleşen FOCAC Zirvesi’nde ise iki taraf arasında üst düzey ziyaretler ve diyaloglar gerçekleştirilmesi, ekonomi, ticaret ve turizm gibi alanlarda ilişkilerin geliştirilmesi, Çin-Afrika işbirliğini derinleştirmek, Afrika ile uluslararası işbirliğine öncülük etmek ve işbirliğine yönelik mevcut mekanizmalarının sürdürülmesi gibi birçok konu üzerinde anlaşmalara varılmıştır.³³⁶ İki taraf arasında yapılan bu zirveler, Çin’in Afrika kıtasına yönelik izlediği yumuşak güç siyasetine önemli derecede katkıda bulunmuştur.

³³² Mürsel Bayram, *Çin Halk Cumhuriyeti’nin Afrika Politikası*, (Erişim:04.09.2018), books.google.com.tr, s.194.

³³³ “Beijing Declaration of the Fifth Ministerial Conference of the Forum on China-Africa Cooperation”, (Erişim:05.09.2018), http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t954245.htm, s.1.

³³⁴ Bayram, *a.g.e.*, s. 195.

³³⁵ Monika Krukowska, “China and Africa Cooperation Outlook After the 6th FOCAC Summit in Johannesburg”, *Journal of Modern Science*, 2016, s. 163.

³³⁶ “Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021)”, (Erişim:08.01.2019), https://focacsummit.mfa.gov.cn/eng/hyqk_1/t1594297.htm, s. 1.

2. Ekonomik İlişkiler

Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerin temeli, bu ülkeler arasında ilk siyasi ilişkilerin başladığı zamana denk gelmektedir. Bu yıllarda Çin, fakir bir ülke olmasına rağmen Afrika ülkelerine ekonomik yardımlarda bulunmuştur. Afrikalı ülkelerle siyasi ilişkilerini güçlendirmek için kendi ekonomik kazanımlarını hesaba katmamıştır.³³⁷ İki taraf arasındaki ilişkiler, esasında temelini siyasi alandan alıp, daha sonra ise ekonomik ve ticari alana yayılmıştır.

Çin ile Afrika ülkelerinin ekonomik bağları, Çin'in ihtiyaçları ve Afrika'nın çeşitli gereksinimleri dâhilinde şekillenmiştir. İki taraf arasındaki ekonomik ilişkilerin merkezinde hükümet tarafından yapılan resmi yardımlar, ticaret ve yatırımlar yer almaktadır. İlk olarak yardımlara bakıldığında, Çin tarafından her zaman Afrika ülkelerine yönelik yardımların yapıldığı görülmektedir. Çin, 1960 ve 1970'li yıllarda Afrika'ya yönelik yaptığı yardımları ideolojik ve politik bir araç olarak konuşlandırmıştır. Bu dönemde Çin, herhangi bir ekonomik fayda gözetmeden, kendisine dost edinmek ve insanları etkilemek konusunda dış yardımları bir araç olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda Çin'in Afrika ülkelerine yönelik ekonomi yatırımları 1956 yılından 1977 yılına kadar tahmini olarak 2,4 milyar dolar artmış³³⁸ ve bu durum doğal olarak iki taraf arasındaki ekonomik ilişkilerin hacmini artırmıştır.

Çin'in Afrika kıtasına yönelik yaptığı en önemli yardım projelerinden biri 1960'ların sonunda yapılan ve 1860 km uzunluğuna sahip olan Tanzanya-Zambiya Demiryolu'dur. (TAZARA) Çin, bu proje için 405 milyon dolar faizsiz kredi toplamış³³⁹ ve bu projeye 500 milyon dolar harcamıştır. Bu proje, Çin için ekonomik sonuçlar ortaya koyan politik bir karar niteliğindedir. Bu durumun nedeni, Çin'in Afrika'daki ulusal kurtuluş mücadelesine verdiği desteği bu proje aracılığıyla göstermesidir.³⁴⁰ Bu proje, Afrika kıtasına üç önemli konuda avantaj sağlamıştır. Bu avantajlardan birincisi, Afrika'nın güneyinin ve doğusunun jeopolitik öneminin artmasıdır. İkincisi, bu projenin Güney Afrika ile Doğu Afrika ve merkez Afrika

³³⁷ Men-Barton, a.g.e., s. 23-42.

³³⁸ George T. Yu, "China, Africa and Globalization: The "China Alternative", *Institute for Security and Development Policy*, 2009, s.19.

³³⁹ Alden ve Alves, a.g.e., s. 51.

³⁴⁰ Yu, a.g.e., s.22.

arasında önemli bir bağlantı oluşturmasıdır. Üçüncü avantaj ise Güneybatı Tanzania'nın, bu demiryolunun açılmasıyla mineral ve tarım bakımından zengin bir bölgeye dönüşmesidir.³⁴¹ Ayrıca bu proje sayesinde Zambiya'nın Kızıldeniz ve Aden Körfezi'ne ulaşımı sağlanmış ve bölgenin önemi artmıştır.

1980'lerden itibaren reform ve dışa açılım politikasının etkisiyle Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik diplomasi kökten değişmiştir. Örneğin, Çin'in Afrika kıtasına yönelik yardımları, önceleri diğer ülkeleri etkileme gibi daha çok siyasi hedeflere hizmet ederken, bu dönemden sonra Çin, ikili ekonomik ilişkilerden somut olarak fayda sağlamaya başlamıştır.³⁴² Bu doğrultuda Çin, yaptığı yardımlar karşılığında kendi ürünleri için yeni pazarlar bulma ve Çin'in yerel ekonomisi için gerekli olan enerji, kereste ve mineral gibi metalleri Afrika'dan elde etme fırsatı yakalamıştır.³⁴³ Bu durum, Çin'in Afrika ülkelerine olan bağımlılığının artmasına neden olmuştur.

Çin'in Afrika kıtasına yönelik izlediği ekonomi politikasını şekillendiren ikinci önemli unsur, ticarettir. Birçok dış politika uzmanının belirttiği gibi Çin, zamanla '*ticaret ülkesi*' haline gelmiştir. Bu durumun nedeni, Çin ticaretinin 30 yıl içerisinde neredeyse ortalama olarak yüzde 15-17 oranında büyüme göstermesi ve 2008 yılında Çin'in dünya üzerinde küresel olarak ABD ve Fransa'dan sonra üçüncü büyük ticaret ülkesi haline gelmesidir. Bu durum, Çin ile Afrika ülkeleri arasında yapılan ticaretle de önemli bir büyümeye neden olmuştur.³⁴⁴ İki taraf arasında yapılan ticari diplomasi, koalisyon sözleşmeleri ve devletler arasında işbirliğine yönelik yaklaşımlar, Çin'in varlığının ve ticari alandaki küresel gücünün ilerlemesine önemli derecede katkıda bulunmuştur. İki taraf arasındaki ticaret, 1995 yılında 5 milyar dolardan az iken, 2003 yılında 10 milyar dolar olmuştur. 2008 yılında ise 100 milyar dolar iken, 2012'de yaklaşık yüzde 16'lık bir büyüme ile 199 milyar dolar olmuştur.³⁴⁵ Bu durum, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaretin son on yılda şaşırtıcı bir şekilde büyüme gösterdiğinin en açık göstergesidir.

³⁴¹ John Briggs, "The Tanzania-Zambia railway: review and prospects", *Geography*, 1992, Sayı:3, s.265.

³⁴² Yu, a.g.e., s.19.

³⁴³ Looy, a.g.e., s.12-15.

³⁴⁴ Yu, a.g.e., s. 20-21.

³⁴⁵ Hanauer ve Morris, a.g.e., s. 26-27.

Çin ile Afrika kıta ülkeleri arasında yapılan çeşitli zirveler, iki taraf arasında ticaretin artması konusunda etkili olmuştur. Bu zirveler sonrasında iki taraf arasında ekonomik ve ticari komisyonlar kurulmuştur. Özellikle 2006 yılında yapılan zirve sonrasında kurulan komisyonlarda 22 Afrika ülkesi yer almıştır. Bu komisyonlar sayesinde Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ticaret birçok sektöre yayılmış ve bu sayede Çin tarafından bu ülkelerle pek çok yatırım anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmalar çerçevesinde Çin; Zambiya, Mauritius, Nijerya, Mısır ve Etiyopya gibi ülkelere ekonomi ve ticari alanlarda işbirliği bölgeleri yapmaktadır.³⁴⁶ Bu bölgeler, Afrika pazarlarına Çin yatırımının devamında büyük rol oynamakta ve iki tarafın ekonomisini canlandırmaktadır.

Afrika ülkeleri ile Çin arasındaki ekonomik ilişkileri etkileyen üçüncü unsur ise Çin'in artan zenginliği ile bağlantılı olarak devlet ve özel sektör aracılığıyla kıta ülkelerine yaptığı yatırımlardır. Çin, Afrika ülkelerinin kıtlık ve borç nedeniyle çok zor günler geçirdiği ve özellikle Japonya ve Fransa gibi kıtaya yönelik yatırımlarda bulunan devletlerin yatırımlarını geri çektiği dönemde bu ülkelere yatırım yapmaya devam etmiştir. Bu doğrultuda, 1970 ve 2000 yılları arasında 6.000'den fazla yatırım anlaşması imzalamıştır.³⁴⁷ Çin, bu yatırımları yapmak, Afrika kıtasında başarılı projelere imza atmak ve finansal altyapısına destek sağlamak için Çin İhracat-İthalat Bankası (EXIM Bank) gibi finansal kurumlar kurmuştur. Bu kurumlardan EXIM Bank, Çin'in özellikle Nijerya'daki petrol ve doğalgaz projelerine ve Zambiya'daki madencilik projelerine yapacağı yatırımları finanse etme konusunda oldukça büyük bir öneme sahiptir. Çin Ticaret Bankası, (ICBC) Çin'e Afrika yatırımları konusunda destek veren başka bir önemli kurumdur. Bu banka, 2007 yılında Güney Afrika'nın önemli bankalarından yüzde 20 oranında hisse satın almış ve bu sayede Güney Afrika'nın en büyük doğrudan yabancı yatırımcısı olmuştur.³⁴⁸ Dolayısıyla bu bankalar, Çin ve Afrika ülkeleri arasındaki ekonomik bağların karşılıklı olarak fayda göstermesi konusunda önemli derecede etkili olmuştur.

Çin'in Afrika kıtasına yönelik yatırımının artmasında üç temel faktör etkili olmuştur. Bu faktörler: doğal kaynaklara, özellikle petrole, olan bağımlılık, Çin'in

³⁴⁶ Anshan, **a.g.e.**, s. 38-39.

³⁴⁷ Anshan, **a.g.e.**, s. 9.

³⁴⁸ Yu, **a.g.e.**, s. 21.

Afrikalı siyasi liderlerle ve şirket sahipleri ile ilişkilerini koruması ve Çin'in Afrika'da iş faaliyetlerini teşvik etmesidir. Özellikle Çin ekonomisinde çok önemli bir yere sahip olan benzinin Afrika kıtasında önemli miktarda çıkarılması, Çin'in kıtaya yönelik ilgisinin artmasına neden olmuştur. 2003 yılında Çin, ABD'den sonra dünyadaki petrol tüketicileri arasında ikinci olmuştur.³⁴⁹ Çin'in zamanla artan petrol ihtiyacı, Çin yatırımlarının büyük bölümünün Afrika'daki petrol şirketleri üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Çin tarafından Afrika ülkelerine yapılan yatırımlar genel olarak şirketler düzeyindedir. Bu durumun en açık göstergesi, 2004 yılına kadar yaklaşık 700 Çin şirketinin 49 Afrika ülkesinde faaliyet göstermesidir. Çin şirketlerinin Afrika'da bu şekilde etkili olmalarının nedeni, Batılı şirketlerin Afrika'dan çoğunlukla petrol, maden, balık, orman ürünleri, değerli metaller çıkarması ve altyapı alanlarını az kar getirdiği için göz ardı etmesi ve buna karşılık, Çin şirketlerinin bu alanlara ciddi yatırımlar yapmasıdır. Örneğin Çin, Zambiya'daki bakır ocaklarını ve Chambezi Madencilik şirketini yeniden açmıştır. 2008 yılında Gabon'da bir hidroelektrik baraj yapımına destek olmuştur. Günümüzde ise halen Çin, Gabon sahilinde yeni petrol sahaları aramaktadır.³⁵⁰ Çin tarafından yapılan bu faaliyetler, ülkeler arasında dostane ilişkilerin kurulmasına neden olmuş ve Çin'in yumuşak güç siyasetinin başarılı bir çizgide ilerlemesine yol açmıştır.

III. ÇİN'İN AFRİKA'DAKİ YUMUŞAK GÜCÜ

Belirtildiği gibi Çin ile Afrika ülkelerinin başta sömürgecilik olmak üzere tarihte benzer tecrübeler yaşaması, iki tarafın ortak noktalarda bir araya gelmesine neden olmuştur. Bu doğrultuda, Çin'in Afrika ülkeleri ile birçok konuda işbirliğine yönelik bir duruş sergilemesi ve buna karşılık bu ülkelerin Çin ile ilişkilerini geliştirmek istemesi, Çin'in Afrika kıtası üzerinde yumuşak güç siyaseti uygulama hedefini kolaylaştırmıştır. Bu hedef doğrultusunda Çin, yumuşak güç kaynaklarını kullanarak, Afrika kıtasında olumlu bir Çin kimliği inşa etmeye çalışmıştır. Özellikle Çin'in '*açık kapı politikası*' sonrasında dünya üzerinde hızlı bir ekonomik yükselişe

³⁴⁹ Jennifer L. Parenti, "China-Africa Relations in the 21st Century", *JFQ*, 2009, s. 121.

³⁵⁰ Looy, *a.g.e.*, s.26.

sahip olması, uluslararası arenada birçok ülke gibi Afrika ülkelerinin de Çin hakkında olumlu bir algıya sahip olmalarına neden olmuştur. Çin, kıtada bu olumlu algının yaratılması için kıtaya yönelik izlediği dış politikada yumuşak gücün kaynakları olan kültürü, siyasi değerleri ve dış politikayı etkili bir şekilde kullanmaya çalışmıştır.

A.Kültür

Kültür, Çin'in devlet kimliğini oluşturan ve dış politika davranışlarını şekillendiren en önemli unsurlardan biridir. Çin, yumuşak güç stratejisi çerçevesinde kültürü bir araç olarak kullanma hedefi doğrultusunda, geçmişte kendisi gibi Batı sömürgeciliği nedeniyle sıkıntılı dönemler geçirmiş olan Afrika ülkelerine kendi kültür ve ideolojisini tanıtmaya çalışmıştır. Bu bağlamda, Çin ile Afrika ülkeleri arasında kültürel anlamda işbirliğinin sağlanması konusunda özellikle Hu Jintao'nun Çin'de başkanlık makamına gelmesi oldukça önemlidir. Bu durumun nedeni, Jintao'nun başkanlık döneminde Afrika ülkelerine yönelik gerçekleştirdiği ziyaretlerdir. Jintao, yaptığı ziyaretlerde Çin ile Afrika ülkeleri arasında kültür konusunun önemli bir yere sahip olduğunu ve bu doğrultuda iki taraf arasında kültürel işbirliğinin yapılması gerektiği yönünde birçok açıklamada bulunmuştur.³⁵¹ Bu açıklamalar, genel olarak eğitim faaliyetlerini, uluslararası medyayı, uluslararası sergileri ve uluslararası organizasyonları kapsayan kültürel ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

1.Eğitim Faaliyetleri

Yumuşak güç kaynaklarından biri olan kültürün Afrika kıtasında Çin tarafından kullanılmasında eğitim faaliyetleri oldukça önemli bir unsurdur. Çin'e göre, "*Çin-Afrika Eğitim İşbirliği*" genellikle üç aşamaya ayrılmaktadır. Birinci aşama, 1956 yılında Çin'in Mısır, Kenya, Uganda ve Kamerun ile ilk diplomatik ilişkilerinin başlaması ve bununla birlikte 24 öğrencinin farklı ülkelere seyahat etmesidir. İkinci aşama, Çin'in reform ve açılım politikasıyla birlikte özellikle 1970 yılından 1980 yılına kadar artış gösteren Afrika kökenli uluslararası öğrenci sayısının 1996 yılında

³⁵¹ Oğuzhan Mutluer, "Hu Jintao'nun Afrika Gezisi ve Afrika'nın Çin Dış Politikasındaki Yeri", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:5, 2006, s. 120-121.

4,570'e ulaşmasıdır. Ayrıca bu dönemde Çin, Afrika kıtasında araştırma laboratuvarları ve araç-gereçler inşa ederek, eğitim vermeye başlamıştır. Üçüncü aşama ise 2000 yılında yayınlanan bir bildiğe ile birlikte kurulan FOCAC çerçevesinde insan kaynakları, eğitim, akademik, ekonomi ve sosyal alanlarda oluşturulan işbirliği projeleridir. Ayrıca bu dönemde gerçekleştirilen uzun vadeli burs olanakları ve karşılıklı olarak üniversiteler arasında iletişim kanallarını kolaylaştırmak için birçok Çin kökenli öğretmenin Afrika'ya gönderilmesi de üçüncü aşamaya dâhildir.³⁵² Dolayısıyla bu aşamalara bakıldığında, Çin ile Afrika ülkeleri arasında eğitim alanındaki işbirliğinin zamanla ve basamak halinde geliştiği görülmektedir.

Çin'in Afrika kıtasındaki eğitim faaliyetlerinin önemli bir unsuru Konfüçyüs Enstitüleridir. Bu enstitüler, Çin'in dış politikasında, kendi kültürünü ya da dilini tanıtmada konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Çin için özellikle kendi dilinin Afrika kıtasında tanıtılması, kıtada inşa etmek istediği kimliği için oldukça önemlidir. Bu durumun nedeni, Konstrüktivist yaklaşımın savunduğu tezlerden biriyle açıklanabilmektedir. Söz konusu yaklaşım, dilin bir aktör için dış politikada belirleyici bir unsur olduğunu savunmaktadır. Bu durumun nedeni, aktörün istek ve amaçlarını dil yolu ile ifade ediyor olması ve bu doğrultuda oluşturduğu dış politika eylemlerini dil yolu ile destekliyor olmasıdır. Bu noktada Konfüçyüs Enstitüleri, Çin dilinin Afrika'da kullanım alanını artırarak, kıtada Çin'in bir yumuşak güç haline gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Konfüçyüs Enstitüleri, Çin'in kimliği doğrultusunda dünyaya vermek istediği mesajları iletme konusunda da oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu doğrultuda, Afrika kıtasındaki ilk Konfüçyüs Enstitüsü, 2005 yılında Nairobi'de kurulmuştur.³⁵³ Bu enstitünün masrafları Çin tarafından finanse edilmiştir. Bu enstitü ile Çin, Afrika halkına Çin'in kültür programlarını ve Çin dilini tanıtmada fırsatı sunmuştur. Zaman geçtikçe Afrika ülkelerinde kurulan bu enstitülerin sayısında artış olmuştur. Bu artış doğrultusunda, 2007 yılında Afrika kıtasında 6 tane Konfüçyüs Enstitüsü, 2011 yılında 19 Afrika ülkesinde 28 Konfüçyüs Enstitüsü ve 2015 yılında bu kıtada toplam

³⁵² Hannane Ferdjani, "African students in China", *Centre for Chinese Studies*, 2012, s. 6.

³⁵³ Jennifer G. Cooke, "China's Soft Power in Africa", (Erişim:07.09.2018),

<http://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fs->

[public/legacy_files/files/media/isis/pubs/090310_chinesesoftpower__chap3.pdf](http://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/isis/pubs/090310_chinesesoftpower__chap3.pdf), s.34.

48 Konfüçyüs Enstitüsü açılmıştır.³⁵⁴ Günümüzde ise Afrika kıtasında bu enstitülerin sayısı 54'e ulaşmıştır. Bu enstitüler Afrika'da, Tunus, Sudan, Mısır, Kenya, Nijerya, Mali, Zambiya, Ruanda ve daha birçok ülkede yer almaktadır. Bu ülkelere 1954 yılından 2003 yılına kadar Çince öğretmek için 150 öğretmen gönderilmiştir.³⁵⁵ Bu doğrultuda, Çin Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalara göre, bu enstitüler sayesinde 2005 yılında Afrika kıtasında Çince öğrenen 8000'den fazla Afrikalı öğrenci olmuştur.³⁵⁶ Bu durum, kıtada Konfüçyüs Enstitülerinin ne kadar etkili olduğunu açıkça göstermektedir.

Çin, Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla Afrika ülkelerinde sempozyumlar, konferanslar, sergiler ve organizasyonlar düzenlemektedir. Bu etkinlikler aracılığıyla Çin, kıtada kendi kültürünün tanıtım faaliyetlerini yürütmekte³⁵⁷ ve kıta ülkeleri ile işbirliğini ilerletmektedir. Örneğin, 2017 yılında Zambiya'nın başkenti Lusaka'da gerçekleştirilen Afrika Konfüçyüs Enstitüsü Ortak Konferansı'na 34 Afrika ülkesinden 260 delege katılmıştır. Bu konferansta Hanban (Uluslararası Çin Dili Konseyi) Genel Sekreter Yardımcısı-Konfüçyüs Enstitüsü Genel Müdür Yardımcısı Xia Jianhus tarafından yapılan konuşmada, Hanban'ın Afrika'daki Konfüçyüs Enstitüleri'nin Çin ve Afrika arasındaki kültür alışverişini ve işbirliğini sağlaması konusunda kaydedilen ilerlemeden memnun olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Xia, Afrika kıtasında ilkokul, ortaokul, üniversiteler ile öğrenci ve öğretmen eğitim merkezlerinin kurulmasının ve bu amaçla kıtada çeşitli programlar düzenlenmesinin Çin ile Afrika arasındaki işbirliğinin kalıcı olduğuna dair bir işaret olduğunu ifade etmiştir. Buna karşılık, Zambiya Başkan Yardımcısı Inonge Wina, Konfüçyüs Enstitülerinin Çin ve Zambiya'nın yıllar boyunca sahip olduğu arkadaşlığa katkıda bulunan pek çok faktörden biri olduğunu ifade etmiştir.³⁵⁸ Bu durum, Konfüçyüs Enstitülerinin, Çin'in

³⁵⁴ Claire van den Heever, "Confucius Institutes across Africa are nurturing generations of pro-China Mandarin speakers", *Quartz Africa*, 2017, s.1.

³⁵⁵ Maddalena Procopio, "The effectiveness of Confucius Institutes as a tool of China's soft power in South Africa", *African East-Asian Affairs*, 2015, s.103.

³⁵⁶ Anita Wheeler, "Cultural Diplomacy, Language Planning, and the Case of the University of Nairobi Confucius Institute", *Journal of Asian and African Studies*, 2014, s.51-52.

³⁵⁷ "Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes", (Erişim:06.09.2018), http://english.hanban.org/node_7880.htm#no1, s.1.

³⁵⁸ "2017 Joint Conference of Confucius Institutes in Africa Officially Opened", (Erişim:08.09.2018), <https://www.unza.zm/confucius/uncategorised/2017-joint-conference-of-confucius-institutes-in-africa-officially-opened>, s.1.

bir aktör olarak Afrika'da yumuşak gücünün artmasına katkıda bulunduğunu açıkça göstermektedir.

Çin tarafından Afrika ve farklı ülkelerde açılan Konfüçyüs Enstitülerinin bazı hedefleri vardır. Bu hedeflerden ilki, bu enstitülerin kurulduğu yerel toplumlarda Çin'in faaliyetleri ile ilgili bir odak noktası oluşturmaktır. İkincisi, hükümetlerle, işletmelerle ve endüstriyel kurumlarla stratejik ittifaklar kurarak, küresel Çin diasporasıyla daha yakın ve daha üretken bağlara sahip olmaktır. Üçüncüsü, dünya üzerindeki topluluklar arasında Çin dili ve kültürü hakkında farkındalık yaratmaktır. Dördüncüsü, Çin dilinin geniş çapta öğrenilmesi için çeşitli kurslar kurmaktır. Beşincisi, uluslararası iş çevreleri ve hükümetler için kültürlerarası iletişim seminerleri düzenlemek ve bu doğrultuda atölyeler açmaktır. Altıncısı, farklı ülkelerdeki üniversitelerde Çin ile ilgili yerel araştırmaları teşvik etmek ve bu konuda programlar geliştirmektir. Son olarak ise Çin dili öğretmenlerinin pedagojik becerilerini geliştirmektir.³⁵⁹ Çin tarafından belirlenen bu hedefler, farklı ülkelerde Çin'in siyasi ve ekonomik gündem oluşturma kapasitesini artırmaktadır. Bu durum ise Çin'in söz konusu ülkelerdeki imajını olumlu olarak etkileyerek Çin'in yumuşak gücünü artırmaktadır.

Konfüçyüs Enstitülerine kayıt yaptırarak, Çin kültürünü tanıma fırsatı bulan Afrikalı öğrencilerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Söz konusu enstitülerin çalışma raporuna göre, 2011 yılında Afrika'da bu enstitülere kayıt yaptıran öğrenci sayısı 395 iken, 2012 yılında 659, 2013 yılında ise 812 kişi olmuştur.³⁶⁰ Günümüzde ise bu sayı 1.4 milyondan fazla olup,³⁶¹ Çin Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalara göre, 2020 yılına kadar büyük oranda artacaktır. Enstitüler, kayıt yaptıran öğrencilere Çin'in geleneksel bayram kutlamalarına, festival etkinliklerine, film gösterimlerine ve ünlü aktivitelere katılma fırsatı sunmaktadır. Örneğin, Güney Afrika'da yer alan Stellenbosch Konfüçyüs Enstitüsü, 2013 yılında toplamda 70 kültürel etkinlik düzenlemiştir. Düzenlenen bu kültürel etkinlikler çerçevesinde enstitü, birçok

³⁵⁹ Wheeler, a.g.e., s.52.

³⁶⁰ R.S. Zaharna, Jennifer Hubbert ve Falk Hartig, *Confucius Institutes and the Globalization of China's Soft Power*, USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School, California, 2014, s.55.

³⁶¹ "High Degree of Localization Drives Rapid Development of Confucius Institutes in Africa", (Erişim:09.09.2018), http://english.hanban.org/article/2018-05/22/content_733205.htm, 22 Mayıs 2018, s.1.

ziyaretçi ve öğrenci ağırlamıştır.³⁶² Bu kültürel etkinlikler, Çin kültürüne ve Konfüçyüs Enstitülerine ilgiyi artırarak, küresel ölçekte Çin'in yumuşak güç siyasetine yönelik algıyı olumlu bir şekilde etkilemiştir. Ayrıca enstitüler aracılığıyla düzenlenen bu faaliyetler, devletlerarası politik uyumu kolaylaştırması ve Konfüçyüs'ün '*kültür markası*' haline gelmesi nedeniyle de Çin'in yumuşak güç diplomasisine hizmet etmekte³⁶³ ve Çin'in küresel ölçekte gücünü artırmaktadır.

Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki eğitim faaliyetlerinin önemli unsurlarından biri de değişim programları ve Çin tarafından Afrikalı öğrencilere verilen burslardır. İki taraf arasındaki değişim programlarına bakıldığında, bu programların kökeninin Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki diplomatik ilişkilerin başladığı dönemle aynı olduğu görülmektedir. 1950'lerde Kamerun, Kenya, Uganda, Malavi gibi Sahra Afrika ülkeleri gibi çoğu Afrika ülkesi bağımsızlığını kazanmamış olmasına rağmen, Çin bu ülkelerle öğrenci değişimi yapmış ve bu ülke öğrencilerine '*tek yönlü*' olarak burs vermiştir.³⁶⁴ Daha sonra 1955 yılında gerçekleştirilen Bandung Konferansı sonrasında Mısır'ın üst düzey eğitim yetkilileri tarafından Çin'e yapılan ziyaret ve ziyaret sonrasında imzalanan Kültürel İşbirliği Anlaşmaları, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki öğrenci değişiminin önünü açmıştır. Bu anlaşmalar çerçevesinde Çin ile Mısır arasında değişim programlarının uygulanması, karşılıklı olarak diplomaların tanınması, üniversitelerde dil ve edebiyat eğitiminin teşvik edilmesi gibi hususlar yer almıştır.³⁶⁵ Bu doğrultuda, iki ülke arasında öğrenci ve öğretmen alışverişi yapılmaya başlanmıştır.

1980 yılından itibaren Afrika ile Çin üniversiteleri arasındaki işbirliği, Çin'in Afrika'ya eğitim konusunda verdiği desteğin yeni bir boyutu olarak ortaya çıkmıştır. Bu durumun nedeni, Afrika'ya Çin tarafından verilen desteğin bu tarihten sonra sadece hükümetler düzeyinde olmaması, aynı zamanda üniversiteler tarafından da Afrika ülkelerine destek verilmesidir. Özellikle 1990'larda üniversiteler nezdinde karşılıklı olarak eğitim ve işbirliği programlarının gelişmesi, Afrika ve Çin'de profesyonel

³⁶² Zaharna, **a.g.e.**, s.56.

³⁶³ Alan H. Yang ve Michael Hsiao, "Confucius Institutes and the Question of China's Soft Power", *China Brief*, 2012, s.1.

³⁶⁴ Li Wei, Huang Jie, Wang Kaijun, Mao Xilong, Chen Feiyan, "Education Assistance to Africa: We Can Do More and Better", *Transit Stud Rev*, 2010, s.284.

³⁶⁵ Li Baoping, "On the Issues Concerned with China-Africa Education Cooperation", Beijing University, 2006, s.1-2.

seminerler düzenlenmesi, üniversitelerde ortak araştırmaların yapılması ve Afrika'nın en prestijli üniversitelerinde birçok Çinli akademisyenin yer alması bu durumun en açık göstergesidir.³⁶⁶ Çin ile Afrika ülkelerinin karşılıklı olarak öğrenci değişimi ve bu kapsamda Çin tarafından bu ülke öğrencilerine verilen burslar, Çin'in reform ve dışa açılım politikasından sonra hız kazanmıştır. 1998 yılından beri 1000'den fazla Afrikalı öğrenciye burs verilmiş ve 2001 yılına kadar bu sayı 1200'ü aşmıştır. Ayrıca bu dönemde her Afrika ülkesinden 24 öğrenci, Çin Hükümeti'nin verdiği burslar çerçevesinde Çin'e eğitim için gelmiştir. Bunun dışında, 50 yıl boyunca Çin Hükümeti tarafından 50 Afrika ülkesine öğrencilerin daha fazla araştırma yapabilmeleri için burslar verilmiştir.³⁶⁷ Söz konusu bu öğrenciler, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki kültür alışverişine büyük bir katkıda bulunmuş ve Çin üniversitelerinin uluslararası arenada tanınmasına neden olmuştur.³⁶⁸ Bu durum ise Çin'in yumuşak gücünün küresel ölçekte artmasına katkıda bulunmuştur.

Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki değişim programları ve Çin tarafından Afrikalı öğrencilere verilen burslar, özellikle 2000 yılından itibaren uluslararası konferanslarda ve Çin'in hükümet yetkilileri tarafından yapılan ziyaretlerde dile getirilerek yumuşak güç aracı olarak kullanılmaya çalışılmıştır. 2000 yılında FOCAC kapsamında Çin ve Afrika ülkeleri arasında yapılan ilk Bakanlar Konferansı bu konudaki örneklerden biridir. Çin, bu konferansta Afrika kıtasında eğitim kaynaklarını geliştirme, bu kıtaya daha fazla öğretmen gönderme ve kıta öğrencilerine daha fazla hibe verme konusunda çaba göstereceğini belirtmiş³⁶⁹ ve bu tutumunu daha sonra yapılan birçok konferansta sürdürmüştür.

2006 yılında gerçekleştirilen Çin-Afrika İşbirliği üçüncü forumunda Çin Hükümeti tarafından dört temel konu ele alınmıştır. Bu konular, Afrika'nın kırsal kesimlerinde okulların kurulması, Çin Hükümeti tarafından öğrencilere verilen bursların artırılması, Afrika'nın çeşitli kurumlarına uzman ile eğitimcilerin

³⁶⁶ Wei, **a.g.e.**, s. 284.

³⁶⁷ Baoping, **a.g.e.**, s. 2.

³⁶⁸ Li Anshan, "African Students in China: Research, Reality, and Reflection", *African Studies Quarterly*, 2018, s.26.

³⁶⁹ Wei, **a.g.e.**, s. 286.

gönderilmesi ve Konfüçyüs Enstitülerinin kurulmasıdır.³⁷⁰ 2011 yılında Paris’te UNESCO kapsamında gerçekleştirilen Çin-Afrika Üniversiteleri Liderleri Toplantısı’nda iki bölge arasında eğitim alanında işbirliğinin sağlanmasına yönelik çağrılarda bulunulmuştur.³⁷¹ Ayrıca 2012 yılında gerçekleştirilen FOCAC Zirvesi, Çin ve Afrika arasında eğitim alanında yapılan işbirliğinin başka bir örneğidir. Söz konusu zirvede konuşma yapan Çinli lider Hu Jintao, 30 bin Afrikalı öğrenciyi eğiteceğine, 18.000 öğrenciyeye burs vereceğine ve 2015 yılına kadar Afrika’da öğrencilerin mesleki ve kültürel yeteneklerini geliştirebilmeleri için eğitim tesisleri inşa edeceğine dair söz vermiştir.³⁷² Bunun dışında, Başkan Xi Jinping tarafından 2013 yılında yapılan Afrika ziyareti’nin önemli olduğu görülmektedir. Xi, bu ziyaretinde insanlar arası değişimin Çin ile Afrika arasında yeni tip stratejik ortaklığın önemli bir ayağı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca insanlar arası değişimin veya bu değişimi organize etmek amacıyla tasarlanan değişim programlarının iki taraf arasındaki ilişkilerde bir ‘yumuşak itici güç’ etkisi yaratabileceğini belirtmiştir.³⁷³ Bütün bu söylemler, eğitimin Çin tarafından dış politikada ön plana çıkarılarak yumuşak güç unsuru olarak kullanıldığını açıkça göstermektedir.

Değişim programları aracılığıyla Çin’e gelen öğrenciler, Çin’deki uluslararası öğrenci kuruluşunun %5’ini oluşturmaktadır. Bu öğrenciler, Afrika kıtasının hemen hemen her bölgesinden Çin’in farklı eyaletlerinde bulunan üniversitelere gelmektedir. Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan bildirimlerde, Afrikalı ülkelere Çin tarafından eğitim alanında verilen desteklerin Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki bağları güçlendirdiği yer almaktadır. Bu doğrultuda Çin, Afrikalı öğrencilere düşük harç ücretleri ve düşük yaşam masrafları sağlayarak kendi ülkesinde eğitim olanakları sunmaktadır.³⁷⁴ Buna karşılık, Çin tarafından kendilerine burs verilen Afrikalı öğrenciler, Çin’in kendilerine tanıdığı fırsatlardan memnun olduklarını ifade

³⁷⁰ Ehizuelen Michael Mitchell Omoruyi, Yao JiaoJiao, ABAH Bidias Alain Stève ve Mvuh Zoulitou, “China Enhancing Education Development in Africa: A Case Study of Cameroon”, *Research on Humanities and Social Sciences*, Sayı:15, 2017, s.9.

³⁷¹ Jean Gonondo, “Africa and China Higher Education Cooperation: Establishing Knowledge Sharing Partnership between Students”, *Journal of Education and Practice*, Sayı:10, 2017, s. 19.

³⁷² “The 5th Ministerial Meeting of Forum on China-Africa Cooperation”, (Erişim:10.09.2018), <http://english.cntv.cn/special/5thfocac/homepage/index.shtml>, s.1.

³⁷³ Hanauer ve Morris, *a.g.e.*, s. 75-76.

³⁷⁴ Heidi Østbø Haugen, “China’s recruitment of African university students: policy efficacy and unintended outcomes”, *Globalisation, Societies and Education*, Sayı:3, 2013, s. 315-316.

etmektedirler.³⁷⁵ Bu durum, Afrikalı öğrenciler nezdinde Çin'e yönelik çekici bir etki oluşmasına neden olmaktadır.

Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki değişim programlarının bir parçası olarak nitelendirilen think-tank kuruluşları, Çin ile kıta ülkeleri arasındaki işbirliğini sağlayarak Çin'in yumuşak gücüne katkıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda, Çin ve Afrika düşünce kuruluşları arasında diyalog ve alışveriş için ortak bir platform oluşturmak amacıyla 2011 yılında Zhejiang Normal Üniversitesi tarafından Çin-Afrika Düşünce Kuruluşları Forumu kurulmuştur.³⁷⁶ Bu forum çerçevesinde düzenlenen “10 + 10 Ortaklık Planı” Afrika ve Çin'deki 10 düşünce kuruluşunu bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.³⁷⁷ Çin Dışişleri Bakanlığı tarafından da desteklenen bu plan, bunun dışında Çin ve Afrika ülkeleri arasında uzun vadeli akademik ve değişim ortaklıkları kurmayı ve Çin-Afrika ilişkileri üzerine “*teorik düşünme*”yi teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Çin'e gelerek burada eğitim alan Afrikalı öğrenciler, ülkelerinde çok önemli pozisyonlara gelerek, Çin ile Afrika arasındaki ilişkileri olumlu etkilemektedir. Ayrıca bu öğrenciler, Çin'in küresel ölçekte bir yumuşak güç olmasına katkıda bulunmaktadır. Çin tarafından yapılan araştırmalara göre, bu öğrenciler ülkelerinde bakanlık, bakan yardımcısı, büyükelçilik ve müsteşarlık gibi görevlere sahip olmaktadır. Örneğin, Çin'de eğitim görerek sonrasında burada çalışan çok sayıda genç Afrikalı diplomat vardır. Bunun dışında, Çin'de eğitim görerek Afrika kıtasında önemli projelerde görev alan pek çok sayıda personel vardır. Bu projelerden biri, TAZARA projesidir. Bu projede, Çin'de eğitim gören 270'ten fazla direktör veya üst düzey pozisyona sahip personel çalışmaktadır.³⁷⁸ Bütün bu personel ve Çin'de eğitim görerek Çin-Afrika İşbirliği platformlarında çalışan birçok Afrikalı personel, dolaylı olarak Çin'in Afrika'da inşa etmek istediği kimliği olumlu olarak etkilemektedir.

Çin tarafından Afrika ülkelerine eğitim amaçlı gönderilen uzmanlar, Çin ve Afrika arasında eğitim alanında yapılan işbirliğinin başka bir boyutudur. Çin, bilim, mühendislik, tarım, sanat ve beden eğitimi gibi çeşitli alanlarda insanları eğitmek için

³⁷⁵ Hannane, **a.g.e.**, s. 28.

³⁷⁶ “Academics help shape multitude of dreams”, (Erişim:11.09.2018), <https://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/xsjl/zflhyjlljh/t1105482.htm>, 12 Nisan 2013, s.1.

³⁷⁷ Hanauer ve Morris, **a.g.e.**, s. 77.

³⁷⁸ Baoping, **a.g.e.**, s. 5.

Afrika'ya, alanlarında uzmanlaşmış eğitmenleri göndermeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Çin, 1956 yılından 2003 yılının sonuna kadar 35 Afrika ülkesine 353 uzman göndermiştir. Ayrıca Çin, 1980'lerde “İleri Düzey Eğitim ve Bilimsel Araştırma Programı” adı altında Afrika üniversitelerinde bilimsel araştırma yapılabilmesi için ihtiyaç olan ekipmanları sağlamış ve bu program kapsamında başarı gösteren Afrikalı akademisyenlere Çin'de çalışma fırsatı sunmuştur.³⁷⁹ Bu alanlar dışında Çin, Afrika'ya sağlık alanında da eğitmenler göndererek kıta ülkelerinde uzmanlar yetiştirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Çin, Afrika ülkelerine 16 binin üzerinde sağlık görevlisi göndermiş ve kıtada sağlık personeli yetiştirmek için birçok hastane açmıştır.

Çin, kıta ülkeleri ile eğitim alanında işbirliğine yönelik olarak aynı zamanda gençlik programları hazırlamıştır. Bu programlar çerçevesinde birçok Çinli öğrenci Afrika'nın Tunus, Gana, Etiyopya gibi birçok ülkesinde eğitim, spor ve sağlık alanlarında gönüllü olarak görev almaya başlamıştır. Çin tarafından yumuşak güç stratejisi çerçevesinde hazırlanan bu programlardan yalnızca Afrikalı öğrenciler yararlanmamış, aynı zamanda Afrikalı yetişkinler de yararlanmıştır. Çin tarafından birçok Afrikalı yetişkine kamusal alan ile ilgili eğitim verilmiştir. Bu doğrultuda, 2010 yılı sonuna kadar Çinli uzmanlar tarafından eğitim gören Afrikalı yetişkinlerin sayısı 30.000 olmuştur. Bu eğitimler genel olarak, kültür, sağlık, çevre, gümrük ve tarım gibi alanları kapsamıştır.³⁸⁰ Bununla birlikte Çin tarafından Afrikalı ülkelere yönelik 900'ün üzerinde sosyal proje gerçekleştirilmiştir. Çin, birçok alanda verdiği bu desteklerle kıta halkının gözünde kendisine yönelik olumlu bir imaj çizmeye çalışmıştır.

Çin, Afrika kıtasında uzman personel yetiştirmek amacıyla yalnızca kıtaya eğitmen göndermekle kalmamış, aynı zamanda kıta ülkelerinde birçok eğitim merkezi açmıştır. 2009 yılında Etiyopya'da Çin tarafından açılan ve Etiyopya yetkilileri ile ortaklaşa yönetilen Mesleki Eğitim Merkezi, bu durumun en güzel örneklerinden biridir. Çin, açtığı bu eğitim merkezinde Çinli ve Etiyopyalı öğretmenler tarafından eğitilecek öğrencilere mimarlık, elektrik mühendisliği, bilgisayar, tekstil ve giyim eşyası yapma konularında beceri kazandırmayı ve bu alanlarda uzman personel yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bunun dışında Çin, Angola ve Uganda gibi Afrika

³⁷⁹ Baoping, **a.g.e.**, s. 2-3.

³⁸⁰ Seriyeye Sezen, “Küresel Bir Güç Olma Yolundaki Çin”, *Mülkiyeliler Birliği Yayını*, 2011, s. 1013.

ülkelerinde de bu eğitim merkezlerini açarak,³⁸¹ ülkeler arasında olumlu ilişkiler kurulmasına katkıda bulunmuştur.

Çin ile Afrika arasında eğitim alanında ilişkilerin gelişmesi konusunda Çin, bütün bunların dışında, kıtada öğretme ve öğrenme koşullarını iyileştirecek çalışmalar yürütmüştür. Bu doğrultuda Çin, ilk ve orta dereceli okulların, üniversitelerin, kolejlerin yanı sıra kıtada kütüphanelerin inşası ve bakımı da dâhil olmak üzere, eğitim tesisleri ile ilgili 80'den fazla projeye yardım etmiş ve alıcı ülkelerdeki eğitim ve öğrenim koşullarını etkin bir şekilde geliştirmiştir. Çin, kıta üniversitelerine bilgisayar, öğretim araçları, kırtasiye ve spor ekipmanları, uzaktan eğitim sistemleri de dâhil olmak üzere büyük miktarlarda ücretsiz eğitim materyalleri sağlamıştır. Bu şekilde Çin, kıtadaki ülkelerin eğitim araçlarını çeşitlendirerek bu ülkelerin eğitim kapsamalarını genişletmeye yönelik çabalarını kolaylaştırmıştır. Ayrıca Çin, kıta ülkelerinde 30'un üzerinde eğitim programı düzenleyerek üniversite ve kolejlerin müdürleri de dâhil olmak üzere 1000'den fazla eğitim yetkilisine, müdüre ve öğretim üyesine eğitim vermiştir.³⁸² Bunun dışında Çin, 2001 yılından 2012 yılına kadar tarımsal alanda mesleki ve teknik eğitim almaları için 400'den fazla öğretmeni Etiyopya'ya göndermiştir. Toplamda 35.000 Çinli tarım teknisyeninden 1.800 Afrikalı öğretmen eğitim almıştır.³⁸³ Bütün bu durumlar, Afrika'da doğrudan olumlu bir Çin kimliği yaratmış ve Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki işbirliğini son derece geliştirmiştir.

2.Uluslararası Faaliyetler

Nye'a göre, yumuşak güç çerçevesinde, maddi olmayan kaynaklar, bir ulusun benimsediği herhangi bir şeyi başka ulusların da aynı şekilde benimsemesi konusunda oldukça önemli bir yer sahip olup dış politikada etkili bir şekilde kullanılabilir. ³⁸⁴ Konstrüktivist yaklaşıma göre ise devletler, dış politika

³⁸¹ Deborah Brautigam, *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*, Oxford University Press, 2009, s.158.

³⁸² "China's Foreign Aid", (Erişim:11.09.2018), http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm, 10 Temmuz 2014, s.1.

³⁸³ "China's Foreign Aid", s.1.

³⁸⁴ Huang ve Ding ", *a.g.e.*, s.23.

adımlarını maddi unsurlardan ziyade, düşünce ve algıları içeren sosyal bir yapı aracılığıyla oluşturmaktadır. Bu noktada medya ve uluslararası organizasyonlar, Afrika'da yaratılmak istenilen pozitif Çin kimliğine önemli derecede hizmet etmektedir. Bu doğrultuda Çin, kendi kültürünü ve düşünce sistemini Afrika'ya yayma konusunda medya ve uluslararası organizasyonları etkili bir şekilde kullanmaya çalışmaktadır.

Çin, medya ve uluslararası organizasyonlar aracılığıyla, Afrika ülkelerinin kamuoyu nezdinde kendisine yönelik olumlu bir gündem oluşturmaya çalışmaktadır. İlk olarak medyaya bakıldığında, medya, Afrika kıtasında Çin tarafından kullanılan etkili bir araçtır. Çin'in Afrika'da büyük bir medya varlığı vardır. Kenya'nın en popüler gazetesinin editörü Çin'in bu durumunu, "*Kendini çekici hale getirme çabası*" olarak nitelendirmiştir. Pekin'in Afrika kıtasında medyaya bu kadar önem vermesinin üç önemli nedeni vardır. Bunlardan birincisi, Afrika kıtasındaki geniş kitlelere ulaşmaktadır. İkincisi, Afrika'da artan Çin nüfuzuna karşılık vermektir. Üçüncüsü ise Batılılara ait haber kuruluşlarında Çin'e karşı oluşabilecek herhangi olumsuz önyargılı bir tutumu engellemektir.³⁸⁵ Çin, bu hedefler doğrultusunda kıtada medya ile ilgili faaliyetlerini artırmaktadır.

1930'larda kurulan ve Çin'in resmi haber ajansı olan Xinhua,³⁸⁶ Afrika'da uzun süredir varlığını koruyan bir ajans olup 1950 ve 1960'lı yıllarda Afrika'nın kurtuluş hareketleri sırasında Afrika'nın ilgili haber ajanslarına maddi destek vermiş ve zamanla kıtada etkili olmuştur. Xinhua, özellikle 2009 yılından itibaren Çin'in Afrika kıtasındaki medya varlığının önemli şekilde arttığını belirtmiştir. Çin hükümeti, aynı yıl ocak ayında, Afrika kıtasında Çin medyasının gelişmesi için 6,6 milyar dolar harcama yapacağını taahhüt etmiştir. 2011 yılının başlarında, Xinhua'nın televizyon istasyonu "*CNC World*", Afrika ülkelerinin uydu ve kablo görüntüleyicilerine yayın yapmaya başlamıştır. Bugün Xinhua'nın Afrika kıtasında 30 bürosu, 60 gazetecisi ve 400 çalışanı vardır. Xinhua, kural olarak Afrika'nın bölgesel resmi haber ajansları ile işbirliği yapmaktadır. Örneğin, Zambiya, Kenya, Nijerya ve Zimbabve'deki resmi

³⁸⁵ Lloyd Thrall, China's Expanding African Relations, *RAND Corporation*, 2015, s. 49-50.

³⁸⁶ Suzanne Franks ve Kate Ribet, "China-Africa media relations", *Global Media and Communication*, Sayı:1, 2009, s. 131.

yayın kuruluşları ile Xinhua arasında işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır.³⁸⁷ 2012 yılında ise devlet tarafından işletilen CCTV, Afrika kıtasında “CCTV Africa”yı kurmuştur. CCTV Afrika, kıtada birçok belgesel ve sohbet programları düzenlemektedir. Ayrıca, Çin resmi yayın merkezi, Pekin’in dışında ilk yayın merkezi olarak Nairobi’yi seçmiştir.³⁸⁸ Bu durum ise Çin medyası için bir dönüm noktası olarak görülmüştür.

Çin’in Afrika’daki başka bir önemli yayın kuruluşu CRI’dir (China Radio International). CRI, 1956 yılında Afrika kıtasında yayın yapmaya başlamıştır. Bu radyo, İngilizce, Fransızca, Arapça, Hausa ve Swahili dillerinde yayın yapmaktadır. Aynı zamanda bu radyo istasyonunun Kenya, Nijerya, Zimbabve, Senegal ve Nijerya’da ofisleri vardır. Ayrıca CRI, bu ülkelerde, radyo ve internet üzerinden haberler yayınlamaktadır.³⁸⁹ Bunun dışında, Çin’in yayın dili İngilizce olan resmi gazetesi China Daily, 2012 yılının aralık ayında, Afrika’da haftalık gazete çıkarmaya başlamıştır. Ayrıca, Xinhua haber ajansı, Sahra altı Afrika’nın ilk mobil haber servisini başlatmak için Kenyalı telekomünikasyon firması Safaricom ile ortaklık kurmuştur.³⁹⁰ Çin, Afrika kıtasındaki bu medya varlıklarının yanı sıra kıtada yayıncılık sektörüne girmiştir. Bu doğrultuda 2012 yılında Çin, Güney Afrika’da CHINAFRICA adında bir yayınevi açmıştır. Bu yayınevi, İngilizce ve Fransızca dillerinde çalışmalar yapmıştır. Xinhua, Afrika’da açılan bu yayınevinin amacının Çin’in kültürünü, düşünce yapısını, ekonomisini ve sosyal gelişimini kıta halkına tanıtmak, Çin ile kıta ülkeleri arasındaki ilişkileri geliştirmek için Afrikalıların ihtiyaçlarını anlamak ve bu konuda onların sesini duymak olduğunu bildirmiştir.³⁹¹ Bütün bu faaliyetler, Çin’in yumuşak güç stratejisi çerçevesinde sahip olduğu kültürü Afrika kıtasında yaymak amacıyla medyayı nasıl kullandığını açıkça göstermektedir.

Çin’in medya konusunda Afrika kıtasında gerçekleştirdiği başka bir önemli faaliyet, burada yaşayan gazetecilere bilgi ve görgülerini artırmaları konusunda burs vermesi ve kıtaya özel olarak televizyon programları hazırlamasıdır. Bu faaliyetler

³⁸⁷ Sergio Grassi, “Changing the Narrative: China’s Media Offensive in Africa”, *International Policy Analysis*, 2014, s.3.

³⁸⁸ Hanauer ve Morris, *a.g.e.*, s. 74.

³⁸⁹ Grassi, *a.g.e.*, s.3.

³⁹⁰ Mark Kapchanga, “Changing Channels: The Rise of Chinese Media in Africa,” *Think Africa Press*, 2013, s.1.

³⁹¹ Hanauer ve Morris, *a.g.e.*, s. 76.

aracılığıyla Çin, Afrika kıtasındaki basını kapsamlı bir şekilde kontrol etmeyi ve kendi sahip olduğu değerleri kıtada kontrollü bir şekilde yaymayı amaçlamıştır. Bu durumun en açık göstergesi, Kenyalı bir gazeteci tarafından yapılan açıklamalardır. Söz konusu gazeteci, televizyonda yapmak istedikleri canlı yayını direkt olarak yapamadıklarını, yayınlamak amacıyla ürettikleri çalışmaların öncelikle Pekin tarafından ayrıntı bir şekilde kontrol edildiğini ve ancak sonrasında yayını gerçekleştirebildiklerini ifade etmiştir. Ayrıca gazeteci, tüm yayınların Çin’de yapıldığını ve bu nedenle de Çin’in sansürlü hiçbir şeyin yayınlanmasına izin vermediğini belirtmiştir.³⁹² Bu durum, Batı’ya karşılık Çin’in Afrika kıtasında kendi kültürel değerlerinin tanıtılması konusunda medyayı önemli bir araç olarak kullandığını göstermektedir.

Çin’in medya bağlamında Afrika kıtasında etkisini artırmasına sebep olan bir başka unsur, televizyon dizileridir. Çin televizyon dizileri, özellikle son zamanlarda Afrika’da izleyici yönünden başarı belirtileri göstermiştir. Örneğin, iki sıradan Çinli ailenin günlük hayatını anlatan “*Doudou and Her Mothers-in-Law*” adlı televizyon dizisi, 2011 yılında Afrika kıtasında ilk kez Tanzanya’da yayınlanmıştır. Tanzanya’da yayınlanmadan önce dizi, Ulusal Radyo ve Televizyon Yönetimi (SARFT) tarafından, Çin ve Çin kültüründeki çağdaş yaşamı yansıttığı için mükemmel bir drama olarak seçilmiştir. Kıtada yayınlandığı tarihten itibaren dizi, ticari ve popüler anlamda başarı göstermiş ve Kenya ve Uganda gibi diğer Afrika ülkelerinde de yayınlanmıştır. Ayrıca, Başkan Xi Jinping, Afrika’ya yaptığı son gezisinde, Tanzanya dinleyicilerine verdiği demeçte bu dizinin Afrikalıların Çin kültürü ve yaşantısı hakkında bilgi sahibi olmaları konusunda önemli bir rol oynadığını ifade etmiştir.³⁹³ Bunun dışında, Çinli politika yapımcıları resmi bürokratik kanallar aracılığıyla Afrika ile Çin arasında medya alışverişini teşvik etmektedir. Örneğin, 2012 yılında Pekin’de Çin ve Afrika ülkeleri arasında üst düzey yetkililerin katıldığı resmi forum gerçekleştirilmiştir. Söz konusu bu foruma, 42 Afrika ülkesinden 200’den fazla delege katılmıştır. Forumda delegeler, Çin ve Afrika arasında medya alanındaki işbirliğinin küresel anlamda büyük bir rol oynayacağını ifade etmiştir. Ayrıca, Çin iletişim bakanı Cai Fuchao, yaptığı bir konuşmada, medya konusunda Çin ve Afrika’nın karşılıklı anlayış çerçevesinde

³⁹² “Çin Medyası Afrika’da”, (Erişim:12.09.2018), <https://www.dw.com/tr/%C3%A7in-medyas%C4%B1-afrikada/a-16514610>, 11 Ocak 2013, s.1.

³⁹³ Xu Ming, “Daily life of Chinese family is TV hit in Africa”, *Global Times*, 2013, s.1.

işbirliği içinde olacağını ifade etmiştir.³⁹⁴ Yapılan bu söylemler, Çin ile Afrika arasında medya alanında daha fazla işbirliği yapılması konusunda teşvik edici bir niteliğe sahip olmuştur.

Çin ile Afrika ülkeleri, medya konusunda yaptıkları işbirliğini uluslararası platformlarda da taşımıştır. Özellikle 2006 yılında 48 Afrika ülkesinin katılımıyla gerçekleşen FOCAC zirvesinde yayınlanan Pekin Eylem Planı, iki taraf arasındaki işbirliğinin önemini açıkça belirtmiştir. Bu plan, özellikle Afrika'daki medya kurumlarına, kıtada var olan gazeteciliğin pratiğine ve Afrikalı gazetecilere odaklanmıştır. Ayrıca plan, konuyla ilgili olarak beş müdahale noktası sıralamıştır. Bu noktalardan birincisi, Çin ve Afrika ülkelerinin gazetecilerini iki taraf arasında karşılıklı anlayışın artırılması ve dostane ilişkilerin kurulması konusunda teşvik etmektir. İkincisi, iki tarafın medya gruplarına uluslararası ziyaretler ve alışverişlerin yapılması konusunda çağrıda bulunmaktadır. Üçüncüsü, iki taraf arasında haber ve raporlama konusunda işbirliğinin sağlanmasıdır. Dördüncüsü, Çin'de bulunan Afrika muhabirlerine gerekli çalışma alanlarının sağlanması ve radyo ve televizyon yayıncılığı konusunda işbirliği yapılmasıdır. Sonuncusu ise Çin'in Afrika ülkelerinde telekomünikasyon alanında altyapının iyileştirilmesine katkı yapmasıdır.³⁹⁵ Söz konusu bu maddeler, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki '*dostluk*' temasına genel olarak vurgu yapmış ve yumuşak güç siyasetinde medyanın Çin için ne kadar önemli bir araç olduğunu açıkça göstermiştir.

Çin, bütün bunların dışında, medya konusunda Afrika ülkelerindeki yayınevlerine krediler ve hibeler vererek önemli yatırımlar yapmıştır. Özellikle Zambiya Ulusal Yayın Şirketi (Zambia National Broadcasting Corporation-ZNBC), Zimbabve Yayınevi (Zimbabwe Broadcasting Corporation-ZBC) ve Ekvator Ginesi Ulusal Radyosu, Çin tarafından kıtada yardım alan yayınevleridir. Bunun dışında Nijerya, Çin'den uydu teknolojisi satın almıştır. 2002 yılında Zambiya, Çin'den radyo vericisi satın almıştır.³⁹⁶ Ayrıca Çin'in önemli şirketlerinden biri olan Star Times,

³⁹⁴ "China and Africa join hands in media cooperation", (Erişim:15.09.2018), <http://english.cntv.cn/program/newsupdate/20120823/105929.shtml>, s.1.

³⁹⁵ Michael Leslie, "The Dragon Shapes Its Image: A Study of Chinese Media Influence Strategies in Africa", *African Studies Quarterly*, 2016, s. 163.

³⁹⁶ Andrew Jacobs, "Pursuing Soft Power, China Puts Stamp on Africa's News", (Erişim:13.09.2018), <https://www.nytimes.com/2012/08/17/world/africa/chinas-news-media-make-inroads-in-africa.html>, 16 Ağustos 2012, s.1.

Güney Afrika'nın önemli kanallarından biri olan Top TV'nin kontrol hissesini satın almıştır.³⁹⁷ Sonrasında Çin hükümeti, Afrika kıtasına medya konusunda büyük yatırımlar yapmaya devam etmiştir. 2012 yılında eski Cumhurbaşkanı Hu Jintao, bir parti dergisinde yazdığı yazıda, Çin ile Afrika ülkelerinin medya konusundaki işbirliğine yönelik olarak, uluslararası arenada iki taraf arasındaki ilişkileri bölmek için bir araya gelen düşman ülkelerin gittikçe güçlendiğini ifade etmiştir. Jintao, buna karşılık olarak Çin ve Afrika ülkelerinin bu durumun ciddiyetinin farkında olması ve bu durumu önlemek için güçlü önlemler alması gerektiğini ifade etmiştir.³⁹⁸ Bu doğrultuda Çin'in medya kuruluşları, kıtada Çin'in imajını, dünyanın dört bir yanındaki nüfuzunu ve en önemlisi küresel anlamda yumuşak gücünü artıracak faaliyetlerde bulunmaya devam etmektedir.

Çin'in Afrika'da kendi kültür ve düşünce sistemini yaymak ve bu şekilde kıtada pozitif bir kimlik oluşturmak amacıyla kullandığı bir diğer araç uluslararası organizasyonlardır. Bu uluslararası organizasyonlardan ilki, 2010 yılında Şanghay'da gerçekleştirilen Şanghay Expo'dur. Bu organizasyon çerçevesinde Çin ile Afrika ülkeleri arasında yapılan ziyaretler, iki taraf arasındaki ilişkilere olumlu katkıda bulunmuştur. Örneğin, Güney Afrikalı Bakan Nkoana-Mashabane tarafından Şanghay Expo kapsamında Çin'e yapılan ziyaret, Güney Afrika'nın Çin'i stratejik bir ortak olarak görmesinin en büyük göstergelerinden biri olmuştur. Ayrıca bu ziyaret, Çin ile Güney Afrika arasında diplomatik ilişkilerin başlama yılı olan 1998'den sonra iki taraf arasında ilişkilerin en güçlü seviyeye ulaşmasına neden olmuştur.³⁹⁹ Bunun dışında 2010 yılında yapılan Şanghay Expo kapsamında Çin, Afrika ülkelerine kendi kültürlerinin tanıtımını yapmaları için özel alan ayırmıştır. Ayrıca Çin, bu doğrultuda bu ülkelere maddi yardımlarda bulunmuştur. Buna karşılık, Afrika ülke vatandaşları Şanghay EXPO'ya geniş bir katılımında bulunarak, Çin kültürünü yakından tanıma fırsatı bulmuş ve iki taraf arasındaki dostane ilişkileri pekiştirmiştir.

Çin'in Afrika'yı kültür bakımından etkilemesine katkıda bulunan ikinci uluslararası organizasyon ise 2008 yılında gerçekleştirilen Pekin Olimpiyatları'dır.

³⁹⁷ Leslie, **a.g.e.**, s.165.

³⁹⁸ Jacobs, **a.g.e.**, s.1

³⁹⁹ "South Africa at the 2010 Shanghai Expo", (Erişim:15.09.2018), <https://www.brandsouthafrica.com/south-africa-fast-facts/news-facts/south-africa-at-the-2010-shanghai-expo>, 6 Mayıs 2010, s.1.

Söz konusu bu organizasyona 204 ülkeden 11.000'in üzerinde katılım olmuştur. Bu nedenle de bu organizasyon, dünya çapında geniş yankı uyandırmıştır.⁴⁰⁰ Ayrıca bu organizasyon, Çin'in Afrika kıtasındaki yumuşak gücünün artmasına katkıda bulunmuştur. Bu durumun nedeni, Pekin Olimpiyatları kapsamında Çin ile Afrika ülkeleri arasında kültür akışının sağlanması ve bu sayede çeşitli malların iki taraf arasında değiş tokuş edilmesidir. Bunun dışında bu olimpiyat, Afrika'da Çin imajının güçlenmesine⁴⁰¹ ve Çin'in küresel anlamda prestijinin artmasına neden olmuştur.

Çin'in Afrika kıtasında kültürünün yayılması konusunda kullandığı başka bir araç, organizasyonlar kapsamında Çin tarafından Afrika ülkelerine gönderilen dans, şarkı ve akrobatik gösteriler düzenleyen gruplar ve bu ülkelerde düzenlenen resim sergileridir. Özellikle Çin tarafından Afrika ülkelerinde düzenlenen resim sergilerinde yer alan manzara ve fotoğraflar, Afrikalıları önemli ölçüde etkilemektedir. Bu sergiler sayesinde birçok Afrikalı, Çin'i ziyaret etmek istemektedir. Bu durum ise Çin ile Afrika arasındaki kültür alışverişini hızlandırmaktadır. İki taraf arasında, kültür alışverişinin hızlandığının en açık göstergelerinden biri Çin tarafından 2006 yılının "Afrika yılı", 2014 yılının ise "Güney Afrika Yılı" olarak ilan edilmesidir. Buna karşılık, 2015 yılının Güney Afrika'da "Çin Yılı"⁴⁰² olarak kutlanması, iki taraf arasındaki ilişkilerin büyük bir ilerleme kaydettiğini açıkça göstermektedir. Bütün bu gelişmeler ışığında, Çin ile Afrika ülkeleri arasında birçok kültürel etkinlik düzenlemiştir. Bu kültürel etkinlikler de iki taraf arasındaki olumlu ilişkileri geliştirerek Çin'in Afrika kıtasında inşa etmek istediği Çin kimliğine katkıda bulunmuştur.

B.Siyasi Değerler

Çin'in Afrika kıtasında yumuşak güç stratejisi çerçevesinde kullandığı bir diğer yumuşak güç kaynağı siyasi değerlerdir. Siyasi değerler, Çin'in Afrika kıtasına yönelik olarak uyguladığı yumuşak güç siyasetinin sınırlarının çizilmesinde önemli bir

⁴⁰⁰ Yu-Shan Wu, "China's media and public diplomacy approach in Africa: illustrations from South Africa", *Chinese Journal of Communication*, Sayı:1, 2016, s. 84.

⁴⁰¹ Barbra Lukunka, "China in Africa: An Olympics-charged Reengagement", *The International Journal of the History of Sport*, Sayı:8, 2009, s. 1106-1107.

⁴⁰² "Forum on China-Afrika Cooperation", (Erişim:17.09.2018), https://www.fmprc.gov.cn/wjb/eng_search.jsp, s.1.

paya sahiptir. Çin, Afrika kıtasında izlediği bu siyaseti, kendi kimliği çerçevesinde şekillendirmiştir. Bu doğrultuda Çin, geçmişten beri demokrasi ve insan hakları gibi kavramları Batılı devletlerin kendisine empoze etmek istediği kavramlar olarak gördüğü için bu kavramlardan uzak durmuş ve bu nedenle de sahip olduğu komünist rejimin etkisiyle daha çok otoriter yapıya sahip bir devlet olmuştur.⁴⁰³ Esasında Çin'in otoriter bir kimliğe sahip olmasının temeli, Komünist Parti dönemine dayanmaktadır. Komünist Parti kurulduğundan beri Çin'de tek parti sistemi ve otoriter kurallar hâkim olmuştur.⁴⁰⁴ Örneğin, Mao Zedong dönemi oldukça otoriter ve baskıcı bir dönem olmuştur. Bu dönemde hemen hemen tüm haklar ihlal edilmiş ve birçok insan hayatını kaybetmiştir.⁴⁰⁵ Sonrasında Çin tarafından yapılan ekonomik reformlarla küresel anlamda hızlı bir yükseliş yakalanmasına rağmen Çin, komünist kimliğini sürdürmeye devam ettirmektedir. Günümüzde de Komünist Parti Çin'de hala kontrolü elinde tutmaktadır.⁴⁰⁶ Söz konusu bu parti, Çin'in kendi ülke sınırları içerisinde ve siyasi sisteminde hukuk üstünlüğünü kuramamasına neden olmaktadır. Çin'in dış politika uzmanlarının çoğu bu durumun Konfüçyüs düşünce sisteminin temelinde yer alan hiyerarşik yapılanmadan kaynaklandığını öne sürmektedir. Bu yapılanma doğrultusunda, Çin'deki parti liderleri, genel olarak kendilerini hukukun üstünde görmüş ve ülkede birçok yolsuzluk olayına karışmışlardır. Bu durum ise Çin'de hukuk üstünlüğünün sağlanmasının önünde önemli bir engel olmuştur.⁴⁰⁷ Bunun dışında, Çin'in otoriter kimliği çerçevesinde düşünce, din ve basın özgürlüğü gibi konularda yaptığı kısıtlamalar da ülkede hukuk üstünlüğünün sağlanamamasına neden olmuştur. Bütün bu durumlar, Çin'de halk temelli özgür bir siyasi sistemin yani demokrasinin ve insan hakları kavramının gelişmesini engellemekte ve Çin'in bu doğrultuda bir dış politika izlemesine neden olmaktadır.

⁴⁰³ Men-Barton, **a.g.e.**, s. 23-61.

⁴⁰⁴ Anup Shah, "China and Human Rights", (Erişim:16.09.2018), <http://www.globalissues.org/article/144/china-and-human-rights>, 12 Mayıs 2010, s.1.

⁴⁰⁵ He Qinglian, "Human Rights: The True Gold Standard", *China Rights Forum*, Sayı:3, 2007, s. 26-30.

⁴⁰⁶ David Kampf, "China's Rise and The Implications for International Human Rights", *International Relations and Institutions*, Sayı:1, 2007, s. 43-45.

⁴⁰⁷ Kadir Temiz, "Çin Siyasi Sistemi ve Çin'in Yeni Dönem Yöneticileri", (Erişim:16.09.2018), <http://www.dunyabulteni.net/haber/237145/cin-siyasi-sistemi-ve-cinin-yeni-donem-yoneticileri-kadir-temiz>, 2 Aralık 2012, s. 1.

Çin, geçmişiyle bağlantılı olarak, daha önce ayrıntılı bir şekilde belirtildiği üzere, Darfur'da, Tiananmen olaylarında, Tibet'te ve Şincan'da gösterdiği tavırlar nedeniyle insan hakları ve demokrasi konularında özellikle Batılı ülkeler tarafından devamlı eleştirilmiş ve dünya üzerinde kötü bir izlenim edinmiştir. Ancak Çin'in Afrika kıtasında özellikle insan hakları konusunda izlediği politikalar, Çin'e karşı yapılan eleştirilerin dozunun artmasına neden olmuştur. Çin'in kıtada eleştiri aldığı noktalardan biri, bu kıtada Afrikalı vatandaşları kötü çalışma şartlarında çalıştırmasıdır. Bunun en açık örneği, Zambiya'daki bakır madenidir. Söz konusu bu maden on yıldan fazla bir süredir kapatılmıştı. Daha sonra Çinli bir şirket tarafından satın alınan bu maden, yeni teknoloji kullanılarak Çin tarafından yeniden açılmıştır. Belirli bir süre sonra Çin yetkililerinin sebep olduğu zayıf güvenlik uygulamaları nedeniyle madende büyük bir patlama meydana gelmiş ve bu patlamada 51 Zambiyalı işçi hayatını kaybetmiştir. Bu olaydan bir yıl sonra Çin, Zambiyalı işçilere asgari ücretten daha az ödeme yapmıştır. Bunun yanı sıra Nijerya'da Çinli bir şirketin hâkimiyeti altında çalışan Afrikalı işçiler, söz konusu şirketin kendilerine güvensiz bir çalışma ortamı sunduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, Güney Afrika'da Çin şirketlerinin kontrolü altında çalışan birçok işçi de kıtada Çin'in asgari ücret yasalarına uymadığını ve Çin şirketlerinin çalışanlarının sosyal ödenek haklarını ödemediğini ifade etmiştir.⁴⁰⁸ Dolayısıyla yaşanan bu durumlar, Çin'in insan hakları konusunda kıtada olumsuz bir algıya sahip olmasına neden olmuştur.

Çin'in Afrika kıtasında insan hakları konusunda eleştiri aldığı bir diğer nokta, Afrika'da Mugabe ve El-Beşir gibi liderleri destekleyerek otoriter rejimleri bu kıtada meşrulaştırması,⁴⁰⁹ Sudan ve Zimbabve gibi ülkelere yaptığı silah satışları ve bu silah satışlarının soykırımı teşvik etmesidir. Bakıldığında, Çin tarafından 1996 ve 2003 yıllarında Sudan Devlet Başkanı Ömer El-Beşir'e 100 milyon dolar değerinde uçak ve küçük silahlar satılmıştır. Söz konusu bu silahlar hükümet tarafından sivillerin Darfur gibi çeşitli olaylarda çıkardığı isyanların bastırılmasında kullanılmış ve bu durum Çin'i hükümet tarafından yapılan insan hakları ihlallerinde suç ortağı yapmıştır.⁴¹⁰ Bu nedenle Batılı devletler, Çin silahlarının sivillere saldırdığını ve insan haklarını

⁴⁰⁸ Adaora Osondu-Oti, "China and Africa: Human Rights Perspective", *Africa Development*, Sayı:1, 2016, s.65.

⁴⁰⁹ Bayram ve Emiroğlu, *a.g.e.*, s. 512.

⁴¹⁰ Chandra Lekha Sriram ve Stephen Brown, "China's role in human rights abuses in Africa: Clarifying issues of culpability in Sudan and Zimbabwe", *Africa Files*, 2007, s.1.

suistimal ettiğini iddia etmiş ve bu yüzden Çin'in BM'de veto hakkına sahip olmaması gerektiğini öne sürmüştür.⁴¹¹ Bütün bu durumlara karşılık olarak Çin, kendisine yönelik yapılan eleştirileri ve kıta halkının insan hakları ve demokrasi konularındaki kötü izlenimlerini silmek için kıtada, demokrasi ve insan hakları kavramlarına önem vermeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda, uluslararası arenada olduğu gibi Afrika kıtasında da kendisine pozitif bir kimlik inşa etme ve aynı zamanda Afrika'da yumuşak gücünü artırma konusunda çabalamaktadır.

Küresel ölçekte Çin'e yönelik Afrika kıtasında insan hakları ve demokrasi kavramlarını önemsemediği yönünde yapılan eleştirilere karşı Pekin, Çin'in Afrika'da insan hakları ve demokrasi konularını önemsemediğini belirtmektedir. Ayrıca Pekin'e göre, Çin'in egemenlik ve insan hakları konularındaki mevcut fikirleri değişmektedir. Bu durum da Çin'in Afrika politikasında bir olgunlaşma ve gelişim olarak görülmektedir.⁴¹² Bu doğrultuda öncelikle insan hakları konusuna bakıldığında Çin, Afrika ülkelerinde insan haklarını koruyan çeşitli uygulamalara sahiptir. Bu durumun göstergelerinden biri, Çin'in Afrika kıtasında insan hakları kavramına verdiği önemi sahip olduğu kimlik çerçevesinde daha çok devlet egemenliği, özgürlük ve iç işlerine karışmama ilkeleri ile göstermeye çalışmasıdır. Özellikle egemenlik ilkesi Çin'e göre, insan haklarını garanti altına alan bir ilkedir. Ayrıca Çin tarafından egemenlik ilkesi, insan haklarının ülkede var olması konusunda bir ön koşul olarak görülmektedir.⁴¹³ Buna karşılık, Afrika ülkeleri, Çin'in dış politikada savunduğu bu ilkelere oldukça ılımlı bakmaktadır. Bu durumun nedeni, söz konusu bu ülkelerde devlet kaynaklarının yasadışı bir şekilde yönetilmesidir. Bu nedenle de Afrika ülkeleri, ülke içinde hâkim olan sistemlere dışarıdan herhangi bir müdahale istememektedir. Örneğin, Angola ve Sudan'da çok fazla yolsuzluk ve çeşitli iç olaylar yaşanması nedeniyle bu ülkeler, herhangi bir müdahaleye karşı çıkmakta⁴¹⁴ ve bu nedenle de Çin'in "*iç işlerine karışmama*" ilkesini fazlasıyla takdir etmektedir.

⁴¹¹ Men-Barton, **a.g.e.**, s. 127-147.

⁴¹² Men-Barton, **a.g.e.**, s. 245-269.

⁴¹³ Ian Taylor, "Sino-African Relations and the Problem of Human Rights", *African Affairs*, Sayı: 426, 2008, s.68.

⁴¹⁴ Ian Taylor, "Governance in Africa and Sino-African Relations: Contradictions or Confluence?", *Polities*, Sayı:3, 2007, s. 142-145.

Çin'in Afrika kıtasında insan hakları ve demokrasi kavramlarına önem verdiğini gösteren başka bir uygulama, neo-liberal politika açılımlarına sahip bir organizasyon olan NEPAD'a açık bir şekilde destek vermesidir.⁴¹⁵ NEPAD, kıta genelinde demokrasinin ve devlet tarafından yapılan tüm faaliyetlerin yasal olarak insan haklarını temel alacak şekilde yeniden tanımlanmasına sebep olmuştur. Bu doğrultuda Çin, Çin-Afrika İşbirliği İkinci Forumu'nda NEPAD'a destek vermeyi kabul etmiş⁴¹⁶ ve kıtada NEPAD tarafından gerçekleştirilen projelere maddi ve manevi olarak destek vermiştir. Örneğin Çin, NEPAD kapsamında Afrika'da düzenlenen eğitim projelerine 1.5 milyon dolarlık katkıda bulunmuştur.⁴¹⁷ Afrika kıtasında barış ve güvenli bir ortamın inşa edilmesi, insan haklarının korunmasına dayalı demokratik rejimlerin kurulması ve insan merkezli kalkınmanın sağlanmasına yönelik olarak kurulmuş olan NEPAD'a⁴¹⁸ Çin tarafından verilen destek, Çin'in Afrika'da insan hakları ve demokrasi kavramlarına önem vermeye çalıştığını açıkça göstermektedir.

Çin'in Afrika kıtasında insan hakları ve demokrasi kavramlarına verdiği desteği gösteren başka bir uygulama, Çin'in 1963 yılında temelleri atılan Afrika Birliği'ne verdiği destektir. Afrika Birliği, kıtada insan hakları ve demokratik kurumların gelişmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması, çatışmaların önlenmesi, sürdürülebilir kalkınma politikalarının ve kolektif güvenliğin sağlanması konularında faaliyet göstermektedir. Söz konusu bu birliğe 55 Afrika ülkesi üyedir.⁴¹⁹ Birlik, kıtada özellikle insan haklarını korumak amacıyla çeşitli kurumlar oluşturmuştur. Örneğin, Afrika İnsan ve Halk Hakları Komisyonu, Afrika Birliği bünyesinde Afrika'da İnsan ve İnsan Hakları Bildirgesi'ni denetlemek ve yorumlamak için 1987 yılında kurulmuştur. Şartlar uyarınca bu komisyon üç ana görevden sorumlu tutulmuştur. Bunlardan birincisi, İnsan ve insan haklarının desteklenmesidir. İkincisi, insan haklarının korunmasıdır. Üçüncüsü ise insan haklarının yorumlanmasıdır. Bu komisyon çerçevesinde Afrika İnsan ve Halkların Hakları Bildirgesi yayınlanmıştır.

⁴¹⁵ Men-Barton, **a.g.e.**, s. 105-127.

⁴¹⁶ Ian Taylor, "Governance and Relations between the European Union and Africa: the case of NEPAD", *Third World Quarterly*, Sayı:1, 2010, s.54.

⁴¹⁷ Kenneth King, "China's Cooperation with Africa, and Especially South Africa, in Education and Training. A Special Relationship and a Different Approach to Aid?", *Journal of International Cooperation in Education*, Sayı:2, 2010, s. 80.

⁴¹⁸ "The New Partnership for Africa's Development (NEPAD) 2001", *University of Minnesota Human Rights Library*, (Erişim:18.09.2018), <http://hrlibrary.umn.edu/instree/nepad.html>, 2001, s.1.

⁴¹⁹ Manby, **a.g.e.**, s. 985.

Bu bildirme, devletlerin, kuruluşların ve bireylerin, bildirme içerisinde yer alan haklardan bir veya daha fazlasını ihlal ettiğini ileri surerek Komisyona Őikayette bulunabilecekleri bir “iletişim prosedri” sağlamaktadır.⁴²⁰ Bunun dışında, Afrika Birliği bünyesinde Afrika İnsan ve Halklar Mahkemesi kurulmuştur.⁴²¹ Söz konusu bu mahkemenin insan hakları konusunda ortaya çıkan davalar ve anlaşmazlıklar konusunda yargı yetkisi bulunmaktadır.

Çin, kıtada demokrasi ve insan hakları konusunda ifade edildiği gibi etkili bir Şekilde faaliyet gösteren Afrika Birliği ile olumlu ilişkiler kurmaya çalışmaktadır.⁴²² örneğin Çin hükümeti, 2005 yılının başlarında, Afrika Birliği’nin Darfur krizini çözme çabalarını desteklemek için birliğe 400.000 dolarlık bir bağış yaparak, Afrika’da barışın inşasına katkıda bulunmuştur.⁴²³ Ayrıca Çin, Afrika Birliği’nin kıtada gerçekleştirmek istediği projelere destek vermiştir. Bu projelerden biri Afrika Birliği tarafından kıtada hastalıkları önlemek ve bu konuda gerekli kontrolleri sağlamak amacıyla kurulması planlanan Afrika Hastalık Kontrol ve nleme Merkezi projesidir. Çin, bu merkezi kıtada inşa etmek için Afrika Birliği’ni destekleme ve merkeze çeşitli konularda yardım sağlama konusunda söz vermiştir.⁴²⁴ Daha sonra Afrika lkeleri ve Çin arasında gelişen ekonomik ve siyasi ilişkiler ışığında Afrika Birliği, Çin’de bir temsilcilik ofisi amaya karar vermiştir. Birlik, söz konusu bu ofisin Pekin’de yer alan ve Afrika Birliği ile uyum içinde alışan Afrika Büyükelçiler Grubu’nun çalışmalarını destekleyeceğini belirtmiştir. Çin hükümeti ise Afrika Birliği’nin bu planını desteklemeye hazır olduğunu ifade etmiştir.⁴²⁵ Bütün bunların dışında Çin, Afrika Birliği Komisyonu’nun bir yesi olan FOCAC bünyesinde, Afrika Birliği tarafından insan hakları ve demokrasi ilkeleri çerçevesinde kıtada

⁴²⁰ “Judicial and Human Rights Institutions”, (Erişim:18.09.2018), <https://au.int/en/organs/cj>, s.1.

⁴²¹ “Welcome to the African Court”, (Erişim:18.09.2018), <http://www.african-court.org/en/>, s.1.

⁴²² Denis M. Tull, “China’s Engagement in Africa: Scope, Significance and Consequences”, *The Journal of Modern African Studies*, Sayı:3, 2006, s. 462.

⁴²³ Tull, *a.g.e.*, s. 477.

⁴²⁴ “Chinese Ministry of Commerce and the African Union Commission Sign the Memorandum of Understanding regarding the Cooperation with the African Center of Disease Control and Prevention “,(Erişim:19.09.2018), <http://english.mofcom.gov.cn/article/newsrelease/significantnews/201606/20160601345462.shtml>, 19 Haziran 2016, s.1.

⁴²⁵ Abdur Rahman Alfa Shaban, “China”, (Erişim:19.09.2018), <http://www.africanews.com/2018/02/11/china-to-support-establishment-of-african-union-office-in-beijing/>, s.1.

gerçekleştirilen faaliyetlerde aktif olarak yer almaya çalışmıştır.⁴²⁶ Bu durumlar, ikili ilişkilerin olumlu bir şekilde ilerlemesine ve Afrika ülkeleri nezdinde Çin'in olumlu bir imaj çizmesine katkıda bulunmuştur.

Buna karşılık, birçok Çinli akademisyen, Çin'in yumuşak gücünün Afrika kıtasında artması için siyasi değerler konusunda daha önemli adımlar atılması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu akademisyenlerden biri, Pekin Üniversitesi'nde tarih profesörü olan Qian Chengdan'dır. Qian, Çin'in uluslararası arenada ve doğal olarak Afrika kıtasında yükselişinin ve yumuşak gücünün artması için ülkenin otoriter kimliğinden uzaklaşması ve Çin hükümeti tarafından ekonomik, sosyal, kültürel, yargısal ve siyasi alanlarda daha fazla kurumun inşa edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Qian'a göre bütün bu gerekenlerin yapılması durumunda, ülkede erkek egemenliğinden hukuk üstünlüğüne geçiş sağlanacaktır. Başka bir akademisyen, Çin'in Afrika'da siyasi değerler bakımından yumuşak gücünün sağlanması ve daha açık, özgür, uyumlu ve sürdürülebilir bir Çin yaratılması için Çin'in anayasal bir devlet haline gelmesi gerektiğini savunmaktadır. Söz konusu akademisyen, bunun sağlanması için ise Çin'in uluslararası arenada kendisini anayasal konularda geliştirmiş devletlerden yardım alması gerektiğini belirtmiştir.⁴²⁷ Diğer Çinli akademisyenler ise Çin nüfusunun ülke içinde bir bütün olması, Çin'in diğer ülkeler nezdinde ikna edici ve çekici olması, uluslararası arenada yumuşak gücünün artması için istikrar ve uyum içeren Çin değerleri inşa etmesi ve bu değerleri küresel anlamda savunması gerektiğini ifade etmektedirler. Ayrıca bu akademisyenler, Çin'in küresel ölçekte ve Afrika kıtasında yumuşak gücünü artırabilmesi için barış, kalkınma, işbirliği, demokrasi, adalet ve insan hakları gibi değerleri kıtada daha çok teşvik etmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.⁴²⁸ Bütün bu vurgular, Çin'in Afrika'da yumuşak gücünün artması için siyasi değerler bakımından yaptığı çalışmaların tam olarak yeterli olmadığını ve bu nedenle Çin'in bu konuda kıtada daha fazla yumuşak güç hamlesi yapması gerektiğini göstermektedir.

⁴²⁶ "Partnerships", (Erişim:19.09.2018), <https://au.int/en/continent-and-country-partnerships>, s.1.

⁴²⁷ Li Mingjiang, "Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect", *S. Rajaratnam School of International Studies*, Sayı:165, 2008, s.20.

⁴²⁸ Chen Yugang, "Thoughts on the construction of China's soft power in the context of globalization", *International Observations*, Sayı:2, 2007, s.1.

C.Dış Politika

Çin tarafından Afrika kıtasında yumuşak gücün kaynağı olarak kullanılan bir diğer unsur dış politikadır. Dış politika, Çin'in Afrika'da inşa etmek istediği pozitif kimliğin oluşumunda oldukça büyük bir paya sahip olmuştur. Dış politika çerçevesinde Çin, Afrika ülkelerine yönelik yaptığı çeşitli söylemlerle, yatırımlarla, insani yardımlarla, kıtada kullandığı etkili diplomasiyle ve katıldığı uluslararası örgütlerle kıta halkları nezdinde olumlu bir algı yaratmıştır. Bu algı ise Çin'in Afrika kıtasında yumuşak güç olmasına önemli derecede katkıda bulunmuştur.

Çin'in Afrika'da yumuşak gücünü artırmak amacıyla dış politikada kullandığı araçlardan biri, bu kıta ülkelerine yönelik gerçekleştirdiği söylemlerdir. Çin, Afrika ülkelerine çatışmadan uzak, işbirliğine yakın bir ülke görüntüsü vermek için dış politikasında barış ve işbirliğini öne çıkaracak söylemler gerçekleştirmektedir. Bu söylemlerden en önemlileri, '*barış içinde bir arada yaşama*' ve '*uyumlu dünya inşa edilmesi*'dir. İlk olarak Çin tarafından dış politikada sürekli olarak dile getirilen '*barış içinde bir arada yaşama*' ilkesine bakıldığında, bu ilkenin Afrika ülkeleri nezdinde Çin tarafından ifade edildiği tarihin çok eskilere dayandığı görülmektedir. Söz konusu bu ilke, 1955 yılında Bandung Konferansı'nda, bir söylem olarak, Çin tarafından Afrika ülkeleri nezdinde ilk kez ifade edilmiştir. Bu konferansta Çin, sahip olduğu kimlik çerçevesinde, Afrika ülkeleri ile ilişkilerini barış içinde bir arada yaşama ve bunun bir getirisi olan işbirliği çerçevesinde sürdürmek istediğini belirtmiştir. Ayrıca Çin, iki taraf arasındaki bu işbirliğinin beş prensip tarafından yönlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu prensipler: saldırganlığa ve savaşa karşı çıkmama, uluslararası müzakerelere dâhil olma, nükleer silahları ve kitle imha silahlarını yok etme, iç işlerine karışmama ve siyasi bağımsızlığı gözetmedir.⁴²⁹ Ayrıca Çin, bu konferansta '*barış içinde bir arada yaşama*' ilkeleri adı altında, daha önce de ifade edildiği gibi, beş ilke ilan etmiştir. Bu ilkeler: egemenlik ve toprak bütünlüğü, karşılıklı saldırmazlık, birbirlerinin iç işlerine müdahale etmeme, eşitlik ve karşılıklı yarar, barış içinde bir arada yaşama ve karşılıklı saygıdır. Söz konusu bu ilkeler, Çin hükümeti tarafından Afrika ülkelerine yönelik yapılan hemen hemen her ziyarette bir

⁴²⁹ Shu Guang Zhang, "Constructing 'Peaceful Coexistence': China's Diplomacy toward the Geneva and Bandung Conferences, 1954–55", *Cold War History*, Sayı:4, 2007, s. 522.

dış politika söylemi haline getirilmiştir.⁴³⁰ İkili ilişkilerde sürekli olarak ‘barış içinde bir arada yaşama’ ilkesine yapılan bu vurgu ise Çin’in kıtaya yönelik yürüttüğü siyasette önemli bir artı değer olarak görülmüştür.

Çin tarafından dış politikada Afrika ülkelerine yönelik olarak gerçekleştirilen bir diğer söylem, ‘uyumlu dünya inşa edilmesi’dir. Çin’in kullandığı bu söylem, tamamen ‘Uyumlu Dünya’ teorisi ile ilişkilidir. Çin hükümeti, bu teori ile üç önemli diplomatik stratejik bakış açısı oluşturmuştur. Bu bakış açılarından birincisi, düşman olmama stratejisidir. Bu stratejiye göre, uluslararası arenada farklı ülkelere karşı düşman olunmamalı, ülkeler arasında mevcut olan sorunlar askeri güçle çözülmemeli ve ülkeler arasında karşılıklı saygı ve anlayış çerçevesinde diyalog ve işbirliği yapılmalıdır. Bu bakış açılarından ikincisi, bölgesel olarak açık olma stratejisidir. Bu stratejiye göre, bir ülkenin belirli bir bölgedeki diğer ülkeler ile bölgesel olarak uyumlu olabilmesi için söz konusu bu ülkenin entegrasyona açık olması gerekmektedir. Bu şekilde oluşacak olan bölgesel entegrasyon, uluslararası koordinasyonun ve karşılıklı gelişmenin sağlanmasına ve dünya üzerindeki tüm bölgelerde faydalı işbirliğinin, barışın, kalkınmanın ve refahın elde edilmesine önemli derecede katkıda bulunacaktır. Bu bakış açılarından üçüncüsü ise bölgeler arası işbirliği ağıdır. Bu stratejiye göre, bölgeler arası işbirliği ağı sayesinde koordine edici ve uyumlu yeni bir uluslararası düzen ortaya çıkacaktır. Çin hükümeti, söz konusu bu işbirliği ağının Çin’in dünyada barışçıl kalkınmayı sağlamasına ve uyumlu yeni bir uluslararası düzen inşa etmesine katkıda bulunacağını düşünmektedir.⁴³¹ Bu doğrultuda ‘uyumlu dünya inşa edilmesi’ söylemi, Çin tarafından 2002 yılında Hu Jintao’nun iktidara gelmesi ile birlikte tanıtılmıştır. Söz konusu bu söylem, Afrika ülkeleri nezdinde ilk kez 2005 yılında Cakarta’da yapılan Asya-Afrika zirvesinde dile getirilmiştir. Bir sonraki yıl gerçekleşen Çin-Afrika İşbirliği Forumu’nda, ‘uyumlu dünya inşa edilmesi’ fikri ve pratiğinin Ulusal Savunma Üniversitesi tarafından bir raporda tanımlanması ile birlikte söz konusu bu ilke Afrika sahnesine çıkmıştır.⁴³² Afrika ülkeleri bağlamında ele alınan

⁴³⁰ “Carrying Forward the Five Principles of Peaceful Coexistence in the Promotion of Peace and Development”, (Erişim:22.09.2018), https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/seminaronfiveprinciples_665898/t140777.shtml, 28 Haziran 2004, s.1.

⁴³¹ Masafumi Lida, *China’s Shift: Global Strategy of the Rising Power*, The National Institute for Defense Studies, Japonya, 2009, s. 54-55.

⁴³² Chris Alden ve Christopher R. Hughes, “Harmony and Discord in China’s Africa Strategy: Some Implications for Foreign Policy”, *The China Quarterly*, 2009, s. 563-565.

uyumlu dünya argümanı çerçevesinde, Çinli liderler ve dış politika yetkilileri, genellikle Çin'in Afrika ülkeleri ile uyum içerisinde karşılıklı işbirliği yapmasına ve ikili ilişkilerde ortak refah ve kalkınmanın sağlanmasına vurgu yapmaktadır.⁴³³ Bütün bunların dışında Çin, Afrika ülkeleri ile arasındaki ilişkinin baba-oğul ilişkisinden ziyade bir “kardeşlik” ilişkisi olduğunu belirtmiş ve bu ülkeler ile statülerinin eşit olduğunu vurgulayarak, “kardeşlik”i bir dış politika söylemi haline getirmiştir.⁴³⁴ Yapılan bu vurgular doğrultusunda Çin, Afrika ülkelerini kendine doğru çekmeye çalışmıştır.

Çin tarafından Afrika’da yumuşak gücünün artması amacı doğrultusunda dış politika aracı olarak kullanılan bir diğer unsur, kıta ülkelerine yönelik yapılan yatırımlardır. Çin’in son yıllarda özellikle ekonomik açıdan büyük bir güç haline gelmesi, Afrika kıtasında uyguladığı yumuşak güç siyaseti için önemli bir avantaj olmuştur. Bu siyaset çerçevesinde Çin, Afrika kıtasında uygulamak istediği ‘kazan-kazan’ stratejisiyle bu kıtada ihtiyaç olan alanlara çeşitli yatırımlar yapmaktadır. Söz konusu bu strateji, Çin’in günümüzdeki ekonomik diplomasisi için iki temel ilkeyi temsil etmektedir. Bunlardan birincisi, Çin’in yükselişi ile ilgili endişeleri hafifletmektir. İkincisi ise yurt dışında Çin şirketleri için önemli olan yeni pazarları güvence altına almaktır. Bu stratejiyi Çin, barış içinde bir arada yaşama prensiplerinin dördüncü ilkesi olan eşitlik ve karşılıklı yarar ilkesi aracılığıyla küresel ilişkilerde ön plana çıkarmaya çalışmıştır.⁴³⁵ Bu doğrultuda Çin, kendi ekonomik yükselişinin Afrikalı ticari ortaklarına somut fırsatlar sunacağını ve iki tarafın bu şekilde karşılıklı olarak kazançlı çıkacağını Afrika ülkelerine göstermeye çalışmıştır.

Çin’in Afrika ülkelerine yönelik yatırımı, çok eski dönemlere dayanmaktadır. Çin, geçmişten itibaren Afrika kıtasına Batı devletlerinin sağlayabileceğinden daha uygun şartlarda yatırım desteği sağlamaktadır. Özellikle 1970 yılından itibaren Çin, Afrika ülkelerine çeşitli yatırımlar yapmış ve bu yatırımlara devlet bütçesinde büyük bir yer ayırmıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri, daha önce de belirtildiği gibi, Çin Halk Cumhuriyeti tarafından 500 milyon dolar faizsiz kredi finanse edilerek inşa edilen TAZARA projesidir.⁴³⁶ Bu proje sonrasında Çin, 1990 yılında, Afrika kıtasına

⁴³³ Lida, a.g.e., s. 70.

⁴³⁴ Men-Barton, a.g.e., s. 1-17.

⁴³⁵ Karen M. Sutter, “China’s “Win-Win” Trade Policy”, *China Business Review*, 2006, s. 71.

⁴³⁶ “Tanzania Zambia Railways”, (Erişim:24.09.2018), <http://www.tazara.co.tz/>, s.1.

49 milyon dolarlık bir yatırım yapmıştır. Söz konusu bu yatırım, 2003 yılında 600 milyon dolara, 2005 yılında ise 1,6 milyar dolara çıkmıştır. Çin tarafından Afrika'ya yapılan ve her yıl büyük oranda artış gösteren bu yatırımlar birçok alanı kapsamaktadır. Özellikle Çin'in 1979 ve 2000 yılları arasında Afrika ülkelerine yaptığı yatırım alanlarına bakıldığında bu durum açıkça görülmektedir. Bu yıllar arasında Çin yatırımlarının yüzde 46'sı üretime, yüzde 28'i kaynak çıkarmaya, yüzde 18'i hizmet sektörüne ve yüzde 7'si tarım sektörüne harcanmıştır.⁴³⁷ Çin'in Afrika'ya yönelik bu yatırımları hız kesmeden devam etmiştir.

Çin'in Afrika kıtasına yönelik yatırımı 2009 yılından 2012 yılına kadar 1.44 milyar dolar artış göstermiştir.⁴³⁸ 2013 ve 2014 yıllarında da bu artış devam etmiştir. Bakıldığında 2013 yılında, Afrika kıtasına yönelik yapılan Çin yatırımı yüzde 7,8 iken, bu oranın 2014 yılında yüzde 17,1'e çıktığı görülmektedir.⁴³⁹ Çin'in kıta ülkelerine yönelik yaptığı bu yatırımlar, özellikle 2000 yılından sonra daha çeşitli alanlara yayılmıştır. Bu alanlardan biri ilaç sektörüdür. Bilindiği gibi Çin, sıtma karşıtı ilaçların üretilmesinde önemli bir rol oynayan Holley Şirketi gibi ilaç sektöründe küresel ölçekte tanınmış birçok çok uluslu şirkete sahiptir. Bu durum, Çin'in Afrika ülkelerinde ilaç sektörü alanında birçok üretim merkezi kurmasına neden olmuştur. Çin'in Afrika'ya yönelik yatırımlarında önemli bir paya sahip olan başka bir alan, telekomünikasyondur. Özellikle Huawei ve Zhongxing Telekomünikasyon Ekipmanları Limited Şirketleri gibi pek çok Çin şirketi, Afrika'da önemli ölçüde varlık göstermektedir. Bakıldığında yalnızca Huawei Telekomünikasyon Şirketi'nin Afrika'da 30'dan fazla şubeye sahip olduğu görülmektedir. Bütün bunların dışında, Çin'in Afrika kıtasında satın alma ya da özelleştirme yoluyla sahip olduğu birçok şirkete yaptığı yatırımlar da Çin'in Afrika'da yatırım alanındaki varlığını açıkça göstermektedir. Örneğin, Çin Denizaşırı Mühendislik Grubu (COVEC), birkaç yıl boyunca Mali'de geniş bir tekstil kompleksi olan COMATEX Malienne des Textiles adlı bir şirketi özelleştirme yoluyla işletmiştir. Bunun dışında Çin tarafından satın alma yoluyla yatırım yapılan başka bir Afrika şirketi, Standard Chartered'dır. Söz konusu

⁴³⁷ Barry Sautman ve Yan Hairong, "The Forest for the Trees: Trade, Investment and the China-in-Africa Discourse", *Pacific Affairs*, Sayı:1, 2008, s. 22.

⁴³⁸ Abutu Lawrence Okolo ve Joseph O. Akwu, "China's foreign direct investment in Africa's land: hallmarks of neo-colonialism or South-South cooperation?", *Africa Review*, 2016, s. 45.

⁴³⁹ Jane Wenzhen Lu, Wen Li, Aiqi Wu ve Xueli Huang, "Political hazards and entry modes of Chinese investments in Africa", *Asia Pacific Journal of Management*, 2018, s. 40.

bu şirketin hisselerinin yüzde 20'si Çinli bir şirket tarafından satın alınmıştır.⁴⁴⁰ Ayrıca bütün bunların dışında Çin, Afrika ülkelerine kumaş, ayakkabı ve elektrikli ev aletleri gibi birçok ürün göndermiş ve bu ürünlerin de kıtada yatırımını yapmıştır.⁴⁴¹ Çin tarafından bu ve bunun gibi birçok alanda yapılan yatırımlar, Afrika ülkelerinde Çin'e yönelik olumlu bir algı oluşmasına önemli derecede katkıda bulunmuştur.

Çin'in Afrika ülkelerine yönelik yaptığı yatırımlar, bu ülkelerde Çin'in yumuşak güç siyasetinin başarı göstermesinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Söz konusu bu ülkelerden biri, Angola'dır. Çin, petrol tedarik eden bir ülke olan Angola'da altyapıyı yeniden inşa etmek için bu ülkeye büyük miktarda para ve kaynak yatırımı yapmıştır. Angola'nın resmi haber ajansı olan ANGOP, Çin'in Angola'da elektrik, su ve yol sistemlerini yeniden inşa etmek amacıyla bu ülkeye 135 milyon dolarlık finansman sağladığını açıklamıştır. Ayrıca bu haber ajansı, Çin'in yine bu amaç doğrultusunda Angola'ya 4 ila 11 milyar dolar arasında kredi sağladığını belirtmiştir. Bu durum, Çin ile Angola arasında pozitif ilişkiler kurulmasında büyük bir paya sahip olmuştur. Çin tarafından Afrika kıtasında büyük bir yatırım desteği gören başka bir ülke, Zambiya'dır. Çin, 800 milyon dolar yatırım yaparak bu ülkede ekonomiyi geliştirmek amacıyla çeşitli projeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Çin hükümeti, bu ülkeye bakır eritme tesisi yapmak amacıyla 220 milyon dolar harcama yapacağını belirtmiş ve bu ülkede kendi şirketleri bünyesi altında çalışan işçilerin istediği maaş zammını kabul etmiştir. Bütün bunların dışında Çin, Angola'dan Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne uzanan Benguela demir yolunun tadilatına büyük miktarda yatırım yapmış ve bu ülkede yapılacak olan 300 milyon dolarlık rehabilitasyon projesini üstlenmiştir. Çin, Zambiya dışında, Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile de 3900 kilometre yol, 3200 kilometre demiryolu, 32 hastane, 145 sağlık merkezi ve iki üniversite inşa etme konusunda sözleşme imzalamıştır.⁴⁴² Çin tarafından Afrika'da gerçekleştirilen bütün bu yatırım faaliyetleri, Afrika ülkeleri nezdinde Çin'in pozitif bir kimlik inşa etme çabasına çok büyük katkıda bulunmuştur.

⁴⁴⁰ Deborah Brautigam, "Looking East: Africa's Newest Investment Partners", *Global Journal of Emerging Market Economies*, Sayı:2, 2010, s. 179.

⁴⁴¹ Courage Mlambo, Audrey Kushamba ve More Blessing Simawu, "China-Africa Relations: What Lies Beneath?", *The Chinese Economy*, Sayı:4, 2016, s.265.

⁴⁴² Butts, a.g.e., s. 6-7.

Çin'in Afrika ülkelerinde yatırım yaptığı en önemli alanlardan biri de petroldür. Çin, Afrika kıtasında yer alan Nijerya, Libya, Sudan, Çad, Kenya, Angola, Gabon, Cezayir ve Moritanya gibi birçok ülkeye büyük miktarlarda petrol yatırımları yapmıştır. Bu doğrultuda, Çin'in en önemli petrol şirketlerinden biri olan Çin Ulusal Petrol Şirketi (The China National Petroleum Corporation-CNPC), Sudan'da üretilen petrolün yüzde 70'ini hala kontrol etmektedir. Ayrıca Çin, Sudan gibi daha birçok Afrika ülkesine petrol alanında milyar dolarlık yatırımlar yapmıştır.⁴⁴³ Bunun dışında Afrika ülkelerinde faaliyet gösteren Çin şirketleri, bu ülkelerde stadyumlar, toplu konutlar, limanlar ve hükümet binaları inşa etmiştir. Ayrıca söz konusu bu şirketler, kıta ülkelerine yönelik bilişim, iletişim, elektrik üretimi ve ulaşım gibi alanlarda faaliyet göstermiş⁴⁴⁴ ve bu faaliyetler aracılığıyla kıtada önemli bir yer edinmiştir.

Çin, bütün bunların dışında, Afrika ülkeleri ile yatırım alanındaki ilişkilerini geliştirmek için bu ülkelerle birçok yatırım anlaşması imzalamıştır. Bu yatırım anlaşmalarında genel olarak üç temel nokta vurgulanmıştır. Bu noktardan birincisi, iki taraf arasında yapılacak yatırımlar için elverişli koşullar yaratmaktır. İkincisi, Çin ile Afrika arasında yatırımların karşılıklı olarak teşvik edilmesidir. Üçüncüsü ise iki taraf arasında eşitlik ve karşılıklı yarar ilkesi çerçevesinde ekonomik işbirliğinin sağlanmasıdır.⁴⁴⁵ Söz konusu bu yatırım anlaşmaları, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin niteliğini artırma bakımından birçok önemli etkiye sahip olmuştur. Bu etkilerden birincisi, bu yatırım anlaşmaları iki taraf arasındaki ekonomik diplomasi kurumsal altyapısına temel atmıştır. Bu noktada FOCAC bünyesinde oluşturulan eylem planları oldukça önemlidir. Bu durumun nedeni, bu eylem planlarının Çin ve Afrika arasında yatırım akışını kolay bir şekilde sağlamak ve işbirliğine uygun bir ortam yaratmak amacıyla her iki tarafı devamlı olarak bir araya getirme konusunda çaba göstermesidir. İki taraf arasında imzalanan yatırım anlaşmalarının Çin-Afrika ilişkilerine ikinci etkisi ise bu anlaşmalar çerçevesinde Afrika'da artan Çin işletmelerinin kıtada gösterdiği başarılı faaliyetler sonrasında, iki taraf arasında yeni

⁴⁴³ Dilara Ünüvar, "Çin'in Afrika'daki Varlığı ve Bunun Batıdaki İz Düşümü", (Erişim:24.09.2018), <https://www.paranomist.com/cinin-afrikadaki-varligi-ve-bunun-batidaki-iz-dusumu.html>, 15 Ekim 2015, s.1.

⁴⁴⁴ Bayram ve Emiroğlu, **a.g.e.**, s. 508.

⁴⁴⁵ Xiuli Han, "The China-South Africa Bilateral Investment Treaty: National rule of law versus international rule of law", *South African Journal of International Affairs*, Sayı:3, 2017, s. 272.

yatırımların teşvik edilmesidir.⁴⁴⁶ Bütün bu etkiler, Çin ile Afrika ülkeleri arasında yatırım alanında daha fazla işbirliği yapılmasına neden olmuştur.

Çin, Afrika'da yaptığı yatırımların ve bu kıta ülkeleri ile imzaladığı yatırım anlaşmalarının yanı sıra kendi ülkesindeki işletmeleri bu kıtada daha fazla yatırım yapılması konusunda teşvik etmekte ve bu konuda Afrikalı meslektaşlarıyla ortak girişimlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda Çin hükümeti, 2006 yılında hazırlanan Afrika Politikası raporunda, Afrikalı ortaklarına yatırım konusunda daha fazla destek vereceğine ve bu konuda kredi ve hibe gibi çeşitli kolaylıklar sağlayacağına dair söz vermiştir. Ayrıca bu raporda Çin hükümeti, Afrika'da 750 Çin şirketinin aktif olarak var olduğunu ve Afrika hükümetlerinin kıtaya yönelik olarak yapılan doğrudan Çin yatırımından oldukça memnun olduğunu belirtmiştir. Söz konusu hükümet, Afrikalıların Çinli girişimciler için gerekli olan lisansı vermeye istekli olduklarını da ifade etmiştir.⁴⁴⁷ Bütün bu durumlar, Çin-Afrika ilişkilerine olumlu bir şekilde yansımış ve Çin'in kıtadaki yumuşak gücünü artıran bir hamle olarak görülmüştür.

Çin tarafından Afrika'da yumuşak güç stratejisi çerçevesinde dış politika aracı olarak kullanılan bir diğer unsur, kıta ülkelerine yönelik yapılan insani yardımlardır. Çin, 1960'lardan itibaren özellikle sağlık alanında Afrika ülkelerine birçok yardımda bulunmuş ve bu ülkelerle işbirliği yapmıştır. Bu doğrultuda Çin hükümeti ilk olarak 1963 yılında, sağlık hizmetlerinin sağlanması için Cezayir'e tıbbi bir ekip göndermiştir. Ayrıca 1964 yılından beri, 20.000'den fazla Çinli sağlık personelinin Afrika'da çeşitli sağlık hizmetlerinde yer almaları amacıyla kıtada çalıştırmaya başlamıştır. Daha sonra Çin, dünyada yüzde 92 oranında Afrika ülkelerinde görülen sıtma hastalığı karşıtı kampanyalar yürüterek, bu ülkelerde tıbbi eğitim vererek ve gerekli klinik ve hastanelerin açılması için finansman sağlayarak kıtaya yaptığı tıbbi yardımların kapsamını genişletmiş ve bu kıtada sağlık konulu birçok proje gerçekleştirmiştir. Bu projelerden biri de Çin'in sıtma hastalığının kıtada yayılmasını önlemeye dair yürüttüğü kampanyadır. Bu kampanya çerçevesinde, 2006 yılında yapılan FOCAC Zirvesi'nde, Başkan Hu Jintao, Çin'in Afrika'da sıtma hastalığını önleme ve tedavi etme amacıyla bu kıtaya önemli miktarlarda hibe sağlayacağını ve

⁴⁴⁶ Lorenzo Cotula, Xiaoxue Weng, Qianru Ma ve Peng Ren, "The China-Africa investment landscape", *International Institute for Environment and Development*, 2016, s. 20-21.

⁴⁴⁷ Konings, a.g.e., s. 357.

kıtaya birçok doktor göndereceğini açıklamıştır.⁴⁴⁸ Çin'in kıtada gerçekleştirdiği başka bir proje ise Sağlık Bakanlığı'nın desteğiyle kıtada AIDS ve grip gibi hastalıkların önlenmesi için gerekli araştırmaları yapması ve Afrika ülkelerinde patoloji, laboratuvar ve cerrahi alanlarında birçok tesis inşa etmesidir.⁴⁴⁹ Çin, bu tesislerde milyonlarca hastayı tedavi etmiştir. Bu durum ise Çin'in kıtada işbirliği yaptığı alanların sayısını artırmıştır.

Bununla birlikte Çin, Afrika'nın en riskli bölgelerinde sağlık merkezleri açmış ve bu bölgelere birçok doktor göndermiştir. Özellikle 2000'li yıllarda Çin, 15.000'den fazla doktoru 47 Afrika ülkesine göndermiş ve bu doktorlar aracılığıyla kıtada 180 milyondan fazla hastanın tedavi edilmesini sağlamıştır.⁴⁵⁰ Ayrıca Çin, bu ülkelerde enerji, balıkçılık ve tekstil gibi birçok alanda 800'ü aşan yardım projeleri gerçekleştirmiş ve son beş yılda bu ülkelere 864 milyon dolar sağlık yatırımı yapmıştır.⁴⁵¹ Örneğin, 2013 ve 2016 yılları arasında Afrika kıtasında 11.000'den fazla kişinin ölümüne sebep olan Ebola virüsünün yayılmasını önlemek amacıyla Çin, kıtaya 120 milyon dolar değerinde yatırım yapmıştır.⁴⁵² Çin tarafından yapılan bütün bu faaliyetler, Çin'in Afrika kıtasında etkisinin artmasına neden olmuştur.

Çin, bütün bunların dışında, Afrika kıtasında sağlık alanında akademik değişim programlarının yapılmasını teşvik etmiş ve kıta ülkelerinde yaptığı tıbbi eğitim programlarının sayısını artırmıştır. Ayrıca, FOCAC çerçevesinde, Çin ve Afrika arasında sağlık alanında işbirliği mekanizmalarının genişlemesi amacıyla bir forum kurulmasına destek olmuştur. Bu duruma ek olarak Çin, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi'nin Afrika'da "*Bulaşıcı Hastalıkları Önleme*" adı altında yürüttüğü temel eğitim programının yapılmasına katkıda bulunmuş ve Çin ve Afrika arasında sağlık alanında işbirliği ile ilgili forum olan "*Çin-Afrika İşbirliği Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı*"nın yapılmasına sponsor olmuştur. Söz konusu bu toplantı, Çin ile Afrika ülkeleri arasında sağlık alanında işbirliğinin nasıl güçlendirilebileceği konusunda, Afrika ve Çin liderlerinin deneyimlerini paylaşmak ve iki taraf arasındaki

⁴⁴⁸ Hanauer ve Morris, **a.g.e.**, s. 79.

⁴⁴⁹ Mohon Shajalal, Junfang Xu ve diğerleri, "China's engagement with development assistance for health in Africa", *Shajalal et al. Global Health Research and Policy*, Sayı:2, 2017, s. 4.

⁴⁵⁰ Demirtepe, Özertem, **a.g.e.**, s. 107.

⁴⁵¹ Ünüvar, **a.g.e.**, s. 1.

⁴⁵² Long ve Joshua, **a.g.e.**, s. 1.

ilişkilerin geliştirilmesi için önerilerde bulunmak amacıyla oluşturulmuştur.⁴⁵³ Ayrıca Çin, 2010 yılının sonlarında “*Peace Ark*” adlı hastane gemisini, Afrika’da Cibuti, Kenya, Tanzanya ve Seyşel Adaları’na göndermiş ve bu gemi aracılığıyla burada yaşayan Afrikalı nüfusa sağlık hizmeti vermiştir.⁴⁵⁴ Bütün bu durumlar, Afrika ülkelerindeki olumlu Çin algısını güçlendirmiştir.

Çin’in yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Afrika ülkelerine yönelik olarak yaptığı ekonomik yatırımlar ve insani yardımlar, Batılılar tarafından eleştirilmektedir. Çin tarafından Afrika ülkelerine yönelik yapılan ekonomik yatırımlar ve yardımlar, söz konusu bu ülkelerin ekonomilerini ve hayat standartlarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çin, bu yatırım ve yardım faaliyetlerini, karşılıklı yarar ilkesi ve her iki tarafın yapılan işbirliğinden kazançlı çıkması hedefleri doğrultusunda yapmaktadır. Buna karşılık Batılı devletler, Çin’in bu faaliyetlerle Afrika’yı sömürdüğünü ve Avrupa’nın arka bahçesine girdiğini iddia etmektedir. Ayrıca bu devletler, Çin’in Afrika ülkelerine yaptığı ekonomik yatırım ve yardımları, kıtada AB’ye bir meydan okuma olarak görmekte ve bu yatırım ve yardımların yapıldığı ülkelerdeki kaynaklara odaklı olduğunu savunmaktadır. Batılı devletlerin bu iddialarına karşılık olarak Çin, kendisi tarafından yapılan bütün yatırım ve yardımların Afrika ülkelerine herhangi bir şart öne sürmeden gerçekleştirildiğini ve hemen hemen her Afrika ülkesine kendisi tarafından yatırım ve yardım yapıldığını belirtmektedir. Örneğin Çin, Mauritius’un zengin doğal kaynaklara sahip bir ülke olmadığı halde kendisi tarafından bu ülkeye yardım yapıldığını belirtmektedir.⁴⁵⁵ Bütün bu durumlar, Çin’in Afrika ülkelerine yaptığı yatırım ve yardımların herhangi bir sömürme amacı taşımadığını ve söz konusu bu faaliyetlerin Çin’in yumuşak güç stratejisi çerçevesinde Afrikalı ülkeler nezdinde çekici bir etki oluşturma amacı çerçevesinde yapıldığını açıkça göstermektedir.

Çin’in Afrika kıtasında dış politikayı etkili bir yumuşak güç kaynağı olarak kullandığı başka bir alan, etkili diplomasiidir. Daha önce de belirtildiği gibi Çin, kuruluşundan itibaren Afrika ülkeleri ile ilişkilerini daima olumlu bir çizgide sürdürmeyi hedeflemiştir. Bu hedef çerçevesinde Çin, daha önce ayrıntılı bir şekilde belirtilen “*kazan-kazan*” stratejisi ve “*iç işlerine karışmama*” ilkesi ile Afrika

⁴⁵³ Ochieng Ogado, “China-Africa Joint Medical Research to Deepen”, (Erişim:27.09.2018), SciDev.Net, 2013, s.1.

⁴⁵⁴ Hanauer ve Morris, **a.g.e.**, s. 81.

⁴⁵⁵ Men-Barton, **a.g.e.**, s. 269-273.

kıtasında etkili bir diplomasi yürütmeye çalışmıştır. Özellikle “iç işlerine karışmama” ilkesi, Çin’in Afrika ülkeleri ile yürütmeye çalıştığı olumlu ilişkilerin en temel yapı taşlarından biri olmuştur. Söz konusu bu ilke, bir ülkenin kendi iç yapısına dış aktörlerin müdahale etmesine izin vermemekte⁴⁵⁶ ve söz konusu bu ülkenin de diğer ülkelerin iç meselelerine müdahale etmemesini öngörmektedir.

İç işlerine karışmama ilkesi, Asya-Afrika Konferansı’nda Dünya Barışı ve İşbirliği Teşviki Beyannamesi’ne dâhil edilmiş ve Çin’in Afrika ülkeleri ile diplomatik ilişkilerinde yol gösterici bir ilke olarak yer almıştır.⁴⁵⁷ Bu durumun nedeni, ABD’nin 1990’ların başından itibaren Afrika ülkelerine yönelik olarak oluşturduğu yapısal uyum programları ve bu programların kıta ülkelerinde yaşanan sorunlara müdahale ederek Batı kaynaklı ekonomik reçeteler sunmasıdır. Söz konusu bu reçeteler, kıtanın sosyo-ekonomik ve siyasi yapısına uygun olmadığı için Afrika ülkelerine zarar vermiştir. Buna karşılık, Çin’in Afrika ülkeleri ile kurduğu ekonomik ve siyasi ilişkilerde temel olarak ele aldığı iç işlerine karışmama siyaseti, pek çok Afrikalı lider tarafından coşkuyla karşılanmıştır. Söz konusu bu siyasetin ABD ve AB’nin ekonomik kalkınma konusunda özel sektöre vurgu yapmasına karşılık, asıl aktör olarak devlete vurgu yapması, Afrika ülkelerinin Pekin’i ekonomik ortak ve kalkınma için sermaye kaynağı olarak görmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Bu doğrultuda, Çin’in 1960’larda ve 1970’lerde Afrika’daki devrimci hareketleri desteklemesi, BM Güvenlik Konseyi’nde, Afrika ülkelerinin iç sorunları hakkında oylama yapmaktan kaçınması ve söz konusu bu ülkelere uygulanacak yaptırım veya müdahaleleri zorunlu kılan kararlar alınmasına engel olması,⁴⁵⁸ Çin’in Afrika ülkeleri ile ilişkilerinde diplomasiyi etkili bir şekilde kullandığının en açık göstergesidir.

Çin’in Afrika kıtasında diplomasiyi etkili bir şekilde kullandığının başka bir göstergesi, kıtada gerçekleştirdiği arabuluculuk faaliyetleridir. Bu arabuluculuk faaliyetlerinden belki de en önemlisi Çin’in Sudan krizindeki tutumudur. Bu krize bakıldığında, 2011 yılında Güney Sudan, ülkenin petrol rezervlerinin yaklaşık yüzde

⁴⁵⁶ Ren Mu, “An Analysis on the Contradiction Between China’s Non-Interference Policy and Intervention Activities”, *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları*, 2013, s. 24.

⁴⁵⁷ Shitong Qiao, “Whither China’s Non-Interference Principle?”, *Conference Paper Series*, Sayı:2, 2011, s. 6-7.

⁴⁵⁸ Abutu Lawrence Okolo, “China’s Foreign Policy Shift in Africa: From Non-Interference to Preponderance”, *International Journal of African Renaissance Studies*, Sayı:2, 2015, s. 36.

75'ini alarak Sudan'dan ayrılmıştır. Bununla birlikte, 2011 yılının Aralık ayında, Kuzey Sudan ve Güney Sudan arasında transit ücretleri konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum, Çin'in bu ülkedeki petrol çıkarlarını doğrudan etkilemiştir. Bu etkinin nedeni, Çin'in Güney Sudan'da üretilen petrolün yaklaşık yüzde 82'sini, Kuzey Sudan'da üretilen petrolün ise yaklaşık yüzde 70'ini ithal etmesidir. Bu şartlar altında Çin, ilk olarak bölgeye Afrika elçisini göndermiş ve daha sonra BM Güvenlik Konseyi'nde bölgedeki çatışmaya çözüm arayışında bulunma konusunda öncü bir rol üstlenmiştir. Bu doğrultuda, Çin'in Afrika elçisi ve dönemin Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi'nin arabuluculuğu ile iki taraf arasında ateşkes imzalanmıştır. Ancak iki taraf arasındaki anlaşmazlık tam olarak çözülememiştir. Bu duruma karşılık Çin, zaman zaman ortaya çıkan anlaşmazlıklarda, diplomatik çabalarını göstermeye devam etmiştir.⁴⁵⁹ Bu durum ise Çin'in diplomatik alanda kıtada nüfuzunun artmasına neden olmuştur.

Çin'in Afrika'da yumuşak gücünü artırmak amacıyla dış politikada kullandığı başka bir araç, katıldığı uluslararası örgütlerdir. Çin'in uluslararası arenada katıldığı uluslararası örgütler, Afrika ülkelerinde olumlu bir Çin algısı yaratmış ve bu ülkelerin Çin'le olumlu ilişkiler kurmasına neden olmuştur. Bu uluslararası örgütlerden biri, BM'dir. Çin'in özellikle 1990 yılından itibaren BM bünyesi altında barışı koruma konusunda gerekli sorumlulukları kabul etmesi, Afrika'daki Çin üstünlüğünün artmasına neden olmuştur.⁴⁶⁰ Bu doğrultuda Çin, ilk olarak 1989 yılında genel seçimleri gözlemek ve değerlendirmek amacıyla milis olmayan gözlemcileri BM Barışı Koruma operasyonları bünyesi altında Namibya'ya göndermiştir. Daha sonra 1993 ve 1994 yılları arasında Çin, Mozambik'e, 1993 ve 1997 yılları arasında ise Liberya'ya barış koruma personeli göndermiştir.⁴⁶¹ Sonrasında 2003 ve 2006 yılları arasında Çin, BM bünyesi altında Afrika'ya 1.273 personel göndermiştir. Söz konusu bu personeller, Afrika'da yedi barış koruma eylemine katılmış ve Çin ile Afrika arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerden verimli sonuçların elde edilmesine neden olmuştur.⁴⁶² Özellikle 2005 yılında Çin'in Liberya'ya 598 barış gücü personeli

⁴⁵⁹ Hanauer ve Morris, **a.g.e.**, s. 84-85.

⁴⁶⁰ Okolo, **a.g.e.**, s. 45.

⁴⁶¹ Philippe D. Rogers, "China and United Nations Peacekeeping Operations in Africa", *Naval War College Review*, Sayı:2, 2007, s. 75-81.

⁴⁶² Anshan, **a.g.e.**, s. 34.

göndermesi,⁴⁶³ iki taraf arasındaki ticaret hacminin 39,8 milyar dolara çıkmasına ve bu yılın sonunda Çin'in Afrika'daki doğrudan yatırımlarının 1.595 dolara ulaşmasına neden olmuştur. Bu gelişme sonrasında Çin, 453 barış koruma personelini Sudan'a göndermiş⁴⁶⁴ ve gelişen ilişkilerin sürdürülebilir olması için gerekli adımları atmıştır.

Çin, bütün bunların dışında, BM bünyesi altında Batı Sahra'ya, Sierra Leone'ye, Fildişi Sahili'ne ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti'ne barış koruma personeli göndermiştir. Ayrıca Çin, barışı koruma operasyonları kapsamında 6 Afrika ülkesi ile askeri ittifak kurmuştur. Söz konusu bu ülkelerden Sudan, Cezayir, Nijerya ve Mısır, Afrika'nın en büyük petrol tedarikçisi ülkelerindendir. Bu doğrultuda, Çinli dış politikacıların çoğu, Çin'in Afrika kıtasında barışı koruma operasyonlarına etkili bir şekilde katılmasını, Çin'in geleceği için bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu durumun nedeni, Çin'in küresel ölçekte ekonomik açıdan yükselen bir güç olması ve bu yükselişinin devam edebilmesi için Afrika'nın Çin için hayati bir önemde olmasıdır. Çin'in kıtadaki kaynak gereksinimlerini rahat bir şekilde karşılayabilmesi ve kıtaya yaptığı yatırımların korunması için kıtada sürdürülebilir barış ve istikrarın tesis edilmesi ve güvenlik sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.⁴⁶⁵ Bu durum ise Afrika kıtasında Çin'in BM bünyesi altında, Barışı Koruma operasyonlarına katılmasına ve kıtada pozitif bir Çin kimliği inşa etmesine neden olmaktadır.

Dış politika kapsamında Çin'in Afrika kıtasında yumuşak gücünün artmasında etkili olan başka bir uluslararası örgüt, DTÖ'dür. Çin'in 2001 yılında DTÖ'ye üye olması,⁴⁶⁶ ticari gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuş ve bu durum Afrika ülkeleri ile olan ilişkilerine olumlu bir şekilde yansımıştır. Çin'in söz konusu olan bu üyelikle birlikte serbest ticaret konusunda önemli bir savunucu olması, kendi iç pazarını dünyaya açmasında ve daha geniş çapta özellikle Afrika ülkelerine yönelik olarak oluşturduğu kazan-kazan stratejisinin başarıya ulaşmasında önemli bir paya sahip olmuştur.⁴⁶⁷ Bu doğrultuda, 2001 ve 2006 yılları arasında, Afrika ülkeleri tarafından Çin'e yapılan ihracatta her yıl yüzde 40 oranında artış görülmüştür.⁴⁶⁸ Bu

⁴⁶³ Okolo, **a.g.e.**, s. 45.

⁴⁶⁴ Anshan, **a.g.e.**, s. 34.

⁴⁶⁵ Okolo, **a.g.e.**, s. 45.

⁴⁶⁶ Robert I. Rotberg, *China into Africa*, Brookings Institution Press, Washington, 2008, s. 51.

⁴⁶⁷ "China and the World Trade Organization", (Erişim:01.10.2018),

<http://www.chinadaily.com.cn/a/201806/29/WS5b357c84a3103349141dfa28.html>, s. 1.

⁴⁶⁸ Ünüvar, **a.g.e.**, s. 1.

artış doğrultusunda Çin, Afrika kıta ülkeleri ile en çok ticaret yapan ülke konumuna gelmiştir. Ayrıca bütün bunların dışında Çin, DTÖ üyeliği bünyesi altında Çin ile Afrika arasındaki ticaretin gelişmesi için çeşitli programların oluşturulmasında önemli bir rol oynamıştır.⁴⁶⁹ Bu programlar sayesinde, 2002 ve 2010 yılları arasında, Çin ile Afrika arasındaki ticaret yüzde 33 oranında artmıştır.⁴⁷⁰ Bu durumlar, Afrika ülkeleri nezdinde Çin'in çekici bir etki yaratmasına neden olmuştur.

Çin, uluslararası arenada katıldığı bu örgütlerin dışında, Afrika ülkelerine Çin'in dış politikada barış yanlısı ve işbirlikçi bir ülke olduğunu gösterme hedefi çerçevesinde, bu kıtada kurulan bölgesel ve uluslararası kurum ile kuruluşlarda da aktif bir rol oynamaya çalışmıştır. Bu doğrultuda, 1957 yılında Afrika ülkeleri ile Çin'in siyasi anlamda ilişkilerinin gelişmesi için Afro-Asyalı Halkların Birlik Organizasyonu kurulmuştur.⁴⁷¹ 2000 yılında ise Çin ve Afrika ülkeleri arasında, 44 Afrika ülkesinin katılımıyla FOCAC kurulmuştur. FOCAC, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve daha birçok alanda gelişmesine ve Çin'in kıtadaki üstünlüğünün devam etmesine önemli derecede katkıda bulunmuştur. Bütün bu durumlar ise Çin'in Afrika'da inşa etmek istediği olumlu algıyı oluşturmasına ve Çin'in kıtada yumuşak gücünü artırmasına neden olmuştur.

IV. ÇİN'İN YUMUŞAK GÜCÜNÜN AFRİKA'DAKİ KAZANIMLARI

A. Stratejik Olumlu Çin Algısı

Bir aktör olarak devletlerin başka devletler üzerinde inşa etmek istedikleri kimlik çerçevesinde, karşı devlette oluşturdukları algı, bu kimliğin şekillenmesinde hayati bir öneme sahiptir. Bu doğrultuda Çin, Afrika'da inşa etmek istediği pozitif kimlik çerçevesinde, yumuşak gücün kaynaklarını etkili bir şekilde kullanmaya çalışarak kıtada kendisine yönelik olumlu bir algı oluşturmaya çalışmış ve bu konuda

⁴⁶⁹ Garth le Pere ve Garth Shelton, "Afro-Chinese Relations: An Evolving South-South Partnership", *South African Journal of International Affairs*, Sayı:1, 2006, s. 45.

⁴⁷⁰ Wei Liang, "China's Soft Power in Africa: Is Economic Power Sufficient?", *Asian Perspective*, Sayı:4, 2012, s. 676.

⁴⁷¹ Elling N. Tjonneland, Bjorn Brandtzaeg, Ashild Kolas ve Garth le Pere, "China in Africa Implications for Norwegian Foreign and Development Policies", *CMI Report*, 2006, s. 74-75.

oldukça büyük bir başarı göstermiştir. Bu durumun en büyük göstergelerinden biri Afrika ülkeleri nezdinde Çin'e yönelik nasıl bir algı olduğunu araştıran anketlerdir. Söz konusu bu anketlerden birisi 2007 yılında Pew Küresel Yaklaşım Projesi tarafından Sahra Altı Afrika ülkeleri halklarına yönelik yapılan ankettir. Bu anket, on Afrika ülkesi üzerinde yapılmıştır. Bu ankete göre, söz konusu bu on ülkeden dokuzunda olumlu bir Çin algısı hâkim olmuştur. Bu ülkeler, Çin'in özellikle ekonomik açıdan kendilerine destek olduğunu ve Çin'in küresel ölçekteki ekonomik büyümesinin kendi ekonomileri için iyi bir durum olduğuna inanmaktadır.⁴⁷² Ayrıca bu ülkeler, Çin'in dış politika kararlarını alırken Afrika ülkelerinin çıkarlarını dünya üzerindeki birçok ülkeden daha fazla düşündüğünü savunmaktadır.

Sekiz Sahra Altı Afrika ülkesi (Botsvana, Gana, Kenya, Madagaskar, Namibya, Tanzanya, Güney Afrika ve Zimbabve) üzerinde yapılan başka bir anket, bu ülkelerin Çin'i faydalı bir iş ortağı, yatırımcı ve Afrika'daki birçok ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlayan bağışçı bir ülke olarak gördüğünü gözler önüne sermektedir. Ayrıca, başka bir Afrika ülkesi olan Mozambik üzerinde yapılan başka bir anket, Mozambik'in Çin ile olan işbirliğinin Mozambik Hükümeti ve halkı tarafından büyük bir memnuniyetle karşılandığını⁴⁷³ ve bu ülkedeki Çin varlığının olumlu bir algıya sahip olduğunu göstermektedir.

Çin'in Afrika'daki yumuşak gücü çerçevesinde, kıtada yarattığı olumlu algıyı açıkça gösteren başka bir anket, Afrika'daki 20 ülke (Benin, Botsvana, Burkina Faso, Cape Verde, Gana, Kenya, Lesotho, Liberya, Madagaskar, Malavi, Mali, Mozambik, Namibya, Nijerya, Senegal, Güney Afrika Cumhuriyeti, Tanzanya, Uganda, Zambiya ve Zimbabve) üzerinde yapılan ankettir. Bu ankete göre, sıralanan ülkelerin yüzde 67'si Çin tarafından yardım alıp almadığı sorusuna cevap olarak Çin tarafından önemli ölçüde yardım desteği aldığını belirtmiştir. Söz konusu bu ülkelerin yüzde 22,6'sı ise Çin'in kendilerine az da olsa yardım desteği sağladığını belirtmiştir.⁴⁷⁴ Genel olarak

⁴⁷² Hanauer ve Morris, **a.g.e.**, s. 60.

⁴⁷³ Goretti L. Nassanga ve Sabiti Makara, "Perceptions of Chinese presence in Africa as reflected in the African media: case study of Uganda", *Chinese Journal of Communication*, Sayı:9, 2015, s. 25.

⁴⁷⁴ Aleksandra Gadzala ve Marek Hanusch, "African Perspectives on China-Africa: Gauging Popular Perceptions and their Economic and Political Determinants", *Afrobarometer Working Papers*, 2010, s. 19.

bütün bu oranlara bakıldığında, bu ülkeler üzerinde Çin'in olumlu bir algı inşa ettiği açıkça görülmektedir.

Bütün bunların dışında Afrika'daki olumlu Çin algısını gösteren en önemli anketlerden biri de BBC tarafından yapılan Dünya Hizmet Anketi'dir. Söz konusu bu anket, bir ülkenin vatandaşları nezdinde başka bir ülkenin nüfuzunu olumlu, olumsuz ya da tarafsız olarak tanımlayan bir ankettir. Bu anket 2009 yılında, özellikle Gana, Nijerya ve Mısır'da Çin-Afrika ilişkilerinin genel izlenimi hakkında bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmaya göre, bu üç Afrika ülkesinde yaşayan insanlar Çin hakkında olumlu görüşlere sahip olmuştur. Bu doğrultuda, Gana'da Çin'e yönelik olumlu algıya sahip insanların oranı yüzde 75 iken bu oran Nijerya'da yüzde 72, Mısır'da ise yüzde 62 olmuştur. Bunun dışında Fildişi Sahili, Kenya ve Mali gibi Afrika ülkelerinde nüfusun yüzde 90'ı Çin'in kendi ülkelerindeki varlığını olumlu bir şekilde değerlendirmiş⁴⁷⁵ ve Çin'in uluslararası arenadaki yükselişinin kendileri için iyi bir durum olduğunu ifade etmiştir.

Afrika ülkelerinde Çin'e yönelik algıyı araştıran başka bir anket, Afrika halkının Çin'in kıtada kişisel özgürlükler, demokrasi ve insan hakları konularına saygı gösterip göstermediği konusundaki düşüncelerini ölçmeye çalışmıştır. Farklı birçok ülke halkının düşüncelerinin de yer aldığı ankette, özellikle Japonya ve Güney Kore gibi Asya ülkeleri çoğunlukla Çin'in kişisel özgürlüklere saygı duymadığını ifade etmiştir. Filipinler'in yarısı da Çin hakkındaki bu görüşe katılmıştır. Buna karşılık, Bangladeş, Malezya, Tayland, Pakistan ve Endonezya gibi ülkeler ve Afrika ülkelerinin pek çoğu Çin'in insan hakları ve kişisel özgürlükler konularına saygı gösterdiğini ve bu yönde politikalar izlediğini ifade etmiştir. Bunun dışında söz konusu bu anket, Afrika kıtasında ve birçok ülkede Çin'in uluslararası arenada yeni bir süper güç olarak ABD'nin yerine geçip geçemeyeceği yönünde bir kamuoyu araştırması yapmıştır. Bu araştırma sonucuna göre Afrika ülkeleri, ABD yerine Çin'in uluslararası arenada yeni bir süper güç olduğunu belirtmiş⁴⁷⁶ ve bu tutumla Afrika'nın her konuda Çin'in yanında olduğunu bir kez daha göstermiştir.

⁴⁷⁵ Max Rebol, "Public perceptions and reactions: Gauging African views of China in Africa", *African Journal of Agricultural Research*, Sayı:25, 2010, s. 3525-3526.

⁴⁷⁶ Richard Wike, Bruce Stokes, Jacob Poushter ve Russ Oates, "Global Opposition to U.S. Surveillance and Drones, but Limited Harm to America's Image", *PEW Research Center*, 2014, s. 30-35.

Bütün bunların dışında, 2014 yılında gerçekleşen Çin-Afrika Medya İşbirliği bünyesinde gerçekleştirilen ikinci forumda, Afrika halklarının Çin'e yönelik algılarına odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, Çin'in merkez televizyonlarından CCTV, Çin'in Afrika'daki önde gelen ticari ortaklarının iletişim temsilcileriyle birçok görüşme gerçekleştirmiştir. Bunlardan biri Nijerya'nın Televizyon Kurumu uzmanlarından Tunda Aina'dır. Aina, Nijeryalıların Çinli şirketler ile daha fazla işbirliği yapmak istediklerini ve Nijerya'nın Çin gibi bir ortağa ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Aina, Nijerya'nın Çin ile kurulan ortaklıktan kazanacak çok şeyi olduğunu ifade etmiştir. Nijerya'nın dışında Angola Sosyal İletişim Departmanı olan Jose Luis de Matos da Angola'nın Çin ile mükemmel ilişkilere sahip olduğunu ve Çinlilerin Angola devlet medyasında “*sıkı çalışanlar*” ve “*değerli ticaret ortakları*” olarak resmedildiğini ifade etmiştir. Bütün bunların dışında, Etiyopya Devlet Bakanı Desta Mebratu Tesfaw, Etiyopyalıların Çin'i kalkınma ortağı olarak gördüklerini ve Çin'in özellikle yol ve demiryolu inşaatlarında Etiyopya altyapısının büyümesine büyük katkı sağladığını belirtmiştir. Son olarak, Tanzania Ulusal Yayın Şirketi'nin temsilcisi Clement Mshana, Tanzanyalıların Çin halkını çok olumlu bir şekilde gördüğünü ifade etmiş ve bu durumunun nedeninin Çin'in geçmişte Güney Afrika eyaletlerindeki kurtuluş hareketlerine yardım etmesi ve Kurtuluş Savaşı sırasında Çin'in Zambiya ve Tanzania arasında bir demiryolu hattı inşa etmesi olduğunu belirtmiştir.⁴⁷⁷ Bütün bu durumlar, Afrikalı halklar nezdinde Çin'in olumlu bir algıya sahip olduğunu ve Çin'in kıtada inşa etmek istediği pozitif kimliği büyük ölçüde inşa ettiğini açıkça göstermektedir.

B. Siyasi Kazanımlar

Çin'in dış politikada etkili bir şekilde kullandığı yumuşak güç kaynakları, Afrika kıtasında kendisine yönelik büyük bir sempati oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Çin'in Afrika'da bu kaynakları başarılı bir şekilde kullanımını, kıtada yaptığı bütün dış politika hamlelerine meşruiyet kazandırmıştır. Söz konusu bu meşruiyet, Nye tarafından yapılan yumuşak güç tanımlamaları ile büyük ölçüde ilişkili olmuştur. Nye, daha önce de belirtildiği gibi, bir devletin gücünü diğer devletlere meşru olarak

⁴⁷⁷ Zhang Pengfei, “African Perceptions of China shift as Sino-African relations deepen”, (Erişim:10.10.2018), <http://english.cntv.cn/2014/06/18/ARTI1403075364561835.shtml>, s. 1.

gösterebilmesinin kendi isteklerinin gerçekleşmesi ve diğer devletlerden daha az tepki alması konusunda çok önemli bir yere sahip olduğuna vurgu yapmıştır. Bu doğrultuda Çin, Afrika ülkeleri nezdinde pozitif bir kimlik inşa ederek bu kıtada istediği hedefleri gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu noktada, Çin'in Afrika kıtasında yarattığı olumlu imaj, dış politika hedeflerine ulaşma konusunda Çin için oldukça önemli olmuştur.

Geçmişten beri Çin, Afrika ülkelerine siyasi ve ekonomik konularda devamlı olarak destek vermiştir. Çin tarafından verilen bu destekler, Afrika ülkelerinin Çin ile olumlu ilişkiler kurmasına neden olmuştur. Afrika ülkeleri, Çin'in kendilerine yönelik desteklerine karşılık, siyasi açıdan Çin'in her zaman yanında olmuştur. Çin ise uluslararası ilişkilerde Afrika'yı genel olarak kendisi için politik bir müttefik olarak görmüş ve Afrika ülkeleri ile ilişkilerinden diplomatik alanda önemli kazançlar sağlamıştır. Bu kazançlardan birincisi ve en önemlisi, Çin'in BM'de Afrika ülkelerinden aldığı destektir. 1971 yılında Çin'in BM'ye kabul edilmesi konusunda 26 Afrika ülkesinin olumlu oy vermesi, Afrika ülkelerinin Çin'e verdiği siyasi desteği açıkça göstermiştir.⁴⁷⁸ Dönemin başkanı Mao, oy veren 76 ülke arasından 26'sının Afrika ülkesi olmasına karşılık olarak, Çin ile Afrika ülkelerinin arasındaki dostluk ilişkisinin BM'ye taşındığını ifade etmiştir.⁴⁷⁹ Zaman geçtikçe daha çok Afrika ülkesinin BM'ye üye olması ve günümüzde bu sayının 54'e⁴⁸⁰ ulaşması, BM'de Afrika ülkeleri tarafından Çin'e verilen desteğin öneminin büyük ölçüde artmasına neden olmuştur.

Çin ve Afrika ülkeleri, BM'de birçok konuda birlikte hareket etmekte ve uluslararası kuruluşlarda birbirlerini desteklemektedir. Özellikle BM İnsan Hakları Komisyonu'nun Çin'in insan hakları ihlalleri yaptığına dair kınama kararlarının BM üyelerinin dörtte birinden fazlasına sahip olan Afrika ülkeleri tarafından engellenmesi,⁴⁸¹ iki tarafın birbirine verdiği desteğin en güzel örneklerinden biri olmuştur. Örneğin, 1989 yılında gerçekleşen Tiananmen Olayları'nda gösterdiği tavırlar nedeniyle Çin, Batılı ülkelerin yaptırım kararlarıyla ve uluslararası izolasyonla karşı karşıya kalmıştır. Bu durum, Çin'in uluslararası arenadaki etkinliğinin

⁴⁷⁸ Luke Hurst, "China and Africa: friends with benefits", (Erişim:02.10.2018), <http://www.eastasiaforum.org/2010/02/17/china-and-africa-friends-with-benefits/>, 17 Şubat 2010, s.1.

⁴⁷⁹ Anshan, **a.g.e.**, s. 7.

⁴⁸⁰ "Member States", (Erişim:02.10.2018), <http://www.un.org/en/member-states/index.html>, s.1.

⁴⁸¹ Bayram ve Emiroğlu, **a.g.e.**, s. 506.

azalmasına neden olmuştur. Buna karşılık, altı Güney Afrika ülkesi, (Botsvana, Lesotho, Zimbabve, Angola, Zambiya ve Mozambik) Çin'in bu durumdan kurtulması için adım atmıştır. Bu ülke yetkilileri, dönemin Çin Dışişleri Bakanı Qian Qichen'e ülkelerini ziyaret etmesi konusunda davet göndermiştir. Bu durum, Çin'in politik yalnızlıktan kurtulmasına neden olmuştur. Ayrıca, 1989 Tiananmen Olayları'ndan sonra ilk kez Afrika ülkeleri tarafından devlet ve dışişleri bakanları düzeyinde Çin'e yönelik ziyaret gerçekleştirilmiştir. Bu harekete karşılık olarak Çin, 1991 yılından itibaren atanan her dışişleri bakanının ilk ziyaretini Afrika ülkelerine gerçekleştirmesini sağlamıştır.⁴⁸² Bu durumlar, iki taraf arasındaki diplomatik ilişkileri geliştirmiş ve Afrika ülkelerinin Çin'e verdiği siyasi desteği açıkça göstermiştir.

Bütün bunların dışında Çin, yumuşak güç siyasetinin bir getirisi olarak, BM'de Afrika ülkelerinin siyasi olarak kendisine her koşulda destek vereceğini hesaba katmış ve dış politikasında ona göre hareket etmiştir. Bu durumun önemli bir örneği, Tibet meselesidir. 2008 yılında, Pekin Olimpiyatları'ndan önce, uluslararası arenada ve BM İnsan Hakları Konseyi'nde Tibet olayları ve Çin'in bu olaylardaki şiddet içerikli tavırları tartışmalı bir konu olmuştur. Özellikle uluslararası arenada birçok ülke, Çin'in gösterdiği olumsuz tavırları çok sert bir şekilde eleştirmiştir. Buna karşılık Çin, Afrika ülkelerinin bu konuyla ilgili olarak sessiz kalacağına veya bu ülkelerin Tibet politikasını etkisiz hale getirmeye çalışılacak bir girişimi önleyeceğine inanmıştır. Bu durum karşısında Afrika ülkeleri Çin'i yanılığa düşürmemiş ve politikalarında Çin'e destek vermiştir.⁴⁸³ Bu durum, Çin ile Afrika ülkelerinin BM'de birlikte hareket ettiklerini açıkça gözler önüne sermektedir.

Çin'in Afrika ülkeleri ile ilişkilerinden diplomatik anlamda kazanç sağladığı ikinci nokta, Tayvan meselesidir. Çin ile Tayvan arasında Afrika kıtasında diplomatik açıdan var olma mücadelesi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri, yani 60 yıldan fazla bir süredir devam etmektedir. Çin, Afrika ülkeleriyle Tayvan arasındaki diplomatik ilişkilerin sona ermesini ve Tayvan'ın kıtadaki varlığını yok etmek istemektedir. Buna rağmen, bir Afrika devleti olan Esvatini hala Tayvan ile diplomatik

⁴⁸² Yun Sun, "Africa in China's Foreign Policy", *John L. Thornton China Center and Africa Growth Initiative*, 2014, s. 5.

⁴⁸³ David H. Shinn, "China's Growing Role in Africa: Implications for U.S. Policy", *Senate Committee on Foreign Relations Subcommittee on African Affairs*, 2011, s. 5-6.

ilişkinini sürdürmektedir. Bunun dışında, Gambiya, 1974 yılında Tayvan ile diplomatik ilişki kurmaya başlamıştır. 1995 yılında iki taraf arasındaki ilişkiler restore edilmiş ve Kasım 2013'te iki taraf arasındaki tüm bağlar kopmuştur. Bu doğrultuda Gambiya, 2014 yılında Çin ile diplomatik ilişkilerini normale döndürmeye çalışarak,⁴⁸⁴ Tayvan ve Pekin arasında tarafını seçmiştir. Bunun dışında, Burkina Faso, Sao Tome ve Principe de taraf olarak Tayvan yerine Çin'i seçmiştir.

Buna karşılık Çin, Afrika ülkelerinin Tayvan meselesi ile ilgili olarak, “*Tek Çin*” politikasını desteklemesini beklemektedir. Söz konusu bu politika çerçevesinde Çin, Afrika ülkelerinin Çin'in bu politikasını desteklemek amacıyla oy kullanmasını hedeflemektedir. Afrika ülkeleri ise bu konuda Çin'e mümkün olduğunca diplomatik açıdan destek vermekte ve kıtada Çin'in tek yasal temsilcisi olarak Taipei yerine Pekin'i kabul etmektedir.⁴⁸⁵ Bu doğrultuda, sırasıyla 1996, 2006 ve 2007 yıllarında, Nijerya, Çad ve Malavi, Tayvan ile resmi ilişkilerini kesmiş ve Çin ile diplomatik ilişki kurmuştur.⁴⁸⁶ Bu durum ise uluslararası topluma ve BM gibi uluslararası kurum ve kuruluşlara karşı Çin'e güçlü bir üstünlük sağlamış⁴⁸⁷ ve Çin'in Afrika kıtasındaki yumuşak gücünün karşılığını açıkça göstermiştir.

Çin'in Afrika kıtasında inşa ettiği pozitif kimliği ve uyguladığı yumuşak güç siyaseti çerçevesinde elde ettiği üçüncü siyasi kazanım, uluslararası arenadaki konumunu güçlendirmesidir. Çin'in Afrika ülkeleri ile kurduğu olumlu ilişkiler, Çin için dış politikada savunduğu eşitlik, iç işlerine karışmama ve gelişmekte olan ülkeler arasında “*Güney-Güney dayanışması*” ilkelerine işlerlik kazandırma açısından stratejik ve jeopolitik bir anahtar niteliğinde görülmüştür. Bu doğrultuda Çin hükümeti, Çin ile Afrika ülkeleri arasındaki ilişkilerin siyasi anlamda güçlenmesinin Çin'in uluslararası arenada yükselişine yardımcı olduğuna inanmaktadır. Ayrıca Çin, iki taraf arasındaki dostane ilişkilerin Çin'in dünya çapında barış, refah ve eşitlik ilkelerini kapsayan “*adil bir uluslararası düzen*” inşa etmesine katkıda bulunduğunu öne sürmektedir. Üstelik Çin, Afrika kıtasının dünyanın en fazla gelişmekte olan ülkesine ev sahipliği yaptığına dikkat çekmekte ve iki taraf arasındaki ilişkilerin birçok

⁴⁸⁴ Sun, **a.g.e.**, s. 5.

⁴⁸⁵ Clifton W. Pannell, “China's Economic and Political Penetration in Africa”, *Eurasian Geography and Economics*, Sayı:6, 2008, s. 707.

⁴⁸⁶ Sun, **a.g.e.**, s. 5.

⁴⁸⁷ Pannell, **a.g.e.**, s. 707.

gazetecinin de Çin'in Afrika'daki başarısı olarak ifade ettiği “Çin Safarisi” durumunu güçlendirdiğini belirtmektedir.⁴⁸⁸ Bu durum ise uluslararası arenada Çin'in küresel bir süper güç olma konumuna gelmesine yardımcı olmaktadır.

Çin'in Afrika kıtasında uyguladığı yumuşak güç siyasetinden elde ettiği dördüncü siyasi kazanım ise uluslararası toplum nezdinde olumlu Çin imajı inşa etmesi ve kendi nüfuzunu dünya çapında artırmasıdır. Çin, Afrika'da uyguladığı yumuşak güç stratejisi çerçevesinde, kendi gücünün barışçıl yükselişini vurgulamak için büyük çaba göstermiştir. Olumlu bir çizgide ilerleyen Çin-Afrika ilişkileri de Çin'in bu çabasına büyük ölçüde katkı sağlamıştır. Özellikle tarihin eski dönemlerinden beri, Batı sömürgeciliğine, emperyalizme ve bazı ülkelerin büyük güç siyasetine karşı Çin'in Afrika ülkeleri ile ilişkilerinde üçüncü dünya dayanışmasını savunması ve sömürgecilik gibi söylemlerden uzak durarak barışa dair vurgular yapması, Çin'in uluslararası arenadaki prestijinin ve meşruiyetinin artmasına neden olmuştur.⁴⁸⁹ Bu bağlamda küresel ölçekte artan olumlu Çin prestiji ise dünya toplumu nezdinde Çin nüfuzunun artmasına neden olmuştur.

C. Ekonomik Kazanımlar

Çin, Afrika kıtasına yönelik olarak dış politikada izlediği yumuşak güç stratejisi çerçevesinde yumuşak gücün kaynaklarını kıtada etkili bir şekilde kullanarak, kıtadan önemli derecede ekonomik kazanımlar elde etmiştir. Bu nedenle Afrika, sahip olduğu zengin enerji rezervleri, mineraller ve hammaddeler ile Çin'in ekonomik yükselişinde her zaman ön planda olmuştur.⁴⁹⁰ Bu doğrultuda, Çin'in Afrika kıtasındaki en önemli ekonomik kazançlarından birinin kıtadaki hammaddeler ve enerji olduğu görülmektedir. Özellikle enerji bakımından Afrika, dünya üzerinde yeni gelişen petrol kaynakları ile oldukça zengin bir kıta haline gelmiştir. Bu durum ise Çin'in Afrika kıtasından yaptığı ithalatlara daha çok kaynak temelli olmasına neden olmuştur. Çin, kıtaya yönelik izlediği yumuşak güç siyaseti çerçevesinde Afrika'nın en önemli ticaret ortağı haline gelmiştir. Bu doğrultuda Çin, 1993 yılından itibaren,⁴⁹¹

⁴⁸⁸ Larry Hanauer ve Lyle J. Morris, “Intertwined Interests of China and Africa”, *RAND Corporation*, 2014, s. 6-7.

⁴⁸⁹ Lloyd, *a.g.e.*, s. 14.

⁴⁹⁰ Sun, *a.g.e.*, s. 6.

⁴⁹¹ ZhongXiang Zhang, “China's hunt for oil in Africa in perspective”, *East-West Center*, 2006, s. 2.

Afrika kıtasında başta Angola olmak üzere Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Ekvator Ginesi, Güney Afrika ve Sudan gibi ülkelerin en büyük petrol ihracatçısı haline gelmiş⁴⁹² ve ihtiyaç duyduğu petrolün yaklaşık yüzde 30'unu bu kıtadan ihraç etmiştir. Özellikle Sudan, günümüzde ürettiği petrolün yüzde 65'ini Çin'e ihraç etmekte ve bu nedenle Çin, Sudan'ın petrol üretiminin büyük bir kısmını işletmektedir. Bu doğrultuda Çin, Hartum'daki ülkenin en büyük rafinesinin yüzde 50 hissesine sahip olmuştur. Ayrıca, son zamanlarda Nijerya, Gabon ve Kamerun gibi diğer ülkeler de Çin'e yönelik petrol ihracatlarını artırmıştır.⁴⁹³ Bunun dışında Çin, Mısır ile uzun ve kalıcı bir dostluk kurarak bu ülkeden de petrol ihraç etmiştir.⁴⁹⁴ Ayrıca Çin, Mısır'da daha fazla petrol ve doğal gaz bulma konusunda gösterilen çabalara da öncülük etmiştir.

Bütün bunların dışında Çin tarafından dış politikada Afrika ülkelerine yönelik iki tarafın ortak çıkarlara ve ortak görüşlere sahip olduğu yönünde yapılan vurgular, Çin'in Afrika'daki petrol diplomasisinden önemli kazançlar elde etmesine ve petrol konusunda daha fazla Afrika ülkesi ile yeni sözleşmeler imzalamasına neden olmuştur. Örneğin Çin'in en önemli petrol şirketlerinden biri olan Sinopec, 2002 yılında Cezayir ile Zarzaitine petrol sahasını geliştirmek amacıyla 525 milyon dolarlık bir sözleşme imzalamıştır. Sonrasında 2003 yılında, CNPC, Cezayir'de 350 milyon dolara bir petrol rafinesi satın almış ve bu ülkede petrol sahalarını geliştirmek ve ortaklaşa bir rafine açmak için bir sözleşme imzalamıştır. Bütün bunların dışında, PetroChina ve Nijerya'nın Ulusal Petrol Şirketi arasında bir petrol alımı anlaşması imzalanmış ve bu anlaşma kapsamında Nijerya, Çin'e günde 30.000 varil ham petrol tedarik etmeyi kabul etmiştir.⁴⁹⁵ Bütün bu durumlar, Çin'in enerji konusunda Afrika'dan önemli kazanımlar elde ettiğini açıkça göstermektedir.

Çin'in Afrika'dan elde ettiği önemli kazanımlardan başka biri, bu kıtadaki doğal kaynaklardır. Geçmişten beri Afrika, stratejik olarak önemli mineralleri tedarik eden bir kıta konumundadır. Bu doğrultuda, alüminyum, boksit, koltan, alümina, bakır, demir cevheri, kurşun, nikel, çinko ve endüstriyel mineraller gibi önemli kaynaklar

⁴⁹² Jing Gu ve John Humphrey, "The Impact of Africa on China", *Institute of Development Studies*, s. 3-4.

⁴⁹³ Hong Zhao, "China's Oil Venture in Africa", *East Asia*, 2007, s. 402.

⁴⁹⁴ Pannell, *a.g.e.*, s. 719.

⁴⁹⁵ Ian Taylor, "China's Oil Diplomacy in Africa", *International Affairs*, Sayı:5, 2006, s. 944.

Afrika'da her zaman mevcut olmuştur. Özellikle krom, kobalt, platin gibi metaller ve manganez, silah sistemlerinde kullanılabilir olması nedeniyle stratejik açıdan ülkeler için oldukça büyük bir öneme sahiptir. Ayrıca bu kaynakların Güney Afrika, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Zimbabve ve Zambiya gibi Afrika ülkelerinde büyük rezerv tabanları vardır. Örneğin krom dünya rezerv tabanının yüzde 33'ü Güney Afrika'da bulunmaktadır. Afrika'nın doğal kaynak bakımından bu zengin konumu, Çin ve diğer ülkeler için bu kıtanın öneminin daha fazla artmasına neden olmuştur. Ancak Çin, kıtada uyguladığı yumuşak güç stratejisi çerçevesinde dünya üzerindeki diğer ülkelere göre Afrika'da doğal kaynakları kullanma konusunda daha önceliklidir. Bu doğrultuda Çin, 2008 yılında Kongo Demokratik Cumhuriyeti ile değeri 9 milyar doların üzerinde olan bir kalkınma anlaşması imzalamıştır. Anlaşma çerçevesinde, Kongo Demokratik Cumhuriyeti Ulusal Madencilik Şirketi Gecamines, Çinli bir şirkete en az 2020 yılına kadar bakır üretimini gerçekleştirmek gibi birçok konuda önemli imtiyazlar vermiştir.⁴⁹⁶ Çin, 2004 ve 2011 yılları arasında, yedi Afrikalı ülke ile de benzer anlaşmalar imzalamış ve bu doğrultuda, bu ülkelerden 14 milyar dolarlık doğal kaynak almıştır.⁴⁹⁷ Bunun dışında Çin, kereste ve birçok tarım ürününün yanında, Afrika'dan büyük miktarlarda kobalt, manganez, tantal, bakır, demir cevheri ve diğer mineralleri ithal etmiştir. Özellikle 2009 yılında demir cevheri ve metaller, Çin'e yapılan tüm Afrika ihracatının yüzde 24'ünü oluşturmuştur.⁴⁹⁸ Bu ve bunun gibi sayılabilecek birçok durum, Çin'in Afrika'dan elde ettiği doğal kaynak kazanımlarını açıkça göstermektedir.

Çin'in Afrika'daki yumuşak güç siyasetinden elde ettiği başka bir kazanım, Afrika'nın en önemli ticaret ortağı konumuna yükselmektir. Çin, 2009 yılında ABD'yi geçerek Afrika'nın en önemli ticaret ortağı haline gelmiştir. Bu yıldan itibaren Çin ile Afrika arasındaki ticaret hızlı bir ilerleme göstermiştir. Bu doğrultuda iki taraf arasındaki ticaret, Çin'in küresel ticaretinin yüzde 4'ünü, Afrika'nın küresel ticaretinin ise yüzde 13'ünü oluşturmuştur.⁴⁹⁹ Özellikle 2002 ve 2010 yılları arasında Çin ile Afrika arasındaki ticaret yüzde 33 oranında bir artış göstermiştir.⁵⁰⁰ 2012 yılında ise

⁴⁹⁶ Butts ve Bankus, **a.g.e.**, s. 5.

⁴⁹⁷ Yun, **a.g.e.**, s. 8.

⁴⁹⁸ Shinn, **a.g.e.**, s. 3-4.

⁴⁹⁹ Shinn, **a.g.e.**, s. 3.

⁵⁰⁰ Liang, **a.g.e.**, s. 673.

iki taraf arasındaki ticaret 180 milyar dolara çıkmıştır. Ayrıca, yine bu yılda Çin ile Afrika arasındaki ticaret yüzde 19'dan fazla büyüme göstermiştir. Bu doğrultuda Çin, Afrika ülkelerinden hem ithal eden hem de bu ülkelere ihraç eden en büyük devlet olma yolunda büyük bir ilerleme kaydetmiştir.⁵⁰¹ 2016 yılında ise Çin, Angola, Güney Afrika ve Kongo Demokratik Cumhuriyeti gibi Afrika ülkelerinin en büyük ihracatçısı haline gelmiştir.⁵⁰² Bununla birlikte, Başbakan Li Keqiang, Afrika Birliği kapsamında yaptığı bir konuşmada iki taraf arasındaki ticaret hacminin 2020 yılına kadar 400 milyar dolara çıkacağını ifade etmiştir.⁵⁰³ Bütün bu durumlar, Çin'in Afrika'nın en büyük ticaret ortağı olmayı sürdürdüğünü açıkça göstermektedir.

Çin'in Afrika'daki yumuşak güç politikasından elde ettiği başka bir ekonomik kazanım, bu kıtanın pazar ve piyasa koşullarından yararlanmaktır. Çin'in imalat işletmecileri, Afrika ülkelerinin tekstil, elektronik ve daha birçok alanda kendilerine sundukları düşük fiyat avantajlarından yararlanmaktadır. Özellikle 2008 yılında yaşanan uluslararası finansal kriz ve bu krizin Çin'in ihracat sanayisi üzerindeki korkunç etkisi nedeniyle Afrika pazarının önemi Çin için önemli ölçüde artmıştır. Bu durumun nedeni, bu krizden sonra Çin mallarına olan talebin düşmesi ve Çin'in ihracat sektöründeki boşluğu doldurmak için alternatif pazarlara başvurmak zorunda kalmasıdır.⁵⁰⁴ Bunun dışında, Çin şirketleri tarafından üretilen malların Avrupa pazarlarında lisans veya isim konusunda birçok sıkıntı yaşamaması ve buna karşılık, Afrika pazarının Çin ürünlerine rahatlıkla kendi marka isimlerini kullanılarak satış imkânı sunması⁵⁰⁵ durumları, Çin'in Afrika pazarına yönelimini daha çok artırmıştır.

Afrika, bütün bunların dışında, Çin nezdinde kendi endüstriyel ekonomisini geliştirme ve küresel tedarik zincirini artırma konusunda, geniş ve kullanılmamış iş gücü kaynaklarıyla ideal bir kıta olarak konumlandırılmıştır.⁵⁰⁶ Bu doğrultuda Afrika, Çin tarafından tekstil, hazır giyim, ayakkabı, ev eşyası ve mutfak eşyası gibi en basit tüketici ürünleri ve silah, askeri teçhizat ve ulaşım araçları gibi yüksek emek içeren

⁵⁰¹ Thrall, **a.g.e.**, s. 24-26.

⁵⁰² "China-Africa Trade", (Erişim:14.10.2018), <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade/>, s. 1.

⁵⁰³ Zhang Pinghui, "Trade with Africa will double by 2020, Li Keqiang tells Ethiopia conference", (Erişim:14.10.2018), <https://www.scmp.com/news/china/article/1505388/trade-africa-will-double-2020-li-keqiang-tells-ethiopia-conference>, 5 Mayıs 2014, s. 1.

⁵⁰⁴ Yun, **a.g.e.**, s. 6.

⁵⁰⁵ Bayram ve Emiroğlu, **a.g.e.**, s. 505.

⁵⁰⁶ Yun, **a.g.e.**, s. 6.

çok yönlü ürünler için önemli bir pazar olarak kullanılmaktadır. Söz konusu pazar, Çin hükümeti, özel üreticiler ve mallarını satmak ve ticaret yapmak amacıyla Afrika'ya gelen Çinli tüccarlar tarafından oldukça etkili bir şekilde kullanılmaktadır.⁵⁰⁷ Bütün bu durumlar, Çin'in Afrika'da uyguladığı yumuşak güç siyasetinin oldukça başarılı olduğunu ve Çin'in bu siyaset sayesinde kıtadan çeşitli alanlarda kazanımlar elde ettiğini açık bir şekilde göstermektedir.

⁵⁰⁷ Pannell, **a.g.e.**, s. 707-708.

SONUÇ

Çin, günümüzde uluslararası arenada hızla yükselen bir aktör konumundadır. Çin'in bugün geldiği bu konumda, sahip olduğu medeniyetin ve tarih boyunca yaptığı dış politika tercihlerinin önemli bir payı vardır. 1949 yılında kurulduğundan beri, Çin tarafından iç ve dış politikada atılan adımlar, çoğu zaman Çin için önemli bir dönüm noktası niteliği taşımıştır. Özellikle Mao Zedong döneminde yaşanan kültürel devrim ve dışa kapalı politika sonrasında Deng Xiaoping tarafından izlenen dış dünyaya açılma politikası, Çin'in tarihinde yaşadığı önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Söz konusu bu politika ile zamanla tarih sahnesinde özellikle ekonomik açıdan hızlı bir yükseliş yakalayan Çin, bu yükselişini sürdürebilmek için farklı dış politika uygulamaları arayışına girmiştir.

1970, 1980 ve 1990'lı yıllarda uluslararası arenada yaşanan olaylarda Çin'in gösterdiği tavırlar ve Kapitalizmin galip geldiği Soğuk Savaş sonrasında Komünist ideolojinin temsilcilerinden olan Çin'e yönelik farklı ülkeler tarafından yapılan olumsuz eleştiriler, dünya ülkeleri nezdinde Çin'e yönelik olumsuz bir algı oluşmasına neden olmuştur. Özellikle 1989 yılında Tiananmen Meydanı'nda yaşanan olaylarda Çin tarafından sergilenen tavırlar, Çin'i küresel ölçekte '*ilişki kurulması zor ülke*' konumuna getirmiş ve ABD gibi birçok ülkenin Çin ile ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle Çin, kendisine yönelik var olan bu olumsuz algıdan kurtulmak için Soğuk Savaş sonrasında liberalizme karşı yeniden konumlandığı Komünist merkezîyetçi kimliği çerçevesinde uluslararası arenada yumuşak güç politikası izlemeye karar vermiştir. Ayrıca Çin'in uluslararası arenada yakaladığı hızlı ekonomik yükseliş ve bu yükselişin beraberinde getirdiği hammadde ve enerji ihtiyacı, Çin'in dış politikada yükselen bir yumuşak güç haline gelmesine katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda Afrika, sahip olduğu zengin doğal kaynaklar, hammadde ve enerji gibi daha birçok özelliği ile Çin'in uygulamak istediği yumuşak güç politikasında önemli bir yere sahip olmuştur.

Çin, uluslararası arenada kendisine yönelik olumlu bir algı inşa etmek ve küresel ölçekte sahip olduğu ekonomik yükselişin sürekliliğini sağlamak için Afrika kıtasında etkili bir yumuşak güç politikası izlemeye çalışmıştır. Bu bağlamda Çin'in dış politika amaçlarına ulaşmak için yumuşak gücü bir araç olarak kullandığı

görülmektedir. Bu noktada Çin'in yumuşak gücü, kendi realist hedefleri için kullandığı söylenebilir. Bu durumun en açık göstergesi yumuşak güç ile Çin dış politikası arasındaki ilişkidir. Yumuşak güç, farklı ülke halkları nezdinde 'çekici' bir etki yaratarak olumlu bir imaj çizmeyi hedeflemektedir. Çin ise yumuşak gücü, Afrika kamuoyu nezdinde olumlu bir Çin imajı inşa etmenin yanı sıra kendi dış politika çıkarlarından biri olan Afrika'daki Çin nüfuzunu artırmak amacıyla da kullanmaktadır. Dolayısıyla bu noktada, Çin'in söz konusu davranışını realist teori ile ilişkilendirmek mümkündür.

Çin'in güç kavramına bakış açısı, realist teori ile Çin dış politikası arasındaki ilişkinin başka bir boyutu olarak görülebilir. Realist teoriye göre güç, yalnızca devletler arasındaki ilişkilerde şiddet kullanmak anlamına gelmemektedir. Söz konusu kavram, aynı zamanda devletlerin diğer devlet halkları nezdindeki düşünce ve davranışları üzerindeki gücü olarak da kullanılmaktadır. Bu doğrultuda Çin'in özellikle Afrika'ya yönelik yaptığı ekonomi ve sağlık alanlarındaki yardımlar, Afrika halkının Çin'e yönelik olumlu bir algıya sahip olmasına ve Çin'in özellikle BM gibi uluslararası platformlarda Afrika ülkelerinin dış politika eylemlerini kontrol altına almasına önemli derecede katkıda bulunmaktadır. Bunun dışında Çin, Afrika'da yaşanan iç olaylara herhangi bir müdahalede bulunmamakta ve kıtaya ilgili yaşanan pek çok uluslararası sorunda Afrika ülkelerini desteklemektedir. Bu noktada, Çin'in Afrika'da sahip olduğu ekonomik ve politik çıkarları daha sağlam bir zemine oturtmak için bölgeye yönelik siyasetinde hassas bir duruş sergilediği görülmektedir. Çin'in bu duruşu ve uluslararası arenada yakaladığı hızlı yükselişini sürdürebilme hedefi çerçevesinde dış politikada Afrika kıtasına yönelik stratejik eylemlerde bulunması, realist teori ile açıklanabilir. Çünkü realistlere göre, devletlerin küresel sistemde hayatta kalabilmeleri ve önemli bir konuma sahip olabilmeleri için dış politikada stratejik adımlar atması gerekmektedir. Bu noktada, Çin'in söz konusu davranışları realist teorinin bir yansıması olarak görülebilir.

Çin'in Afrika'da yumuşak gücü bir dış politika aracı olarak kullanmasının Realizmin yanında Konstrüktivist yaklaşım ile de ilişkili bir durum olduğu görülmektedir. Çin'in küresel ölçekte önemli bir güç olarak ortaya çıkmasında, kimlik temelli bir dış politika izlemesinin büyük bir rolü olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, Çin'in uluslararası arenada kendi kimliğini farklı ülkelere tanıtmaya noktasında Afrika

ile kurduğu pozitif ilişkilerin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni, Konstrüktivist yaklaşımın savunduğu tezlerden biriyle açıklanabilir. Söz konusu yaklaşıma göre, küresel anlamda devletlerin sahip olduğu kimlikler ancak ‘teki’ üzerinden pekiştirilebilmektedir. Bu noktada, Çin’in ‘teki’ olarak nitelendirilebilen Afrika’ya yönelik siyasetinin Çin kimliğinin dış dünyaya aktarılmasında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, Çin’in geçmişte yaşanılan Tiananmen ve Darfur Krizi gibi olaylarda gösterdiği tavır nedeniyle küresel ölçekte kendisine yönelik olumsuz bir Çin algısı yarattığı bilinmektedir. Bu algının Çin’in Afrika üzerinden yumuşak g politikası izlemesinde etkiye sahip olduğu görülmektedir. Söz konusu bu durum, uluslararası arenada pozitif Çin kimliği inşa edilme sürecine katkıda bulunmakta olup Çin için oldukça önemli bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Konstrüktivist yaklaşım, devletlerarası ilişkilerin temelinde uluslararası arenada bir aktör olan devletlerin kimliklerinin yer aldığını ve kimliklerin devletlerin dış politikasını şekillendiren bir anahtar niteliğinde olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamdan bakıldığında, Çin’in yumuşak güç kaynaklarını kullanarak kendi kimliğinin temelinde yer alan Konfyşlğnn ngrdğ barış, uyum ve eşitlik gibi söylemleri Afrika ile ilişkilerinde yaygınlaştırdığı ve kıtaya yönelik dış politikasını bu kimlik üzerinden şekillendirdiği görülmektedir.

Bu doğrultuda, yumuşak güç kaynaklarından olan kültürün Çin tarafından sahip olunan medeniyetin dışa vurumunda önemli bir dış politika aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Konstrüktivist yaklaşıma göre kültür, küresel ölçekte devletler tarafından kimliklerin karşılıklı ve dostane ilişkiler çerçevesinde inşa edilmesinde önemli bir ereve alanıdır. Bu noktada, Çin’in ulusal kimliği çerçevesinde ele alındığında, kültürün bir kimlik algısı yaratılması sürecinde en belirgin aktör olduğu söylenebilir. Çin, bu yumuşak güç kaynağını kullanarak Afrika’ya kendi sahip olduğu medeniyeti tanıtmayı ve böylece bu kıtada kendisine yönelik bir nüfuz alanı yaratmayı amaçlamıştır. Daha önce ifade edildiği gibi Çin’in sahip olduğu kültür, temelini Çin medeniyetinin kökeni olan Konfüçyüs felsefesinden almıştır. Söz konusu bu felsefe, Çin’in her zaman farklı toplumlarla uyumlu ve olumlu ilişkiler kurmasını öngörmüştür. Bu doğrultuda Çin, Afrika lkelerinde dilini ve kültürünü tanıtmak ve bu ülkelerle olumlu ilişkiler kurmak için eğitim faaliyetlerini ve

uluslararası faaliyetleri, önemli bir araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Eğitim faaliyetleri açısından bakıldığında, bu eğitim faaliyetlerinden Afrika halkları nezdinde en fazla etkiye sahip olanının şüphesiz Konfüçyüs Enstitüleri olduğu görülmektedir. Bu enstitülerin Çin'in kültür birikiminin ve geleneklerinin Afrika'ya aktarılmasında önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Özellikle Çincenin Afrika'ya yayılması konusunda bu enstitüler, büyük bir etkiye sahip olmuştur. Ayrıca Çin, Afrika'da sahip olduğu kültürün tanıtılması için bursları, değişim programlarını, gençlik programlarını, öğrenci değişim programlarını ve akademik alanda gerçekleştirdiği çalışmaları da dış politikada eğitim faaliyetleri çerçevesinde etkili birer araç olarak kullanmaya çalışmıştır. Uluslararası faaliyetler çerçevesinde bakıldığında, uluslararası organizasyonların, medya faaliyetlerinin, sergilerin ve uluslararası kültürel etkinliklerin de Çin medeniyetinin ve kültürel değerlerinin Afrika'ya tanıtılmasında büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bir yumuşak güç kaynağı olan kültür çerçevesinde Çin tarafından Afrika'ya yönelik yapılan bütün bu faaliyetlerin Afrika'da Çin'e yönelik olumlu bir algı yaratılmasına önemli derecede katkıda bulunduğu söylenebilir.

Yumuşak güç kaynaklarından biri olan siyasi değerler çerçevesinde Çin'in dış politikada gerçekleştirdiği hamleler, Konstrüktivist yaklaşımın savunduğu devletlerarası ilişkilerin ve dış politikanın devletlerin sahip oldukları kimlikler ve tarihsel tecrübeler üzerinden şekillendiği tezinin önemli bir örneği olarak görülebilir. Bakıldığında Çin ile Afrika'nın geçmişte Batı sömürgeciliği nedeniyle edindiği ortak tarihsel tecrübelerin geçmişten beri iki tarafın birbiri ile olumlu ilişkiler kurmasına sebep olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda, geçmişten beri Çin'in Afrika ile ilişkilerinde 'barış' ve 'uyum' kavramlarını ön plana çıkarması ve Afrika'nın en büyük ticari ortağı olması arasında bir ilişki kurulması olasıdır. Bunun dışında, Çin'in sahip olduğu medeniyetin iki taraf arasındaki ilişkilere olumlu yansıyan başka bir durum olduğu sonucuna varılabilir. Bu açıdan bakıldığında, Çin medeniyetinde devlet kimliğinin ve dolayısıyla siyasi değerlerin kökenlerinde Konfüçyüsçülüğün ve Maoizmin olduğu görülmektedir. Bu iki anlayıştan Konfüçyüsçülük, Çin'in barış toplumu kurması gerektiğini öngörmüş ve bu yönüyle Çin'in diğer ülkelere karşı gösterdiği tavrın belirleyicisi olmuştur. Bu doğrultuda Çin, uluslararası arenada ve Afrika'ya yönelik politikasında, kendisine yönelik olumsuz algının silinmesi için devamlı olarak dış

politikada ‘*uyumlu bir toplum inşa edilmesi*’ ve ‘*barışçıl yükseliş*’ şeklinde vurgular yapmıştır. Bunun dışında Çin medeniyetinin ve dolayısıyla ulusal kimliğinin başka bir yapı taşı olan Maoizmin, emperyalizme karşı çıkarak dış politikada ‘*barış içinde bir arada yaşama*’ ilkesini ön plana çıkarması, Çin’in Afrika politikasının başka bir ayağını oluşturmuştur. Bu doğrultuda, Çin’in söz konusu bu ilkeleri Afrika’ya yönelik dış politikasında sürekli ön plana çıkarmaya çalışarak kıtada, saldırgan olmayan bir devlet imajı inşa etmeye odaklandığı görülmektedir. Bu uygulamaların ise Çin’in Afrika’da inşa etmek istediği pozitif kimliğin şekillenmesine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Konstrüktivist yaklaşım, devletlerin kimliklerinin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde devletler arasında var olan ortak anlayışlar tarafından şekillendiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda, Çin ile Afrika arasındaki siyasi ilişkilere bakıldığında, her iki tarafın da geçmişten beri rejim niteliklerinin benzer olduğu görülmektedir. Çin, komünist rejiminin ve otoriter kimliğinin etkisiyle yumuşak gücün önemli bir kaynağı olan siyasi değerleri ve aynı zamanda bu değerleri yansıtan demokrasi ve insan hakları gibi ilkeleri geçmişten beri, Batılı devletler tarafından kendisine empoze edilen değerler olarak görmüştür. Bu nedenle de bu değerleri Afrika ile ilişkilerinde çok fazla ön plana çıkarmak istememiştir. Bu durum, Batı sömürgeciliği konusunda geçmişte kötü bir tecrübeye sahip olan Afrika ülkelerini rahatsız etmemiştir. Buna rağmen Çin, Afrika’da demokrasi ve insan hakları değerlerine önem vermediği gerekçesiyle uluslararası arenada pek çok eleştiri almıştır. Bu eleştirilere karşılık olarak Çin, Afrika’da bu değerlere önem verdiğini gösteren pek çok uygulamada bulunmuştur. Söz konusu bu uygulamaların Çin’in Afrika’daki yumuşak gücünü artırdığı ve kıtada olumlu bir Çin kimliği yaratılmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Ayrıca Çin’in sahip olduğu ulusal kimliğin etkisiyle geçmişten beri, uluslararası arenada ve Afrika’ya yönelik dış politikasında ön plana çıkardığı egemenliğe saygı, iç işlerine karışmama ve müdahale etmeme ilkelerinin Afrika ülkeleri nezdinde olumlu bir şekilde karşılandığı görülmektedir. Bu durumun nedeni, Afrika ülkelerinde sıklıkla yolsuzluk gibi çeşitli iç olayların yaşanması ve bu nedenle de bu ülkelerin kendilerine yapılacak herhangi bir müdahaleye karşı çıkmasıdır. Dolayısıyla bütün bu durumların Çin’in Afrika’daki yumuşak gücünün artmasına destek olduğu ve Konstrüktivist yaklaşımın savunduğu kimliğin ve ortak

anlayışların devletler arasındaki siyasi ilişkilerde belirleyici rol oynadığı tezinin güzel örneklerinden biri olduğu söylenebilir.

Son olarak yumuşak gücün kaynaklarından olan dış politika çerçevesinde Çin-Afrika ilişkilerine bakıldığında, Çin'in Afrika'ya yönelik dış politikasında kendi medeniyet mirasını canlı tutmaya çalıştığı görülmektedir. Çin, medeniyetinin temel köklerinden olan Konfüçyüs felsefesinin devletlerin uyum ve işbirliğini inşa edecek faaliyetlerde bulunması gerektiği ilkesinden hareketle dış politikada, Afrika'ya çatışmadan uzak, ekonomik ilişkilerde karşılıklı çıkar ilişkisi gözetilen, barışı destekleyen, sorumluluk sahibi ve çatışmaların çözümünde işbirliğine yönelen bir devlet kimliği görüntüsü vermeye çalışmıştır. Bu doğrultuda Çin, Afrika'ya yönelik dış politika anlayışı çerçevesinde yaptırımları, ekonomik ve insani yardımları, katıldığı uluslararası örgütleri, diplomasiyi ve söylemleri önemli bir araç olarak kullanmaya odaklanmıştır. Çin'in kullandığı bu kaynakların Afrika ülkeleri nezdinde '*çekici*' bir etki oluşturduğu söylenebilir. Özellikle bu kaynaklardan söylemler, Afrika siyasetinde Çin tarafından etkili bir şekilde kullanılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Çin, Konfüçyanizmin önemli bir çıktısı olan '*eşitlik ve karşılıklı yarar*' ilkesinden hareketle Afrika'ya yönelik dış politikasında '*kardeşlik*', '*yoksul dostlar*' ve '*Güney-Güney İşbirliği*' gibi söylemlerde bulunmuştur. Ayrıca Çin dış politikada, hemen hemen her fırsatta Afrika ile kendi statülerinin eşit olduğunu ve her iki tarafın da ortak tarihi bağlara sahip olduğunu vurgulamıştır. Çin tarafından dış politikada gerçekleştirilen bu söylemler, Konstrüktivist yaklaşımın devletler arasındaki ilişkilerin benzer kimlikler üzerinden şekillendiği ve bu ilişkilerin en önemli unsurlarından birinin söylemler olduğu tezinin önemli bir örneği olarak görülebilir.

Sonuç olarak, Çin'in Afrika'ya yönelik yumuşak güç stratejisinin temelinde ekonomik yükselişini sürdürebilmek ve kıta ülkelerinden gördüğü siyasi desteği devam ettirebilmek amacı olduğu söylenebilir. Bu amaçlar doğrultusunda Çin'in yumuşak güç kaynaklarını Afrika'da etkili bir şekilde kullanmaya çalıştığı ve bunun karşılığında kıtada kendisine yönelik '*olumlu bir algı*' yaratarak ve pozitif bir kimlik inşa ederek kıtadan önemli kazanımlar elde ettiği görülmektedir. Bu noktadan bakıldığında, Çin'in yumuşak güç politikasının Afrika'da büyük ölçüde başarıya ulaştığı söylenebilir. Bu durumun en açık göstergelerinden biri, Çin'in hali hazırda BM gibi uluslararası platformlarda Afrika ülkeleri tarafından gördüğü destektir. Diğer

ise büyüyen ekonomisinin gerektirdiği enerji ve hammadde ihtiyacını Afrika ülkelerinden sağlamasıdır. Çin tarafından elde edilen bu ekonomik ve siyasi kazançlara bakıldığında, Çin'in Afrika'ya yönelik yumuşak güç uygulamalarının uluslararası kamuoyu nezdinde küresel bir güç olarak kabul edilebilme konumunu artırdığı görölmektedir.

KAYNAKÇA

I. KİTAPLAR:

- Arı, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, MKM Yayıncılık, Bursa, 2012.
- Armaoğlu, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, Alkım Kitabevi, İstanbul, 1984.
- Aydemir, Emrah, *Dış Politikada Yumuşak Güç ve Medya*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- Aydoğan, Köksal, *Afrika Coğrafyası I: Genel Coğrafyasıyla Güney Afrika ve Madagaskar*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1976.
- Barr, Michael, *Dünyanın Büyüyen Çin Korkusu Kim Korkar Çin'den*, Tekin Yay., İstanbul, 2013.
- Bergsten, Fred C., Freeman, Charles, Lardy NR ve Mitchhell, *China's Rise: Challenges and Opportunities*, Washington, 2008.
- Brautigam, Deborah, *The Dragon's Gift: The Real Story of China in Africa*, Oxford University Press, 2009.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit, C. ve True J., *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Çev. Ali Aslan, M. Ali Ağcan, Küre Yayınları, İstanbul, 2012.
- Carr, Edward Hallett, *Twenty Years Crisis, 1919-1939*, Macmillan, London, 1956.
- Cull, J.N., *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, Figueroa Press, Los Angeles, 2009.
- Çomak, Hasret, Sancaktar, Caner, *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar*, Beta Yay, İstanbul, 2013.
- Demir, Vedat, *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Ding, Sheng, *The Dragon's Hidden Wings: How China Rises with Its Soft Power*, Lexington Books, New York, 2008.
- Fairbank, John King., *Chinese World Order: Traditional China's Foreign Relations*, Harvard University Press, Cambridge, 1968.
- Freyberg-Inan, Annette, *What Moves Man*, State University of New York Press, New York, 2004.
- Gönlübol, Mehmet, *Uluslararası Politika*, Siyasal Yay., Ankara, 2014.
- Hanauer Larry ve Lyle J. Morris, *Chinese Engagement in Africa*, RAND Corporation, Washington, 2014.

- Hume, David, *İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma*, Çev. Selmin evrim, Milli Eğitim Basım., İstanbul, 1945.
- Hobbes, Thomas, *Leviathan*, Çev. Semih Lim, YKY, İstanbul, 2007.
- Hacısalıhoğlu, İ. Yaşar, *Yeni Dünya Düzeni Arayışı ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2001.
- Hayek, Friedrich August von, *Studies in Philosophy*, The University of Chicago Press, Chicago, Londra, 1967.
- Hayek, Friedrich August von, *The Constitution of Liberty*, Routledge & Kegan Paul, London, 1990.
- Ilan, Roth Ariel, *Leadership in International Relations The Balance of Power and the Origins of World War II*, Macmillan, New York, 2010.
- Jan, Melissen, *The New Public Diplomacy Soft Power in International Relations*, Macmillan Press, New York, 2005.
- Jeffery, N. Wasserstrom, *21. Yüzyılda Çin-Çin Hakkında Bilmek İstedığınız Her Şey*, Çev. Hür Güldür, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayıncılık, 2011.
- Kardaş, Şaban, Balcı, Ali, *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Küre Yayınları, İstanbul, 2014.
- Kurlantzick, Joshua, *Charm Offensive: How China's Soft Power Is Transforming the World*, New Haven: Yale University Press, 2007.
- Lanteigne, Marc, *Chinese Foreign Policy*, Routledge, USA, 2009.
- Leonard, Mark, *China 1.0, China 2.0, China 3.0*, European Council on Foreign Relations, London, 2012.
- Leonard, Mark, *Public Diplomacy*, The Foreign Policy Centre, London, 2002.
- Li, Mingjiang, *Soft Power: China's Emerging Strategy in International Politics*, Lexington Books, United Kingdom, 2009.
- Lida, Masafumi, *China's Shift: Global Strategy of the Rising Power*, The National Institute for Defense Studies, Japonya, 2009.
- Locke, John, *Hükümet Üzerine İki Tez*, Çev. Aysel Doğan, İlya Yay., İzmir, 2000.
- Lukes, Steven, *Power: A Radical View*, MacMillan Press, London, 1974.
- Machiavelli, Niccolo, *Prens*, Çev. Nazım Güvenç, Anahtar Kitaplar Kitabevi, İstanbul, 1994. Mearsheimer, John J, *Power and Fear in Great Power Politics*, Norton&Company, Newyork, 2004.
- Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, Norton&Company, New York, 2001.
- Men, Jing, Barton, Benjamin, *China and the European Union in Africa: Partner sor Competitors*, Ashgate Publishing Company, İngiltere, 2012.
- Morgenthau, Hans J. *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Library of Congress Cataloging, New York, 1978.

- Morgenthau, H. J., *Uluslararası Politika*, çev. Baskın Oran- Ünsal Oskay, Ankara, 1970.
- Naughton, Barry, *The Chinese Economy Transitions and Growth*, The MIT Press, İngiltere, 2007.
- Nye, Joseph S, *Power in a Global Information Age*, Re-Ordering the World, Oxford, 2002.
- Nye, Joseph S., *Soft Power*, 4. Baskı, Public Affairs, New York, 2004.
- Olson, Steve, *Hepimizin Kökeni Afrika*, Çeviren: Filiz Kart, Ankara, Yurt Yayınevi, 2008.
- Panford, Kwamina, *Africa's Natural Resources and Underdevelopment*, USA, Palgrave Yay.
- Peng, Duan, *International Communication Strategies of Chinese Radio and TV Networks*, Springer, Beijing, 2017.
- Ramo, Joshua Cooper, *The Beijing Consensus*, The Foreign Policy Center, U.K, 2004.
- Rotberg, Robert I., *China into Africa*, Brookings Institution Press, Washington, 2008.
- Russell, Bertrand, *Power A New Social Analysis*, London and New York, 2004.
- Sancak, Kadir, *Güç Kavramı ve Yumuşak Güç*, Nobel Yay., Ankara, 2016.
- Sharkey, Heather J., *African Colonial States*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- Shin, Doh Chull, *Confucianism and Democratization in East Asia*, Cambridge University Press, 2012.
- Siegel, Charles, *Classical Liberalism*, Preserve Institute, California, 2011.
- Smith, Adam, *An Inquiry Into The Nature and Causes of The Wealth of Nations*, The University of Chicago Press, Chicago, 1976.
- Şahin, Mehmet, Şen, Osman, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, Kripto Yay., Ankara, 2014.
- Taylor, Rodney L., *Religions of the World: Confucianism*, Chelsea House Publishers, 2004.
- Tezkan, Yılmaz, *Jeopolitikten Milli Güvenliğe*, Ülke Yay., İstanbul, 2005.
- Yayla, Atilla, *Liberalizm*, Liberte Yayınları, Ankara, 2000.
- Yılmaz, Sait, *Güç ve Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2008.

Zahara, S. Rhonda, *Changing Dynamics an Strategic Vision*, Palgrave Macmillan, 2010.

Zhang, Guozuo, *Research Outline for China's Cultural Soft Power*, Social Sciences Academic Press, China, 2017.

Zhou,Hong, *China's Foreign Aid 60 Years in Retrospect*, Springer Press, Singapore, 2017.

Qimao, Chen, *Çin'in Güvenlik Anlayışı ve Politikası*, Çev. Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü, İstanbul, 2005.

II. MAKALELER:

Ahrens Dorf, Peter, "Thucydides' Realistic Critique of Realism", *Macmillan Journals*, Sayı:2, 1997, s. 231-265.

Aktan, Coşkun Can, "Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt:28, Sayı:1,1995, s. 1-32.

Alden, Chris and Alves, Ana Cristina, "History & Identity in the Construction of China's Africa Policy", *Review of African Political Economy*, Sayı:115, s.43-58.

Alden, Chris ve R. Hughes Christopher, "Harmony and Discord in China's Africa Strategy: Some Implications for Foreign Policy", *The China Quarterly*, 2009, s. 563-584.

Ali, Ghulam, "Zhiqun Zhu (ed.), China's New Diplomacy: Rationale, Strategies and Significance", *Journal of Chinese Political Science/Association of Chinese Political Studies*, 2012, s.445-446.

Alvaro, Joseph J., "Discursive representations of a dissident: The case of "Liu Xiaobo" in China's English press", *Discourse & Society*, Sayı:3, 2013, s.289-314.

An, Jiang, "Mao Zedong's 'Three Worlds' Theory: Political Considerations and Value for the Times", *Social Sciences in China*, Sayı:1, 2013, s. 35-57.

Anshan, Li, "African Studies in China in the Twentieth Century: A Historiographical Survey", *Cambridge University Press*, Sayı:1, 2005, s. 59-87.

Anshan, Li, "African Students in China: Research, Reality, and Reflection", *African Studies Quarterly*, 2018, s.5-44.

Anshan, Li, "China and Africa: Policy and Challenges", *China Security*, 2007, s. 69-93.

Anshan, Li, "The Forum on China-Africa Cooperation: From a Sustainable Perspective", *Centre for African Studies Peking University*, 2012, s. 1-55.

Ateş, Davut, “Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivizm: Ortayol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.213-232.

Baoping, Li, “On the Issues Concerned with China-Africa Education Cooperation”, Beijing University, 2006, s.1-13.

Bayram, Mürsel, “Çin’in Darfur Politikası”, *ANKASAM*, 2017, s. 229-250.

Bayram, Mürsel ve Emiroğlu, Hüseyin, “Afrika’da Artan Çin Nüfuzunun Çok Yönlü Sonuçları”, *The Journal of Academic Social Science*, Sayı: 28, 2016, s. 501-516.

Baylis, John, “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 18, 2008.

Bell, Daniel, “War, Peace and China’s Soft Power: A Confucian Approach”, *DIOGENES*, 2009, s. 26-40.

Bertocchi, Graziella, “The legacies of slavery in and out of Africa”, *Journal of Migration*, Sayı:5, 2016, s.1-19.

Bienen, Henry, “Soviet Political Relations with Africa”, *The MIT Press*, Sayı:4, 1982, s. 153-173.

Bijian, Zheng, “China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status”, *Council on Foreign Relations*, Sayı:5, 2018, s. 18-24.

Butts, Kent Hughes ve Bankus, Brent, “China’s Pursuit of Africa’s Natural Resources”, *Collins Center Study*, 2009, s.1-14.

Blanchard, Jean-Marc F., “Harmonious World and China’s Foreign Economic Policy: Features, Implications, and Challenges”, *Journal of Chinese Political Science*, Sayı:2, 2008, s.166-192.

Brautigam, Deborah, “Looking East: Africa’s Newest Investment Partners”, *Global Journal of Emerging Market Economies*, Sayı:2, 2010, s. 173-188.

Briggs, John, “The Tanzania-Zambia railway: review and prospects”, *Geography*, Sayı:3, s. 264-268.

Brunk, Darren, “Dissecting Darfur: Anatomy of a Genocide Debate”, *International Relations*, 2008, s.25-44.

Bodomo, Adams, “Africa-China Relations: Symmetry, Soft Power and South Africa”, *The China Review*, Sayı:2, 2009, s. 169-178.

Bohnet, Armin, Zhong Hong ve Frank Müller, “China’s open-door policy and its significance for transformation of the economic system”, *INTERECONOMICS*, 1993, s. 191-197.

Carnals, Walter, Thomas Rise and Beth A. Simmons, *Handbook of International Relations*, 2. Baskı, London: SAGE, 2013.

Carola, McGiffert, “Chinese Soft Power and Its Implications for the United States”, *Center for Strategic and International Studies*, Washington, 2009, s.1-127.

Chakraborty, Debashis ve Kumar, Animesh, “ASEAN and China: New Dimensions in Economic Engagement”, *China Report 48*, Sayı:3, 2012, s. 327-49.

Cho, Young Nam, Jeo, Jong Ho., “China’s Soft Power: Discussions, Resources, and Prospects”, *Asian Survey*, Sayı:3, 2008, s. 453-483.

Conway, David, “Klasik Liberalizm”, *Liberal Düşünce Dergisi*, s. 85-89.

Cleland, John, “AFRICA: The growing continent”, *Royal Institute of International Affairs*, Sayı:2, 2013, s. 46-47.

Cotula, Lorenzo, Xiaoxue Weng, Qianru Ma ve Peng Ren, “The China-Africa investment landscape”, *International Institute for Environment and Development*, 2016, s. 17-22.

Çalık, Ümit, “Çin Ekonomisi”, *Liberal Düşünce*, Sayı:64, 2011, s. 185-206.

Dahl, Robert A., “The Concept of Power”, *Behavioral Science*, Sayı:2, 1957, s. 201-215.

Demirtepe, M, Turgut, Özertem, H. Selim, “Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin’in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları”, *Bilig*, Sayı: 65, 2013, s. 95-118.

Deshpande, G P, “ Towards a New Foreign Policy Discourse”, *China Report*, 1999, s. 111-118.

Ding, Sheng, “Is Human Rights the Achilles' Heel of Chinese Soft Power? A New Perspective on Its Appeal”, *Asian Perspective*, Sayı:4, 2012, s.641-665.

Ding, Sheng, “To Build A “Harmonious World”: China’s Soft Power Wielding in the Global South”, *Journal of Chinese Political Science*, Sayı:2, 2008, s. 193-213.

Emerton, Robert H, “Beijing ’89: The Duration of the Event”, *Space and Culture*, Sayı:2, 2017, s. 209-220.

Farras, Jesús Solé-, “A Discourse Called China and the PRC’s Foreign Policy and Diplomacy”, *Journal of Chinese Political Science/Association of Chinese Political Studies*, 2016, s.281-300.

Fan, Li, “Is Chinese Democracy Sustainable?”, *International Journal*, Sayı:2, 2006, s.359-370.

Ferdjani, Hannane, “African students in China”, *Centre for Chinese Studies*, 2012, s. 1-25.

Fırat, Melek, “Hindistan’ın Afrika Politikası”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, Sayı:1, 2012, s.41-58.

Flew, Terry, “Evaluating China’s aspirations for cultural soft power in a post-globalisation era”, *Media International Australia*, 2016, s. 32-42.ve Charles Freeman, “China’s Rise: Challenges and Opportunities”, *International Economics*, 2008.

Franks, Suzanne ve Ribet, Kate, ” China–Africa media relations”, *Global Media and Communication*, Sayı:1, 2009, s. 129-136.

Gadzala, Aleksandra ve Hanusch, Marek, “African Perspectives on China-Africa: Gauging Popular Perceptions and their Economic and Political Determinants”, *Afrobarometer Working Papers*, 2010, s. 1-22.

Galbraith, James K., “Sustainable Development and the Open-Door Policy in China”, *UTIP Working Paper*, Sayı:16, 2000, s. 1-20.

Gallarotti, Giulio, “Soft Power: What it is, Why it’s Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”, *Social Sciences*, 2011, s. 1-51.

Garrison, Jean A., “China’s Prudent Cultivation of "Soft" Power and Implications for U.S. Policy in East Asia”, *Asian Affairs*, Sayı:1, 2005, s.25-30.

Glorotti, Giulio M., “Soft Power: What it is, Why it’s Important, and the Conditions Under Which it Can Be Effectively Used”, *Division II Faculty Publications*, 2011, s. 1-57.

Grassi, Sergio, “Changing the Narrative: China’s Media Offensive in Africa”, *International Policy Analysis*, 2014, s.1-11.

Godoy, Julio, “China Swaggers into Europe’s ‘back yard’”, *China Business*, 2006, s.1.

Gonondo, Jean, "Africa and China Higher Education Cooperation: Establishing Knowledge Sharing Partnership between Students", *Journal of Education and Practice*, Sayı:10, 2017, s. 19-28.

Gözen, Ramazan, "Uluslararası İlişkilerde Güç ve Adalet", *Muhafazakâr Düşünce*, Sayı: 15, Kış 2008, s. 209-229.

Gu, Jing ve Humphrey, John, "The Impact of Africa on China", *Institute of Development Studies*, s. 1-13.

Guzzini, Stefano, "A Reconstruction of Constructivism in International Relations", *European Journal of International Relations*, Sayı:2, 2000, s. 147-182.

H. Miller, Arthur, "Promoting Democratic Values In Transnational Societies Through Foreign Aid", *Annual Meeting of Midwest Political Science Association*, Chicago, 2006, s. 1-43.

Haar, Edwin van de, "Classical Liberalism and International Relations", *Policy*, Sayı: 1, 2009, s. 35-38.

Hanauer, Larry ve Morris, Lyle J., "Intertwined Interests of China and Africa", *RAND Corporation*, 2014, s. 4-17.

Han, Xiuli, "The China–South Africa Bilateral Investment Treaty: National rule of law versus international rule of law", *South African Journal of International Affairs*, Sayı:3, 2017, s. 269-290.

Harris, Lillian Craig, "Xinjiang, Central Asia and the Implications for China's Policy in the Islamic World", *Cambridge University Press*, Sayı:133,1993, s. 111-129.

Hartig, Falk, "Communicating China to the World: Confucius Institutes and China's Strategic Narrative", *Political Studies Association*, Sayı:3, 2015, s. 245-258.

Haugen, Heidi Ostbo, "China's recruitment of African university students: policy efficacy and unintended outcomes", *Globalisation, Societies and Education*, Sayı:3, 2013, s. 315-334.

Heever, Claire van den, "Confucius Institutes across Africa are nurturing generations of pro-China Mandarin speakers", *Quartz Africa*, 2017, s.1.

Huang, Yanzhong ve Ding, Sheng, “Dragon’s Underbelly: An Analysis of China’s Soft Power”, *EAST ASIA*, Sayı:4, 2006, s.22-44.

Huang, Yunong ve Zheng, Guanghuai, “Human rights and social work in China: Dilemmas and lessons from other countries and areas”, *International Social Work*, 2017, s. 1-10.

Hunter, Alan, “Soft Power: China on the Global Stage”, *The Chinese Journal of International Politics*, 2009, s. 373-398.

Hopf, Ted, “The Promise of Constructivism in International Theory”, *International Security*, Sayı:1, 1998, s. 171-200.

Hooker, Richard, “World Civilizations”, *Washington State University Distant Learning Resources*, 2009.

Holsti, K. J., “The Concept of Power in the Study of International Relations”, *Background*, Sayı:4, 1964, s. 179-94.

Hongying, Wang ve Yeh-Chung, Lu, “The Conception of Soft Power and its Policy Implications: a comparative study of China and Taiwan”, *Journal of Contemporary China*, 2008.

Huasheng, Zhao, “China’s View of and Expectations from the Shanghai Cooperation Organization”, *Asian Survey*, Sayı:3, 2013, s.436-60.

Issa, Jahi ve Faraji, Salim, “The Obama Administration: Revisiting and Reconsidering AFRICOM”, *The Journal of Pan African Studies*, Sayı:9, 2009, s. 260-263.

Jackson, Henry, “US Policy Toward Africa in the 1990's: Challenges, Changes, and Constraints”, *Harvard International Review*, Sayı:3, 1989, s.132-135.

Jacobs, J. Bruce, “Democracy and China”, *Economic and Political Weekly*, Sayı:33, 1991, s. 1905-1906.

Jansson, Johanna, “The Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)”, *Centre for Chinese Studies*, 2009, s. 1-7.

Jiande, Lu, "Confucian Politics and Its Redress: From Radicalism to Gradualism", *Diogenes*, Sayı:56, 2009, s. 1-83.

Johnston, Harry H., "The Importance of Africa", *Journal of the Royal African Society*, Sayı:67, s.177-198.

Josef, Joffe, "Who's Afraid of Mr. Big?", *The National Interest*, 2001, s. 43-52.

Kampf, David, "China's Rise and The Implications for International Human Rights", *International Relations and Institutions*, Sayı:1, 2007, s. 43-46.

Kapchanga, Mark, "Changing Channels: The Rise of Chinese Media in Africa," *Think Africa Press*, 2013, s.1.

Kaya, Sezgin, "Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, s. 83-111.

Keohane, Robert, "Power and Governance in a Partially Globalized World", *Routledge*, New York, 2002, 27-38.

King, Kenneth, "China's Cooperation with Africa, and Especially South Africa, in Education and Training. A Special Relationship and a Different Approach to Aid?", *Journal of International Cooperation in Education*, Sayı:2, 2010, s. 73-87.

Kirshner, Jonathan, "The tragedy of offensive realism: Classical realism and the rise of China", *European Journal of International Relations*, Sayı:1, 2010, s.53-75.

Knight, C.G. ve Ojo, G. J., "Resources and Development in Africa", *GeoJournal*, s.388-392.

Konings, Piet, "China and Africa: Building a Strategic Partnership", *Journal of Developing Societies*, Sayı:3, 2007, s.341-367.

Krasner, Stephen D. "Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables", *International Organization Journal*, Cilt 36, Sayı: 1982, s. 185-205.

Krukowska, Monika, "China and Africa Cooperation Outlook After the 6th FOCAC Summit in Johannesburg", *Journal of Modern Science*, 2016, s. 157-180.

Kurlantzick, Joshua, "China's New Diplomacy and Its Impact on the World", *Brown Journal of World Affairs*, Sayı:1, 2007, s.221-235.

Latham, Kevin, "Media, the Olympics and the Search for the "Real China", *Cambridge University Press*, Sayı:197, 2009, s. 35-37.

Lee, Chin-Chuan, Hongtao Li ve Francis L.F.Lee, "Symbolic Use of Decisive Events: Tiananmen as a News Icon in the editorials of the elite U.S. press", *International Journal of Press/Politics*, 2011, s. 335-356.

Lee, Geun, "A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy", *Korean Journal of Defense Analysis*, s. 205-218.

Lee, Sook-Jong, "China's Soft Power: Its Limits and Potentials", *East Asia Institute*, 2009, s. 1-10.

Leslie, Michael, "The Dragon Shapes Its Image: A Study of Chinese Media Influence Strategies in Africa", *African Studies Quarterly*, 2016, s. 161-174.

Levis, Damian, "Distinguish, using examples, between hard and soft power", *Government and Politics*, Sayı:3, 2013, s.2.

Liang, Wei, "China's Soft Power in Africa: Is Economic Power Sufficient?", *Asian Perspective*, Sayı:4, 2012, s. 667-692.

Liang, Weihong, "China's search for human rights education in secondary schools", UNESCO, 2017, s.41-53.

Liu, Jack Jinghui, "Assessing Students' Language Proficiency", *Journal of Studies in International Education*, Sayı:5, 2010, s. 528-544.

Li, Xin ve Worm, Verner, "Building China's Soft Power for a Peaceful Rise", *Journal of Chinese Political Science*, 2010, s. 69-89.

Li, Xiang (Robert), "The Impact of The 2008 Beijing Olympic Games on China's Destination Brand: A U.S.-Based Examination", *Journal of Hospitality & Tourism Research*, Sayı:2, 2013, s. 237-261.

Ling, L.H.M "Beyond Soft Power: Cultural Power from India and China Today through Film", *Sage Publications*, London, 2017, s. 172-187.

Looy, Judith van de, "Africa and China: A Strategic Partnership?", *ASC Working Paper*, 2006, s. 1-28.

Lu, Jane Wenzhen, Wen Li, Aiqi Wu ve Xueli Huang, “Political hazards and entry modes of Chinese investments in Africa”, *Asia Pacific Journal of Management*, 2018, s. 39-61.

Lu, Fjia ve Jean-Marc F. Blanchard, “Thinking Hard About Soft Power: A Review and Critique of the Literature on China and Soft Power”, *Asian Perspective*, Sayı:4, 2012, s. 565-589.

Lukunka, Barbra, “China in Africa: An Olympics-charged Reengagement”, *The International Journal of the History of Sport*, Sayı:8, 2009, s. 1105-1121.

Manby, Bronwen, “The African Union, NEPAD, and Human Rights: The Missing Agenda”, *The Johns Hopkins University Press*, Sayı:4, 2004, s.983-1007.

Martin, Roderick, “The Concept of Power: A Critical Defence”, *The British Journal of Sociology*, Sayı:3, 1971, s. 240-256.

Ming, Xu, “Daily life of Chinese family is TV hit in Africa”, *Global Times*, 2013, s.1. Mingjiang, Li, “Soft Power in Chinese Discourse: Popularity and Prospect”, *S. Rajaratnam School of International Studies*, Sayı:165, 2008, s.1-23.

Mlambo, Courage, Audrey Kushamba ve More Blessing Simawu, “China-Africa Relations: What Lies Beneath?”, *The Chinese Economy*, Sayı:4, 2016, s.257-276.

Morgenthau, Hans, “A Political Theory of Foreign Aid”, *American Political Science Review*, Sayı: 2, 1962, s.301-309.

Mu, Ren, “An Analysis on the Contradiction Between China’s Non-intervention Policy and Intervention Activities”, *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları*, 2013, s. 21-48.

Mutluer, Oğuzhan, “Hu Jintao’nun Afrika Gezisi ve Afrika’nın Çin Dış Politikasındaki Yeri”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Sayı:5, 2006, s. 120-121.

Nakamura Kennon H. ve Matthew C. Weed. “U.S. Public Diplomacy: Backround and Current Issues”, *Congressional Research Service*, Nova Science Publishers, New York, , 2010, s. 1-64.

Nassanga, Goretti L. ve Makara, Sabiti, “Perceptions of Chinese presence in Africa as reflected in the African media: case study of Uganda”, *Chinese Journal of Communication*, Sayı:9, 2015, s. 21-37.

Nathan, Andrew J., "Human Rights in Chinese Foreign Policy", *Cambridge University Press on behalf of the School of Oriental and African Studies*, Sayı:139, 1994, s. 622-643.

Nordin, Astrid, "How Soft Is "Soft Power"? Unstable Dichotomies at Expo 2010", *Lynne Rienner Publishers*, Sayı:4, 2012, s. 591-613.

Nye, Joseph, "Soft Power: the means to Success in World Politics", *Foreign Affairs*, 2004, s. 1.

Nye, Joseph S, "Get Smart", *Foreign Affairs*, 2009, s. 1-3.

Ojo, Olusola ve Folarin, Sheriff, "The Limits of State Sovereignty: Darfur Crisis and the Unites Nations", *SAGE Publications*, 2008, s.242-259.

Okolo, Abutu Lawrence, "China's Foreign Policy Shift in Africa: From NonInterference to Preponderance", *International Journal of African Renaissance Studies*, Sayı:2, 2015, s. 32-47.

Okolo, Abutu Lawrence ve Akwu, Joseph O., "China's foreign direct investment in Africa's land: hallmarks of neo-colonialism or South-South cooperation?", *Africa Review*, 2016, s.44-59.

Omoruyi, Ehizuelen Michael Mitchell, Yao JiaoJiao, ABAH Bidias Alain Stève ve Mvuh Zoulitou, "China Enhancing Education Development in Africa: A Case Study of Cameroon", *Research on Humanities and Social Sciences*, Sayı:15, 2017, s.1-19.

Orakçı, Serhat, "Afrika'da Küresel Rekabet veTürkiye", *TİKA Avrasya Etüdleri*, 2011, s.74-96.

Oti, Adaora Osondu, "China and Africa: Human Rights Perspective", *Africa Development*, Sayı:1, 2016, s.49-80.

Osondu-Oti, Adaora, "China and Africa: Human Rights Perspective", *Africa Development*, Sayı:1, 2016, s. 49-80.

Özdemir, Haluk, "Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Sayı:3, Cilt:63, 2008, s. 113-144.

Pannell, Clifton W., "China's Economic and Political Penetration in Africa", *Eurasian Geography and Economics*, Sayı:6, 2008, s. 706-730.

Paradise, James, "International Education: Diplomacy in China", *THE BROWN JOURNAL OF WORLD AFFAIRS*, 2012, s.195-205.

Parentı, Jennifer L., "China-Africa Relations in the 21st Century", *JFQ*, 2009, s. 118-124.

Palan, Ronen, "A world of their making: an evaluation of the constructivist critique in International Relations", *Review of International Studies*, No:26, 2000, s. 575-598.

Pallaver, Matteo, "Power and Its Forms: Hard, Soft, Smart", *The London School of Economics and Political Science*, 2011, s. 81-97.

Pan, Chengxin, "Of Envy and Complacency: 'Why There Is No Chinese IR Theory' Revisited", *Deakin University Studies*,, s,1-16.

Pei, Xiaolin, "The Genesis of China's Economic Transition", *China Information*, Sayı:21, 2005, s.5-38.

Pere, Garth le ve Shelton, Garth, "Afro-Chinese Relations: An Evolving South-South Partnership", *South African Journal of International Affairs*, Sayı:1, 2006, s. 33-53.

Price, Richard, Christian Reus, "Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism", *European Journal of International Relations*, Sayı: 4,1998, s. 259-294.

Primiano, Christopher B. ve Xiang, Jun, "Voting in the U.N: a Second Image of China's Human Rights", *Journal of Chinese Political Science*, 2016, s. 301-319.

Primiano, Christopher B., "The Impact of International Perception on China's Approach to Human Rights", *East Asia*, Sayı:32, 2015, s. 401-419.

Procopio, Maddalena, "The effectiveness of Confucius Institutes as a tool of China's soft power in South Africa", *African East-Asian Affairs*, 2015, s.98-125.

Poole, Peter Andrews, "Communist China's Aid Diplomacy", *Asian Survey*, Sayı:11, 1966, s. 622-29.

Powell, Kristiana, ve Tiekü, Thomas Kwasi, "The African Union's new security agenda", *International Journal*, 2005, s.937-952.

Qinglian, He, "Human Rights: The True Gold Standard", *China Rights Forum*, Sayı:3, 2007, s. 26-30.

Rahman, Khalid, "Central Asia, Energy Security and Shanghai Cooperation Organization", *Pluto Journals*, Sayı:1, 2011, s. 65-76.

Rebol, Max, "Public perceptions and reactions: Gauging African views of China in Africa", *African Journal of Agricultural Research*, Sayı:25, 2010, s. 3524-3535.

Ren, Zhe, "The Confucius Institutes and China's Soft Power", *Institute of Developing Economies*, Sayı:330,2012, s. 1-26.

Roselle Laura, ve Miskimmon, Alister ve O'Loughlin, Ben, "Strategic narrative: A new means to understand soft power", *Media, War & Conflict*, Sayı:7, 2014, s. 70-84.

Rogers, Philippe D., "China and United Nations Peacekeeping Operations in Africa", *Naval War College Review*, Sayı:2, 2007, s. 72-93.

Sak, Elif, "Kamu Diplomasisi ve Çin", *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, Sayı:1,2014, s. 1-24.

Sautman, Barry ve Hairong, Yan, "The Forest for the Trees: Trade, Investment and the China-in-Africa Discourse", *Pacific Affairs*, Sayı:1, 2008, s. 9-29.

Sayın, Yusuf, "Konfüçyüs'ün Yeniden Keşfi ve Çin'in Dış Politikasında Dönüşüm", *Selçuk Üniversitesi SBE Dergisi*, 2013, s. 223-237.

Segal, Gerald, "China and Africa", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1992, s.115-126.

Sezen, Seriyeye, Küresel Bir Güç Olma Yolundaki Çin", *Mülkiyeliler Birliği Yayını*, (2011), ss. 993-1025.

Schuett, Robert, "Classical realism, Freud and human nature in international relations", *History of Human Sciences*, Sayı:2, 2010, s. 21-46.

Shajalal, Mohon, Xu, Junfangge diğerleri, "China's engagement with development assistance for health in Africa", *Shajalal et al. Global Health Research and Policy*, Sayı:2, 2017, s. 1-9.

Shambaugh, David, "The Illusion of Chinese Power", *The National Interest*, Sayı:132, 2014, s. 39-48.

Shinn, David H., "China's Growing Role in Africa: Implications for U.S. Policy", *Senate Committee on Foreign Relations Subcommittee on African Affairs*, 2011, s. 1-10.

Sim, May, "Confucian Values and Human Rights", *The Review of Metaphysics*, Sayı:1, s. 3-27.

Sriram, Chandra Lekha ve Brown, Stephen, "China's role in human rights abuses in Africa: Clarifying issues of culpability in Sudan and Zimbabwe", *Africa Files*, 2007, s.1.

Sorensen, Georg, “ Liberalism of Restraint and Liberalism of Imposition Liberal Values and World Order in the New Millennium”, *Universty of Aarhus*, Sayı:3, 2006, s. 251-272.

Su, Wendy, “New strategies of China’s film industry as soft power”, *Global Media and Communication*, 2010, s. 317-322.

Sun, Haishun ve Tipyon, Frank, “A Comparative Analysis of the Characteristics of Direct Foreign Investment in China, 1979-1995”, *The Journal of Developing Areas*, 1998, s. 159-186.

Sun, Yun, “Africa in China’s Foreign Policy”, *John L. Thornton China Center and Africa Growth Initiative*, 2014, s. 1-39.

Sun, Wanning, “Motherland Calling: China's Rise and Diasporic Responses”, *Society for Cinema & Media Studies*, Sayı:3, 2010, s. 126-130.

Sutter, Karen M., “China’s “Win-Win” Trade Policy”, *China Business Review*, 2006, s. 70-74.

Szondi, Gyorgy, “Public Diplomacy and Nation Branding: Conceptual Similarities and Differences”, *Netherlands Institute of International Relations ‘clingendael’*, 2008, s. 1-52.

Taylor, Ian, “China's Oil Diplomacy in Africa”, *International Affairs*, Sayı:5, 2006, s. 937-959.

Taylor, Ian, “Governance in Africa and Sino-African Relations: Contradictions or Confluence?”, *Politics*, Sayı:3, 2007, s. 139-146.

Taylor, Ian, “Governance and Relations between the European Union and Africa: the case of NEPAD”, *Third World Quarterly*, Sayı:1, 2010, s. 51-67.

Taylor, Ian, “Sino-African Relations and the Problem of Human Rights”, *African Affairs*, Sayı: 426, 2008, s.63-87.

Thrall, Lloyd, China's Expanding African Relations, *RAND Corporation*, 2015, s. 21-73.

Tjonneland, Elling N., Bjorn Brandtzaeg, Ashild Kolas ve Garth le Pere, "China in Africa Implications for Norwegian Foreign and Development Policies", *CMI Report*, 2006, s. 1-84.

Tull, Denis M., "China's Engagement in Africa: Scope, Significance and Consequences", *The Journal of Modern African Studies*, Sayı:3, 2006, s. 459-479.

Türkan, Mehmet, "David Hume's Criticism of the Doctrine of Natural Law and Contract Theory" *Beytulhikme An International Journal of Philosophy*, Sayı:6, 2016, s. 169-203.

Vuving, Alexander L., "How Soft Power Works", *American Political Science Association Annual Meeting*, 2009, s. 1-20.

Yang, Alan H. ve Hsiao, Michael, "Confucius Institutes and the Question of China's Soft Power", *China Brief*, 2012, s.1.

Young, Marilyn B., "Third World Politics: China and the Afro-Asian People's Solidarity", *Journal of the American Oriental Society*, Sayı:3, s.677.

Yu, George T., "China's Role in Africa", *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 1977, s.96-109.

Yu, George T., "China, Africa and Globalization: The "China Alternative", *Institute for Security and Development Policy*, 2009, s.1-31.

Yu, Yan, "China-Europe-Africa Cooperation: Chances and Challenges", *Shanghai Institutes for International Studies*, 2008, s.1-272.

Yuan, Zhenjie, Guo, Junwanguo, ve Zhu, Hong, "Confucius Institutes and the limitations of China's global cultural network", *SAGE Journals*, Sayı:3, 2016, s. 334-356.

Yugang, Chen, "Thoughts on the construction of China's soft power in the context of globalization", *International Observations*, Sayı:2, 2007, s.1.

Yue, Ren, "Sovereignty in Chinese Foreign Policy: Principle and Practice", *Chinese University Press*, 1996, s.145-174.

Zaharna, R.S., Hubbert Jennifer, ve Hartig, Falk, *Confucius Institutes and the Globalization of China's Soft Power*, USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School, California, 2014.

Zhai, Yida, "Traditional Values and Political Trust in China", *Journal of Asian and African Studies*, Sayı:53, 2018, s. 360-365.

Zhang, Shu Guang, "Constructing 'Peaceful Coexistence': China's Diplomacy toward the Geneva and Bandung Conferences, 1954–55", *Cold War History*, Sayı:4, 2007, s. 509-528.

Zhang Wenpu, "Improving China-United States Relations", *Proceedings of the Academy of Political Science*, Sayı:2, s.182-89.

Zhang, ZhongXiang, "China's hunt for oil in Africa in perspective", *East-West Center*, 2006, s. 1-7.

Zhao, Hong, "China's Oil Venture in Africa", *East Asia*, 2007, s. 399-415.

Wagner, Christian, "From Hard Power to Soft Power?", *German Institute for International and Security Affairs*, Berlin, 2005, Sayı:26, s. 1-16.

Waltz, Kenneth N. "The Origins of War in Neorealist Theory", *The Journal of Interdisciplinary History*, Sayı: 4, 1988, s. 615.618.

Wang, Jian, "Localising public diplomacy: The role of sub-national actors in nation branding", *Place Branding*, Sayı:1, 2005, s. 32-42.

Wang Jian ve Chang, Tsan-Kuo, "Strategic Public Diplomacy and Local Press: How A High-Profile 'Head-of-state' Visit Was Covered in America's Heartland", *Public Relations Review*, Sayı: 1, 2004, s. 11-24.

Wang, Yiwei, "Public Diplomacy and the Rise of Chinese Soft Power", *The Annals of the American Academy*, 2008, s. 257-273.

Watson, Nicolas, "Liberalism and Realism", *British Middle-East Center for Studies & Research*, Sayı:5, 2013, s. 1-4.

Wei, Li, Huang Jie, Wang Kaijun, Mao Xilong, Chen Feiyan, "Education Assistance to Africa: We Can Do More and Better", *Transit Stud Rev*, 2010, s.280-296.

Wei, Shang-Jin, "The Open Door Policy and China's Rapid Growth: Evidence from City-Level Data", *National Bureau of Economic Research*, 1995, s. 73-104.

Weissmann, Mikael, "Chinese Foreign Policy in a Global Perspective: A Responsible Reformer "Striving For Achievement", *JCIR*, Sayı:1, 2015, s.151-166.

Wendt, Alexander E. "Anarşi Devletler Ne Anlıyorsa Odur: Güç Politikalarının Sosyal İnşası", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt:10, Sayı:39, 2013.

Wheeler, Anita, "Cultural Diplomacy, Language Planning, and the Case of the University of Nairobi Confucius Institute", *Journal of Asian and African Studies*, 2014, s.49-63.

"White Paper on China's Peaceful Development Road", *The State Council Information Office*, Sayı:42, s. 2, 2006.

Wike, Richard, Stokes, Bruce, Poushter, Jacob ve Oates, Russ, "Global Opposition to U.S. Surveillance and Drones, but Limited Harm to America's Image", *PEW Research Center*, 2014, s. 1-96.

Wolf, Charles, Chow, Brian, Jones, Gregory ve Harold, Scott, *China's Expanding Role in Global Mergers and Acquisitions Markets*, 2011.

Wolfgang, Bartke, "China's Economic Aid", *Economic and Political Weekly*, Sayı:15, 1976, s. 556.

Worger, William H., Clark, L. ve Alpers, Edward A., *Africa and the West: Volume 2: From Colonialism to Independence, 1875 to the present*, Reshaping Africa, 2010.

Wu, Hsiu-Ling ve Chen, Chien-Hsun, "An Assessment of Outward Foreign Direct Investment from China's Transitional Economy", *Europe-Asia Studies*, Sayı:8, 2001, s.1235-54.

Wu, Yu-Shan, "China's media and public diplomacy approach in Africa: illustrations from South Africa", *Chinese Journal of Communication*, Sayı:1, 2016, s. 81-97.

Qiao, Shitong, "Whither China's Non-Interference Principle?", *Conference Paper Series*, Sayı:2, 2011, s. 1-25.

III. İNTERNET KAYNAKLARI

“Academics help shape multitude of dreams”, (Erişim:11.09.2018), <https://www.fmprc.gov.cn/zflt/eng/xsjl/zflhyjjlh/t1105482.htm>, 12 Nisan 2013.

“Africa’s Impressive Growth”, (Erişim:22.07.2018), http://www.economist.com/blogs/dailychart/2011/01/daily_chart.

Anshan, Li, “The Forum on China-Africa Cooperation: From a Sustainable Perspective”, (Erişim:30.08.2018), http://awsassets.panda.org/downloads/the_forum_on_china_africa_cooperation_1.pdf.

“Beijing Declaration of the Fifth Ministerial Conference of the Forum on China-Africa Cooperation”,(Erişim: 05.09.2018), http://www.focac.org/eng/zywx_1/zywj/t954245.htm.

“Carrying Forward the Five Principles of Peaceful Coexistence in the Promotion of Peace and Development”,(Erişim:22.09.2018),https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/seminar_onfiveprinciples_665898/t140777.shtml, 28 Haziran 2004.

“China and the World Trade Organization”, (Erişim:01.10.2018), <http://www.chinadaily.com.cn/a/201806/29/WS5b357c84a3103349141dfa28.html>.

“China-Africa Relations”, (Erişim:04.09.2018), <http://www.saiia.org.za/toolkit/factsheet-china-africa-relations/>.

“China-Africa Trade”, (Erişim:14.10.2018), <http://www.sais-cari.org/data-china-africa-trade/>.

“China-Africa Relations Board The Ship Of A New Century”, (Erişim:30.08.2018), <http://www.focac.org/eng/bjzl/t404145.htm>.

“China’s Foreign Aid”,(Erişim:15.08,2018), https://www.unicef.org/eapro/China_White_Paper_on_Foreign_Aid.full_text.pdf.

“China’s Foreign Aid(2014)”,(Erişim:11.09.2018), http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm, 10 Temmuz 2014.

“Chinese Investments in Africa”, (Erişim:21.11.2018), https://www.fnv.nl/site/over-de-fnv/internationaal/mondiaal-fnv/documenten/english/publications/Chinese_investments_in_Africa_final_report1.pdf.

“China’s Role in the United Nations: Past, Present and Future”, (Erişim:16.08.2018), <http://www.trincoll.edu/NewsEvents/NewsArticles/Pages/Ambassador-Liu-Jieyi-Delivers-McGill-Lecture-.aspx>.

“China trade statistics”, (Erişim: 11.08,2018), <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/CHN>.

“Chinese Ministry of Commerce and the African Union Commission Sign the Memorandum of Understanding regarding the Cooperation with the African Center of Disease Control and Prevention “,(Erişim:19.09.2018), <http://english.mofcom.gov.cn/article/newsrelease/significantnews/201606/20160601345462.shtml>, 19 Haziran 2016.

“Constitution and By-Laws of the Confucius Institutes”, (Erişim:06.09.2018), http://english.hanban.org/node_7880.htm#no1.

Cooke, Jennifer G., “China’s Soft Power in Africa”, (Erişim:07.09.2018),http://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/isis/pubs/090310_chinesesoftpower__chap3.pdf.

“Çin’in Diplomat Pandaları”,(Erişim:06.06.2018), <https://tr.sputniknews.com/yasam/201707121029243380-cin-diplomatik-pandalar/>, 12 Temmuz 2017.

“Çin Medyası Afrika’da”, (Erişim: 12.09.2018), <https://www.dw.com/tr/%C3%A7in-medyas%C4%B1-afrikada/a-16514610>, 11 Ocak 2013.

“Çin’in Yatırımları Rekor Kırdı”, (Erişim:11.08,2018), <http://www.fortuneturkey.com/cinin-yatirimlari-rekor-kirdi-29724>, 10 Mart 2016.

“Does China dominate global investment”, (Erişim:11.08,2018), <https://chinapower.csis.org/china-foreign-direct-investment/>.

Erik Gartzke, “The Relevance of Power in International Relations”, (Erişim:15.10.2017),<https://pdfs.semanticscholar.org/70ba/c860af8757cd56162f5a3c035ff8dabcb4a0.pdf>, 20 Kasım 2009, s. 1-33.

“Final Communiqué of the Asian-African conference of Bandung”, (Erişim:21.07.2018),http://franke.uchicago.edu/Final_Communique_Bandung_1955.pdf, 1955.

“Forum on China-Afrika Cooperation”,(Erişim:17.09.2018), https://www.fmprc.gov.cn/wjb/eng_search.jsp.

“Forum on China-Africa Cooperation Beijing Action Plan (2019-2021)”, (Erişim:08.01.2019), https://focacsummit.mfa.gov.cn/eng/hyqk_1/t1594297.htm.

Glaser, Bonnie S. ve Murphy, Melissa E., “Soft Power with Chinese Characteristics”, (Erişim:21.08.2018),http://csisprod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/legacy_files/files/media/csis/pubs/090310_chinesesoftpower__chap2.pdf.

“High Degree of Localization Drives Rapid Development of Confucius Institutes in Africa”,(Erişim:09.09.2018),http://english.hanban.org/article/201805/22/content_733205.htm, 22 Mayıs 2018.

“Hu Jintao calls for enhancing "soft power" of Chinese culture”, *People Daily*, (Erişim:03.06.2018),<http://english.people.com.cn/90002/92169/92187/6283148.html>, 9 Şubat 2014.

Hurst, Luke, "China and Africa: friends with benefits”, (Erişim:02.10.2018), <http://www.eastasiaforum.org/2010/02/17/china-and-africa-friends-with-benefits/>, 17 Şubat 2010.

“Is China Contributing to the United Nations Mission?”, (Erişim:17.08.2018), <https://chinapower.csis.org/china-un-mission/>.

Jacobs, Andrew, “Pursuing Soft Power, China Puts Stamp on Africa’s News”, (Erişim:13.09.2018), <https://www.nytimes.com/2012/08/17/world/africa/chinas-news-media-make-inroads-in-africa.html>, 16 Ağustos 2012.

“Judicial and Human Rights Institutions”, (Erişim:18.09.2018), <https://au.int/en/organs/cj>.

McGeown, Kate, “China's panda ambassadors”, (Erişim:04.06.2018), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/4508873.stm>, 3 Mayıs 2005.

“Member States”, (Erişim:02.10.2018), <http://www.un.org/en/member-states/index.html>.

Nye, Joseph, “Çin'in Yumuşak Güç Potansiyeli”, (Erişim:26.07,2018), [.http://www.surecanaliz.org/tr/makale/joseph-nye-cinin-yumusak-guc-potansiyeli](http://www.surecanaliz.org/tr/makale/joseph-nye-cinin-yumusak-guc-potansiyeli).

Ogodo, Ochieng, “China-Africa Joint Medical Research to Deepen”, (Erişim:27.09.2018), SciDev.Net, 2013.

Onuf, Nicholas, “Constructivism: A User's Manual”, (Erişim:24.10.2017), https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/517797/mod_resource/content/1/516687_onuf_constructivism%20users%20manual.pdf.

“Overview of ASEAN-China Dialogue Relations”, (Erişim:16.08.2018), <http://asean.org/storage/2016/01/Overview-of-ASEAN-China-Relations-April-2017.pdf>.

“Partnerships”, (Erişim:19.09.2018), <https://au.int/en/continent-and-country-partnerships>.

Pengfei, Zhang, “African Perceptions of China shift as Sino-African relations deepen”, (Erişim:10.10.2018),<http://english.cntv.cn/2014/06/18/ARTI1403075364561835.shtml>.

Pinghui, Zhang, “Trade with Africa will double by 2020, Li Keqiang tells Ethiopia conference”,(Erişim:14.10.2018),<https://www.scmp.com/news/china/article/1505388/trade-africa-will-double-2020-li-keqiang-tells-ethiopia-conference>, 5 Mayıs 2014.

“Relations between China and United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)”, (Erişim:17.08.2018), <http://www.china-un.ch/eng/zmjg/jgjbtc/t85565.htm>, 19 Nisan 2004.

“Rules on Foreign Students Enrollment in China’s Colleges & Universities”, (Erişim:18.05.2018),http://www.chinadaily.com.cn/m/jiangsu/wuxi/2017-06/12/content_29722111.htm, 12 Haziran 2017.

Sağlam, Zeliha, “Güç Kavramı ve Ortadoğu’da Değişen Dengeler Üzerinden Güç Okuması”, *İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*, (Erişim:18.10.2017), <http://insamer.com/>, 9 Şubat 2014.

Shaban, Abdur Rahman Alfa, “China”, (Erişim:19.09.2018), <http://www.africanews.com/2018/02/11/china-to-support-establishment-of-african-union-office-in-beijing/>.

Shah, Anup, “China and Human Rights”, (Erişim:16.09.2018), <http://www.globalissues.org/article/144/china-and-human-rights>, 12 Mayıs 2010.

“South Africa at the 2010 Shanghai Expo”, (Erişim:15.09.2018), <https://www.brandsouthafrica.com/south-africa-fast-facts/news-facts/south-africa-at-the-2010-shanghai-expo>, 6 Mayıs 2010.

Sütfeld, Rainer, “BM’den Darfur Misyonuna Onay”, (Erişim:21.04.2018),<http://www.dw.com/tr/bmden-darfur-misyonuna-onay/a-2717310>, 1 Ağustos 2007.

“Tanzania Zambia Railways”, (Erişim: 24.09.2018), <http://www.tazara.co.tz/>.

Temiz, Kadir, “Çin Siyasi Sistemi ve Çin’in Yeni Dönem Yöneticileri”, (Erişim:16.09.2018), <http://www.dunyabulteni.net/haber/237145/cin-siyasi-sistemi-ve-cinin-yeni-donem-yoneticileri-kadir-temiz>, 2 Aralık 2012.

“The New Partnership for Africa's Development (NEPAD) 2001”, *University of Minnesota Human Rights Library*, (Erişim:18.09.2018), <http://hrlibrary.umn.edu/instree/nepad.html>, 2001.

“The 5th Ministerial Meeting of Forum on China-Africa Cooperation”, (Erişim:10.09.2018), <http://english.cntv.cn/special/5thfocac/homepage/index.shtml>.

Tsetung, Mao, “On the People’s Democratic Dictatorship”, In Commemoration of the Twenty-eighth Anniversary of the Communist Party of China, (Erişim: 21.07.2018), https://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-4/mswv4_65.htm, 30 Haziran 1949.

Ünüvar, Dilara, “Çin’in Afrika’daki Varlığı ve Bunun Batıdaki İz Düşümü”, (Erişim: 24.09.2018),<https://www.paranomist.com/cinin-afrikadaki-varligi-ve-bununbatidaki-iz-dusumu.html>, 15 Ekim 2015.

Varlık, Ali Bilgin ve Demir, Sertif, “Uluslararası İlişkilerde Realist ve Liberalist Kuramların Güç Kavramına Yaklaşımı”, (Erişim:07.01.2019), academia.edu.tr.

“Visit by President Jiang Zemin to Six Countries in Europe, Africa and Asia”, (Erişim:27.08.2018),http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/ziliao_665539/3602_665543/3604_665547/t18049.shtml.

Yonghong, Shi, “China's Peaceful Rise is All about Soft Power”, China Daily, (Erişim:16.08.2018),http://www.chinadaily.com.cn/opinion/200706/14/content_894052.htm, 14 Haziran 2007.

Wang, Long ve Batemen, Joshua, “China’s Medical Aid in Africa”, (Erişim:14.08.2018), <https://thediplomat.com/2018/03/chinas-medical-aid-in-africa/>, 14 Mart 2018.

“Welcome to the African Court”, (Erişim:18.09.2018), <http://www.african-court.org/en/>.

“2017 Joint Conference of Confucius Institutes in Africa Officially Opened”, (Erişim:08.09.2018),<https://www.unza.zm/confucius/uncategorised/2017jointconference-of-confucius-institutes-in-africa-officially-opened>.

